LLUC

NÚMERO 756-757

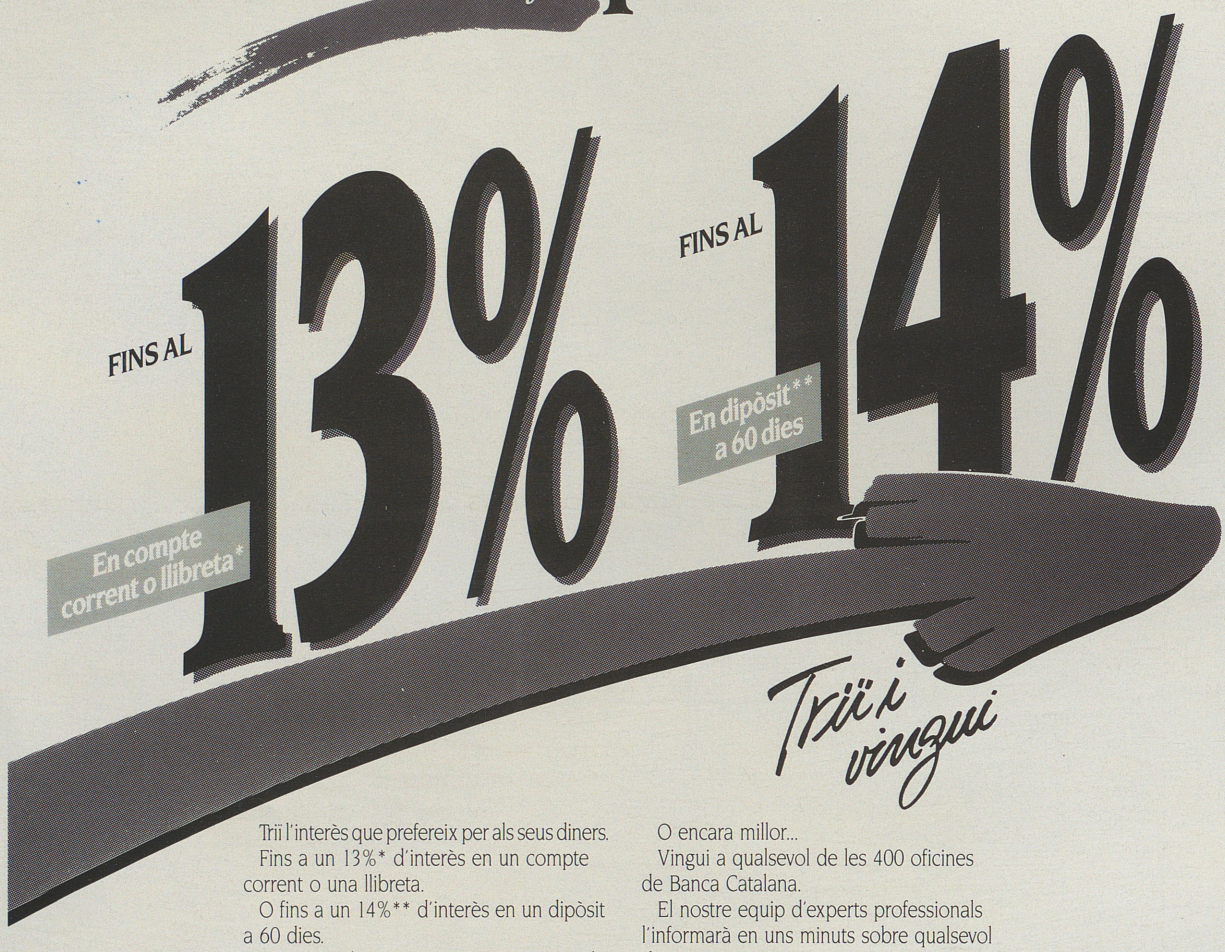
495 Ptes. (IVA inclòs)

MISSIONERS DELS SAGRATS CORS

100 anys

A Banca Catalana, a més, pot triar

Triï l'interès que prefereix per als seus diners.

Fins a un 13%* d'interès en un compte corrent o una llibreta.

O fins a un 14%** d'interès en un dipòsit a 60 dies.

Banca Catalana posa aquestes opcions a la seva disposició per tal que vostè pugui rendibilitzar els seus diners d'una manera intel·ligent.

Amb total agilitat i comoditat.

Fins i tot ens encarreguem de domiciliar-li, de franc, els rebuts.

Truqui ara mateix al

900 33 22 11

De les 8 a les 20 hores. Trucada gratuïta.

O encara millor...

Vingui a qualsevol de les 400 oficines de Banca Catalana.

El nostre equip d'experts professionals l'informarà en uns minuts sobre qualsevol d'aquestes opcions.

Només li cal triar.

BANCA CATALANA

Una opció intel·ligent

***Compte corrent o llibreta:** per a un saldo mitjà mínim de 400.000 pessetes. Les primeres 125.000 sense remuneració.
Exemples de TAE: 1 milió: 9'96%; 4 milions: 11'12%; 11 milions: 12'35%.
****Dipòsit:** a partir de 3 i fins a 5 milions: TAE: 13'5%. Més de 5 milions: TAE: 14%.

R.B.E. Núm. 277/90

LLUC

REVISTA BIMESTRAL
ANY LXX
MAIG-AGOST 90
Núm. 756-757

Direcció:
Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de La Real
07010 Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:
Apartat de correus 619
07080 Palma de Mallorca
Telèfon 75 04 95

Director:
Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:
Ramon Ballester i Vives

Cap de Redacció:
Pere-J. Llabrés i Martorell

Consell de Redacció:
Miquel Gayà i Sitjar
Gabriel Janer Manila
Maria de la Pau Janer Mulet
Josep M.ª Llompart
Joan Mas i Vives
Joan Mir i Obrador
Lleonard Muntaner i Mariano
Damià Pons i Pons

Administradors:
Joan Arbona i Colom
Toni Moreno i Bernat

Subscripció: 1.700 ptes. anuals
Estranger: 2.500 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 295 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Portada: Vista aèria de St. Honorat, gentilment cedida per «Promomallorca». Estàtua del P. Joaquim Rosselló, als jardins de Lluc, obra de Remígia Caubet.

Fotocomposició i impressió:
Taller Gràfic Ramon
Jaume Balmes, 43 / Tel. 75 44 32
07004 Palma de Mallorca

Dipòsit Legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N. 0211-092 X

SUMARI

Pàg.

2 **EDITORIAL: Cent anys de missió al servei de la nostra Església.**

3 Carta del bisbe de Mallorca: **Als Missioners dels Sagrats Cors en el primer centenari de la seva fundació.**

4 **Assaig d'una cronologia del P. Joaquim Rosselló i Ferrà de la Congregació de Missioners dels SS.CC. (1833-1909 i 1890-1990),** per Josep Amengual i Batle.

ESTUDIS:

9 **El segle XIX, un segle difícil,** per Victoriano Zapelena.

13 **Jacint Maria Cervera i la vida religiosa a Mallorca (1886-1897),** per Pere Fullana.

17 **La fundació dels Missioners dels SS. Cors dins el programa pastoral del bisbe Jacint M.ª Cervera,** per Josep Amengual i Batle.

23 **Una Congregació molt diocesana,** per Ramon Ballester.

25 **El P. Joaquim Rosselló i Ferrà, fundador dels Missioners dels SS. Cors. Possibles antecedents per a una opció pels pobres,** per Josep Amengual i Batle.

29 **Els cofundadors: Pares Gabriel Miralles i Pocoví, i Francesc Solivellas i Company,** per Juan Zubitegui.

33 **La devoció i el culte als Sagrats Cors a Mallorca,** per Josep Nicolau Bauzà.

37 **Un esplet de santedat sacerdotal en el segle XIXè mallorquí,** per Pere-Joan Llabrés i Martorell.

45 **Els corrents d'espiritualitat a Mallorca en el segle XIXè.** per Antoni Oliver.

53 **Les associacions de pietat a Mallorca durant el segle XIX. Una aproximació estadística,** per Pere Fullana.

57 **Metamorfosis del Seminari de St. Pere de Mallorca (1800-1836),** per Joan Rosselló Lliteras.

67 **Seminari de Mallorca 1891-1898,** per Pere Fiol i Tornila.

71 **Josep Francesc Vich i el pensament religiós heterodox al segle XIX,** per Joan Mas i Vives.

TESTIMONIS:

77 **Podrem ser missioners dels Sagrats Cors cent anys més?,** per E. Velasco, P. Riera, M. Mascaró i G. Alemany.

79 **Els Missioners dels SS.CC. de Mallorca a l'Argentina 1941-1990,** per Cándido del Val.

81 **Els missioners dels Sagrats Cors al Carib,** per Jaume Reynés Matas.

85 **Missioners dels Sagrats Cors a Rwanda. 23 anys de presència,** per Mariano Iturria.

REFLEXIONS:

89 **Plany esperançat per a la vida religiosa apostòlica de l'any 2000,** per Bartomeu Bennàssar i Vicens.

93 **El Cor traspassat** (Recensió).

94 **En l'única missió de l'església,** per Margalida Moyà i Pons.

96 **Una comunitat en el Temps,** per Marta Vistarini.

Universitat de les Illes Balears
Servei de Biblioteca i Documentació
Edifici Guillem Cifre de Colonya

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS
5106990911

EDITORIAL

Cent anys de missió al servei de la nostra Església

Aquest número extraordinari no necessita cap justificació. Dia 17 d'agost es compleix el primer centenari de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors, que el 1891 es féu càrrec del santuari de Lluc i amb aquest nom fundà el 1921 la revista que avui teniu a les mans, esponerosa de fulls i lletres. Una revista, primer, de santuari; una revista obertament cultural a partir dels anys 60.

Aquest número extraordinari és certament de caire religiós, però amb una forta empremta cultural. És una ullada cap enrera, serena, desapassionada, reflexiva, a la florida eclesial del segle XIX a Mallorca, i també als seus condicionaments sòcio-polítics, amb tots els clarobscurs que ens són prou coneguts.

De cada dia creix, entre els estudiosos, l'interès per escatir les llums i les ombres del segle passat, del qual el nostre és deutor —per bé i per mal— en tants d'aspectes.

Eclesialment el segle XIX fou un segle aspre, bataller, polèmic, de durs enfrontaments amb la realitat ambient; però produí també un esplet de fruits que encara perduren. Les fundacions mallorquines —que repassarem puntualment en el present número—, la florida de la Renaixença, l'obertura a nous horitzons, l'empenta entossudida de caminar cap endavant malgrat tants d'entrebancs... són certament llums del segle passat —amb ambigüitats, si voleu— que encara ara ens il·luminen i ens desvetlen.

Un home ben arrelat en el seu segle, en el seu món, en la pàtria que li donà bressol, fou certament el P. Joaquim Rosselló. És un prohom al creuer dels corrents eclesials, culturals, socials, de la centúria que li tocà viure. Estretament relacionat com amic, conseller, mestre, amb tants de prohoms de l'Església mallorquina, servà per aquesta una fidelitat insubornable. Va ser, abans de tot, home d'Església: *antorxa i columna de l'Església mallorquina,* el proclamà un altre prohom de la nostra cultura i de la nostra Església, Mn. Antoni M. Alcover.

A Sant Honorat hi cercà l'assaciament del seu delit contemplatiu, però l'amistat i la dura obediència del bisbe Cervera el feren davallar de les altures lul·lianes per endinsar-se novament al cor de Mallorca, a Lluc, per restaurar-hi el santuari, per prosseguir una tasca missionera, a partir de l'Amor de Déu que volia escampar pertot arreu, amor traspassat en el Cor de Crist, amor compartit i transverberat també en el Cor de Maria.

La petita i humil Congregació, plantada a Sant Honorat, ha volgut servar, malgrat distraccions momentànies, la seva vinculació coral a l'Església de Mallorca, a cada Església particular on ha acudit a exercir el seu carisma missioner i contemplador. Des del seu naixement —com escriví el P. Joaquim l'any 1907 al bisbe Campins—, la Congregació de m.SS.CC. ha volgut esser talment eura dèbil enfilada i aferrada al bacle del seu bisbe per prestar-hi ajuda i alleugeriment en la tasca pastoral.

El que el Fundador escrivia al seu antic deixeble i amic, el gran bisbe Campins, ha estat la praxi habitual dels nostres missioners, praxi que ha rebut ple suport teològic en el Vaticà II, que ha proclamat la personalitat i els valors de l'Església particular. A Mallorca, a la península ibèrica i a l'Argentina, al Carib o al cor d'Àfrica, la Congregació, eura dèbil però amb el vigor del Cor d'un Déu traspassat d'Amor, ha volgut enfonsar les seves arrels amb el delit d'acostar-se sempre més als qui tenen el cor traspassat pel patiment, per l'abandó, per la misèria moral i material, carisma i missió que ha duit a descobrir, estimar i compartir el clam del Tercer Món.

L'inici, la transformació, la continuïtat d'aquesta mateixa revista, pel que té d'esforç per salvaguardar, promoure i expandir la cultura del poble de Mallorca, des del *sant racó de la llar,* a través del temps i vicissituds diverses, és al capdavall una espira del foc que flamejà, ara fa cent anys, en el batzer encès d'amor de Sant Honorat de Randa.

Als Missioners dels Sagrats Cors en el primer centenari de la seva Fundació

Estimats germans i amics:

Al número extraordinari de la Revista ***LLUC*** *que s'edita amb motiu del Centenari, no vull que hi falti la meva paraula de felicitació, d'agraïment i d'encoratjament.*

La vostra Congregació, nascuda al si de l'Església mallorquina durant el fecund Pontificat del Bisbe Jacint Cervera, s'ha mantinguda sempre feel als valors d'inserció real i efectiva a l'Església particular (després tan admirablement posats de relleu pel Concili Vaticà II) i al poble, que l'Església serveix a cada lloc concret a l'ample de tot el món. D'aquesta acurada i coral fidelitat en som testimoni d'excepció al llarg dels devuit anys del meu servei episcopal a Mallorca.

Vull, per tant, el primer agrair-vos tot el bé que la vostra Congregació ha fet a la nostra Església —i a totes les Esglésies on ha estat present— generació rera generació. ¡Quantes vegades he sentit el poble creient de Mallorca comentar i recordar amb veneració, el nom de tants de Missioners sants, savis i senzills que marcaren amb la llum i el foc de l'Esperit ànimes i comunitats!

Particularment la vostra presència continuada, pacient, lúcida, evangèlica i acollidora a Lluc, ha estat un servei que l'Església de Mallorca mai vos podrà agrair a bastament.

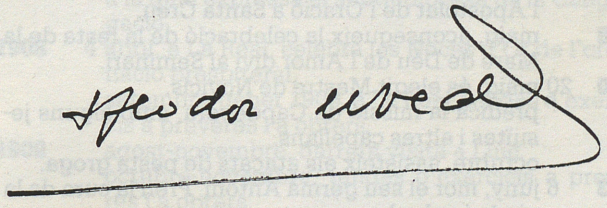
Lluc, casa de la Mare de Déu i Mare de l'Església, és, per això mateix, bressol i casa pairal del poble de Jesucrist que pelegrina a Mallorca. Vosaltres, però, heu fet possible que aquesta realitat sigui viscuda, experimentada i celebrada gojosament per la nostra Comunitat diocesana i per totes i cadascuna de les comunitats que la conformen. ¡Gràcies, germans!

La presència de Vida Religiosa a l'Església, no és un luxe ni un afegitó de perfecció del qual se'n pugui prescindir. Perquè pertany «indiscutiblement a la vida i a la santedat de l'Església» (L.G.44) és ***essencial*** *a l'Església. ¡L'Església —la nostra Església mallorquina— vos necessita, germans! ¡El nostre Presbiteri —la comunió i la fraternitat del qual viviu tan radicalment des dels mateixos inicis de la Congregació fins avui— vos necessita!*

Vos anim a mantenir-vos feels a la vostra consagració i al vostre carisma fundacional. Plens del goig de l'Esperit i de l'esperança sempre viva en la força infinita de la Resurrecció de Jesús sempre present a l'Església. Ben arrelats a l'Església local, de la qual formau part, i al poble concret a què l'Església és enviada. Senzills, lúcids i disponibles per millor servir i millor escoltar la veu de l'Esperit que vos anirà conduint vers aquelles formes noves de presència a l'Església que ens demanen els sempre nous moments de la història humana, que Jesús sempre vol salvar.

Per intercessió del vostre Fundador, el servent de Déu Pare Joaquim Rosselló, deman que Déu continuï conduint i protegint les vostres vides consagrades, la vostra Congregació i totes quantes obres eclesials realitzau arreu de tot el món. I molt especialment —a un moment d'inhibició generalitzada davant els compromisos valents i estables— deman que l'Esperit del Senyor obri els cors dels joves perquè sàpiguen rebre i acollir la seva crida constant al servei de l'Església per la mediació de la Vida Religiosa i, ben en concret, de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors.

Ciutat de Mallorca, 15 de juliol de 1990.

BISBE DE MALLORCA

Assaig d'una cronologia del P. Joaquim Rosselló i Ferrà i de la Congregació de Missioners dels SS. CC.

1833-1909 i 1890-1990

per Josep Amengual i Batle

1833 28 juliol, neix i és batejat, a Palma de Mallorca, Joaquim Rosselló i Ferrà, fundador dels Missioners dels SS. Cors.

1852 14 agost, entra al servei de la Parròquia de Sta. Creu. Amb el rector Joan Pujol promou la devoció al Cor de Jesús.
17 setembre, és incorporat a la clerecia, amb la Tonsura.

1854 juny, s'examina del primer curs de Filosofia.

1855 14 maig, ingressa a la Santa Escola de Crist.
21 desembre, és ordenat dels Ordes menors.

1856 12 maig, és ordenat de Subdiaca.
juny, s'examina del primer curs de Teologia.

1857 29 febrer, és ordenat de Diaca.
Amb el germà Gregorio Trigueros, S.I., es reuneixen amb joves preveres per a promoure la devoció als SS. Cors.

1858 21 març, és ordenat de Prevere.
21 desembre, signa, amb Mn, Gonçal Lladó, la sol·licitud per a instal·lar l'associació de joves de la «Cort Angèlica de St. Lluís», aprovada pel bisbe M. Salvà, el 12 de gener de 1859.

1859 març-abril, convidat pel «rector sant», Mn. Rafel Caldentey, predica la Quaresma a Santa Maria del Camí. Es funda la «Cort Angèlica» en aquest poble.
6 desembre, mor el seu pare. Pren al seu càrrec l'atenció de sa mare.

1860 maig, és elegit Superior de l'Escola de Crist.

1862 juny, acaba el setè i darrer any de Teologia.

1864 maig a agost, per sisena vegada és elegit Superior de l'Escola de Crist.
25 agost, assisteix per darrera vegada a la reunió d'aquesta «Escola».
30 setembre, ingressa a la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri de Palma.

1865 26 maig, és nomenat Prefecte de la Congregació de l'Oratori per als seglars; exercí el càrrec fins al 4 de setembre de 1879.
setembre-novembre, assisteix els apestats de les parròquies de St. Miquel i de La Vileta.

1866 Promou la devoció al Cor de Jesús i la fundació de l'Apostolat de l'Oració a Santa Creu.

1868 maig, aconsegueix la celebració de la festa de la Mare de Déu de l'Amor diví al Seminari.

1870 20 maig, és elegit Mestre de Novicis.
predica la missió de Capdepera, amb alguns jesuïtes i altres capellans.
octubre, assisteix els atacats de pesta groga.

1873 6 juny, mor el seu germà Antoni. Pren la cura de la viuda i nebodes.

1874 8 novembre, mor sa mare.

1875 peregrina a Roma.
15-24 novembre, predicació a la Seu pel jubileu de l'Any Sant.

1877 20 juny, predicació a la pelegrinació diocesana al Puig de Pollença.
27 juliol, a les 23 h., mor el germà G. Trigueros.
predica la missió a Sa Pobla i a Selva.

1878 missions a Binissalem, Lloseta, Campos i Búger, amb alguns jesuïtes.

1879 missió a Manacor.

1880 1 juliol, ingressa al Tercer Orde de St. Francesc.

1881 26 setembre al 1 de novembre, pelegrinació a Terra Santa.
18 a 20 d'octubre, recés a la muntanya del Carmel. Consulta fra Francisco del Sdo. Corazón de Jesús sobre la seva vocació.

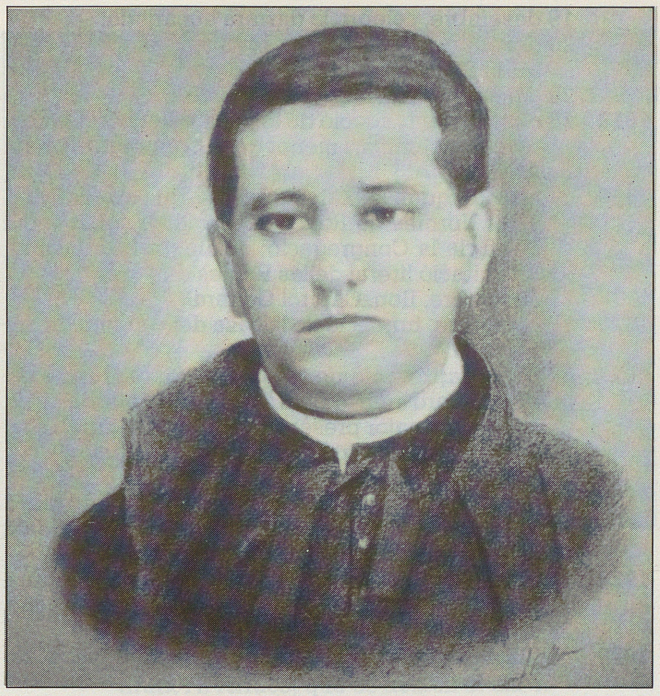
1884 9 agost, predica a Caimari als pelegrins que van a Lluc per a la coronació de la Mare de Déu.

1886 8 juny, primera d'una sèrie de cartes a Miquel Costa i Llobera, estudiant a Roma.
Pelegrinació a Lorda.

1890 12 abril, es trasllada a St. Felip de Porreres.
Mn. Miquel Maura i Mn. Miquel Parera el visiten per dissuadir-lo del propòsit de retirar-se a St. Honorat de Randa.
21 abril, puja a St. Honorat.
6 maig, després de diverses temptatives d'unir-se a altres instituts, el bisbe J. M.ª Cervera l'encoratja amb la fundació d'un institut nou.
En dates posteriors, té les entrevistes amb Mn. Francesc Solivelles i amb Mn. Gabriel Miralles, que queden compromesos per al futur institut.
Visita del bisbe i Mn. Magí Vidal i fra Cuñado, agustí, per projectar l'ampliació de l'ermita de St. Honorat, i fer-la casa d'exercicis.
Mn. Solivelles i Mn. Miralles s'entrevisten amb el bisbe, que aprova el seu anhel.
21 a 29 de maig: setmana de pregària per a disposar-se a la redacció de les Regles, que dicta a Mn. Solivelles.
1 agost, signa la sol·licitud perquè el bisbe erigeixi la Congregació de Missioners dels SS. Cors.
3 agost, s'incorpora al grup el seminarista Julià Mut, de Llucmajor.
17 agost, el bisbe, acompanyat per Mn. Magí Vidal, erigeix la Congregació formada pels esmentats preveres, que fan la professió, i el seminarista, més el jove català Agustí Maspons, comencen el noviciat.
El P. Joaquim comença, el mateix vespre, la predicació d'uns exercicis al clergat, encapçalat pel bisbe.
2 desembre, missió a Andratx, amb Mn. M. Parera i Mn. J. Auba.

1891 predica exercicis als seminaristes.
9 febrer, mor D. Magí Vidal.
Ingrés a la Congregació del germà Bartomeu Susama, d'Ariany.

19 març, el bisbe aprova les Regles impreses.
21 abril, el bisbe proposa una entrevista del P. Rosselló amb el Provisor.
22 abril, entrevista amb el Provisor, que el sorprèn amb la voluntat episcopal que la Congregació es traslladi a Lluc.
23 abril, escriu al bisbe acceptant la proposta referent a Lluc.
4 maig, és nomenat Prior de Lluc.
6 maig, deixa St. Honorat. Al Seminari, on s'hostatja, rep la petició dels joves Miquel Rosselló i Joan Perelló per a ingressar a la Congregació.
Pujada a Lluc.
7 maig, l'Ascensió: es presenten a la feligresia d'Escorca.
Noves instal·lacions per als blavets i nou programa formatiu: estudis, música i formació religiosa.
¿...? Dicta al germà estudiant Miquel Rosselló un llibre de 30 meditacions sobre els SS. CC.
1894 juliol, accepta la proposta del bisbe que els prevers practiquin exercicis a Lluc.
1895 16 gener, per medi de Mn. M. Maura i per força de D. Antoni Maura, la Congregació rep l'autorització d'estendre's dins qualsevol lloc de l'estat.
febrer, predica exercicis a uns 70 seminaristes que s'han d'ordenar.
19 setembre, mentre predica a Binissalem pateix la primera manifestació de la diabetes.
desembre, escriu al bisbe i li promet restaurar la Congregació a St. Honorat.
Proposta del bisbe de fundar a l'església de St. Gaietà de Palma; no hi ha personal suficient.
1896 7 gener, acomiada els nous estadans de St. Honorat.
juny, passa més de dues setmanes a St. Honorat per a revisar i adaptar les Regles a la nova situació.
16 juliol, el bisbe aprova les Regles revisades.
A instàncies dels congregants, comença la redacció de les *Notas referentes a la Congregación de los SS. CC.*
1897 2 juliol, comença, amb caràcter provisional, l'atenció a la feligresia de La Real.
31 juliol, publicació de la reial ordre d'incautació dels béns de Lluc.
13 setembre, manifest públic contra la incautació.
setembre, publica un escrit a la premsa, *En honor a la verdad,* en el qual defensa el bisbe i la Congregació.
12 novembre, després d'insistències episcopals, es funda a l'església de St. Gaietà.
14 novembre, a la matinada mor el bisbe Cervera.
1898 gener, segona quinzena, darrera missió. Fou a Santa Maria del Camí.
21 juliol, inici de l'episcopat del bisbe Pere Joan Campins.
1900 29 gener, primera de les assemblees anuals de la Congregació, tingudes a la casa de St. Gaietà.
6 abril, inauguració de la reforma del cambril de la Mare de Déu de Lluc.
octubre, encoratja l'Associació dels SS. Cors, creada pel P. Gabriel Miralles a l'església de St. Gaietà.
1901 14 abril, el bisbe Campins proposa que la Congregació s'encarregui definitivament de La Real.
16 abril, acceptació de La Real; el mateix dia el bisbe agraeix l'acceptació.

El P. Joaquim Rosselló, quan tenia 25 anys, sacerdot novell

22 agost, presenta al bisbe la renúncia com a Prior de Lluc.
27 agost, acceptació de la renúncia al priorat. Comunicació a la comunitat de Lluc de part del P. Joaquim. El substitueix el P. Joan Perelló.
Proposa l'adquisició del claustre de La Real, per afavorir la vida religiosa, instal·lar el noviciat i fer-ne casa d'exercicis.
1902 Acaba les *Notas referentes a la Congregación.*
Es beneeix la capella dels SS. Cors a l'església de St. Gaietà.
1903 27 novembre, deixa Lluc i comença la seva residència a La Real.
1904 18 desembre, inauguració del noviciat a La Real.
1906 22 setembre, primera tanda d'exercicis a preveres a La Real.
1907 27 juny, el bisbe Campins, a instàncies del P. Joaquim, suplica a St. Pius X una benedicció i una primera aprovació papal de la Congregació.
16 agost, carta del P. Jaume Rosselló sobre les greus dificultats per a la primera tanda d'exercicis a obrers, a La Real.
24 agost, resposta favorable de la Secretaria d'Estat del Vaticà.
15 setembre, carta del P. Joaquim al bisbe Campins a la qual expressa el sentit diocesà de la Congregació.
1908 4 abril, a La Real, celebra les Noces d'Or de l'ordenació presbiteral.
setembre-gener 1909, a La Real, tandes d'exercicis a preveres i a obrers.
1909 agost-novembre, darrera visita a Lluc.
octubre-novembre, tandes d'exercicis a preveres i a obrers.
15 novembre, proposta de fusió de la Congregació de Missioners dels SS. Cors, amb la dels Ligorins i amb l'Orde dels Teatins, feta pel P. M. Cerdà, Ligorí.

19 desembre, celebra la darrera eucaristia.
20 desembre, a les 5 de la matinada mor el P. Joaquim Rosselló.
29 desembre, Ier. Capítol General.

1912 26 desembre, fundació de la primera «Escola Apostòlica» o seminari menor de la Congregació, a La Real.

1916 Es publiquen les Constitucions, que s'acomoden a les Normes de Roma, 1901; canvi substancial del fi de la Congregació; solament es conserva una citació literal de les Regles de 1896.
29 desembre, IIon. Capítol General.

1920 15 setembre, fundació de la casa del convent de Sóller.

1922 30 gener, aprovació de les Constitucions, redactades d'acord amb el Codi de Dret Canònic de 1917. Hi ha una major presència del text del Fundador, tot i seguir canviat el fi de la Congregació.
4 juliol, IIIer. Capítol General.

1923 16 abril, es funda la primera casa fora de Mallorca, a Talavera de la Reina, a instàncies del cardenal Enric Reig. Inauguració el 21 d'agost.

1924 17 juliol, s'aprova la fundació de Roma i s'inaugura el 17 d'octubre.
27 abril, IVt. Capítol General.

1928 28 juliol, inauguració d'una residència al bisbat de Vic.
16 octubre, supressió de la casa de Talavera de la Reina.

1932 6 maig, s'obté el *Decretum laudis* i l'aprovació temporal d'unes noves Constitucions. Hi ha un cert retorn al Fundador.
27 abril, Vè. Capítol General.

1934 11 agost, comença el procés de canonització del P. Joaquim Rosselló i Ferrà.

1936 6 març, inauguració de la casa a l'ermita de *Ntra. Sra. de Jerusalén,* a Artajona (Navarra). Inicis de tasques de predicació.
22 abril, són admesos els primers al·lots aspirants.
23 juliol, són assassinats els PP. Simó Reynés i Miquel Pons, els Germans Francesc Mayol i Pau Noguera, i la Sra. Prudència Cañellas, que els va acollir, i les Germanes Franciscanes de la Misericòrdia Catalina del C. Caldés i Miquela del S. Rullan. Pertanyien a les respectives comunitats del Coll de Barcelona.

1939 27 abril, VIè. Capítol General.

1940 4 abril, s'accepta la fundació per a dirigir el seminari de la diòcesi de Río Cuarto (Rep. Argentina).

1941 3 maig, comença la tasca de predicació a Argentina.

1942 14 febrer, arribada al Seminari de Río IV i ministeri de la paraula.
4 abril, inauguració del nou Seminari a Río IV.

1943 10 setembre, fundació de la casa de Lamiarrita a Navarra.

1944 11 agost, fundació de la parròquia de St. Pere Pasqual de Valéncia.
18 octubre, es clou el procés de canonització i és enviat a la Congregació de Ritus.

1945 16 juliol, VIIè. Capítol General.

1947 6 agost, inauguració d'una segona casa a Río IV, a la parròquia del *Sdo. Corazón,* que esdevindrà dels *SS. Corazones.*

1948 9 juny, es decideix restaurar la casa del Coll de Barcelona.

1949 24 gener, aprovació de la Congregació i aprovació definitiva de les Constitucions per Pius XII.
octubre, fundació d'una residència a Madrid.

1951 16 juliol, VIIIè. Capítol General.

1952 21 novembre, fundació al Santuari de la Gleva, prop de Vic. Esdevindrà escola apostòlica.

1953 11 agost, acceptació de les parròquies de Montecristi i Santiago Rodríguez, a la deprimida línia nord-est de República Dominicana.

1954 març, inauguració de les esmentades parròquies a República Dominicana.
31 març, el bisbe de Madrid autoritza el trasllat de la comunitat a la barriada de La Concepción.
24 desembre, es decideix suprimir la casa de Lamiarrita.
29 desembre, comença el ministeri a les parròquies de Villa Vásquez i Guayubin, veinades de Montecristi.

1955 24 maig, comença el procés supletori de la causa del P. Joaquim Rosselló i Ferrà.
27 agost, es clausura la residència al bisbat de Vic.

1956 31 octubre, inici del ministeri a Fantino, Rep. Dominicana.

1957 16 juliol, IXè. Capítol General.
24 agost, erecció de la casa al Col·legi Sagrado Corazón de Sagua La Grande, Cuba.

1958 4 desembre, creació de la comunitat a la parròquia de Sagua La Grande, Cuba.

1959 9 juny, es clou el procés supletori de la causa del P. Joaquim Rosselló i Ferrà.

1960 11 juny, es suprimeix la casa del Santuari de La Gleva; es deixa el 7 d'agost.
16 juliol, es crea la figura del Delegat per al Carib.
28 novembre, comença el procés de martiri dels assassinats el 23 de juliol de 1936.
24 desembre, fundació a Puerto Rico.

1961 1 maig, el govern castrista expulsa els missioners de les dues cases de Cuba, que comencen a sortir el 13, 15 i més tard, del mateix mes.
ministeri a Santa Emerenziana de Roma.
31 agost, comença el ministeri a Río Grande, Puerto Rico.
25 octubre, la Congregació de Ritus declara que als escrits del P. Joaquim Rosselló i Ferrà res no impedeix la causa.

1963 15 a 19 juliol, Xè. Capítol General. Es proposa obrir la missió a Rwanda.

1964 12 gener, acceptació, 13 gener creació, 18 gener inauguració pel cardenal Vicari, de la parròquia de San Bartolomeo, a Monte Arsiccio, Roma.

1965 21 juny i 13 juliol, fundació Río Piedras, Puerto Rico.

1966 7 juny, comença el ministeri a Sierra Bayamón, Puerto Rico.

1967 19 maig, comença la missió a Rwanda.

1968 8 abril, és consignat a la Congregació de Ritus el procés sobre el martiri dels assassinats el 23 de juliol de 1936.
20 abril, comença el ministeri a la parròquia de Fátima de Santiago de los Caballeros, República Dominicana.
2 juliol, es restaura la primera casa de Madrid.

1969 7 febrer, erecció jurídica de la missió a Rwanda.
7 juliol, s'inaugura el ministeri a Kiziguro, Rwanda.
15 juliol a 14 agost, Primera Sessió de l'XIè. Capítol General.

1970 8 juliol, l'arquebisbe de Buenos Aires crea i confia a la Congregació la parròquia de Jesús Salvador.
24 agost a 9 setembre, Segona Sessió de l'XIè. Capítol General.
octubre, s'inaugura la missió a Rúkara, Rwanda.

1971 14-16 abril, Primera Junta Consultiva, a València.
23 abril, acceptació de la parròquia de Sta. Rosa de Lima a Santo Domingo, Rep. Dominicana.
1972 24 abril, comunicació de l'acceptació temporal de la parròquia de St. Mateu, a Esplugues de Llobregat (Barcelonès).
24 agost, acord d'inaugurar la residència a La Chantrea, Pamplona.
1973 4 setembre, comença el primer noviciat al Carib.
1 novembre, es trasllada la primera casa de Madrid al carrer Alberto Aguilera 27, 6è.
1974 18 gener, entrega la direcció del Seminari de Río IV al bisbat.
21 gener, creació de la Delegació del Plata (Argentina).
7 setembre, s'inaugura temporalment el ministeri a Algaida.
1975 5 febrer, creació de la Delegació a Rwanda.
1 a 19 juliol, XIIè. Capítol General. Redacció de les Constitucions, a títol d'experiment.
25 setembre, acceptació de la parròquia de Ntra. Sig.ra di Fatima, Fontanile Nuovo, Roma, en lloc de la de San Bartolomeo.
1976 15 gener, fundació a la Patagònia, a Ingeniero Jacobacci, Río Negro, Rep. Argentina.
2 març, primer noviciat a Argentina.
23 octubre, comença el ministeri a Andratx.
12 desembre, fundació a Valcheta, Río Negro, Rep. Argentina.
1977 3 març, supressió de la Parròquia dels SS. Corazones, Río IV, efectiva el 8 d'agost.
30 juny, fundació a Brussel·les i a la parròquia de Maria Mitjancera, València.
15 agost, supressió de les cases de Villa Vásquez i Guayubín, Rep. Dominicana, que es fa efectiva el 25 de setembre.
1 setembre, s'acaba el termini de presència a Algaida.
1978 2 gener, constitució de la Delegació de Mallorca.
2 gener, constitució formal de la casa de Pamplona.
desembre, la secció de la parròquia de Fàtima, Sant'Andrea Avellino és constituït en parròquia.
1980 30 setembre, inauguració del noviciat a Rwanda.

Joan Pau II amb l'actual P. General i altres congregants (11-12-89)

1981 7-24 juliol, XIIIè. Capítol General. Elaboració de les Regles.
1 setembre, acaba el termini de presència a Andratx i S'Arracó, que es deixen el dia 4.
residència provisional, per a casa de formació, a Butare, Rwanda.
1983 20 desembre, aprovació de les Regles per la CRIS.
1985 gener, es deixa la parròquia de S. Luis Gonzaga de Río Piedras, i és creada la de S. Bartolomé, a Trujillo Alto, fins aleshores secció de l'anterior.
1987 3 gener, és obert el procés de martiri dels assassinats el 23 de juliol de 1936.
13 a 25 juliol, XIVè. Capítol General.
13 desembre, s'aprova la supressió de la casa a la parròquia de Santiago Rodríguez.
1990 5 juliol, és entregat a la Congregació per a les Causes dels sants el vot positiu de la comissió nomenada per l'arquebisbe de Barcelona, per incloure en el procés de martiri (23 juliol 1936) la Sra. Prudència Cañellas.

JOSEP AMENGUAL, m.SS.CC.

LLUC

Bolletí de subscripció

NOM .....
DIRECCIÓ .....
POBLACIÓ .....
es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1990. Pagarà l'import (1.700 ptes.) (estranger 2.500 ptes.) per 6 números
.....enviant un gir postal o taló barrat
.....per un rebut domiciliat a Banc o Caixa .....
Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.
Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, 07080 Palma de Mallorca,** i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Al peu de la cultura.

CAIXA DE PENSIONS
"la Caixa"

El segle XIX, un segle difícil

per Victoriano Zapelena

En la historiografia en general i, en particular, en la història de l'Església, que és el camp que ens interessa, el segle XIX és un segle polèmic. Per a uns, és l'origen de tots els béns; per a uns altres, és l'origen de tots els mals que afligeixen els inquilins del segle XX.

En efecte, per a uns és un segle estupend i vital: en ell varen néixer les innombrables congregacions religioses i varen ser empeltades les antigues. Dins ell el laïcat va aparèixer amb una presència responsable dins l'Església. En ell irrompen moviments altament positius dins l'Església, com el moviment litúrgic, el bíblic, l'ecumènic, el social, que ara tan venturosament nodreixen els cristians del segle XX. I en les seves intuïcions i amb sos impulsos hi aficaria les arrels un esdeveniment definitiu con el concili Vaticà II, que ha significat la superació de tants malentesos i l'abraçada pacífica i cordial de l'Església amb la modernitat.

Per a altres, al contrari, el segle XIX va ser una centúria nefasta, que com més prest millor hem d'oblidar. Els fres i les condemnes inversemblants, les encícliques més repressives, com la «Mirari vos», que ofegaven la mateixa llavor d'un moviment tan prometedor com el liberalisme catòlic, la «Quanta cura» i el «Syllabus», que bandejaven en bloc la més vital i legítima modernitat. Segons aquesta segona visió, els moviments més reaccionaris varen acampar dins aquest desventurat segle, gràcies al suport de l'Església oficial.

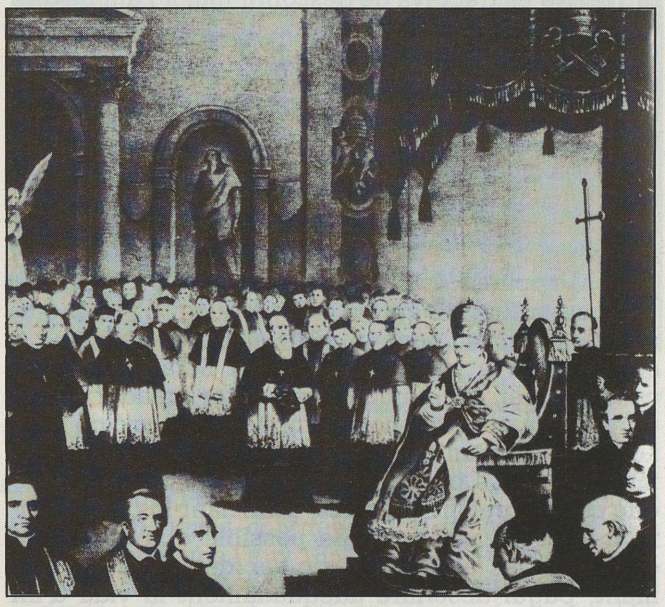
Quin seria el tall de la veritat? Evidentment, la resposta ha de ser matisada. L'evolució històrica mai és tan simple i, creim, que en la història com en la moral, no podem jugar a bons i dolents. Ni el segle XX serà totalment bo, com pretenen alguns, ni tampoc el segle XIX serà tingut per tan dolent.

D'això voldria parlar en aquest article del número extraordinari de la revista **LLUC,** dedicat al centenari de la Congregació dels Missioners dels SS. CC. o dels «Pares de Lluc», com popularment els coneixen a Mallorca.

Tanmateix, i com a justificació d'haver elegit l'espai temporal del segle XIX, hauré de començar amb un tema previ.

1.—ELS SANTS NO FOREN UNES ILLES

Que els servents de Déu no varen esser persones desarrelades, sinó que foren ben de la seva època, avui, ens resulta una veritat òbvia. Però, no sempre s'ha cregut així. Una primmirada observació

¿Al segle XIX era possible un Vaticà II en lloc d'un Vaticà I?

de les vides dels sants, que s'han escrit al córrer dels segles, ens posaria davant una comprovació diversa.

Durant segles, el biògraf que es proposava compondre una vida d'un home tingut com a servent de Dé, s'afanyava darrere una cosa sola: descobrir, en primer lloc, i explicar després les relacions d'aquest home amb Déu. La resta no importava o importava poc.

El biògraf en qüestió podia desconèixer i, quasi sempre, ignorava no solament la història en general de l'època corresponent, sinó que fins i tot descurava la història de l'Església. Podia girar l'esquena tranquil·lament, per exemple, a l'eclesiologia que dominava, a les ideologies que circulaven, podia prescindir de les revolucions que es congriaven. Si a algun cas es parlava d'epidèmies, pestes o guerres, es feia de rebot; se'n parlava perquè en aquestes circumstàncies l'heroi havia desplegat les seves virtuts.

Per això, les biografies es recloïen en una vasa molt estreta: la que cabia entre el naixement (millor, si era embolcallat de manifestacions prodigioses) i la mort que, hipotèticament, havia de ser «ideal i edificant». Al bell mig es descabdellava la narració, excitant, de les «proeses» sobrenaturals, si l'habilitat del narrador arriba a desfer-se'n. Tota la trama esdevenia entre aquest home de Déu i Déu.

D'altra banda, la finalitat de tota biografia era palesa. No interessava tant la veritat om la pretensió d'«edificar». Com succeeix en un sermó, que no pretén sinó «moure al bé», es podien admetre relats extraordinaris, miracles i llegendes. Però s'havien d'obviar les «ombres».

És relativament recent la incorporació de costums populars, de descripcions de l'ambient extern, de dades biogràfiques o socials. Però la seva finalitat, la majoria de les vegades, era simplement decorativa. No es tractava de descobrir millor l'ànima que era amagada o les profunditats del servent de Déu i les seves dependències ambientals. Se cercava, moltes vegades, fer el llibre més entretingut, en altres casos hom volia omplir «buits» biogràfics o, simplement, lluir-se.

És cosa recent en l'hagiografia que els seus conradors hagin admès en els seus protagonistes algunes «ombres» i que s'hagin obert als influxos de l'ambient, a la psiquiatria, a la ideologia, a la sociologia o a la política de l'època.

Les preguntes que s'han plantejat els estudiosos del tema van per aquí: És tan simple i elemental com sembla la vida del ser humà? Serà veritat que cadascú, per son compte, és l'autor creador, de la pròpia vida, tot i que hom compti amb l'acció de Déu, i que els esdeveniments circumdants passen per damunt ell sense penetrar-lo, com l'aigua del torrentó que corre vorejant els macs, acariciant-los, però deixant-los secs per dins? És possible que algú, que desconeix les eclesiologies o les ideologies del moment, pugui descriure adequadament la vida d'un sant, és a dir, d'una persona amb incidència pública?

Lògicament, la resposta s'ha imposat per ella sola.

2.—UNS PRIMERS APUNTS SOBRE EL SEGLE XIX

Si ni els servents de Déu no són illes, sinó persones de la seva època, la pregunta que brolla immediatament és aquesta: Com va ser el s. XIX, en el qual viu el P. Joaquim Rosselló i funda la Congregació de Missioners dels SS. Cors?

Diguem, per endavant, que el segle XIX és un segle important, en el si del qual s'engendra una nova època, tal vegada la més nova de la història.

Si fixam bé la mirada sobre el tombant del s. XVIII i sobre tot el s. XIX, observarem de seguida que allò que va morint és una civilització que havia perdurat durant centúries i que lluita per néixer una civilització que li és diametralment oposada. Un món estructurat segons el cànon de la societat piramidal, vertical, tota ella sacralitzada, ha de deixar passar a un món horitzontal, dessacralitzat, sense privilegiats ni privilegis, en el qual tots són iguals; i, en certa mesura, es comença de zero. Una revolució és allò que amenaça des de baix a alt. La Revolució Francesa era l'encarregada d'esbucar aquell món i, amb ella, ho faria tot el segle XIX.

Tot infantament entranya patiments i dolors. El va tenir el segle XIX. Pens que no es pot abandonar aquesta perspectiva quan es tracta qualsevol tema del s. XIX. Solament així són comprensibles i justificables moltes coses que esdevingueren durant aquest segle estrany i turmentat, que comença proclamant la llibertat i acaba passant per la guillotina els propis pares de la revolució. La nostra reacció espontània, posats a la distància de dos segles, és evident: En què quedam? La llibertat o la intolerància? Els nombrosos desterraments, els empresonaments i les morts durant el segle provoquen una reacció semblant.

El segle XIX, que era una criatura en gestació, no hagués sabut com respondre els nostres interrogants.

Segle XIX, segle difícil, segle turmentat. Un segle messell de contradiccions, un segle que oscil·la entre l'ideal de la fraternitat i el fratricidi, entre la llibertat i la imposició amb la força de la sang. Profecia i restauració. Un segle que allotja revolucionaris i reaccionaris. Més encara, espesses vegades, el mateix home egregi porta dins ell la profecia i la petrificació, un revolucionari i un reaccionari. No és infreqüent trobar en els mateixos sants aquesta contradicció.

3.—LA VIDA RELIGIOSA I EL SEGLE XIX

¿Com va viure o com va navegar, a través d'un segle tan revolucionari, una realitat com la vida religiosa, que ficava les arrels primigènies dins la llunyania de quasi dos mil·lenaris enrere?

La vertadera resposta no és difícil d'aclarir: la vida religiosa va córrer, durant gran part del segle XIX, un dolorós calvari. Allò que ja no podem aclarir tan senzillament és la sorprenent segona part de la contesta: però la vida religiosa va viure també allò que podem qualificar com un dels moments del seu màxim esplendor. Tot sembla una paradoxa i, això, solament era possible en un segle paradoxal i contradictori, com ho va ser el segle XIX.

La vida religiosa, durant els seus llarguíssim segles d'existència, havia passat per èpoques d'esplendor i havia travessat períodes de decadència i, en el llunyà Orient iconoclasta, fins i tot havia patit la persecució i el martiri. Però mai s'havia vista atacada frontalment i despietada com ara, i amb un propòsit no dissimulat de voler-la eliminar.

Una idea aproximativa del pànic i de l'angúnia que degué cadellar dins les files dels religiosos del moment ens la pot donar el detall força representatiu: dels 40 monjos que hi havia al famós monestir de Cluny, quan va produir-se l'atac de la revolució, que detallarem, solament dos monjos cercaren de viure com a religiosos, els restants 38 es varen secularitzar.

El primer avís d'allò que podia acostar-se, de la qual cosa hom no se'n va témer de la seva gravetat, va ser la clamorosa supressió de la Companyia de Jesús, en el decenni del 1770. Primer es va realitzar a Espanya, França i Portugal, per obra dels respectius governs i, finalment, a l'Església, per obra de Climent XIV, que va cedir inexplicablement a les pressions que exercien aquells poders.

Però el cop que, almenys en aparència havia de ser mortal, va arribar a la vida religiosa de part de la Revolució Francesa. Això esdevingué en tres moments, gradualment encertats: primer, el dos de novembre de 1789, als sis mesos de la inauguració de l'Assemblea nacional, quan es va votar l'embargament de tots els béns de l'Església, entre els quals, lògicament s'hi comptaven els monestirs i les cases religioses amb les propietats llurs.

Això implicava deixar a la intempèrie tots els religiosos. Ara, el 13 de febrer de 1790. es donava la segona passa, prohibint els «vots religiosos» per a l'esdevenidor i suprimint tots els Ordes i Congregacions que no es dedicaven a la cura dels malalts o a l'ensenyament, al·legant raons com aquestes, que els vots eren incompatibles amb els Drets de l'Home, proclamats a la ja esmentada Assemblea.

Finalment, el 10 d'agost de 1798, sense contemplacions, se suprimien també els Instituts que es dedicaven a l'ensenyament o al servei dels malalts, clausurant així els darrers convents que restaven.

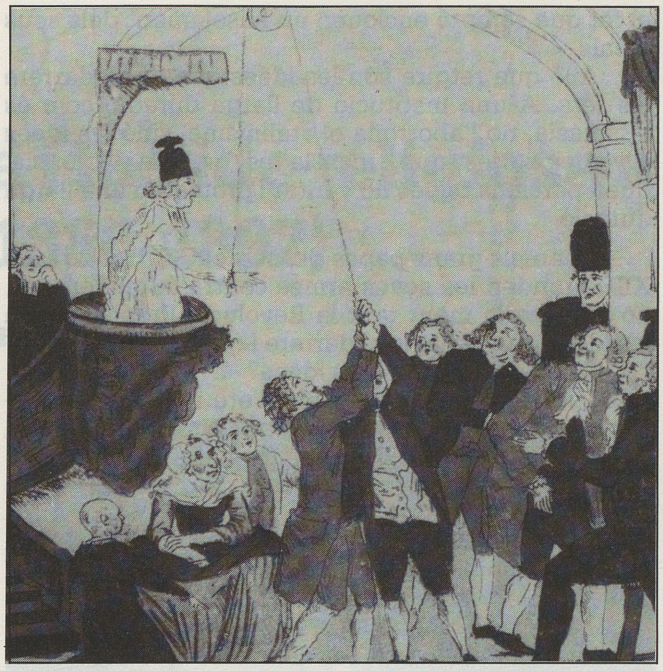
Després d'aquest inici, ve el llarguíssim segle XIX, que podem definir com el temps de la incorporació intermitent i a poc a poc de les idees de la Revolució Francesa a Europa i a Amèrica, duita a terme, quasi sempre radicalment, pels liberals o francmaçons.

El calvari per a la vida religiosa s'allargaria per Europa i Amèrica. A Bèlgica, envaïda pels exèrcits francesos, es tancaven els convents el 1796. En semblants circumstàncies, passava altra tant a Itàlia entre 1798 i 1799; a Suïssa esdevenia això el 1798; en el Regne de Nàpols es va realitzar entre 1806 i 1809 i a Espanya, Josep Napoleó decretava la mateixa supressió el 1908.

Ens és impossible resseguir detalladament les sucessives peripècies que, per tot el segle XIX i a la primeria del segle XX, pateix la vida religiosa, a Europa i a Amèrica, perseguida fins a l'extinció a moltes nacions.

Davant l'envestida d'aquesta natura i d'aquestes proporcions, lògicament ens escau preguntar: Quin fou el resultat final? Ja hem anticipat la resposta: la vida religiosa en va sortir ferida i canviada, certament; però també va ser purificada, renovellada, enriquida i esponerosa. De tal manera això va ser d'aquesta faisó, que Michel Lemonnier, per exemple, no s'està d'afirmar a la seva «Història de l'Església», que un aspecte significatiu de la vitalitat cristiana del segle XIX és la quasi increïble floreixença de centenars de noves congregacions. Constreta per la persecució, com tantes vegades durant la història, l'església havia posant en marxa les grans virtualitats de l'Evangeli.

El gran historiador Roger Aubert, bé que parlant solament de les congregacions religioses consagrades a la Mare de Déu, ofereix aquesta dada, que és un llibre sencer: «Hom ha fet el còmput i hom ha comprovat que de 1802 a 1898 no va passar un sol any sense que se'n fundàs una i, amb freqüència, diverses congregacions consagrades a la Mare de Déu,

Bisbes i preveres són obligats a jurar la Constitució de la Revolució francesa.

i varen esser especialment prolífics els decennis 1830-39 i 1850-59», i afegeix: «Hem de registrar anys rècord: 16 noves congregacions consagrades a la Verge Santíssima l'any 1850, 14 l'any 1854».

Podríem acabar aquest apartat amb una frase ja esdevinguda tòpica, però no per això menys eloqüent: «Ironies de la història».

4.—REVOLUCIÓ FRANCESA O IL·LUMINISME?

Les preguntes, sovint, acurcen el procés discursiu i avancen la comprensió del tema, de mode que preguntes curtes supleixen llargues explicacions o raonaments inacabables.

Facem algunes interrogacions, que tenen com a destinació l'Església i el segle XIX. Les actuacions de l'Església en el segle XIX, eren normals? Per què va actuar d'aquesta manera a les esferes oficials? Hauria pogut reaccionar de manera diversa a com ho va fer? Hauria estat millor per a ella mateixa? En aquesta època, era possible un Joan XXIII en lloc d'un Pius XII, una encíclica «Mater et Magistra» en lloc d'un «Syllabus», un Vaticà II en lloc del Vaticà I? Què tenia al davant l'Església perquè visqués excitada, atrinxerada, apologètica, agressiva? Eren solament els fets de la Revolució Francesa, repetits adesiara en el segle XIX, els que la varen moure, o hi havia quelcom més?

L'explicació cabal d'allò que esdevé dins l'Església en el segle XIX, al nostre parer, no es troba en la Revolució Francesa. Aquesta, sens dubte, va commoure i contribuí a fer-la tambalejar. Però les revolucions són fets, i els fets, com les mentides, «tenen les cames curtes», com deim correntment. Són de poca volada. Perventura això es deu als seus excessos, o

al fet que sempre enclouen un falsejament dels seus ideals.

Allò que retgira són les idees que hi ha darrere els fets. A una institució de llarga durada, com és l'Església, no l'aborrona el stalinisme, sinó les idees revolucionàries que, mesclades amb la violència, duen porcions bones de veritat i prometen una llarga duració.

Quan els grans papes del segle XIX, tret de Lleó XIII, branden les seves armes contra la modernitat, no tenen a la ment tant la Revolució Francesa com les idees que hi havia al darrere i que perduraven.

Quines eren aquestes idees?

Les idees que hi havia darrere i que podien inquietar existencialment i essencialment l'Església del XIX eren les de l'Il·luminisme del XVIII. Els enciclopedistes es presentaven més perillosos que els Robespièrre...

Tal vegada molts historiadors no donen a l'Il·luminisme el protagonisme que té en el segle XIX de l'Església. Hom oblida fàcilment que la Revolució Francesa, en l'haver de la qual hom hi assenta la culpa o el mèrit, no va ser altra cosa que dur al terreny dels fets el pensament revolucionari prèviament forjat i difós per l'Il·luminisme del segle XVIII.

Les idees d'igualtat i llibertat varen produir estralls, la doctrina de la sobirania política del poble jugulava la del poder diví dels sobirans, la guerra sense pietat a tots els privilegis i als privilegiats havia estat ja difosa abans de la Revolució per l'Il·luminisme i era allí, provocadora i amenaçadora.

Però l'Il·luminisme havia defensat, a més, altres idees més directament temibles per a l'Església. No solament causava tremolor a tots els poders constituïts i, per tant, a l'Església, en quant tenia una participació en molts d'ells. L'Il·luminisme amenaçava l'Església en quelcom més definitiu: en la seva supervivència.

No hi ha religió sense Déu i ara els cristians percebien que era Déu el qui era posat en qüestió, i era la religió sencera i en la seva arrel, la que era amenaçada.

L'Il·luminisme no posava en qüestió l'existència de Déu, però el Déu que descrivia no resistia cap culte ni religió. El «gran rellotger» de Voltaire, o el seu «jubilat a la reserva» era un Déu que havia creat el món; però se n'havia anat. L'home quedava sol, amb la raó.

Així, no solament queia el Déu-Providència, ans també el pecat, la redempció, el Redemptor, la Revelació, els sagraments, la pregària, la gràcia. Aleshores, per què l'Església? I què fa aquest home agenollat aquí?

La conclusió que l'Il·luminisme portava implícita era, doncs, la radical desaparició del Cristianisme. Però la intenció no havia romàs solament implícita en els principis. Voltaire, el més conspicu representant del pensament, havia llençat el crit explícit: «Esclafem l'Infame!».

5.—CONCLUSIÓ

En el segle XIX ofereix matèria per a molt més i, necessàriament, ens queden moltes coses dins el tinter. Allò que hem dit pot ajudar, almenys, a ser cautelosos quan escometrem temes d'aquest difícil segle XIX. I pot menar-nos, si més no, a una conclusió negativa: que posar-se a parlar del segle XIX, i dins ell, ja sigui dels «homes de Déu» o de la «vida religiosa», dels papes, de l'Església en general, sense tenir al teló de fons tot aquest món, que tenien davant els ciutadans del segle XIX, és una ingenuïtat o una injustícia.

Els Missioners dels Sagrats Cors, els «Pares de Lluc», que amb ocasió del seu Centenari estudiaran amb amor i amb la lupa tota la vida del seu Fundador i l'herència que n'han rebut, hauran de tenir present moltes coses, si no volen empobrir el missatge o derivar cap a una flagrant injustícia històrica.

VICTORIANO ZAPELENA, m.SS.CC.

ESCOLANIA DE LLUC

CONSERVATORI ELEMENTAL DE MÚSICA

OBERTA MATRÍCULA
CURS 1989-90

INFORMACIÓ: SANTUARI DE LLUC
Tels. 51 70 02 - 51 70 25

SUBSCRIVIU-VOS A LA REVISTA LLUC

Jacint Maria Cervera i la vida religiosa a Mallorca (1886-1897)

per Pere Fullana

INTRODUCCIÓ

Al llarg del segle XIX existeix una política liberal que afectà directament el devenir dels ordes i congregacions religiosos a l'Estat espanyol (1812, 1820, 1836, 1854 i 1868). El moment clau, 1835, havien quedat suprimides les Congregacions religioses masculines a Mallorca i aquells monestirs femenins que no comptaven amb 12 religioses i on n'existien dos en una mateixa població (1). Així també havien de ser suprimides les comunitats de beates no dedicades a l'assistència o educació. La historiografia mallorquina sobre la desamortització de 1835 ens parla de la venda immediata dels béns desamortitzats, el que comporta un estudi sobre la mentalitat liberal de la societat benestant mallorquina, que no hauria tengut escrúpols en la compra dels béns eclesiàstics (2). Aquest problema, no estalvia la precària situació que va suportar la vida religiosa femenina, ni la que visqueren els exclaustrats.

Amb el Concordat de 1851 canvia la situació jurídica de les congregacions religioses. Si bé aquesta època encara no ha estat ponderada pels historiadors, assistim a una recuperació de la vida religiosa femenina i una lenta reinstal·lació de la masculina (4). Situació que es prolongarà fins ben entrada la Restauració borbònica. Primer la Congregació de Sant Felip Neri, després els Missioners de Sant Vicenç de Paül, i lentament, com a bolets, van apareixent petites congregacions de caire local: Germans de Sant Agustí (1857), Sant Alfons M.ª de Liguori (1866) i Germans de la Caritat (1866). Coincideix amb el moment en què fracassen els intents de restaurar els antics ordes religiosos masculins a Mallorca: Franciscans, Mínims, Agustins, etc. La desamortització i el Concordat de 1851, tenen un caire clarament més restrictiu per la vida religiosa masculina, mentres perviu la vella vida religiosa, i el pas a un nou estil, en consonància amb la mentalitat utilitarista i pragmàtica del liberalisme. Però, sobretot, destacar el predomini de la vida religiosa femenina sobre la masculina, per dos motius, primer pel predomini de la vida religiosa femenina de clausura (5) i els serveis alternatius que les noves congregacions femenines oferten a nivell social i eclesial.

Fins a la Restauració borbònica no és possible el retorn dels ordes religiosos a Mallorca. A més de les cinc anteriorment esmentades, el 1875 continuaven a

El bisbe Cervera (Sagristia de Lluc)

Mallorca els ermitans de Sant Pau i Sant Antoni, que foren unificats en una sola congregació la dècada de 1890. L'administració de l'Estat especialment durant el bienni 1854-55 i el sexenni de 1868-1874 fou especialment restrictiva respecte a la vida religiosa masculina, un símptoma clar d'aquesta política fou el control respecte als intents comunitaris de la Companyia de Jesús, dispersats a Mallorca en ambdós moments. Aquesta actitud reflexa, també, els continus intents de revertebració conventual d'alguns grups d'exclaustrats, sempre inquiets i inquietants pel nou ordre social i polític.

Quant a les Congregacions femenines la situació és gairebé paral·lela. Totes les comunitats tenien prohibida l'entrada de novícies. Entre 1835 i 1851 en què la situació legal no va canviar, continuaren les comunitats femenines o beateris: Arrepentides de La Pietat, La Criança, Franciscanes de Manacor, Franciscanes de Porreres, La Puresa, Germanes de la Caritat

i les Trinitàries de Felenitx. Tots els monestirs (6) depenien del bisbe i haurien de viure segons les Constitucions donades pel propi ordinari, i a partir del Concordat aquest passava a ser el «superior major» d'aquests, tasca que es posava de manifest a través de les Visites Pastorals, les Ordinacions, o bé el control que exercien a través dels Visitadors.

Així, amb el Concordat de 1851, els Monestirs de clausura pogueren rebre novícies, i començaren a prendre forma noves congregacions femenines, gràcies a la intervenció directa del bisbe M. Salvà: Franciscanes de Manacor (1866), Trinitàries, Germanes de la Caritat, Franciscanes Filles de la Misericòrdia (1856) i Agustines de l'Empar (1859). Al mateix temps arribaren les primeres religioses de fora a fundar a l'illa: les Escolàpies (Sóller). D'aquestes congregacions en podem destacar preferentment dos aspectes: primer, la dedicació a l'ensenyament popular, com un servei social i com a modus vivendi; però també com a credencial davant el poble i les institucions polítiques, ja que sovint es tracta d'un servei particular a l'escola pública, quan encara no són freqüents els centres propis. I, segon, la dedicació a la beneficència rural i urbana, institucional i privada. L'Església mallorquina, a través de les religioses, oferta un servei a les cases de caritat i hospitals rurals, però també a les institucions de beneficència provincials. Però a part d'aquest servei institucional inicia un servei d'assistència domiciliària, totalment conjuntural.

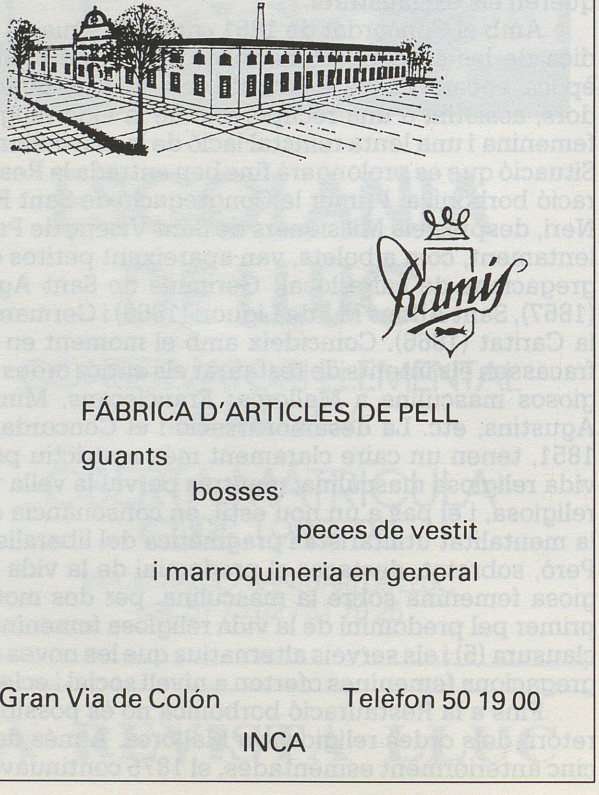
J. M. CERVERA I LA VIDA RELIGIOSA (1886-1897)

Quan J. M. Cervera arriba a la diòcesi de Mallorca troba una vida religiosa femenina de clausura estabilitzada, i una florent i creixent vida de les congregacions femenines, mancada en alguns casos de vertebració institucional. Una història diferent és la de les congregacions masculines, com veurem. Per aquesta situació és aclaridora la lectura que ens ofereix F. Lannon:

> *Paradójicamente, el sector de la Iglesia española que parecía a punto de extinguirse cuarenta años antes, iba a ser en el último cuarto de siglo la punta de lanza del renacimiento católico, a medida que su número se multiplicaba. Las bases de esta exposición no fueron las fincas amortizadas, perdidas para siempre, sino la capacidad de las comunidades religiosas para responder a necesidades urgentes de una sociedad española en proceso de cambio, sobre todo en las grandes ciudades y la voluntad estatal de aceptar y apoyarse en estos servicios* (7).

Per impulsar el pla recristianitzador el nou bisbe es recolzarà especialment en les congregacions i ordes masculins. A partir de la Restauració s'instal·laren a Mallorca congregacions de fora: Jesuïtes (1879), Agustins (1890) i Escolapis (1893); i s'inicien noves congregacions masculines mallorquines: Germans Franciscans de la Cel·la (1880), Terciaris Carmelites (1889), Missioners dels Sagrats Cors (1890) i Franciscans del Tercer Orde Regular (1893)... fracassant altres intents de fundar a Mallorca: Carmellites, Dominics, Franciscans, Agustins, Mercedaris, Passionistes... La política del bisbe fou la d'impulsar la fundació i reinstal·lació dels ordes i congregacions més reflorents a l'Estat espanyol. Aquesta actitud topà amb el naixent nacionalisme i l'oposició dels sectors més liberals, enemics de la «invasió» dels «frares forasters» i, sobretot, dels representants d'una religiositat integrista, intolerant i agressiva.

El bisbe J. M. Cervera en la seva Visita Ad Limina de 1888 comentava que els monestirs femenins de Mallorca observen la clausura, són fidels a les Constitucions que professaren, i solament flaqueja una mica la qüestió de la pobresa (8). El dot havia qüestionat la vida comuna. De fet moltes religioses encara procedien de famílies riques mallorquines, i en el convent continuaven administrant els propis béns personals. Només les Caputxines no havien admès el dot i continuaven vivint exclusivament de l'almoina. Com es pot veure a l'estadística (cfr. nota 4) la situació d'aquests monestirs es trobava totalment estabilitzada. En canvi es fundaren noves congregacions autòctones: Filles de la Providència (1882), Germanes de la Sagrada Família (1882), Germanes dels Sagrats Cors (1891). Algunes congregacions de les fundades anteriorment foren unificades: les Germanes de la Caritat i les Franciscanes. I, finalment, arribaren noves congregacions de fora: Filles de la Caritat (funden quatre comunitats a Mallorca), Terciàries Carmelites (9), Serventes de Jesús, Germanetes dels Pobres (10). De les congregacions foranes, les Filles de la Caritat i les

Germanetes dels Pobres (10). De les congregacions foranes, les Filles de la Caritat i les Germanetes dels Pobres es dedicaren exclusivament a l'assistencialisme i la beneficència; mentres que les Serventes de Jesús i Maria, Escolàpies i Terciàries carmelites ho feien a l'ensenyament de la Doctrina Cristiana i als Col·legis (11).

J. M. Cervera a través d'un decret de 12 de març de 1887 havia intentat unificar les Congregacions locals de Germanes de la Caritat i Terciàries Franciscanes, fet que va potenciar ambdues congregacions que el 1888 comptaven la primera amb 13 cases i les segones amb 33 (12). El 1892, les Germanes de la Caritat han passat de 13 a 16 comunitats; les Franciscanes de 33 a 34; i les Terciàries Agustines disposen de 16 comunitats. El 1893, les Germanes de la Caritat compten amb 20 cases i les Franciscanes amb 35. Mentres, les Filles de la Providència, les Terciàries Trinitàries i les Missioneres dels Sagrats Cors no deixaven de ser gèrmens de congregacions que es desenvoluparien posteriorment, mentres que les anteriors havien arribat al màxim de la seva expansió.

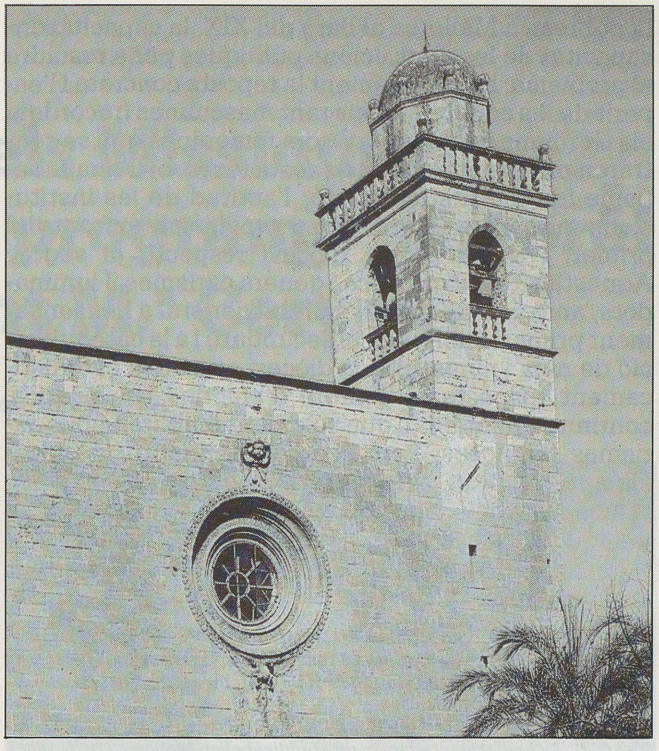
Tal vegada d'aquesta descripció en puguem extreure algunes conclusions suggerents. L'episcopat de J. M. Cervera, pel que respecta directament al procés de la vida religiosa en general a Mallorca, va suposar un moment de consolidació per una sèrie de gèrmens fundacionals, especialment femenins. El Concordat havia possibilitat la institucionalització i arrelament de la majoria dels petits nuclis, ara, coincidint amb un moment de bonança aquests grups s'unifiquen i prenen forma. Quant a la vida religiosa femenina tradicional, Cervera intentà assumir el paper de corrector i reformador, actitud que provocà fortes reaccions i tensions, especialment amb les Agustines de Santa Magdalena. Aquest problema no resolt a la seva mort, fou definitivament llimat per Pere-Joan Campins, amb un tarannà més diplomàtic.

Respecte a la vida religiosa masculina, Cervera amb una actitud propera i fins i tot expansionista d'aquella, va topar amb les protestes dels sectors liberals, anticlericals, i fins i tot, suposam, amb un sector del clergat mallorquí. El bisbe reaccionà amb una Carta Pastoral (1890), una autèntica apologia de la vida religiosa davant l'opinió pública. És conscient de la necessitat de la vida religiosa, com element substancial en el pla recristianitzador de la diòcesi. La tasca pastoral dels religiosos és fonamental a nivell assistencial —en el cas de la femenina— però ho és encara més com a reforç i eina per a la formació i sosteniment espiritual del clergat i de la diòcesi en general.

CONCLUSIONS

1. La vida religiosa al llarg del segle XIX es presentava com l'IDEAL de santedat: capellans, predicadors i confessors, es converteixen en els autèntics fomentadors de les vocacions religioses, especialment femenines.

2. El darrer quart de segle, la vida religiosa en general, però especialment per la femenina suposa el

Sant Bonaventura de Llucmajor, bressol de la vida claustral franciscana restaurada a Mallorca

pas del localisme, a una estructura diocesana, i l'assentament a Ciutat, vertader centre de preocupació social i religiosa, tant per a les institucions públiques com diocesanes.

3. Els grans ordes i congregacions tant femenines com masculines assumeixen un servei concret (Jesuïtes, Agustins, Escolapis, Filles de la Caritat, Germanes dels Pobres...). El grau d'especialització i formació d'aquestes institucions és superior a les de caire local, i en conseqüència el grau d'efectivitat havia de ser-ho també.

4. Les petites congregacions, en canvi, es converteixen en un model assequible i factible al poble, tant en el seu reclutament, com en l'acció que desenvoluparen. Adquirint així un grau de popularitat molt superior a les institucions religioses preferentment urbanes.

5. Sense caure en el simplisme de parlar de congregacions i ordes elitistes o populars, algun dia ens haurem de referir a la sociologia de l'extracció social de cada una de les institucions religioses a Mallorca. Com també de la sociologia dels benefactors, assumint que sense ells hagués estat gairebé impossible la implantació material de moltes comunitats. I això ens portarà a aproximar-nos a les seves intencions i pretensions, que sovint aniran més enllà de les estrictament religioses.

6. I, finalment, tota aquesta problemàtica ens situa enfront de qüestions encara no resoltes, en concret voldria referir-me a tres aspectes que haurien de ser aprofundits en el procés d'aclariment carismàtic i fundacional d'aquestes institucions: a) la indigència i

la pobresa a Mallorca al llarg del XIX, la capacitat/incapacitat de les institucions públiques per a resoldre el problema, i paral·lelament la reposta concreta i l'esperit de les congregacions tant masculines (recordem els Germans de la Caritat) com femenines que se centraren preferentment en aquesta tasca. b) L'analfabetisme i la descristianització; l'actitud de les institucions públiques (municipals i provincial) enfront del primer, i de la pròpia diòcesi respecte al segon. Aquesta situació provoca i genera carismes il·luminadors, amb una dedicació gairebé general a l'ensenyament primari (menys en el secundari) i a la catequització de nins i nines. c) Una diòcesi que creix estadísticament respecte al nombre d'efectius eclesiàstics, continua tenint buits que solament ompliran nous carismes religiosos. Però així com la institució diocesana fomentarà una determinada vida religiosa, també es convertirà en controladora de l'assentament d'altres carismes.

PERE FULLANA

(1) Cfr. REVUELTA, M., *La exclaustración (1833-1840),* Ed. Bac, Madrid 1976; 389-394; 469-471; Id., *La reunión de los conventos de monjas y la incautación de sus bienes (1836-1838),* Archivo Ibero-Americano 41 (1981) 389-457.

(2) Cfr. BARCELÓ, B., *El segle XIX a Mallorca,* Mallorca 1964; FERRAGUT, J., *La desamortización de Mendizábal en Mallorca (1836-1846),* BCOCINPM, 1974, pp. 125-179.

(3) Dos problemes hagueren de suportar: en primer terme l'incompliment per part de l'Estat del pagament de les pensions promeses, Cfr. REVUELTA, M., *Vicisitudes y colocaciones de un grupo social marginado: los exclaustrados del siglo XIX,* Hispania Sacra 32 (1980) 323-351; Id., *Los pagos de pensiones a los exclaustrados y a las monjas (1835-1850),* Estudios Eclesiásticos 53 (1978) 47-76; i el desencís que va produir la nova situació als exclaustrats amb les conseqüents tensions que es produïren en la seva adaptació social i en el si de la pròpia Església local.

(4) Cfr. CARCEL ORTI, V., *Lenta restauración de las órdenes religiosas en la España del siglo XIX,* en Ephemerides Carmelitanae 31 (1980) 431-537; CASTELLS, J., *Las asociaciones religiosas en la España contemporánea. Un estudio jurídico-administrativo (1767-1965),* Madrid 1973; SANZ DE DIEGO, R. M., *La vida religiosa en la España moderna,* Confer 22 (1983) 65-79.

(5) L'estadística de la vida religiosa de clausura a Mallorca:

Any	religioses
1836	353
1852	318
1871	265
1892	262

(6) Els monestirs de clausura el 1871 a Mallorca eren els següents: Clarisses (38), Dominiques (31), Carmelites Descalces (17), Agustines de la Concepció (36), Caputxines (28), Jerònimes Palma (28), Agustines Santa Magdalena (33), Jerònimes Inca (33), Concepcionistes Sineu (21), cfr. ARCHIDUQUE LUIS SALVADOR, *Las Baleares por la palabra y el grabado,* Palma de Mallorca 1987, vol. V., p. 13.

(7) LANNON, F., *Privilegio, persecución y profecía. La Iglesia Católica en España 1875-1975,* Alianza Universidad, Madrid 1990, pp. 83-84.

(8) Cfr. J. M. CERVERA, *Relación 1888,* Palma 7 noviembre 1888, ASV, S. Congr. Concilio, *Relationes 480,* Maioricensis, f. 23'-25.

(9) Cfr. CAPÓ, J., *El P. Francisco Molina, Restaurador de la Congregación del Oratorio de San Felipe Neri en Mallorca,* Palma 1962, pp. 47-51.

(10) Cfr. Ibid., 53-58.

(11) Cfr. SAEZ, F., *Congregaciones religiosas dedicadas a la enseñanza en Mallorca (1794-1915),* Mayurqa 21 (1985-87) 279-288; Id., *Las Congregaciones diocesanas dedicadas a la enseñanza en Mallorca. Orígenes y desarrollo 1794-1915,* Estudis Baleàrics 25 (1987) 41-49.

(12) J. M. CERVERA, *Relación de 1888...*

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

1990

Son Rapinya
Llac de Banyoles, s/n.
C.P. 07013

Son Ximelis
Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

Rafal Vell
Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

Gènova
Barranc, 2
C.P. 07015

Establiments
Pça. Immaculada, 3
C.P. 07010

Sant Jordi
Bauçà, 31
C.P. 07199

Arenal
Pça. G. Rul·lan Garcías, 5,
1er pis. C.P. 07600

Coll d'en Rabassa
Bailèn, 38
C.P. 07007

Blanquerna
Sant Joaquim, 9
C.P. 07003

Son Gotleu
Regal, 105
C.P. 07008

Sa Indioteria
Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

Polígon de Llevant
Ciudad de Querétano, 3
C.P. 07007

Molinar
Xadó, 7
C.P. 07006

Horari
Dilluns a divendres: 15-21 h.
Dissabtes: 10-14 h.

Cort
Pça. Cort, 1
C.P. 07001

Horari
Matins: 9'30-13'30 h.
Horabaixa: 17-20 h.
Dissabtes: 9'30-13 h.

ajuntament de palma

La fundació dels Missioners dels SS. Cors dins el programa pastoral del bisbe Jacint M.ª Cervera

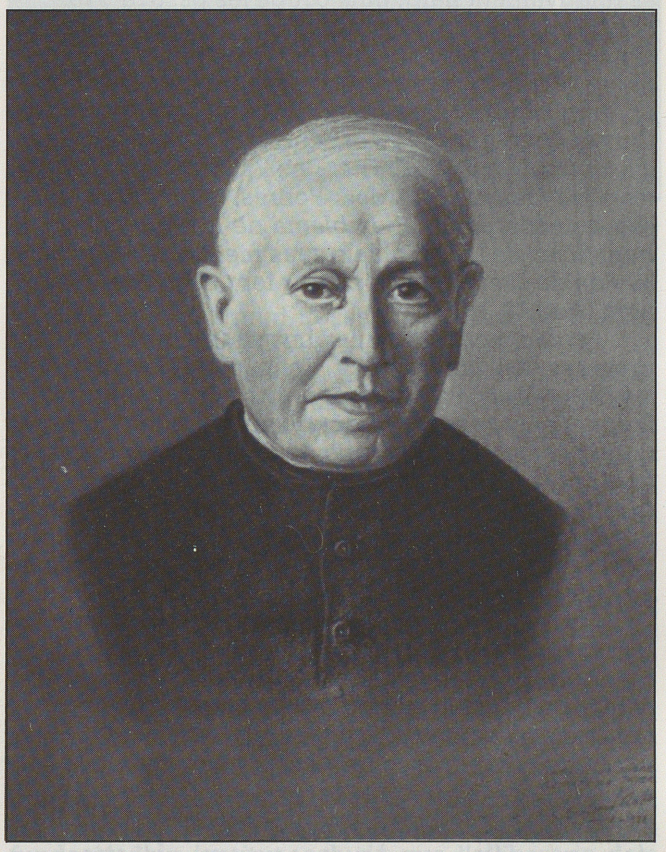
per Josep Amengual i Batle

EL PROGRAMA DEL BISBE CERVERA

Cada finestró que obrim dins la història del segle XIX ens permet aguatitar a un món ple de sorpreses. Un d'aquests descobriments és que el bisbe Jacint M.ª Cervera i Cervera vingué a la diòcesi de Mallorca amb un programa ben definit o, almenys, el va concebre tot just inaugurà el seu pontificat que durà una mica més de deu anys (1886-1897). No vull dir que en tot moment l'execució del programa fos el mòbil principal de les decisions del bisbe; això seria demanar massa a un home meridional. Però, en línies generals, el projecte primitiu presideix les decisions episcopals i cap a la seva realització s'encaminen aquelles passes que van per altres dreceres. La bibliografia sobre aquest pontificat encara és bona de manejar, i gairebé allò que és més elaborat roman sense publicar.

Seria metodològicament desitjable que, al començament d'aquest assaig, descrivíssim l'esmentat programa. Tanmateix, avui, resulta pretenciós fer-ho. D'altra banda, aquesta empresa força engrescadora és en bones mans. Malgrat no vulguem entrar en una presentació del projecte de Cervera, no podem renunciar a uns mínims que prendrem de l'ambient eclesiàstic general, com és el clima restauracionista i antiliberal, que va caracteritzar l'actitud de l'església decimonònica, tretes algunes excepcions. Bastaria que hom extragués els verbs amb el prefix «re» i ja tendríem unes fites ben clares del camp d'acció d'aquella època. Llegiríem els verbs restaurar, reparar, restablir, retornar, etc. I el terme d'aquesta trajectòria era la situació prèvia a sorgir de la Il·lustració i, sobretot, s'aspirava a anorrear allò que tenia connotacions de liberalisme. Cervera entrà dins el combat d'una guerra que ell considerà com a sacrílega, des de la seva primera carta pastoral, del 30 de setembre de 1886 (1).

Aquest escrit inaugural és encapçalat i també es clou amb dos textos bíblics força significatius. El primer, pres de l'Èxode 3,14: *Qui est, missit me ad vos,* = «Aquell qui és m'envia a vosaltres», amb el qual cerca un suport per a la seva arriscada missió. Així deia clarament que era un enviat de Déu, del Déu de l'Èxode. El segon text és pres de la segona carta a Timoteu 4,5: *Tu vero vigila, in omnibus labora, mi-*

El P. Rosselló en la plenitud de la vida

nisterium tuum imple, del qual en dóna una traducció parafrasejada, després d'esmentar els mals de la filosofia, en els termes següents: *tantas doctrinas licensiosas, corruptoras (...) exigen del obispo católico «la más exquisita vigilancia, el trabajo más asiduo, y el más exacto cumplimiento de su ministerio»* (2).

Doncs bé, segons aquesta lletra, dividida en setze apartats, podem observar que, després d'una autojustificació del seu nou nomenament per a bisbe de Mallorca (3), els apartats II-V plantegen la tasca de l'Església i, en concret, de l'església a Mallorca com una empresa dedicada a l'ensenyament de l'autèntica doctrina, de la qual l'Església n'és diposità-

ria. Per via d'aquest ensenyament es continuarà l'obra «reparadora» dels apòstols (4).

Els col·laboradors del bisbe són els preveres: el Capítol de la Seu (ap. VI), els capellans, arxiprests, rectors, vicaris, beneficiats, etc. (ap. VII). A tots ells és encomanat l'ensenyament; el sacerdoci perpetua la doctrina de la religió, com dirà a la secció XIV; del sacerdots es demana la santedat (ap. VIII) i el bon exemple (ap. IX). Crida l'atenció com l'apartat X recalca l'exigència del treball, la llei del treball, que es concreta en la dedicació pastoral (5).

La secció XI convida els seminaristes i col·legials de la Sapiència a entrar dins el projecte de restauració. S'hi apunten els criteris que més tard entraran dins els nous Estatuts del Seminari. Aquest apartat és relativament llarg, puix ocupa les ps. 313-318.

Segueix la secció XII dedicada a les monges de clausura, les quals auxilien el bisbe amb la seva pregària; la XIII fa esment als instituts que, aleshores, no eren jurídicament religiosos, com les Filles de la Caritat (que encara té el seu estatut peculiar), com les Germanes de la Caritat, les Filles de la Misericòrdia i les Germanetes dels Pobres. Aquests instituts són en cada poble *el emblema de la ternura y de la beneficiencia* i la vida dels seus membres ha fet seva la vida de Jesús que va passar fent el bé i curant tothom (Act. 10,38).

En cap moment hem sabut veure una al·lusió als preveres de l'Oratori de St. Felip, als de la Congregació de la Missió i als Jesuïtes, tots ells presents a Mallorca. Tampoc féu molt de cas als Terciaris Agustins de Binissalem, als Ligorins de Felanitx, als Germans de Caritat de Sant Roc, de Porreres, als Terciaris Carmelites del Beat Francesc Palau, Terciaris Franciscans de Llucmajor, als Germans Franciscans de la Cel·la de Pollença; tampoc esmenta l'endemisme mallorquí, que són els Ermitans (6).

Tota l'estructura anterior és al servei dels seglars, que han de rebre l'ensenyament diví i no humà, com és el dels racionalistes. L'ensenyament catòlic és l'ensenyament dels deures, la qual cosa fa que sigui la primera de totes les ciències. Per això, els seglars han d'escoltar i obeir, com recorda la secció XVI.

En resum, tenim una tasca: l'ensenyament de la doctrina catòlica, per via de la predicació. Hi ha uns responsables directes, que són el bisbe i els preveres. Altres s'hi disposen per a participar en l'empresa, com són els seminaristes. Altres ajuden indirectament: són les monges i les altres religioses.

Tots aquests grups mereixen la dedicació episcopal, que es plasmarà en diverses mesures ben definides, algunes de les quals esmentarem. Ometem completament les referències a la vida religiosa, car hi ha l'article de Pere Fullana a aquesta revista que en parla i, sobretot, serà objecte d'un altre estudi.

La primera informació del programa del bisbe Cervera, l'hem presa de l'esmentada pastoral. La segona informació la podem deduir del lema que porta el seu escut: *Esto vir fortis et labora sicut bonus miles Christi Jesu* (7). Podem traduir aquesta màxima amb aquestes paraules: «Sigues un baró valerós i treballa com a bon soldat de Jesucrist». També la pastoral glosa aquest programa, quan diu: *Tenemos una misión que llenar, misión que no nos hemos impuesto, misión venida del Jefe Supremo de la Iglesia, del Romano Pontífice, y por lo tanto de Dios, el cual nos ha enviado a vosotros, así es, que aparecemos en esta Diócesis como el soldado en el campo de batalla, a quien su capitán le dice: «¡Ve allí!» y el soldado va: no se detiene a examinar los peligros a que se expone, y arriesga valerosamente su vida sin estar seguro de la victoria... «qui est, misit me ad vos»* (8). Podríem prendre aquesta explicació més com una conclusió que com un projecte, perquè el valor i decisions una mica atropellades no mancaren dins els deu anys del pontificat mallorquí de Cervera.

UNA CARTA DEL P. ROSSELLÓ A MIQUEL COSTA

El P. Joaquim Rosselló i Ferrà, aleshores membre de la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri de Ciutat, no solament vivia enclaustrat, sinó que havia dedicat moltes energies a cadascun dels punts assenyalats per Cervera. Les biografies i estudis ho palesen. Per això, en la tasca de seguiment d'un dels seus deixebles més apreciats, el que aleshores era estudiant de teologia a Roma, Miquel Costa i Llobera, va rebre una carta, datada el 12 d'abril de 1887, de la qual extreim aquest fragment:

Supongo no ignora lo que pasa en la actualidad en nuestra Mallorca en lo que mira al estado eclesiástico: el Sr, Obispo que, por fallecimiento del Ilmo. Sr. D. Mateo Jaume, ha entrado a regir la Diócesis, es hombre de sí tan activo y celoso que está en continuo movimiento; pues que, no bien cuenta ocho meses de su episcopado en nuestra Isla, y ya tiene hecha, por concurso, la provisión de Curatos; dados ejercicios espirituales por él mismo a todos los sacerdotes; en la Iglesia de S. Francisco, ejercicios espirituales, dados por él mismo también, a hombres primero, y después a mujeres; ha dado igualmente ejercicios a monjas; hechas dos ordenaciones generales, iniciado la Santa Visita por los pueblos, teniendo ya recorrido un crecido número de ellos; convocado el clero a exámenes y examinado ya, etc. Dios nos conserve por mucho tiempo a tan celoso y activo Prelado; ore, le suplico, por él; porque es temible que no estrelle con tanto trabajo, y esté hecho, como no se puede ser de menos, con harta precipitación. No deja ya de tener sus contrarios, como es de suponer; muchos juzgan siniestramente los más de sus actos; pero yo me persuado que cuanto hace, lo hace con rectísima intención y que en todo le mueve el espíritu de Dios (9).

No solament hi ha una clara percepció del programa de Cervera, ans hi besllumam una sintonia clara del prevere de St. Felip, i també hi apreciam el bon sentit del qui va ser tingut com oracle en les qüestions de la vida cristiana, com va ser el P. Rosselló. El sentit de la prudència era més clar en aquest que no ho va ser en el bisbe Cervera.

LA REALITZACIÓ DEL PROGRAMA PASTORAL

Si seguim els punts esmentats pel P. Rosselló, ens temem que a la pastoral del 12 d'octubre de 1886, li seguí la convocatòria per a cobrir els càrrecs pastorals signada el següent dia 19; el dia 28 del mateix mes s'anuncia la visita pastoral, del compliment de la qual els successius fascicles del butlletí oficial en donen relació, primer amb cròniques detallades, més tard amb informacions simplement cronològiques, amb les estadístiques del nombre de confirmats. Aquestes petites relacions no deixen d'esmentar les visites a les diverses comunitats de la Caritat i de les Filles de la Misericòrdia.

Amb la mateixa data de 1887 el clergat es convocat a practicar els exercicis espirituals, sota la direcció del mateix bisbe, que llavors fou auxiliat per P. Bayo, de la Missió. Els preveres de la Missió i els Jesuïtes foren els grans col·laboradors, amb persones i acollint als seus locals.

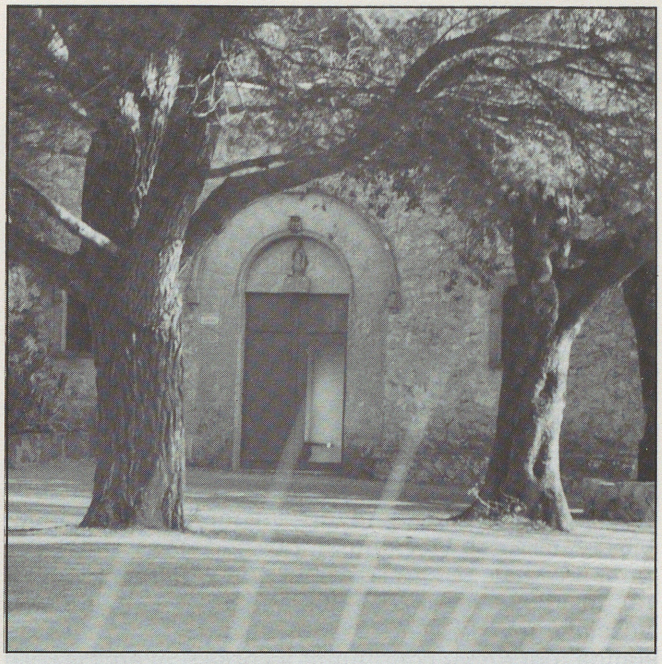
Al cap d'un mes, el 18 de febrer, per a la Quaresma s'anuncien dues tandes per als seglars: ben clar, una per a homes i l'altra per a les dones, que donà el bisbe a St. Francesc, església que s'omplí, entre els dies 5 i 13 de març i 17 al 15 del mateix mes. Havia convocat expressament els Cercles d'Obrers Catòlics, els Tercers Ordes, les Conferències de St. Vicenç, Les Mestres de Sta. Teresa i St. Ligori, les de les Escoles Nocturnes, etc.

Cervera anunciava els seus projectes immediats i, llavors, l'acompliment del programa, almenys als inicis del pontificat, quedava reflectit al butlletí del bisbat. Podríem afegir la nova divisió d'arxiprestats, l'establiment dels cercles d'obrers catòlics i de l'obra de propagació de la fe, etc... Però ens limitarem a deixar constància de la pastoral *Sobre la fundación de una Casa de Ejercicios,* datada el 18 de gener de 1888. Seguí una subscripció, que explicitava més el projecte escrit, en aquests termes: *Suscripción para conseguir una Casa de Ejercicios que a la vez sirva de punto de expansión a los seminaristas* (10).

Em sembla que les línies primoridials del projecte de Cervera queden apuntades. El contingut del butlletí del bisbat segueix l'acompliment del projecte; però ja no ofereix nous programes. ¿Quin lloc hi havia per a una congregació de preveres, com es va projectar el 1890, a St. Honorat de Randa?

LA PASTORAL DELS ORDES RELIGIOSOS

Abans de respondre directament, hem de recordar com la pastoral parroquial, tot i que va rebre nous impulsos durant el segle XIX, amb una colla de rectors excel·lents, deixava molt de marge a la predicació i al ministeri de confessions; també hi havia una pastoral de grups i d'associacions de joves i adults que antigament realitzaven els frares i els religiosos com els jesuïtes. Durant el s. XIX foren alguns capellans, com Monsenyor Cabrera, Mn. Gabriel Marià Ribes de Pina, Mn. Rafel Caldentey, Mn. M. Parera, Mn. Miquel Maura, els preveres de la Missió, entre ells el P. Bayo, i els de St. Felip, ben particularment el P. Joaquim Rosselló, els jesuïtes P. Martín, P. J. M. Peydró, els quals predicaren per tot Mallorca. Però no podien abastar la demanda existent. Aquest és el buit pastoral que contempla l'article 29 de concordat de 1851. I aquí hi ha un punt que el bisbe Cervera no expressava a la seva carta pastoral inaugural; però el seu projecte exigia arribar a una solució més global. Prest hi va entrar de ple. Mancava explicitar quin era el lloc que corresponia a la pastoral dels ordes religiosos.

L'Ermita de Sant Honorat

Hom no ha desenvolupat abastament l'estudi de la mentalitat dels bisbes hispànics del s. XIX. La seva formació, com la dels capellans en general, els havia familiaritzat amb l'antic dret hispànic, que acordava poders notables dins tota la gestió pastoral. D'això els bisbes de Mallorca, nascuts aquí o vinguts, n'eren ben conscients. Esper mostrar-ho en una pròxima avinentesa. Per això, no ens hem de sorprendre que el bisbe Cervera agombolàs la idea de la fundació d'un institut, solució que l'alliberaria dels problemes de l'exempció que podien posar els antics ordes religiosos. Ho veurem a l'apunt que farem al cas de Lluc.

Llegiguem, ara, una carta del mateix bisbe Cervera, escrita el 6 de maig de 1890, adreçada al P. Rosselló, retirat ja a St. Honorat: *Nuestra aspiración no ha de limitarse a dar gran incremento a la obra que nos ocupa; pretendemos también restituir a esta Diócesis, el antiguo espíritu religioso, restablecer la santidad de los primeros tiempos, restaurar el edificio social, purificar las costumbres y renovarlas por piedad cristiana, formando para conseguirlo sacerdotes capaces de comunicarse con Dios por medio de la oración en esa soledad. Este debe ser nuestro intento y el objeto constante de nuestros más fervien-*

tes y santos deseos. El Sr. Penitenciario hablará a V. de lo demás (...).

EL CANONGE PENITENCIER MAGÍ VIDAL

La carta parla de restituir, restablir, restaurar. S'hi introdueix un nom, el del Penitenciari, que era el llucmajorer Mn. Magí Vdial. Aquest prevere va practicar els exercicis a St. Honorat a les tandes que va donar el P. J. M.ª Peydró, S. I., de l'onze al disset de setembre de 1887, de 26 d'agost al primer de setembre de 1888, del 18 d'agost de 1889, a la qual hi participava Mn. Francesc Solivelles, vicari de Randa i futur company del P. Rosselló. Mn. Vidal no devia ser aliè a tot aquest reviscolar diocesà entorn de St. Honorat. El P. Josep Obrador va descobrir a l'arxiu familiar de Mn. Vidal un assaig biogràfic, de to panegirístic, però amb prou elements utilitzables. Aquestes notes atribueixen al prevere llucmajorer la predicació d'exercicis a St. Honorat, pels jesuïtes. També l'apunt biogràfic recorda que Mn. Vidal, per la primavera de 1889, va anar a Bilbao per a convidar els Passionistes de Deusto a establir-se a l'ermita de Randa, per donar continuïtat a l'obra d'exercicis (11). Per l'octubre del mateix anys els Passionistes predicaren uns altres exercicis a St. Honorat, on acudí el P. Joaquim Rosselló. Les notes que esmentam atribueixen a Mn. Vidal la idea de la fundació dels Missioners dels SS. Cors, com a solució substitutòria de la que havia somniat mitjançant els Passionistes. La nota que publicà el butlletí del bisbat al fascicle 24, corresponent al 20 d'agost afirma que el canonge Vidal era present a la fundació i *que con el entusiasmo y celo que le distinguen ha sido el alma de la nueva fundación* (12). El bisbe Cervera i Mn. Magí Vidal eren considerats pel P. Joaquim Rosselló com a fundadors a les primeres regles.

L'ACTA FUNDACIONAL DE LA CONGREGACIÓ

Cal passar ja al document de més categoria jurídica, com és ara l'Acta de constitució canònica de la Congregació de Missioners dels SS. Cors, en la qual el bisbe Cervera s'expressa d'aquesta faisó:

En nuestros deseos de dotar a nuestra Diócesis de un Instituto, que venga a auxiliar a los ya existentes, en los trabajos apostólicos de misionar a los pueblos y dar ejercicios espirituales, y habiéndose reunido algunos sacerdotes en la Ermita de San Honorato, situada en el monte de Randa, término parroquial de Algaida, respondiendo a esta necesidad y aspirando al retiro y mayor perfección, con la práctica de los consejos evangélicos, y sujetándose a unas Constituciones, previamente redactadas y aprobadas. Nos constituímos hoy, dia diez y siete de Agosto de mil ochocientos noventa, en la referida Ermita, con el objeto de declarar solemnemente establecidos en Congregación dichos sacerdotes, bajo el nombre de Misioneros de los Sagrados Corazones de Jesús y de María.

La crònica publicada al butlletí del bisbat s'expressa en termes semblants, quan diu:

Hacía tiempo que nuestro celosísimo Prelado acariciaba la idea de convertir la ermita de San Honorato, situada en el histórico monte de Randa, en centro poderoso de vida religiosa para la isla. Los imperecederos recuerdos que en aquellas soledades dejó el inclito mártir y sabio mallorquín, Beato Raimundo Lulio; la predilección que por aquel punto demostraban muchos sacerdotes, que acudían en varias tandas todos los años a practicar los Santos Ejercicios: y por otra parte, la necesidad imperiosa de un Instituto especial para misiones y ejercicios espirituales, que viniese a auxiliar a los ya existentes, en sus trabajos evangélicos, contribuyeron a que la idea arraigara y se procediese a la adopción de los medios para realizarla (13).

¿NOUS INSTITUTS RELIGIOSOS?

Si comparam aquest document amb l'article 29 del concordat de 1851, observarem que hi ha unes coincidències força notables: *A fin de que en toda la Península haya el número suficiente de ministros y operarios evangélicos de quienes puedan valerse los prelados para hacer misiones en los pueblos de su diócesis, auxiliar a los párrocos, asistir a los enfermos y para otras obras de caridad y utilidad pública, el Gobierno de S. M., que se propone mejorar oportunamente los colegios de misiones para Ultramar, tomará desde luego las disposiciones convenientes para que se establezcan donde sea necessario, oyendo previamente a los prelados diocesanos, casas y congregaciones religiosas de San Vicente de Paúl, San Felipe Neri y otra orden de las aprobadas por la Santa Sede, las cuales servirán, al propio tiempo, de lugares de retiro para los eclesiásticos, para hacer ejercicios espirituales y para otros usos piadosos.*

L'aplicació d'aquest article fou molt aleatòria. Ultra les dues congregacions esmentades, hi havia la possibilitat d'establir-ne una tercera. Els historiadors han observat que no queda gens clar qui havia de prendre la iniciativa per elegir aquest tercer institut, pres d'entre els aprovats. A Mallorca ja hi havia la Companyia de Jesús. Aquest orde, i les dues congregacions esmentades per l'art. 29 del concordat exercien els ministeris dels quals parla aquest document. A Monti-Sion de Palma s'hi predicaven exercicis, com es feia a la Missió i, almenys, del 25 d'abril al primer de maig de 1887 se'n predicaren a St. Felip de Porreres, tasca que va durar fins al començament de la segona meitat del s. XX. Els exercicis de 1887, els predicà el P. Joaquim Rosselló? Certament, encara que no ho digui el butlletí del bisbat, la tanda d'exercicis que començà a St. Honorat el mateix 17 d'agost de 1890, encapçalada pel bisbe i Mn. Magí Vidal, seguida pels dos companys del P. Rosselló, Mn. Francesc Solivelles i Mn. Gabriel Miralles, la dirigí el P. Joaquim Rosselló. Durant els mesos que romangué la Congregació a St. Honorat els tres preveres predicaren dues quaresmes, una missió, novenes, exercicis a preveres i seminaristes i a diverses associacions. És a dir, amb paraules de l'autobiografia del P.

Joaquim, *ciertos trabajos propios del ministerio y no ajenos a nuestro Instituto* (14).

La consciència de ser dins un pla travessa tota la documentació primerenca de la Congregació de Missioners dels SS.CC.

Per al seu projecte pastoral, el bisbe Cervera no just afegí un quart institut, sinó que fundà quan era a punt el retorn d'un cinquè, el dels Agustins, els quals s'establiren devora l'església del Socors, el dia 27 del mateix mes de la fundació dels Missioners dels Sagrats Cors (15).

Caldrà analitzar un conjunt de documents, molts d'ells publicats al butlletí del bisbat, que ens assabenten de l'explosió que va provocar l'aparició dels dos esmentats instituts a Mallorca. Les llargues llistes de signatures dels preveres no es poden prendre simplement com aprovació personal espontània de cadascun dels signants de la gestió episcopal. Tampoc som en condicions de poder precisar més. Però hom es veu mogut a pensar que l'oposició no solament s'aixecà dins els ambients anticlericals. La valoració dels programes pastorals sempre ha admès diversitat de parers. El bisbe va publicar una *Carta primera (...) al Rdo. Sr. Cura de...*, datada el dia següent a la festa de St. Agustí. Volia aturar l'oposició a la fundació dels Missioners dels SS. Cors i a la vinguda dels Agustins. El 19 de setembre, al mes de la fundació dels Missioners, tots el fascicle 27 del butlletí, compost de 40 pàgines, contenia un únic document: la pastoral *Sobre la Iglesia y las Ordenes Religiosas.* Prou es va cuidar de publicar llargues llistes d'adhesions. El P. Rosselló havia advertit al seminarista Costa i Llobera dels perills de la precipitació episcopal. El bisbe no es donà per satisfet amb la publicació de documents, ans celebrà ordenacions generals diverses vegades, el 1891, a l'església del Socors, i el butlletí va publicar una carta del provincial d'aquest Orde i diversos anuncis de les obres del P. Fernández de l'orde agustinià. Allò que no féu el bisbe va ser publicar el trasllat dels Missioners dels SS. Cors a Lluc, preanunciat el 23 d'abril de 1891, pocs mesos després de la mort de Mn. Magí Vidal. El P. Joaquim, en un primer moment, considerà la proposta *en pugna con lo que constituía el fin esencial de nuestro Instituto* (16).

LA DIOCESANEÏTAT DELS m.SS.CC.

El bisbe i els seus consellers anaren a allò immediat; el projecte primitiu sobre la congregació s'eixamplava i, parcialment, es desviaria. Allò que valoraven era la diocesaneïtat de la nova institució. Diu el P. Joaquim que el bisbe i assessors volien una comunitat religiosa a Lluc i *no veían ser posible plantear allí otra Comunidad religiosa que la Congregación de los SS. Corazones, que acababa de fundarse en S. Honorato de Randa, por ser diocesana y de hijos de Mallorca* (17).

El bisbe va rebre una resposta afirmativa, no perquè el P. Joaquim ves una coherència amb el projecte de la Congregació, sinó perquè reconeixa el

El canonge penitencier Magí Vidal

bisbe com a superior: *si bien era harta la repugnancia que sentíamos en ejecutar semejante disposición, no obstante, estábamos dispuestos y prontos a ejecutar en todo sus órdenes, como que le reconocíamos como nuestro Superior y Prelado* (18).

L'obediència no va produir un servei mesquí. Els PP. Joaquim Rosselló, Francesc Solivelles i Gabriel Miralles, els novicis Julià Mut i Agustí Maspons pujaren a Lluc. Diu el P. Joaquim: *Desde aquel entonces comenzó a correr a cuenta nuestra la difícil y espinosa administración de la casa y de los bienes que entonces formaban el patrimonio de la Virgen, de cuyos réditos y ahorros hasta cediendo por muchos años las mensualidades que por nuestros cargos y oficios nos pertenecía tanto a Padres como a Hermanos Legos, emprendimos la reparación del casi ruinoso edificio del Colegio* (19).

Aquesta integració diocesana no va impedir la predicació itinerant. Va obrir un vessant nou, que tingué continuïtat en la forma segons la qual el bisbe volgué normalitzar la situació pastoral de la feligresia de La Real, que abastava des de les antigues murades de Ciutat fins a Establiments. Els canvis de Lluc el 1895 dugueren canvis a les regles, que es publicaren el 1896. La precarietat econòmica no impedí el servei de La Real ans es va demanar al Vicari Capitular, futur successor del bisbe Cervera, Mn. Pere J. Campins, que posàs remei a la comunitat de La Real, *porque no teniendo en S. Bernardo del Real asignación alguna, ni de Gobierno, ni de Curia Eclesiástica,*

ni de nadie, hallándose en tal premura, en estado tan precario, no podían mantenerse decentemente, ni vestirse cual corresponde a su clase tres o cuatro hombres, sin verse algún día expuestos a que les faltase de qué comer, y de qué vestir (20). La fundació de la casa de St. Gaietà, avui dels SS. Cors, a Ciutat, tingué uns començaments diversos, i coincidí amb la mort del bisbe.

COMPLEMENTAR LA PASTORAL PARROQUIAL

Hem d'acabar fent una petita síntesi d'allò que hem dit. Dins el projecte restaurador del bisbe Cervera, la Congregació de Missioners dels SS. Cors hi va entrar com a comunitat de predicadors, que completassin la pastoral parroquial. Era allò que preveia l'article 29 del Concordat de 1851. Altres circumstàncies, com era la mentalitat episcopal del s. XIX, la sintonia pastoral entre el bisbe i el P. Joaquim Rosselló, permeteren integrar la susdita Congregació dins el programa diocesà, com a comunitat que pogués fer serveis d'emergència. Missió al servei de la paraula i entroncament diocesà marquen el naixement dels Missioners dels SS. Cors, des del projecte episcopal.

No hi ha més lloc per a les projeccions de futur, atès el caràcter d'aquest article. Tanmateix caldrà que Congregació i Diòcesi, totes les diòcesis que pertoca, facin un replantejament d'allò que poden oferir i demanar. Cal fer programes, podar i promoure.

JOSEP AMENGUAL I BATLE, m.SS.CC.

NOTES

(1) «BOBM» 26 (1886). Vegeu les ps. 298-299.

(2) La traducció és al lloc transcrit entre cometes, les quals no figuren al text.

(3) Aquesta llarga secció és presidida per l'esmentat text de l'Èxode 3,14. El verset es repeteix, particularment a la conclusió dels apartats II, IV, V i al final de la carta.

(4) P. 292.

(5) Les seccions IV, V, X i XVI repeteixen el text 2Tm 4,5.

(6) Per a una breu informació sobre els instituts religiosos, cf. el meu assaig no exhaustiu *Diverses presències de la vida religiosa,* «BOBM» 121 (1981) 32-43; amb més informació, P. XAMENA - F. RIERA, *Història de l'Església de Mallorca,* Mallorca 1986, especialment, pp. 329-332, 338-339, 345-349; Pere FULLANA, *El bisbe Cervera i la vida religiosa a Mallorca,* «GEM» 3 (1989) 275-276 i *Jacint Maria Cervera i la vida religiosa a Mallorca (1886-1897),* a aquest número de **LLUC.**

(7) Vegeu-lo, per primera vegada al final de l'esmentada pastoral, p. 334.

(8) «BOBM» 16 (1886) 291.

(9) Vaig plantejar aquesta coincidència de projectes entre el bisbe novell de Mallorca i el P. Joaquim Rosselló i Ferrà a l'*Assaig d'un enquadrament històric de la fundació de la Congregació de Missioners dels SS. Cors,* publicat en versió castellana a *Nuestra Regla de Vida. Comentarios y Estudios,* Madrid 1982, ps. 198-273, vegeu ps. 246-250 i 254-256.

(10) La pastoral la podeu llegir al «BOBM» 28 (1888(23-36 i les subscripcions apareixen al final de molts de fascicles, a part de la p. 39, cf. 48, 56, 74, 109, 118, etc. i a l'any següent.

(11) El P. Gabriel Seguí va publicar aquest assaig biogràfic dins el seu treball *D. Magín Vidal. Canónigo Penitenciario de Mallorca,* a «Collectanea Post. MM.SS.CC» I/1 (1960) 41-48, a les pp. 42-48, vegeu les pp. 43-44. Mn. Vidal morí dia 9 de febrer de 1891, cf. «BOBM» 31 (1891) 89.

(12) «BOBM» 30 (1890) 224. Les al·lusions de la crònica a la traducció lul·liana figuren a les Regles compostes pel P. Joaquim Rosselló i degudament aprovades pel bisbe.

De fet, ens trobam amb dues versions: una, la del P. Joaquim, que sembla revelar que li feia vertigen fer cap a una fundació, a la qual s'hi veia quasi obligat pels esdeveniments que ell mateix provocava. Aquesta versió s'expressa en termes d'humilitat, que, davant l'èxit de l'empresa, l'atribueixen al bisbe i al prevere llucmajorer. De tota manera, el P. Rosselló va actuar amb la responsabilitat de fundador. L'altra versió, l'oficial del bisbat i la familiar de Mn. Vidal subratllen més el protagonisme del bisbe i de Mn. Vidal. Crec que es tracta d'una confluència d'iniciatives i de persones amb diverses possibiltats d'acció. Indubtablement, el cap de la diòcesi va jugar fort per executar els seus projectes.

(13) «BOBM» 30 (1890) 226.

(14) *Notas referentes a la Congregación de los Sagrados Corazones de Jesús y de María escritas por el Rdo. P. Joaquín Rosselló y Ferrá, su primer Superior. año 1897,* Palma de Mallorca 1940, p. 55.

(15) «BOBM» 30 (1890) 226-227 i 241-244. Deixam de banda els instituts laïcals fundats anteriorment.

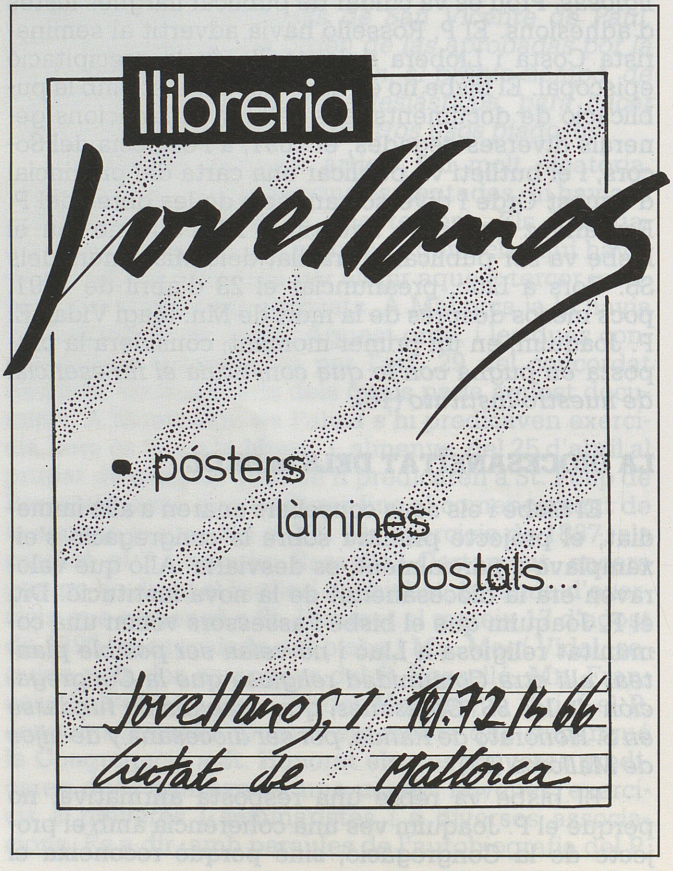
(16) *Notas,* p. 60.

(17) *Notas,* p. 59; vegeu la p. 60.

(18) *Notas,* pp. 61-62.

(19) *Notas,* p. 63.

(20) *Notas,* pp. 68-69.

Una congregació molt diocesana

per Ramon Ballester i Vives

¿Fan falta a l'Església i al món, tants ordes i congregacions religioses? ¿No es donen «repeticions» i es fomenta la «dispersió de les forces» de cara a la pastoral? ¿No seria més eficaç i de més rendiment en el servei, unificar en uns pocs i grans instituts tanta varietat de «monges i frares»?

Aquests interrogants sorgiren ja en temps preparatoris del Concili Vaticà II i, fins i tot, durant el mateix Concili, quan encara no s'havia elaborat pròpiament una teologia de la Vida Religiosa.

Avui potser encara es plantegen aquests interrogants a certs nivells, però ja no dins una eclesiologia seriosa. Aquesta varietat carismàtica és un do de l'Esperit i no es pot manipular ni canalitzar segons uns criteris de major eficàcia o simplificació.

Cada orde o congregació religiosa, en la seva multiplicitat, mostra a l'Església i al món alguns trets de l'estil de vida de Jesucrist i és també una resposta, un servei evangèlic a les necessitats que sorgeixen en les diverses èpoques.

Tanmateix l'aprovació d'un nou institut haurà de passar pel discerniment i aprovació de la jerarquia que cuidarà de conformar-lo al dret canònic i verificar les seves motivacions, la seva autenticitat. De vegades fins i tot amb una dramàtica tensió entre els fundadors i la jerarquia, com en el cas de l'orde primer franciscà, per citar un sol exemple.

El naixement de la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors no té aquests orígens. És un procés gairebé al revés. És la mateixa jerarquia de la diòcesi, el Bisbe Jacint M.ª Cervera, el qui origina la tensió, el qui impulsa el P. Joaquim Rosselló a fundar un nou institut, el qui li demana la redacció d'unes Regles i aprova quasi immediatament la nova fundació.

Cal fer memòria d'aquest fet per a entendre millor el que un dels components fonamentals de l'espiritualitat i ministeris del nou institut sia precisament la seva disponibilitat diocesana, el voler ser «competent socors» a les necessitats pastorals del Bisbe.

Quan el P. Joaquim Rosselló i Ferrà es retirava a l'ermita de Sant Honorat, el 19 d'abril de 1890, tenia ja 57 anys d'edat, molta experiència pastoral com a prevere secular i com a membre de la Congregació de l'Oratori i, sobretot, una idea dominant o un voler insatisfet que tenia des de petit: viure en soledat per a dedicar-se més intensament a l'oració. L'haver donat moltes tandes d'exercicis espirituals i missions populars, així com les moltes hores dedicades al ministeri de la confessió i la direcció espiritual,

Estàtua del P. Joaquim al jardí de l'hostatgeria de Lluc, obra de Remígia Caubet

amb notables fruits pastorals, no minvava en ell el desig de limitar els ministeris i dedicar-se amb més profunditat i temps a la vida contemplativa i aconseguir un major compromís en la seva consagració religiosa.

La idea de fundar una nova congregació religiosa no entrava dins els seus plans. Així ho afirma al testament espiritual: «Per la lectura de les notes precedents vos haureu confirmat que la nostra Congregació dels SS. Cors és obra de Déu, no meua, com qualcú hagi volgut suposar-ho. De part meua vaig fer tot el possible per evitar semblant novetat, com és la fundació d'un nou Institu (quan l'Església de Déu ja compta amb molts); però, la veritat és que tots els medis i manyes que vaig posar, els desbaratà el Senyor, i va fer que es frustrassin completament. Me va passar, quasi diria, talment Jonàs, que havent fet mil esforços es va veure obligat a anar-hi» (1).

Mentre Joaquim Rosselló, al recés de Sant Honorat, semblava haver arribat a la seva plena realització personal i vocacional, sentint-se gairebé en un estat de gran elevació espiritual, «gaudint d'una inalterable pau i consol» (2), el Bisbe Cervera vol a Sant Honorat una comunitat religiosa per a donar exercicis espirituals a preveres i seglars així com missions populars. Amb el seu temperament voluntariós i dinàmic, envia missatgers i cartes al P. Joa-

quim i, ell en persona puja a l'ermita per animar-lo a fundar una congregació, encoratja i resol els impediments de dos preveres diocesans que també havien mostrat inclinació a establir-se a l'ermitori, els qui serien co-fundadors, els PP. Miralles i Solivellas, i, finalment, «fortiter et suaviter» queda erigida canònicament la nova Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, el 17 d'agost de 1890.

Així es comença a definir aquest element essencial del carisma: la disponibilitat diocesana. El servei i integració en l'Església local, la inculturació, l'estar integrats en la pastoral conjunta i l'amor incondicional al Bisbe per a ajudar-lo sempre. Com escriu el P. Joaquim al Bisbe Campins: «La nostra Congregació dèbil com l'heura, desitja viure aferrada al bàcul del seu Bisbe, no amb ànim de gravar-lo sinó desitjosa, amb la curta mesura de les seves forces, de donar-li auxili i refrigeri en l'assistència de les ovelles que l'Esperit Sant li senyalà per pasturar. Així fins avui ha viscut aquesta Congregació des del seu naixement, i en els dies endavant no desitja viure d'altra manera» (3).

Mn. Joan M.ª Thomàs, prevere diocesà que escriví en aquells primers congregants el Bisbe va tenir «com un Cabildo Catedral que no pontificava amb ell en les seves solemnitats, però en canvi, el servien per tots els sacrificis de l'obediència i de l'apostolat» (4).

Aquests textos no foren lletra morta sinó esperit i vida. Un nou vent pentecostal commogué la pau de San Honorat i transfigurà amb dolor, aquesta vegada, l'estil de vida dels congregants. El carisma inicial havia de passar una prova de foc. El Bisbe Cervera els demanà que deixassin el «Tabor deliciós» i anassin a unes altres muntanyes, a Lluc, que pel P. Fundador tendria les connotacions de Moriah, del sacrifici d'Abraham... Al principi es resistí, semblava que tots els projectes s'enfonsaven, que la vida contemplativa sofriria, que els seus desigs de soledat no es durien a terme. Després de pregària intensa, el seu voler es plegà i reconegué una vegada més en la veu del Bisbe, la voluntat de Déu.

Deixem que ell mateix ens ho conti. És tot un testimoniatge de fe i disponibilitat total, malgrat el sacrifici: «mentre vivim en aquest món, diu S. Pau, "peregrinamur a Domino", no som sinó pelegrins i en qualitat de tals no cal fixar-se enlloc, sinó en Déu, principi d'on procedeix tot do perfecte, tot pensament sant, i qui en la seva alta providència, senyala a l'home el camí a seguir, mentre està a la terra.

El qui pensa en aquest món trobar les delícies del Tabor, com S. Pere, s'enganya; perquè com passà per ell instantàniament la visió celestial, per aquest també s'esvanirà prest el que *no fou més que una il·lusió, per no dir engany* (...) L'ànima vessava d'alegria i pau en l'Esperit Sant (...) tanta felicitat a la terra feia témer que no seria de durada o precursora d'una *prova terrible,* com així fou» (5).

El Santuari de Lluc aleshores necessitava urgentment reforma material i espiritual. L'hostatgeria a més d'insuficient estava descuidada, ruïnosa. L'antiga Col·legiata de preveres canonges, pràcticament havia desaparegut fruit de dissidències entre ells mateixos i amb les autoritats. L'escolania de Blauets estava desatesa en la seva formació i manteniment i, els pelegrins no trobaven a Lluc l'acollida i la cura pastoral que mereixien.

L'anada a Lluc suposa pel P. Joaquim no solament perdre la pau de Sant Honrat sinó fins i tot perdre la fesomia del nou institut, la seva mateixa identitat. El P. Joaquim queda esglaiat i confessa: «en aquells moments fou gran la meva obcecació, de la meva boca no podia sortir més que la mateixa negativa, manifestant que no podia ser semblant trasllat per estar en pugna amb el que constituïa el fi essencial del nostre Institut». A Sant Honorat els congregants passaven la nit sense dormir, pregant el Senyor... i la resposta fou: «malgrat *la repugnància* que sentíem a executar semblant disposició, no obstant això estàvem disposts i promptes a executar en tot les seves ordres, ja que el reconeixíem com a Superior i com a Bisbe» (6).

Crec que aquí està el punt clau de la seva santedat, la prova màxima que es deixava dur de l'Esperit, la comprovació fidel que la seva pregària li donava llibertat i a la vegada el comprometia a ell i a tota la Congregació a noves passes, a modificar les Regles, a lluitar sense defallir a Lluc durant la incautació dels béns, a acceptar La Real, un altre lloc conflictiu i pobre... a fer més que el seu voler i projectes, la voluntat de Déu.

Aquest tret carismàtic, la integració afectiva a l'Església local, haurà de comprometre els congregants a tenir els preveres diocesans com a germans, com iguals, a viure una sincera comunió amb el Bisbe. Tot això marca el «caràcter propi». L'exempció, per a la Congregació, serà per a poder viure la seva dimensió missionera: un cert i saludable desarrelament que donen els vots per a poder respondre també, talment un «auxili eficaç» a les peticions d'ajuda d'altres esglésies locals. (7).

El saber partir a altres indrets del món, descalços de qualsevol colonialisme a l'hora d'evangelitzar, fent nostres la llengua i cultura del poble, decidits a assumir els seus valors i limitacions, servint sempre de forma generosa i gratuïta, lluitant per aconseguir la promoció integral de l'home i el seu alliberament total.

RAMON BALLESTER I VIVES, m.SS.CC.

---

(1) Joaquim Rosselló, *Notas referentes a la Congregación de los Sagrados Corazones;* pp. 95-96, Imp. Mn. Alcover, Palma 1940.

(2) Ib. p. 33.

(3) Epistolario P. Joaquim Rosselló; Causa Post.; Carta núm. 9.

(4) Jaume Reynpes, *El Fuego de Dios,* p. 83; Imp. «Amigo del Hogar», Rep. Dominicana, 1984.

(5) Joaquim Rosselló, *Notas...* op. cit. pp. 56-57.

(6) Ramon Ballester, *Nuestra corresponsabilidad diocesana* a «Nuestra regla de Vida. Comentario y estudios» pp. 326-329; Ed. Curia Gral. MM.SS.CC., Madrid 1982.

El P. Joaquim Rosselló i Ferrà, fundador dels Missioners dels SS. Cors

Possibles antecedents per a una opció dels pobres

per Josep Amengual i Batle

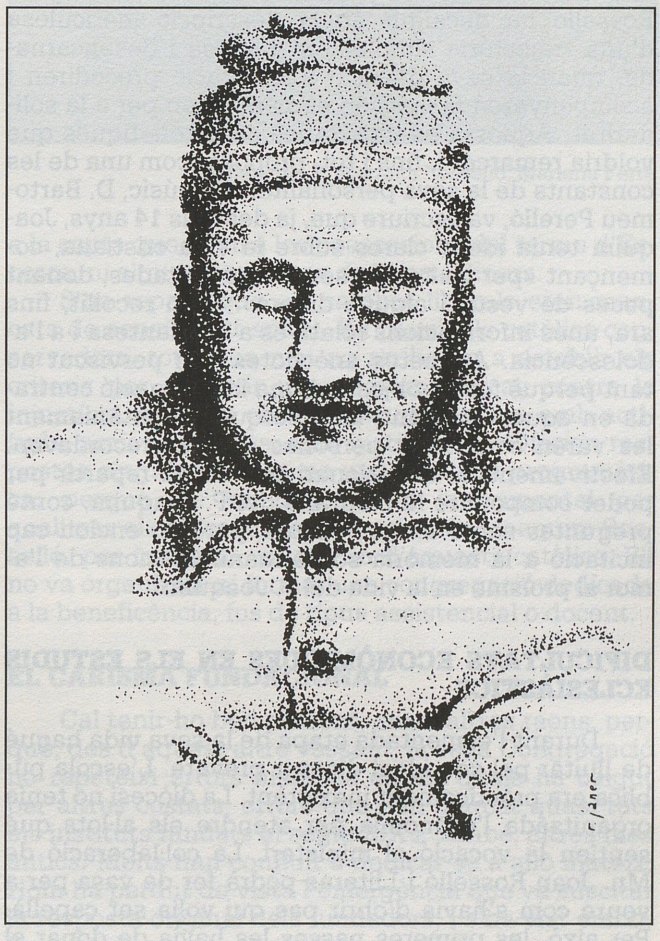
Quan la Congregació de Missioners dels SS. Cors es fa centenària, té un reptes nous, tot i ser orientada per l'impuls de l'Evangeli, i, per dir-ho en termes corrents de la teologia, ha de seguir el buf de l'Esperit. Però, és clar, els orígens pertanyen a l'avui i a l'esdevenidor, com una tradició, és a dir, no com objectes acabats i amortitzats, sinó com a testimonis oberts en quant que vius. Perquè són vius ens els transmetem, ens els entregam, és a dir, els feim tradició. Això justifica que, a aquesta reflexió, la vinculem al record de peces gairebé perdudes de la biografia del P. Joaquim Rosselló i Ferrà. Posades per ordre cronològic, sembla que hem arribat a un mirador que havia passat desapercebut com a tal mirador, perquè solament n'havíem entrellucat algun espai interessant; però no ens havíem temut que hi teníem amagat un panorama.

DE PETIT, GENERÓS ENVERS ELS POBRES

Joaquim Rosselló i Ferrà va néixer dia 18 de juny de 1833, al carrer de St. Jaume de Palma, a la casa de la família Gual de Torrella, on son pare, Antoni, exercia el càrrec de majordom.

No ens sobren els notícies sobre la infantesa de Joaquim. Sembla que va anar a l'escola del framenor exclaustrat, el Dr. Jaume Rosselló, que fou també professor de teologia del Seminari de Mallorca. Les qualificacions dels primers anys no foren altes; però va acabar els estudis amb uns darrers cursos confirmats amb les màximes qualificacions. Si per aquest cantó tot fou molt normal, tanmateix des de petit començaren a besllumar-se alguns trets d'una vida força caracteritzada.

Una primera manifestació d'una vida fecunda la senyalà el mateix P. Joaquim Rosselló, cap al tard de la seva trajectòria. Ell va reconèixer com a do de Déu la seva assiduïtat en l'oració. Devora les seves memòries, alguns testimonis varen recordar com sa mare el va trobar, al cap d'hores, davant el sagrari de l'església de St. Jaume. Aquesta és una de les constants de tota la vida de Joaquim Rosselló. Per aquests senderols, va topar amb el Germà jesuïta madrileny Gregorio Trigueros, el qual fou un company espiritual seu amb gran incidència sobre la vida. Diverses opcions i l'aprofundiment en algunes inclinacions són un deute al jesuïta que havia esdevingut com a de la casa a Can Maroto, al carrer mateix de St. Jaume.

El germà jesuïta Gregorio Trigueros (Dibuix de R. Janer)

Es conservava la memòria que, de nin, adesiara donava el berenar a altres més pobres que ell. Més grandet no va dubtar a desprendre's del llençol del llit, i donar-lo a una dona que no en tenia per al llit de son espòs malalt. Avançant dins l'adolescència, la memòria dels coneguts de la família va conservar la

notícia sobre diverses ocasions que ens mostren que l'al·lot se'n temia de les condicions precàries d'altri; sabem que un pic la mare va aturar un home que carregava el matalàs que hom havia regalat a en Xim; ell va al·legar que, per haver-lo rebut regalat, hi tenia uns drets. Sabem que no li fiaven els diners de la casa; però es va donar la coincidència que un dia que havien de cobrar un censal, l'únic membre de la família que el pagador va trobar a la casa va ser l'únic que volien evitar que el cobràs. La mare ho havia advertit; aquest era el nostre al·lot que, per cert, es va defensar bé davant el seu germà major que li recriminava que hagués donat aquella quantitat a un pobre pare de família. En Xim va respondre al germà-padrí jove: «No li hauries donat? Idò, jo no he pogut fer altrament». Massa vegades la biografia de Joaquim Rosselló ha decaigut en la descripció meticulosa d'una trajectòria simplement pietosa i desencarnada, quan la seva devoció i celebració precediren i acompanyaren la missió i el disposaren per a la solidaritat. Aquesta és una de les característiques que voldria remarcar i, fins i tot, proposar com una de les constants de la seva personalitat. El músic, D. Bartomeu Perelló, va escriure que, ja des dels 14 anys, Joaquim tenia idees clares sobre la vida cristiana, començant «per visitar persones necessitades, donant peces de vestit i alguns diners». Hem recollit, fins ara, unes informacions relatives a la infantesa i a l'adolescència. Aquestes anècdotes han perviscut no tant perquè fossin objecte d'una investigació centrada en aquest vessant, sinó perquè espontàniament les varen comunicar persones que les recordaven. Efectivament, el qüestionari que es va repartir per poder compondre la biografia del P. Joaquim, conté preguntes sobre moltes virtuts, però no enclou cap incitació a la memòria sobre manifestacions de l'amor al proïsme en la vida del P. Joaquim.

DIFICULTATS ECONÒMIQUES EN ELS ESTUDIS ECLESIÀSTICS

Durant l'esmentada etapa de la seva vida hagué de lluitar pel seu ideal d'esser prevere. L'escola pública era pràcticament inexistent. La diòcesi no tenia organitzada l'economia per atendre els al·lots que sentien la vocació al ministeri. La col·laboració de Mn. Joan Rosselló i Lliteras podrà fer de vasa per a veure com s'havia d'obrir pas qui volia ser capellà. Per això, les primeres passes les havia de donar el jovençà, jugant amb la seva constància i confiat en la Providència. La limitació de les possibilitats econòmiques de la família el posaren enmig d'una allau de problemes: no tots els seus germans compartien amb la mateixa intensitat l'esperit religiós après dels seus pares; son pare havia d'atendre les necessitats del conjunt de la família. Conseqüència: Joaquim hagué d'interrompre els estudis. Som avesats a l'admiració per certs herois, científics o capitalistes que s'hagueren de bastir la vida amb l'enginy i amb l'afany i també amb la sort. Mirant a prop trobam casos paral·lels. Joaquim va fer de mosso de la xocolataria de «Can Pere» i llavors ho va ser a la fusteria de «Can Mates»; d'altres estretors en va sortir quan sa mare el va jugar a la rifa de l'Hospital, i Joaquim s'entregà a ca seva menant una vaca, que acabaven de treure. Així pogué saltar els obstacles de la primera etapa d'estudis. La formació espiritual la cercava a les seves converses assídues amb el Germà Trigueros, a les llargues hores de pregària i als llibres que li deixaven a alguns convents. La poca crítica amb què s'ha llegit una determinada literatura hagiogràfica i ascètica ha traumatitzat molts d'esperits, i el P. Joaquim ens ha contat com Mn. Lluc Juan i el seu professor de llatí, que devia ser Mn. Jaume Rosselló, l'alliberaren dels perills que li provocava una lectura inconsiderada d'obres molt esteses de la literatura ascètica.

Del servei militar el va alliberar D. Faust Gual de Torrella, i aquest mateix senyor el va presentar per al benefici de l'altar de Sta. Gertrudis, a Santa Creu de Ciutat, amb la qual cosa tenia assegurada la subsistència.

VOCACIÓA L'APOSTOLAT I A LA PREGÀRIA

Prevere novell, ordenat el 1858, va fer costat al barber Josep Nadal i, amb l'altre prevere Gonçal Lladó, i en nom d'una colla de joves, va signar la sol·licitud al bisbe Miquel Salvà, perquè s'establís a Palma la «Cort Angèlica de Sant Lluís Gonzaga», que funcionava a Gràcia del barcelonès. L'associació pretenia oferir a la joventut una educació «ensems social i religiosa». Els anomenats «Lluïssos» s'estengueren per tota Mallorca i foren una de les forces de la restauració catòlica més influents. Escoles, manifestacions religioses i culturals (teatre popular, etc.), foren promogudes per aquests joves.

Els anhels de pregària del prevere Joaquim Rosselló anaven enllaçats amb la recerca d'un ambient de solitud claustral; torna ser l'economia l'obstacle major per a realitzar les seves aspiracions. Sa mare havia enviudat i Joaquim havia de socórrer la seva precarietat de recursos. Era dins la lògica del moment. Joaquim havia rebut uns ajuts particulars dins la seva formació i, adult, havia de fer-se càrrec del sosteniment de sa mare. Una de les possibles solucions era la de trobar una via mitjana. Això era possible a Palma, puix s'havia restaurat la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri, la qual, entre altres diferències respecte a la vida pròpiament religiosa, permet una autonomia en la percepció i administració d'una part dels ingressos personals. Tot i que sigui la característica principal de la seva vocació, hem d'ometre moltes referències a la interpretació missionera que va saber donar al ministeri presbiteral. L'amistat amb el «sant rector» de Santa Maria del Camí, Mn. Rafel Caldentey, li donà oportunitats per a predicar i per establir els «Lluïssos».

Sant Felip era un centre de direcció espiritual i aquesta tasca es veié créixer amb la incorporació del jove prevere Rosselló, a partir de 1864. Un sector representatiu dels seus dirigits i confessats eren semi-

naristes; entre aquests no hi mancaven els qui passaven per l'estretor econòmica i s'havien d'enginyar per trobar recursos. Repetien la història del jove Joaquim. Com hem recollit, els seus problemes vocacionals, per allò que coneixem, havien estat originats sobretot per les condicions precàries de l'economia domèstica. La lectura dels escrits de força testimonis que varen respondre a una enquesta tramesa poc després de la mort del P. Joaquim Rosselló em fa recobrar com a notablement significativa una pàgina de la biografia del P. Antoni Thomàs —deixeble i company del P. Joaquim, des de St. Felip Neri—, en la qual recorda aquests casos. Hom recordava que, de jove, estant malalt, després de la visita del P. Rosselló trobava una moneda davall el coixí. Amb delicadesa i sol·licitud el visitant li havia deixada. Les declaracions parlen d'altres casos per a resoldre els quals era insuficient la capacitat econòmica del P. Joaquim, i per això s'ajudava de persones amb més possibles.

ASSISTINT ELS APESTATS

Els anys 1865 i 1870 foren assotats per la pesta. El 75 % de la població de Palma va fugir. Les autoritats s'establiren a Valldemossa. Des del bisbe M. Salvà, passant per les Agustines i Franciscanes, i una colla de capellans i, fins i tot, per jesuïtes vinguts de la Península, hi hagué manifestacions d'abnegada caritat. De Sant Felip sortiren per assistir els contagiats el superior, P. Francesc Molina i el P. Joaquim Rosselló. Aquest anà a sa mare per treure-la del perill i per demanar-li un llençol per ser amortallat, si s'esdevenia el cas de mort. D'abril a novembre unes 2.500 persones havien mort a tota Mallorca, 2.175 d'elles a Ciutat (1).

Al cap de cinc anys el P. Joaquim tornà sortir per atendre els apestats, aquesta vegada a causa del tifus, que s'estengué per la parròquia de Santa Creu i va ocasionar 231 defuncions.

SEMPRE ATENT ALS POBRES

Dels anys que va passar a St. Felip no hi ha gaire notícies, si llevam la delicadesa amb què va atendre la seva cunyada i les seves nebodes, una vegada que va morir el seu germà Antoni. Són atencions semblants a les que tenia amb sa mare viuda.

El 17 d'agost de 1890 funda la congregació missionera, com ho havia estat ell. Ens agradaria conèixer més elements del contingut de la seva predicació. Jaume Reynés va recollir alguns textos dels sermons i altres escrits, que haurien pogut il·lustrar doctrinalment allò que era vida (2); però el resultat és més haviat pobre. Els sermons conservats són més aviat de circumstàncies que de predicació missionera o d'exercicis.

D'aquesta nova època, sabem com ajudava les Germanetes dels Pobres, des de la seva condició de Prior de Lluc, on havia pujat a la primavera de 1891. No els mancava un missatge per acompanyar-les per

La mare del P. Joaquim Rosselló, Mariana Ferrà

a la capta que feien a les possessions del terme d'Escorca, ni alguns productes de l'hort i diners.

S'ha repetit que els catòlics liberals eren mancats de sensibilitat social. En canvi, els catòlics conservadors, tot i que mai no arribaren a establir els criteris per a bastir un programa eficaç contra la injustícia, saberen obrir-se als qui patien, amb actituds, accions i, molts, amb institucions. Oferien respostes singularitzades, no una resposta programàtica, perquè els va mancar un instrumental per analitzar els mecanismes del seu món. Joaquim Rosselló, per formació, va ser un d'aquests catòlics. Ell no va organitzar ni formar una congregació dedicada a la beneficència, fos de tipus assistencial o docent.

EL CARISMA FUNDACIONAL

Cal tenir-ho ben present, entre altres raons, perquè, des d'aquest altre vessant, la seva Congregació no repeteixi errors històrics en els quals ha caigut per altres costats, errors que han marcat quasi tots els instituts fundats al segle XIX i, també, altres més antics. Molts han confluït a dedicar-se a allò mateix. Hom ha perdut de vista l'emergència que va suscitar la resposta original dels fundadors, i s'ha vist embolicat per les urgències més immediates, que exigien molt, però no sempre s'ha anat a les arrels. La vida religiosa no s'ha caracteritzat per la seva capacitat d'anàlisi ni per la visió de la globalitat. L'amor al proïsme ha de pouar en tota la revelació i ha d'arribar a totes les formes de ser cristians.

Així, els religiosos hem de reorientar els nostres plantejaments doctrinals, hem de donar altres continguts a la nostra acció: mirar a qui i com ensenyam, des de quina exigència evangèlica, des de quin lloc: poble, barriada, des de quines amistats, amb quins mitjans. Com al s. XIX, ha mancat capacitat de refle-

xió per seguir fidels a una línia que, en termes tècnics, es diu carisma. Carisma, que no és altra cosa que viure l'amor segons el proposa el seguiment de Crist. I el seguiment és font de pluriformitat, perquè no és un reglament, ni demana que acabem copiant.

Haver recollit aquests elements espargits per totes les èpoques de la vida del P. Joaquim Rosselló no és estat fruit de la pretensió de mitificar una figura, ni tampoc hi ha, al davall, la intenció de proposar que es reconduesqui el curs de la congregació que ell va fundar. A un altre indret d'aquest número de **LLUC,** he assajat de trobar la vasa adequada de la fundació dels Missioners dels SS. Cors, dins el projecte restauracionista del bisbe Jacint Ma. Cervera, inspirat en l'article 29 del Concordat de 1851. Ara bé, la fundació d'un institut religiós no és un fet tancat, sinó dinàmic. Tot carisma cristià s'ha d'entendre, s'ha d'interpretar i s'ha de desenvolupar a partir del nucli evangèlic, que és el Déu revelat pel Crist, i aquest Déu és amor, amor fet una història en el Revelador. L'amor del Crist es transparenta en la història de Jesús de Natzaret que, per fragmentària que sia la coneixença que en tenim, presenta una constant indiscutible, com és la de l'amor que és poderós per fer de cada creient un proïsme del petit d'aquest món.

Aquesta realitat evangèlica esdevé una constant de la història de la vida religiosa, que reviscola sempre des de la pobresa i s'obri al servei dels pobres.

Ara bé, la resposta evangèlica no és única. I aquí em sembla que hi ha el nus de la qüestió. I, per això, em sembla prou instructiu haver repassat la trajectòria del P. Joaquim Rosselló i Ferrà. No va fundar una institució assistencial; però va ser sensible a la pobresa i a la marginació. Quan tota l'Església s'inquieta pel crit dels pobres, la vida religiosa ha d'afinar encara més la seva sensibilitat. I, per la Congregació ara centenària, aquí hi ha un dels seus reptes principals.

PROÏSMES DELS MÉS DÈBILS

Dins aquest món viu la Congregació fundada pel P. Joaquim. L'Esperit que avui la condueix, com antany, no la trasformarà en una congregació afegida a les que treballen en hospitals, sanatoris, escoles, etc. Però tampoc els Missioners dels Sagrats Cors podran rentar-se les mans. L'Evangeli i l'estil evangèlic del Fundador no són indiferents a l'actitud i, ensems, a l'acció del Samarità.

L'actitud urgeix renovar la sensibilitat pels greus problemes del món. Hom s'haurà de demanar pel significat del Cor Traspassat del Crist i pel sentit de parlar del Cor de Maria; per experimentar l'amor que ells tingueren. L'actitud serà la de ser proïsmes amb els dèbils, malgrat llurs incoherències. L'actitud serà la de descobrir els trets misericordiosos del Pare. L'anàlisi del món no es podrà fer a distància sinó des de l'encarnació. L'actitud farà revisar els llocs on són presents els missioners, d'acord amb les presències del Crist que estimava amb cor humà. El món no reconciliat és un món en desacord amb el projecte de Déu, és a dir amb la Paraula que han d'anunciar els missioners. Aquesta paraula, així entesa, no deixarà sols aquells que es dediquen de ple al servei dels pobres, ans aquesta paraula haurà de privilegiar el manament i l'actitud preferencial de Jesús. Una paraula així no quedarà sense resposta.

L'acció no es pot confondre simplement amb tot treball directe amb la marginació. Fora dels casos d'emergència, aquesta acció directa no és la del missioner dels SS. Cors. L'acció ha de ser semblant a la dels prefetes: conèixer experimentalment el projecte de Déu, actualitzar-lo i proclamar-lo. Sense experiència de Déu i sense l'experiéncia de l'home sensiblement ferit, no hi ha coneixement experimental del projecte del Pare. Manca la història. L'acció ha de cercar sentir les ressonàncies del batec del Cor de Crist i del de Maria enmig del món. Sentint-les, el missioner haurà de transmetre un missatge que faci del Poble de Déu un poble de «diaconia». És a dir, un Poble que no transfereix les seves responsabilitats fraternals a uns petits grups delegats, ans també comparteix la tasca de rentar els peus, com començà a fer-ho el Redemptor.

Hi ha una contemplació del món que inclou veure'l com Jesús veia els seus contemporanis; com despertava l'amor a les multituds expoliades, com ovelles sense pastor.

Hi ha una acció que pot menar a deixar determinats llocs, amb presència i signes d'església, per a fer present o més plausible que Déu estima més enllà del centre de les ciutats, o dels països suficientment dotats de servidors de l'Església.

En definitiva, ni allò que s'anuncia, ni la forma d'anunciar-ho són indiferents. Ni la forma d'anunciar ni els destinataris preferits són aliens a l'Evangeli.

L'hospitalitat i la gratuïtat poden afinar l'enteniment i entendrir el cor, de manera que les cases obrin les portes, com el jovençà Joaquim va obrir la butxaca i es va saber justificar: «I tu, què haguessis fet, si un pobre ho hagués necessitat més que tu?».

JOSEP AMENGUAL I BATLE, m.SS.CC.

Roma, 10 de juliol de 1990.

---

(1) El «BOBM» 5-7 (1865-1867) patí una interrupció d'alguns mesos, a causa de la pesta. Més tard, el bisbe Salvà celebrà una missa pels difunts i es varen instituir jutges que certificassin els expedients de diversos preveres que serviren els apestats. Vegeu-los als mateixos números del butlletí. Cf. P. XAMENA - Fc. RIERA, *Història de l'Església a Mallorca,* Mallorca 1986, pp. 324-325.

(2) Jaume REYNÉS MATAS, *Los textos bíblicos de la Constitución Fundamental* a *Nuestra Regla de Vida. Comentarios y Estudios,* Madrid 1982, pp. 278-295, esp. 294-295.

Antonio THOMÀS, *Un gran misionero. Biografía del M. Rdo. P. Joaquín Rosselló y Ferrá, fundador de la Congregación Interdiocesana de Misioneros de los SS. CC. de Jesús y de María* (Segunda edición notablemente corregida y aumentada), [Imprenta «La Esperanza»] Palma de Mallorca 1929, pp. 95-99; cf. p. 468.

Els Cofundadors: Pares Gabriel Miralles i Pocoví i Francesc Solivellas i Company

per Juan Zubitegui

El **P. JOAQUIM** va ser un home sortat. Certament el Senyor no li destapà les cartes d'un cop. Però sempre va comptar amb el trumfos, quan n'era el torn.

Quan dia 21 d'abril del 1890 arribà a l'ermita de sant Honorat, va creure que havia assolit la seva meta. No fou així. Abans de quatre mesos brostarà de ses mans, talment un colom d'il·lusionista, l'**Obra de Déu,** com ell anomenava sovint l'Institut. Dia 17 d'agost fundarà la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors.

En un primer moment el **P. JOAQUIM** concebé l'Institut per donar vida a la casa de sant Honorat. El bisbe Cervera i el canonge llucmajorer, Mn. Magí Vidal, trobaren en el **P. ROSSELLÓ** la persona ideal i competent per a dirigir i ampliar l'ermita. Seria una casa d'exercicis per al clergat. Era l'obsessió del bisbe valencià.

La idea complagué al Fundador i resolgué unir-se a alguna Congregació religiosa, establerta a l'illa. Aquest camí no fou viable. Ell seria el fundador de la Congregació, avui centenària.

Vivien aleshores a Mallorca dos homes anònims entre la clerecia, nombrosa i culta. Ambdós eren joves, sense ambicions de pujar, feliços en el seu poble. Sense una vocació tan determinada a la soledat i al recés, com el **P. JOAQUIM.** Sovint pujaven a l'ermita. Almanco des que el cèlebre missioner residia a sant Honorat.

Mn. GABRIEL MIRALLES era fill del moliner de Montuïri, la seva vila nadiua. De família senzilla. Ja d'infant demostrà una voluntat ferma.

És una delícia llegir la breu autobiografia que va escriure, ja vellet, i endinsar-se en la seva vida a través de cada línia. Als set anys es traçà un ideal. Seria sacerdot. Prou sabia que a ca seva no hi havia mitjans per a pagar els estudis. No calia. Posà en moviment el seu enginy. A l'escola rural solament es podien aprendre les primeres lletres. Per ampliar coneixements féu un pacte amb el mestre. Aquest li ensenyaria llatí i castellà, mentre l'al·lot cada dia agranaria l'escola.

Durant aquest anys es desvetlà la seva segona vocació. Endemés de sacerdot seria músic. Mestres i capellans apreciaren els seus grans dots per a la música.

El P. Gabriel Miralles

Montuïri, al segle passat, com altres pobles, no era lloc apte per a prosseguir estudis. Miralles sol·licità una plaça entre els residents de l'església dels Socors a Palma. Allà hi havia altres joves que es preparaven per al sacerdoci. Gairebé abandonà la vocació. La nit amagava les seves fuites. S'escapava per assistir a representacions teatrals, òperes i reunions musicals.

Déu i la seva forta vocació li tiraren un llaç imprevist. Durant un sermó a la Seu, predicat per un jesuïta, es remogueren en el seu esperit totes les seves velles aspiracions i desigs. Tenia 21 anys i decidí ingressar com intern al Seminari. Allà es trobà amb el **P. ROSSELLÓ** que dirigí els seus primers exercicis espirituals i rematà l'obra iniciada en la infantesa.

En el Seminari diocesà va ser encarregat de la direcció musical fins que s'ordenà de prevere el 1880.

De bell nou Montuïri l'acull amb simpatia. Serà l'organista i vicari de la parròquia. El seu doble ministeri el deixa satisfet. Es desvetla un caire pastoral que perdurarà fins a la mort. Els qui el conegueren han contat que predicava com un mestre els exercicis de sant Ignasi pels pobles de Mallorca. Els monestirs i convents de religioses s'ompliren de joves quan des-

cobriren llur vocació al claustre pels exercicis del P. Miralles.

Tenia 34 anys quan el seu antic director, el **P. JOAQUIM** es retirà a la Muntanya. D. Gabriel era un home fort, alt, equilibrat i afable (qui el conegueren repeteixen sempre aquesta qualitat «afable»). Un tipus simpàtic, en l'argot d'avui en dia. Quedà agafat en l'espiritualitat i quietud del **P. ROSSELLÓ** i en les invitacions del bisbe Jacint.

Serà ja per sempre l'home de confiança del Fundador i de la Congregació. Nomenat mestre de novicis el dia de la Fundació, serà el primer rector i mestre de capella quan la congregació es trasllada a Lluc. El 1897 el Fundador el destinà com a superior a la residència de Palma que s'obria. Fou sempre el Vicari General de l'Institut amb el P. Fundador, amb el Pare Perelló (després bisbe de Vic) i amb el tercer general, el cèlebre missioner P. Jaume. Cessà del seu càrrec el 1933 quan li minvaven les forces i li flaquejava la memòria.

Qualcú ens demana, estranyat, com és que els congregants servam tant d'afecte pel **P. MIRALLES.** ¿Com era realment en el seu entorn? La resposta la treim de la lectura de l'autobiografia i del record dels nostres majors. Era un home alegre, sense afectació, educat i de formes fines. Els més joves, un cop mort el Fundador, hi veren la persona que identificava la Congregació. El P. Gaspar Munar, ja vell, recordava el **P. MIRALLES** com un reflex del Fundador. Déu li donà llarga vida i fou el centre de les gojoses festes del cinquantenari de l'Institut. Missioner zelós —predicà 56 Missions populars a Mallorca—; catequista formidable, amb claredat i gràcia despertava l'atenció i la complaença dels qui escoltaven la seva predicació. El bisbe Cervera l'anomenava «hacedor de monjas».

Les seves composicions musicals foren nombroses i d'aire agradable. Generacions de Missioners han recreat les festes de Nadal, a Espanya i Amèrica, amb la graciosa «Adoración de los pastores» que encara es canta a Mallorca i a altres indrets.

La seva personalitat musical s'uneix al grup de compositors mallorquins —molts d'ells eclesiàstics— que conraren aquesta branca de la cultura i han col·laborat en la religiositat i festes del poble.

El **P. GABRIEL MIRALLES** morí el 15 de desembre del 1940 a l'ermita de la Fundació. Sempre va ser un religiós sincer i un home d'oració, recte i auster.

El **P. FRANCESC SOLIVELLAS** era el vicari de Randa quan l'any 1890 el P. Joaquimm es retirà a la Muntanya. Era nascut a Algaida i aleshores era un prevere jove de 27 anys. Bo com el pa de poble, de faç bruna, de mitjana estatura; se sentia feliç entre els conradors del llogaret.

De cop i volta la seva vida canvià. Es trobà amb el P. Rosselló qui el prengué per confés, les seves nombroses pujades a peu a l'ermita i els entretocs del bisbe Cervera canviaren la pau de la vicaria de Randa per la pau absoluta de l'eremitori, integrat en la nova comunitat.

Mn. Francesc va ser l'home fidelíssim en qui el Fundador descansà en qualsevol treball. Fou el seu

Dielectro Balear
Sociedad Anónima
▶ Gremi Fusters, 43
Polígon Son Castelló (ASIMA)
07009 PALMA DE MALLORCA
Telèfons: 20 44 64 (6 línies)
75 56 25 - 75 56 81 - 75 42 42
Fax: 75 82 29 **ELECTRICITAT**

▶ Carrer de la Pagesia, 68-B
Polígon Industrial
07500 MANACOR (Mallorca)
Telèfons: 55 53 51 - 55 55 55 **MAQUINÀRIA**
Fax: 55 53 62

▶ Extremadura, 21
07800 EIVISSA
Telèfons: 30 12 11 - 30 30 03 **IL·LUMINACIÓ**
Fax: 30 02 57

▶ Polígon Industrial, G 103
MAÓ (Menorca)
Telèfon: 36 17 09

▶ Polígon Industrial, 41-bis **AÏLLANTS**
07760 CIUTADELLA (Menorca)
Telèfons: 38 06 93 - 38 26 19
Fah: 38 64 29

escrivà quan redactà les Regles de la Congregació. Asseguts tots dos davant una taula, enfront del mirador esplèndid sobre la planura de Porreres, Campos, Llucmajor, Felanitx, la mar i l'illa de Cabrera, el P. Joaquim afinava cada expressió i dictava al P. Solivellas: «Els membres d'aquesta Congregació, fonamentant-se en el **Quaerite primum Regnum Dei...** tindran com a un dels seus fins principals propagar la devoció als Sagrats Cors». Mestre i primer deixeble, cara a cara, esplaiaven els seus sentiments gojosos amb les paraules del càntic: «Obres del Senyor, beneïu el Senyor».

El dia de la Fundació, el **P. SOLIVELLAS** fou nomenat administrador de l'heretat migrada de la nova família. Era un home pràctic i expert en construcció. Feel col·laborador del Fundador i administrador eficient, donarà la seva mida en organitzar l'administració dispersa del santuari de Lluc i la reparació material del vell monestir de La Real.

El P. Joaquim l'escollí com a superior i rector de La Real l'any 1897. Ara ningú es pot imaginar com els bons estadans de La Real s'avalotaren contra el bisbe. El Dr. Cervera en tingué un gran disgust. Home de caràcter fort i autoritari tancà el temple al culte i els feligresos quedaren sense capellà. És el moment que el Fundador hi envia el P. Solivellas i altres dos missioners. El P. Francesc rememora aleshores les primícies del seu ministeri com a sacerdot i amic de tothom a Randa. Escampa a voler la seva bondat i paciència per esborrar els efectes d'aquell enfrontament. I ho aconseguí.

En aquest moment apareixen els seus dots i la seva tenacitat per recobrar l'antic monestir. En contacte permanent amb el Fundador i després de la seva experiència de sis anys com a renovador material de Lluc, dedica els seus esforços a treure a llum les pedres del cenobi cistercenc, expoliat per Mendizábal, mal venut i pitjor dividit amb mitjanades i escales com habitació de veinats i països d'animals.

El Pare Francesc Solivellas

Quan Mallorca presenti la recuperació total dels monuments d'art de segles anteriors, la figura del **P. SOLIVELLAS,** humil i encertat, ocuparà un lloc assenyalat pel seu servei al patrimoni autòcton.

L'any 1908, de bell nou a Lluc, col·laborarà amb el bisbe Campins en les noves obres del santuari. El Prelat confià en el P. Francesc i en lloà els encerts.

Mort el bisbe Campins, el **P. SOLIVELLAS** passà a la casa de Palma i d'allà un altre cop a La Real. A Sóller patí un atac d'apoplexia del qual ja no es recuperà. Volgué morir a sant Honorat, com els amants que sempre tornen al primer amor. Finí els seus dies l'any 1924.

El P. Fundador aprecià fora mida el **P. SOLIVELLAS.** L'anomenava ànima senzilla i bona de «verta-der israelita». La Congregació en conserva un record inesborrable i serè. Els seus feligresos de La Real l'estimaren moltíssim i el món cultural li agraeix la rehabilitació del Claustre dels Monjos de l'antic Cistell mallorquí.

Fa vint-i-cinc anys, al celebrar la Congregació el seu LXXVè aniversari, el P. Munar promogué la col·locació de les despulles dels dos cofundadors a la capella del cementeri nou de sant Honorat. Ara, els **PP. MIRALLES I SOLIVELLAS** reposen dignament en el lloc del seu feliç encontre amb el **P. JOAQUIM,** que estimaren i veneraren com a deixebles i com a col·laboradors.

JUAN ZUBITEGUI, m.SS.CC.

Demani ara l'edició de luxe de la

"Gran Enciclopèdia de Mallorca"

- 9 Toms, luxosament enquadernats en pell.
- Cada 6 mesos li duim un tom a ca seva.
- Còmode pagament mensual per domiciliació bancària.

Tel: 20 33 86

Cridi'ns avui i demà tendrà els 2 primers toms a ca seva!

Per només
2.000 Pts./mes
Vostè pot ésser propietari d'una obra única i completa amb milers de dades d'interès sobre la nostra illa.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

BANCA MARCH

La "Gran Enciclopèdia de Mallorca".
¡Ara aconseguir-la és més fàcil que mai!

La devoció i el culte als Sagrats Cors a Mallorca

per Josep Nicolau Bauzà

ELS CAPDAVANTERS: JESUÏTES I CAPUTXINES

Està encara dins les ombres de les hipòtesis l'origen de la devoció i del culte al Sagrat Cor de Jesús, molt sovint units a la devoció a l'Immaculat Cor de Maria, dins la Diòcesi de Mallorca.

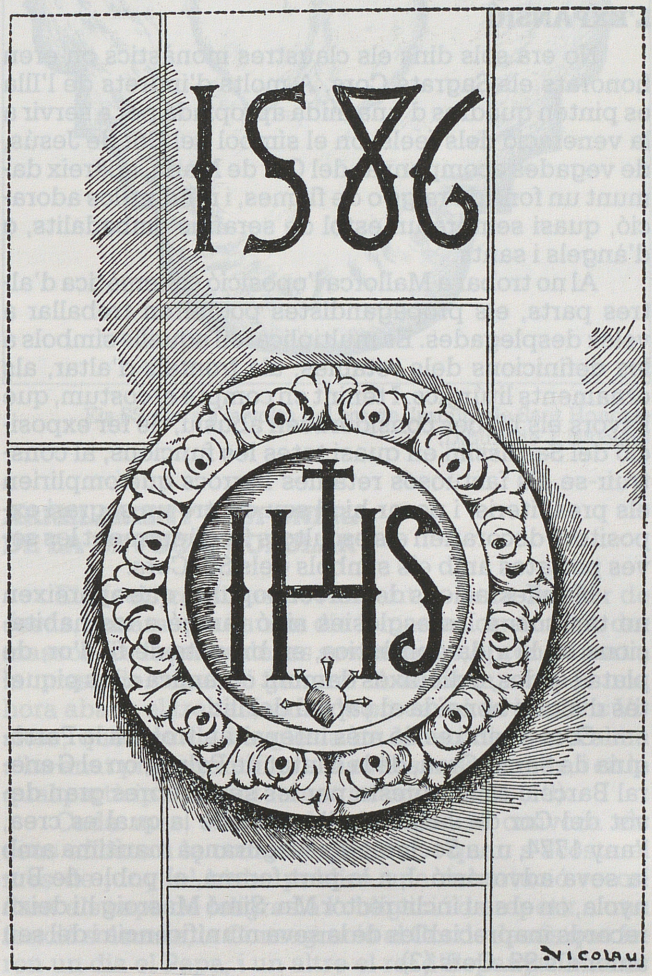
En l'ordre literari, prescindint de les al·lusions més o menys explícites, que hi pugui haver dins l'obra gegantina del Beat Ramon Llull, s'han de tenir en compte, al cercar-ne testimonis, algunes expressions de Sant Alonso Rodríguez (mort 1603), i sobretot les admirables expansions místiques de l'extàtica Sor Anna del Santíssim Sagrament (1649-1700).

En l'ordre iconogràfic, el testimoni més antic que coneixem d'aquesta devoció a Mallorca, i al qual atribuïm un valor singular, és un coret travessat amb cinc claus, que hi ha esculpit a una clau de volta, cobrint l'entrada d'una casa particular a la ciutat de Sóller. La clau, cisellada per la mà d'un vertader artista, du al mig l'anagrama de JHS, i just a damunt, la data: 1586.

No molt després, a partir de 1617, apareix tota una florida de símbols dels Sagrats Cors, i no precisament dins esglésies o oratoris privats, sinó a cases de possessió i a pilars de tafona, situats sempre dins la comarca Sóller-Deià. Iconografia primerenca, que ve a ser com un fenomen sense explicació, per quant ni els edificis eclesiàstics d'aquella època ni els documents presenten cap vestigi d'aquesta devoció (1).

Arribarà llavors l'onada que començà amb la primera gran revelació del Cor de Jesús a Santa Margalida M.ª d'Alacoque (1675), i estengueren els jesuïtes PP. Hoyos, Calatayud i Cardaveraz pertot arreu d'Espanya. Però abans que, l'any 1735, n'arribàs la notícia a Valladolid, on residia el P. Hoyos, el 1728, el papa Benet XIII ja havia donat autorització per establir a l'església dels jesuïtes de Sant Martí, de Palma de Mallorca, una Confraria destinada expressament a honrar Jesús i Maria sota aquesta advocació. Poc després, el 1745, ja es fundava a Monti-Sion, de la dita ciutat, la Congregació del Cor de Jesús. I deu anys després solament, les monges de Santa Teresa, de la Rambla, agraïen als Cartoixans de Valldemossa les flors que els havien enviat per solemnitzar la festa del Cor de Jesús (2).

Quan, ja ben passada la meitat d'aquest segle XVIII, l'any 1767, sobrevengué l'exclaustració, i després la dissolució de la Companyia de Jesús, el foc estava ja ben encès, i havia pres no sols a la capital, sinó també a la major part dels pobles importants de l'Illa.

Clau de volta de can Frontera de Sóller (c. Rectoria, 8): primer testimoni del culte al Cor de Jesús a Mallorca (a. 1586)
Dibuix de J. Nicolau

A l'embarcar-se els jesuïtes camí de l'exili, quedava aquí un estol de sacerdots entusiastes que continuarien l'obra per ells començada.

Quedava també en actiu un altre centre, ja esdevingut tradicional, de la devoció i culte al Cor de Jesús. Era la Comunitat de monges caputxines, fundada l'any 1662, que prengué com un depòsit sagrat l'encàrrec de continuar aquella empresa. Tenen elles la tradició que dins el seu claustre es practicà el primer acte públic de culte al Sagrat Cor davant una

imatge impresa l'any 1735, que encara conserven amb gelosa veneració.

Si bé totes les abadesses d'aquest Monestir promogueren la devoció al Cor de Jesús, la qui més fou Sor Catalina Andreu i Orlandis (morta 1759), impulsada sens dubte per un germà seu jesuïta, missioner al Paraguay.

Molt abans que la Santa Seu establís oficialment aquell culte per a tota l'Església universal, ja l'any 1738, celebraren les monges caputxines amb solemnitat la festa del Cor de Jesús, solemnitzada després amb una novena que ha perdurat fins els nostres dies.

L'EXPANSIÓ

No era sols dins els claustres monàstics on eren honorats els Sagrats Cors. A molts d'indrets de l'Illa es pinten quadres d'una mida apropiada per a servir a la veneració dels feels, on el símbol del Cor de Jesús, de vegades acompanyat del Cor de Maria, apareix damunt un fons de raigs o de flames, i rendint-los adoració, quasi sempre un estol de serafins embadalits, o d'àngels i sants.

Al no trobar a Mallorca l'oposició sistemàtica d'altres parts, els propagandistes pogueren treballar a veles desplegades. Es multiplicaren aquells símbols a les definicions dels retaules, als frontals d'altar, als ornaments litúrgics. I tenint en compte el costum, que llavors els bisbes consideraven abusiu, de fer exposició del Santíssim en quasi totes les funcions, al construir-se els fastuosos retaules barrocs que omplirien els presbiteris, i posar-hi al seu centre un sagrari expositori, decorarien els escultors freqüentment les seves portetes amb els símbols dels SS. Cors.

Manifestacions del fervor popular, que apareixen no tan sols a les esglésies sinó també a les habitacions de la vida domèstica, en brodats de fil d'or, de plata i sedes, o dibuixos damunt ceràmica a les piquetes d'aigua beneïda al capçal del llit.

Com a centres de més intensitat, trobam la Parròquia de Santa Creu, de la Ciutat de Palma, on el General Barceló es manifesta per les seves obres gran devot del Cor de Jesús, i a l'entorn de la qual es crea, l'any 1774, una Societat d'assegurança marítima amb la seva advocació. I, a la part forana, el poble de Bunyola, on el seu ínclit rector Mn. Simó Masroig hi deixà records inapreciables de la seva munificència i del seu amor als SS. Cors (3).

Arribat el primer terç del segle XIX, la devoció al Cor de Jesús, lluny de decaure, es demostra esponerosa. Les impremtes de la Ciutat no es cansen d'editar fulls i fullets, originals o traduïts, amb pregàries i novenes per ajudar els feels en els exercicis piadosos. Els calendaris de Ca'n Guasp anuncien la festa del Sagrat Cor pel primer divendres després de l'octava del Corpus, i les esglésies més importants, tant de Palma com de la part forana, la celebren amb missa de comunió general, ofici amb orquestra i sermó, i un devot exercici l'horabaixa.

Esglésies hi ha on es practica l'exercici durant tot el mes de juny, i altres on es prepara amb piadós novenari (4).

És notable que des del 1843, les monges de Sant Jeroni ja tenguessin dedicada una capella als Sagrats Cors (5).

L'any 1846, un sacerdot savi i piadós, més tard Vicari General de la Diòcesi, Mn. Josep Amengual, juntament amb altres sacerdots i cavallers, establí a l'església de les Tereses l'Arxiconfraria del Cor de Maria. L'any 1851 la trobam també establida al poble d'Alaró (6).

Un equip de sacerdots que recorre els pobles de l'Illa donant missions a partir de 1862, deixa instal·lat a cada un d'ells un centre de l'Apostolat de l'Oració, obra fundada a França feia només vint anys; centres que aniran augmentant fins arribar, a finals de segle, fins a un centenar. A molts de pobles es funda també la Congregació del Sagrat Cor, com a ramal de la que existia a Monti-Sion. Tant l'una com l'altra d'aquestes associacions tenen per objecte primordial venerar el Cor de Jesús amb pràctiques de pietat, i sobretot amb una vida exemplarment cristiana dels seus afiliats.

Molts dels sacerdots mallorquins havien estat iniciats en la devoció al Cor de Jesús per un humil germà de la Companyia de Jesús exclaustrat, Gregori Trigueros. Ara, a la segona meitat del segle, un dels grans propagandistes és un altre jesuita, el P. Gaietà Ignasi Seguí, el qual després d'estendre-la a Madrid com a Rector del Col·legi Imperial, i a Itàlia, on fundà diverses Congregacions dels SS. Cors, desplegà una extraordinària activitat en aquesta terra seva nadiua (7).

Com a centre d'irradiació destaca també l'Oratori de S. Felip Neri de Palma, on, el dia 21 d'octubre de 1877, es fundà l'Associació de la Comunió Reparadora, que llavors es ramificà per tota la Diòcesi.

Mentres va avançant el segle, i en bona part per l'impuls que dóna des de Roma aquell inoblidable papa que s'anomenà Lleó XIII, van apareixent a les esglésies mallorquines imatges del Cor de Jesús. Durant el seu últim decenni, un canonge zelós, M. Iltre. Sebastià Gili, obté el beneplàcit del bisbe i del Capítol per dedicar-li una Capella a la Seu. Quatre anys després, el 1894, hi fundà en honor seu unes Quaranta Hores solemníssimes (8).

CONGREGACIONS MALLORQUINES

Algunes de les Congregacions nades a Mallorca en el transcurs d'aquest segle, com per exemple les Religioses de la Puresa i les Germanes de la Caritat, professaren una devoció particular al Cor de Jesús.

Però, endemés, en aquest darrer temps, el P. Joaquim Rosselló, prevere fins llavors de l'Oratori de S. Felip Neri i fervent propagador de la devoció als SS. Cors, fundà a Sant Honorat de Randa una Congregació amb llur nom (9).

A la volta de damunt el cor de la petita església eremítica, es veuen encara els símbols dels Sagrats Cors (s. XVIII) que, segons manifestà el P. Joaquim, li inspiraren el nom de la congregació que fundà el 1890.

Poc després, tenia principi a la vila de Campos una institució semblant de monges sota la mateixa advocació. Totes dues havien adoptat com a divisa

cristianitzar la societat mitjançant la devoció intensament practicada als seus Titulars.

EN TEMPS DEL BISBE CAMPINS

El pontificat del bisbe Pere Joan Campins, inaugurat l'any 1898, marcarà, com en molts altres aspectes, una etapa brillantíssima, la més esplendorosa del culte als Sagrats Cors a Mallorca.

Guiat pel magisteri suprem de Lleó XIII, al qual fou sempre tan addicte, el bisbe promou tot quant és a les seves mans la propagació i la intensificació d'aquest culte.

Repassant les cròniques del Butlletí del Bisbat en aquells anys, ens assabentam de l'increment admirable que pren la devoció, i de l'esperit autènticament cristià que l'anima. Seria tan llarga com delitosa la llista de les imatges del Sagrat Cor, de vegades dels Sagrats Cors, que es van col·locant, com si s'encenguessin lluminàries, a les esglésies i oratoris, de manera que un té la impressió que no en queda ni una sola sense que la imatge tengui un trono distingit, i amb freqüència, dedicada una capella sencera (10).

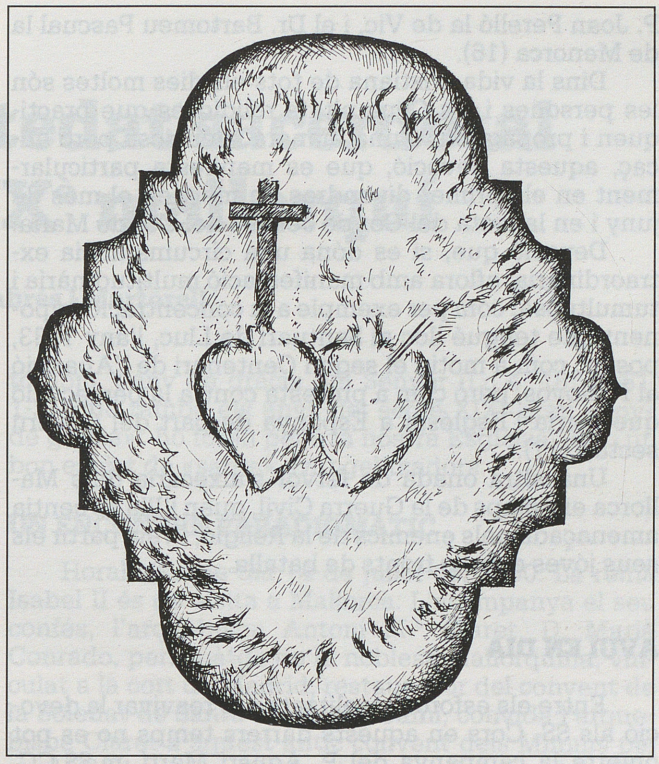
És un sant ideal el que el bisbe s'ha format, i del qual participen tot el seu Estat Major i aquell estol de sacerdots que al Seminari, a les parròquies, i fins als llogarets han experimentat que tenen amb ell el mitjà més eficaç per renovar la vida espiritual del poble.

Mn. Antoni M.ª Alcover, Mn. Bartomeu Pascual, Mn. Mateu Rotger, Mn. Miquel Costa i Llobera, Mn. Joan Maura, Mn. Antoni Massanet, Mn. Josep Miralles Sbert, Mn. Martí Solivellas, Mn. Miquel Maura... són noms que figuren a cada passa en els periòdics beneint, celebrant, fent el panegíric, o predicant novenes i tridus de Quaranta Hores en la inauguració d'imatges del Cor de Jesús (11).

La residència de missioners dels SS. Cors a Palma va ser des d'un principi un centre de poderosa irradiació del culte als seus Titulars. Els seus fundadors, PP. Gabriel Miralles, Miquel Rosselló i Antoni Thomàs, no sols recomanaven la seva devoció des de la trona i els confessionaris de la pròpia església, sinó endemés des de les altres trones de la Ciutat i dels pobles on anaven a donar exercicis i missions (12).

L'any 1900 fundaren l'Associació dels Sagrats Cors, i pel mateix temps implantaren dins Mallorca el rés de la Corona d'Or, que pocs anys després ja es coneixia i es resava pertot arreu de l'Illa. El fervor que els missioners encengueren arribà a tal punt que alguns Ajuntaments, com el de Campos, el de Vilafranca, el de Maria de la Salut i el d'Escorca, feren la consagració oficial de tot el poble al Cor diví de Jesús o als Sagrats Cors.

Perdurà l'impuls rebut del temps del bisbe Campins en els pontificats que el succeïren. L'any 1917, es dedicà, amb l'aprovació de la Santa Seu, als SS. Cors l'església de Palma que primerament s'havia dedicat a Sant Martí i després a Sant Gaietà. Altres oratoris prengueren per aquella època els mateixos Titulars.

Els SS. Cors a la volta del cor de l'ermita de Sant Honorat
(Dibuix de J. Nicolau)

ARRELAMENT I ESPONERA DE LA DEVOCIÓ POPULAR

Els feels continuen celebrant la festa del Cor de Jesús, encara que cau en dia feiner; adornen amb domassos les façanes de les seves cases, i prenen part a la missa de comunió general. A la tarda, suspès una hora abans el treball, van a la processó de les Cinc Visites, que des de l'església de Monti-Sion de Palma s'ha anat propagant fins a les viles més petites, i en la qual participa l'Ajuntament en corporació (13).

Cada mes, l'Apostolat de l'Oració convoca els seus afiliats a la comunió general, i quan s'acosta el mes de juny, el bisbe publica una exhortació recordant als caps de feligresia l'obligació de repetir a una funció solemne, la Consagració al Cor de Jesús que feren un dia el Papa, i un altre el rei d'Espanya. Moltes esglésies segueixen celebrant l'oració de Quaranta Hores en honor del Sagrat Cor, o bé en el mes de juny o en els dies de Carnaval (14).

No faltarà de tant en quant alguna manifestació digna de ser recordada. Vers l'any 1922 es repartiren a Mallorca fins a 23.000 plaques metàl·liques amb la imatge del Cor de Jesús per ser col·locades a les portes de les cases. El 28 d'octubre de 1928, festa de Crist Rei, el bisbe Gabriel Llompart assistia, a la Casa Consistorial de Palma, a l'entronització del Sagrat Cor que efectuava el batle, D. Joan Aguiló i Valentí (15).

Altres dos bisbes mallorquins fomentaren per aquest temps dins les diòcesis respectives la devoció als SS. Cors, als quals consagraren oficialment, el

P. Joan Perelló la de Vic, i el Dr. Bartomeu Pascual la de Menorca (16).

Dins la vida cristiana de tots els dies moltes són les persones i les Comunitats religioses que practiquen i propaguen, d'una manera silenciosa però eficaç, aquesta devoció, que es manifesta particularment en els primer divendres de mes, en el mes de juny i en la festa del Cor de Jesús i del Cor de Maria.

Devoció que, si es dóna una circumstància extraordinària, aflora amb manifestació multitudinària i tumultuosa, com per exemple a la concentració imponent que tengué lloc al Santuari de Lluc, l'any 1933, posant com a motiu el segon Centenari de l'Aparició al P. Hoyos, però com a protesta contra la persecució que sofria l'Església a Espanya de part del Govern sectari (17).

Una altra onada de fervor s'aixecaria dins Mallorca en temps de la Guerra Civil, quan l'Illa se sentia amenaçada pels enemics de la Religió, i veia partir els seus joves cap els fronts de batalla.

AVUI EN DIA

Entre els esforços realitzats per reavivar la devoció als SS. Cors en aquests darrers temps no es pot ometre la campanya del P. Agustí Martí, m.SS.CC. gràcies a la qual entre els anys 1962 i 1969 es consagraren als Titulars de la seva Congregació no menys de setze mil famílies, de cinquanta-cinc pobles diferents (18).

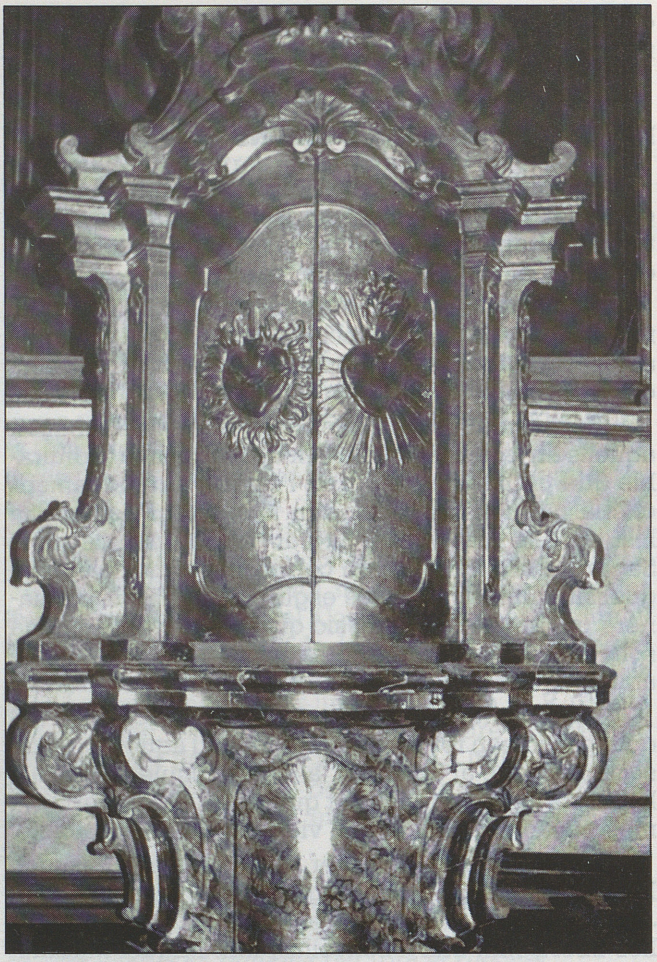
I com a darrer acte oficial de ressonància es pot apuntar la Consagració de Palma i de tot Mallorca realitzada a la Catedral pel bisbe D. Rafael Álvarez Lara, dia 25 de juny de 1965, essent batle de la Ciutat D. Màxim Alomar (19).

Cal reconèixer que en l'actualitat ha decaigut l'entusiasme de temps passat, i per ventura també la devoció. Causes?... Una podria esser l'ambient laicista que ha invadit la vida del nostre poble. Una altra podria esser el fet que les pràctiques ajuden a aguantar els ideals.

Abans, molta gent que el diumenge havia oït missa el matí, tornava a l'església el capvespre, i la funció a què assistia era en part el rés i càntic de la Corona d'Or: funció que ara s'ha substituït per la missa vespertina. També ha desaparegut el rés familiar del sant rosari, que duia sovint com a complement el de la Corona d'Or. La processó de les Cinc Visites, igual que les altres que es feien, semblen ara costums d'unes generacions que no sabien com passar el temps.

El papa Joan Pau II, emperò, no ha canviat l'orientació dels seus antecessors. És necessari, per tant, que tenguem imaginació per a trobar altra vegada aquella vena inesgotable d'espiritualitat que tant de bé va fer als nostres avantpassats.

JOSEP NICOLAU BAUZÀ, m.SS.CC.

Expositori del Santíssim de la parròquia de Vilafranca (s. XVIII), que com tants d'altres porta els símbols dels SS. Cors (Foto R. Carbonell)

NOTES

(1) J. Nicolau. *La devoción a los SS. CC. en el Valle de Sóller.* Revista Lluc, junio y julio 1966.
(2) G. Munar. *Mallorca y el Corazón de Jesús.* Correo de Mallorca. 20 octubre 1928.
(3) J. Nicolau. *Guía histórico-descriptiva de la Parroquia de Santa Cruz.*
(4) El Monitor religioso. 1850.
(5) Arxiu del Monestir de Sant Jeroni.
(6) Arxiu Diocesà de Mallorca. VI/6/24. = Boletín Sociedad Arqueológica Luliana, XXXIII (1969), pàg. 131.
(7) Enciclopedia Espasa = Cayetano I. Seguí.
(8) Arxiu Cúria de les Monges Agustines.
(9) Rosselló, Joaquín. *Notas referentes a la Congregación de los SS. CC.*
(10) Boletín Oficial del Obispado de Mallorca. Años 1898-1915. Periódics mallorquins dels mateixos anys.
(11) Cròniques de la residència de MM. dels SS. CC.
(13) Semanario Sóller, juny dels anys 1909-1915.
(14) Correo de Mallorca. Febrer i juny dels anys 1905-1915.
(15) Boletín Oficial Diócesis Mallorca, 1928, pàg. 517
(16) Boletín Oficial Obispado Vic. 1944. = Bendición del Monumento... entronizados sobre Menorca, Octubre 1944. Menorca.
(17) Revista Lluc. 1932.
(18) Arxiu Congregació dels SS. CC. Casa de Palma.
(19) Correo de Mallorca. 26 juny 1965.

Un esplet de santedat sacerdotal en el segle XIXè mallorquí

per Pere-Joan Llabrés i Martorell

EL XIXè: UN SEGLE TENS I ESPONERÓS

Qui miràs solament la successió material dels esdeveniments històrics del segle passat a Mallorca, junyida al carro sotraguejant amb violència de l'estat espanyol decimonònic, podria presumir —sobretot si s'encaporratàs en una lectura materialista de la història— que l'Església catòlica o hauria restat emporuguida i eixorca, o solament bel·ligerant amb fúria contra els atacs que de tantes formes i amb virulència insospitada i sorpresiva s'alçuraven contra ella en períodes alternants.

Prou sabem que el XIXè va ser un segle maniqueu: absolutistes i confessionals, integristes i lliurepensadors, conservadors i liberals... bons i dolents, o a l'enrevés: dolents i bons, segons l'òptica del partit pres per cadascú.

Les persones d'Església, no cal repetir-ho, s'adheriren, de grat o per força, a la primera fila de les posicions suara esmentades. No totes, és vere, com totd'una veurem.

Però el que vull remarcar en aquest article, que no té cap pretensió de ser exhaustiu ni de primera investigació —el present com un simple assaig, reflexió o línia transversal entre l'*esponerós* segle denovè de l'Església mallorquina—, el que vull remarcar, dic, és que els homes mallorquins d'Església no es capficaren tant en bregues polítiques o discòrdies socials, en polèmiques partidistes o enfrontaments personals —que de tot hi hagué—, que perdessin de vista l'únic gran objectiu de l'Església de Crist que és i sempre serà: «Cercar per damunt de tot el Regne de Déu i esser justs —esser SANTS!— tal com ell vol» (Mt 6, 33); la resta —a la nostra Església, a la seva porció millor, als nostres «sants» del segle denovè—, els vengué de més a més: per esser fills d'una època determinada, per esser «súbdits» d'un estat en permanent guerra civil...

Realment el segle passat fou una centúria de tensions, un niu, un vesper d'atacs i de defenses aferrissades, però, com veurem, per a l'Església de Mallorca va ser un esplet de bons fruits, de fruits de santedat. La visió dels germans nostres cristians que en la centúria passada ens han precedit ens ofereix una esponera magnífica de dons de l'Esperit, vessats a mans plenes sobre el poble de Déu, evangèlicament, per portar la bona nova als desvalguts, la llibertat dels captius; als cecs, el retorn a la llum; a tothom, l'any de gràcia del Senyor (Lc 4, 18; Is 61, 1-2), que també els anys del segle XIXè eren «anys de gràcia»: ho foren per a la nostra Església, amb un bon esplet de «sants» evangelitzadors.

UN ENCONTRE PARADIGMÀTIC

Horabaixa de dia 14 de juliol del 1860. La reina Isabel II és de visita a Mallorca. L'acompanya el seu confés, l'arquebisbe Antoni M.ª Claret. D. Marià Conrado, personatge de la noblesa mallorquina, vinculat a la cort de Madrid, restaurador del convent de la Soledat de Santa Maria del Camí, convida l'arquebisbe Claret a aquest antic convent dels Mínims pel qual ell i la reina s'havien interessat. Amb el P. Claret, arriba a Santa Maria, endemés de l'hoste i de D. Joan Massanet Ochando, Mn. Gabriel Marià Ribas de Pina. Al convent, tots són rebuts pel rector de la parròquia, Mn. Rafel Caldentey.

Un dels personatges més controvertits, més apostòlics, més sants sens dubte, del segle XIXè a Catalunya i a l'estat espanyol, sant Antoni Maria Claret visita un antic convent mallorquí en vies de restauració. Aquí es troba amb el rector mallorquí de més fama de santedat. És acompanyat del fundador de les Germanes Franciscanes, Filles de la Misericòrdia. Caldentey i Ribas de Pina són amics i col·laboradors, com veurem, de preveres i religiosos que donen un esplet de santedat apostòlica i contemplativa en la Mallorca d'aquelles saons. Des del balcó de can Conrado de Santa Maria —antany convent mínim— sant Antoni M.ª Claret beneí el poble (1). Certament aquesta és una benedicció de fonda significació en la història religiosa de la nostra illa.

ELS INICIS: MN. ANTONI ROIG I EL P. MIQUEL FERRER

Cal fer notar, de bon començament, que la florida santedat en el segle XIXè no és exclusiva de Mallorca. Figures apostòliques i fundadores d'Instituts religiosos, com el que suara hem esmentat (sant Antoni M.ª Claret), són abundants dins la història eclesiàstica decimonònica. A Mallorca, per llei sòciocultural i per fidelitat a l'Encarnació, l'esponera de santedat fruirà d'una forma peculiar i «mallorquina» i uní admirablement, en perfecta harmonia i sintonia, la preocupació pastoral pel poble (pastoral parroquial i de predicació missionera) i el delit de la vida

consagrada, greument ferida entre nosaltres per les secularitzacions i exclaustracions dels anys 1820 i 1835-36.

Però ja abans d'aquestes dates, cal esmentar dos homes i dues fundacions que anuncien (juntament amb la més antiga fundació de les franciscanes de Manacor, l'any 1740) la florida d'Instituts religiosos mallorquins que, al llarg del segle que historiam, naixeran ben acostats al poble mallorquí i, per tant, amb unes característiques que aquí sí podem qualificar de *nostrades.*

Em referesc a la fundació de la primera casa de Caritat, establerta a la seva parròquia de Felanitx, pel rector Antoni Roig, l'any 1798: «per fer més feliços els seus feligresos». L'assistència als malalts i l'educació cristiana de les nines són els objectius de la fundació de Mn. Roig, estrictament vinculada a la parròquia. A Felanitx quatre dones piadoses, pageses, acompleixen, a la seva vila, la missió que sant Vicenç de Paül havia confiat a les seves Filles de la Caritat a París (any 1633).

«Mn. Roig pertanyia a la minoria dels bons preveres, ben formats i, ensems, profundament religiosos i amb empenta pastoral» (2). Era home il·lustrat, amic del bisbe Bernat Nadal —qui aprovà la casa de caritat de Felanitx—, d'idees liberals moderades, com és prou conegut, el qui presidí a Cadis la promulgació de la Constitució dia 19 de març del 1812. Mn. Roig, maonès de naixement, no era certament ni conservador ni integrista com altres fundadors mallorquins que veurem a continuació; si l'ideari polític-social el separa dels següents, una sòlida formació, una viva preocupació pastoral i un apreci profund de la vida consagrada el fa el primer d'un estol de gans preveres de la nostra Església que cerquen, per damunt terra el Regne de Déu.

A les antípodes del pensament polític-social de Mn. Roig i del bisbe Nadal, apareix la figura del Trinitari P. Miquel Ferrer, furibund polemista contra la Constitució de Cadis i propagandista acèrrim de les idees catòliques (en un caire ben integrista) amb el periodisme popular. Fra Miquel era de veres un sacerdot zelosíssim i seguidor i defensor convençut de la vida religiosa. L'any 1810 fundà a Felanitx una casa de terciàries trinitàries que el 1813 ensenyaven a les nines de llegir i escriure, els feien doctrina, i foren elegides mestres de la vila per l'Ajuntament Constitucional (3).

El seu zel pastoral el féu un personatge ben popular. Morí a La Vileta en fama de santedat l'any 1857.

UNA CASA DE FORMACIÓ SACERDOTAL A GÈNOVA

L'entorbolida mar política de l'estat espanyol, arran de les exclaustracions dels 1835-36, va enfonsar així mateix la possibilitat de noves ordenacions sacerdotals. Del 1836 al 1845 el Seminari de Mallorca romangué clausurat. Des dels finals de 1829 la Universitat Balear, on estudiaven Filosofia i Teologia molts d'aspirants al presbiterat, deixà de funcionar. L'any 1837 el govern espanyol prohibí als bisbes ordenar més capellans ni concedir dimissòries per a l'ordenació. Aquesta llei fou revocada el 1837 però fou renovada pel general Espartero el 1840.

Es preparaven aleshores amb els estudis per a accedir als ordes sagrats dos preveres dels quals hem de fer menció especial: Mn. Gabriel Ribas Marià Ribas de Pina, nascut a Ciutat el 1814, i Mn. Rafel Caldentey, nat a Manacor el 1818. Com altres mallorquins, decidiren aquests dos estudiants de capellà anar-se'n a Italia. Partiren tots dos l'any 1842.

Ribas de Pina volia complir a Roma la seva vocació franciscana entrant a l'orde dels Frares Menors, engegats el 1835 del convent de Sant Francesc de Ciutat, prop del qual havia nascut. Però la salut no li ho permeté. Així és que el seu director espiritual li manà que rebés els ordes sagrats a Roma. L'any de la seva arribada a la ciutat eterna rebé tots els ordes i el 24 de setembre del mateix 1842 el del pesbiterat (4).

Rafel Caldentey partí cap a Gènova i fou acollit a la casa de D. Jaume d'Oleza, la família del qual tenia per majoral a les seves possessions de Manacor el pare de Rafel. Aquest, durant els cursos que havia estudiat de capellà, ja residia a la casa dels Oleza a Ciutat. D. Jaume era casat amb Ana Cabrera, germana de Mons. Francisco Cabrera, d'una noble família andalusa carlina, exiliada per motius polítics. A Gènova el matrimoni Oleza-Cabrera mantingué estretes relacions amb la família reial de Sardenya-Piemont, amiga del rei Carles, pretendent al tron espanyol.

Mons. Cabrera obrí una residència per a espanyols aspirants al sacerdoci al palau Castellani di Rimpeto a San Nicola, amb el beneplàcit del rei Carles Albert I i del Cardenal arquebisbe de Gènova. Per aquest motiu D. Jaume d'Oleza convidà el jove Rafel Caldentey a acudir a Gènova. Dia 11 de març de 1843, quan complia 25 anys, el futur rector de Santa Maria del Camí fou ordenat de prevere per l'arquebisbe de Gènova Plàcid M.ª Tardini.

Dia 29 de març del mateix 1843 Mons. Cabrera va escriure a Mn. Gabriel Ribas de Pina, resident a Roma i impossibilitat de retornar a Espanya, per tal com havia rebut l'ordenació sacedotal (com Mn. Caldentey), i el convidà a venir a Gènova per dirigir la casa que desitjava obrir per a joves sacerdots que es volien anostrar en el seu ministeri. Ribas acceptà: «Fijé mi residencia en Génova para ayudar a Monseñor Cabrera a plantar el colegio de españoles, que, por mi consejo i de otros, iba a establecer. En este colegio estuve encargado de la conferencia de teología».

Hi havia devuit convictors a la casa sacerdotal de Gènova, entre els cinc mallorquins, dels quals Ribas ens dóna els llinatges: Munar, Cerdà, Fons i dos germants Julià. Poc després de l'arribada de Mn. Gabriel a Gènova, Mons. Cabrera fa l'elogi en una carta d'aquell prevere, de casa noble i rica, primogènit, qui per seguir la vocació de Déu, ho ha abando-

nat tot, ha vingut a l'estranger per ordenar-se sacerdot i és ferverosíssim. En res vol distingir-se dels altres. És devotíssim de Maria (5).

Però Mn. Gabriel Ribas, a Gènova, intentà una altra vegada ingressar en l'orde franciscà, la seva autèntica vocació des de jove. Començà el noviciat per la Puríssima del 1843 i també per motius de salut (propensió a la tuberculosi) quatre dies després hagué de sortir. Se'n tornà a Roma pel febrer del 1844 i retornà definitivament a Mallorca dia 13 de maig (6).

Mn. Rafel Caldentey arribà a Mallorca per la primavera del 1845 (7).

Si hem esmentat aquest Col·legi per a preveres espanyols a Gènova, ha estat no sols per les relacions que hi tingueren Ribas de Pina i Caldentey, amb altres sacerdots mallorquins, sinó també perquè aquesta fundació promogué una primera fornada de capellans exemplars a Mallorca.

Mons. Cabrera fou més tard propulsor d'obres apostòliques, conjuntament amb altres exemplars preveres mallorquins. Cabrera deixà Gènova l'any 1846 i el 1848 s'establí a Mallorca (8).

UN CAPELLÀ DE CASA RICA QUE FA OPCIÓ ELS MÉS POBRES, FRANCISCANAMENT

Gabriel Marià Ribas de Pina i Gallard nasqué —ja ho hem dit— en el si d'una família rica de Ciutat, de gran hisenda a la part forana. Li tocava esser l'hereu. Però ho deixà tot per seguir les petjades del sant que més radicalment es desposà amb Madona Pobresa. La vocació franciscana de Gabriel és ferma. Intentà per dues vegades ingressar a l'Orde dels Frares Menors. No pogué continuar per manca de salut, però servà tothora l'esperit franciscà que des de la infantesa omplia el seu cor. Conservà viu a Mallorca, sobretot a través de la seva fundació, l'esperit de Sant Francesc que, des del segle XIII^{è} havia fruitat tan esplèndidament entre nosaltres: «Qui per fra, qui per germà, tot lo món és franciscà», resa la dita popular mallorquina.

Va ser franciscà en la pobresa, en la predicació itinerant per totes les parròquies i esglésies de l'illa. Fou franciscà perqué volgué donar abast i vocació universal —al servei de tota l'Església— a la seva humil fundació de terciàries franciscanes. Recordem que el carisma franciscà té volada universal, des dels orígens, quan Franscesc se sent cridat, i Innocenci III l'accepta, a restaurar l'Església.

Però el segon caire del carisma fundacional de Mn. Gabriel, ajudat per la seva germana Josepa, és l'atenció als més pobres, als poblets i llogarets més humils. Aquí rau l'«encarnació» mallorquina de la fundació de Pina (any 1856). Gabriel i Josepa, fills de senyors de Ciutat —pertanyents a l'oligarquia que vivia d'esquena a la part de la pagesia, de la qual treia el suc per a la seva hisenda—, capgiren, per la gràcia de Déu, aquesta inclinació històrica, socialment endèmica, opressora tantes voltes, de senyors

El Fundador de les Franciscanes, Filles de la Misericòrdia

de Ciutat: es fan pobres amb els pobres dels llocs més menuts , i hi envien les Filles de la Misericòrdia perquè amb germanor propera i pagesa, assistesquin els malalts, elevin el nivell cultural dels nins, ajudin en tot les parròquies més humils. La germana «senyora» del Fundador abraça aquesta vida pobra amb els pobres.

Amb volada universal franciscana, Ribas de Pina preveu i desitja que el seu Institut servesqui altres comunitats humanes i cristianes d'altres indrets (p.e. León, Astorga, Mondoñedo... i Perú), per això demana i obté del papa Pius IX el «Decretum laudis» (1871) —que no fou rescatat i fet públic fins el 1921-25, inexplicablement encara (9)—, i dóna caràcter des d'un principi a la seva fundació de vertadera Congregació religiosa al servei de tota l'Església.

Mn. Gabriel Marià, amic de Mn. Rafel Caldentey i col·laborador seu en la predicació, ajuntà el seu zel apostòlic de predicador popular amb el delit de la vida religiosa, que ell vivia en la pobresa, mortificació i pregària, i que va transmetre a la seva Congregació.

EL SANT RECTOR DE SANTA MARIA DEL CAMÍ

Pel febrer del 1846, Mn. Rafel Caldentey quedà adscrit a la parròquia nadiua de Manacor. Aquest mateix any, per l'octubre, dóna principi a la fundació d'una casa de Caritat, consemblant a la que, com hem vist, Mn. Antoni Roig havia fundat a Felanitx l'any 1798. Sor Magdalena del Cor de Jesús Nadal i tres al·lotes més són les primeres Germanes de la Caritat de Manacor. Aquesta fundació, que queda sota la direcció del rector de la parròquia, és el primer fruit dels treballs apostòlics d'aquell jove prevere.

Mn. Caldentey es dedica també al ministeri de la predicació i de la penitència la seva parròquia, i sobretot acompanyant Mons. Francisco Cabrera, que es dedicava a predicar Missions pels pobles, primer residint a la Sapiència des del 1848, i més tard a Monti-Sion de Porreres, on romangué fins el 1855, quan partí cap a Roma on es féu jesuïta. Morí el 1886.

Pel desembre del 1849 predicà la santa Missió a Ruberts, llogaret de Sencelles, acompanyat de Mn. Rafel Caldentey. D'aquesta Missió sortí certament la fundació de la casa de Caritat de Sencelles, que l'ecònom Joan Molinas encomanà a la B. Francinaina Cirer (10). Aquesta, aconsellada sens dubte per Mn. Caldentey, anà a Manacor per encaminar-se en la vida relighiosa i va ser l'esmentada Sor Magdalena Nadal qui dia 7 de desembre del 1851 vestí l'hàbit de Germana de la Caritat a Sor Francinaina de la Mare de Déu dels Dolors a la parròquia de Sencelles (11).

Dia 19 de febrer de 1853 Mn. Caldentey prengué possesió de la rectoria de Santa Maria del Camí. L'endemà, segon diumenge de Quaresma, predicà a l'ofici. El nou càrrec —digué— no l'omplia de goig, sinó de preocupació. Digué: hi ha hagut papes, bisbes, sacerdots i religiosos sants canonitzats, però cap rector (pensau que era contemporani del sant rector d'Ars, Joan M.ª Vianney): demanà a les pesones devotes que l'ajudassin amb les seves oracions.

Amb aquesta humilitat i temor començà la seva tasca pastoral el «sant» rector Caldentey. Fou un vertader bon pastor, que mai abandonà la seva guarda: amb l'Evangeli, que tant predicà als santamariers dalt la trona i a la cèlebre Doctrina, entregà la pròpia vida. No tenia res seu: tot ho donava als pobres amb una generositat sense límits. Enaltí per tots els mitjans les celebracions del culte, promogué les devocions més vives a l'època i les associacions de pietat i apostolat, fundà una casa de Germanes de la Caritat (any 1860), assolí entre els seus feligresos i a tot Mallorca fama de rector vertaderament sant.

Enmig de les pertorbacions polítiques de l'època, tot i que ell per família, per formació i pels vincles amb la família Oleza-Cabrera, havia de ser propens al carlisme, es mantingué enfora de tota opció partidista. A Santa Maria, qualsevol fos el partit que governava a l'Ajuntament, quan acudia a la Sala, la primera cadira era pel rector. Meresqué la veneració de tothom per damunt de qualsevol bàndol.

L'any 1859 s'establí a l'església del Socors de Ciutat la Cort angèlica de Sant Lluís. Un dels promotors era Mn. Joaquim Rosselló, qui aquell any predicà la seva primera Quaresma a Santa Maria. El dilluns de Pasqua, 25 d'abril, Mn. Rosselló predicà el sermó del Ramell i el capvespre quedà constituïda a la parròquia la cort angèlica de Sant Lluís, associació que promovia la vocació a l'apostolat entre els joves. De llavors ençà la col.laboració i l'estima mútua entre el rector i el futur fundador dels Missioners dels Sagrats Cors no s'estroncà mai.

Sabem que els bisbes Salvà, Jaume i Cervera, Mn. Miquel Maura, Mn. Miquel Costa, i un nombre llarguíssim de venerables preveres mallorquins valoraren les virtuts pastorals del «sant» rector. El 3 de juny del 1887, dos dies després de la seva mort, «El Ancora» en publicà un elogi, atribuït a Mn. Miquel Maura. És una lloança cabdal de la intel·ligència privilegiada del rector difunt, del seu cor noble, zel actiu i prudent: «siempre popular, siempre grave, siempre modesto, sencillo y eminentemente práctico... por doquier le acompañaba una aureola de esplendor que rayaba en veneración» (12).

EL RESTABLIMENT DE L'ORATORI A CIUTAT

El 1836 fou suprimit l'Oratori de Sant Pelip Neri. El 1852 una reial ordre restablí les congregacions de l'Oratori a l'estat espanyol, i el 28 de gener de l'any següent el P. Francesc Frau, l'únic oratorià que romania a Mallorca, rebé la casa i l'església de Sant Felip, situats a l'actual plaça Major. Un jove sacerdot, el P. Francesc de Sales Molina, ingressà el 1853 a l'Oratori, que passà el 1859 a l'antic convent i església trinitària del Sant Esperit.

El P. Molina fou l'ànima de la restauració de l'Oratori amb tota l'empenta apostòlica que li imprimí sant Felip. L'any 1864 dos preveres s'uneixen al P. Molina. Un d'ells és el P. Joaquim Rosselló, que havia rebut l'ordenació sacerdotal l'any 1858 i que era beneficiat de santa Creu. Delitós de soledat i recés, enfora del trull del món, sense desentendre's dels seus afanys apostòlics ni descurar la subsistència de sa mare, ja velleta, el P. Rosselló visqué uns 26 anys com a congregant de l'Oratorio.

L'any 1865 s'inaugurà l'Oratori «parvo» per a seglars. El P. Rosselló en fou nomenat primer director. Per aquest oratori seglars passaren Mn. Miquel Maura, el futur bisbe Pere-Joan Campins, Mn. Miquel Costa i altres, units per sempre en la recerca de la perfecció que els Pares oratorians els ensenyaren.

El lector comprendrà que no m'estengui més en la figura del P. Rosselló, prou estudiada ja en els seus vessants apostòlic i espiritual en aquest número de **LLUC.**

Només afegiré que, durant la seva estada a l'Oratori, el P. Joaquim es dedicà amb un grup de religiosos i preveres diocesans a predicar Missions. Els PP. Jesuïtes havien format una congregació de clergues del Cor de Jesús, que radicava a Monti-Sion, de la qual formaven part el P. Joaquim, Mn. Miquel Maura, Mn. Jaume Bosch, Mn. Miquel Parera. Sovint aquestes Missions eren dirigides pel jesuïta P. Dionís Martín (13).

Finalment el P. Rosselló resolgué retirar-se a l'ermita de sant Honorat «para morar los días que me restan de vida», com escriu des de Porreres per l'abril del 1890 al bisbe Cervera. Escriu també al P. Molina acomiadant-se de la congregació de l'Oratori amb llàgrimes als ulls; afirma que no deixa la congregació per cap disgust «sino impulsado por la muy fuerte vocación a la soledad y retiro que he sentido siempre» (1).

Déu i el bisbe Cervera indicarien el rumb definitiu de la vida del P. Rosselló a la muntanya lul·liana de Randa aquell mateix any 1890.

EL RECTOR DEL SEMINARI MN. MIQUEL MAURA

Nasqué el 1843 i el 1858 ingressà al Seminari. Participà en les tasques apostòliques de la cort angèlica de Sant Lluís, fundada a l'església dels Socors, com hem vist, el 1859, i que tenia com un dels directors el P. Joaquim Rosselló. A la cort de sant Lluís, Miquel Maura, seminarista de 15 anys, ja consta com encarregat de la Doctrina cristiana el 26 de juliol del 1859. Ja sota la direcció dels jesuïtes, que havien retornat a Mallorca el 1865, Miquel Maura fou nomenat prefecte de la cort, càrrec que exercí fins el 1871.

Mentrestant el 1868 havia rebut l'orde presbiterial. Col·laborà a «La Unidad Católica», fundada per Josep M.ª Quadrado; fundà i dirigí «El Áncora» en 1880 periòdic catòlic polemista i apologètic. Precisament en aquest periòdic el subdiaca manacorí Antoni M.ª Alcover hi començà a col·laborar l'any 1885, aixecant més d'un escàndol pel seu to bataller.

Ja hem vist com predicà Missions amb el P. Rosselló i altres. Fundà el Centre eucarístic l'any 1874, del qual nasqué la congregació de Zeladores del culte eucarístic l'any 1902.

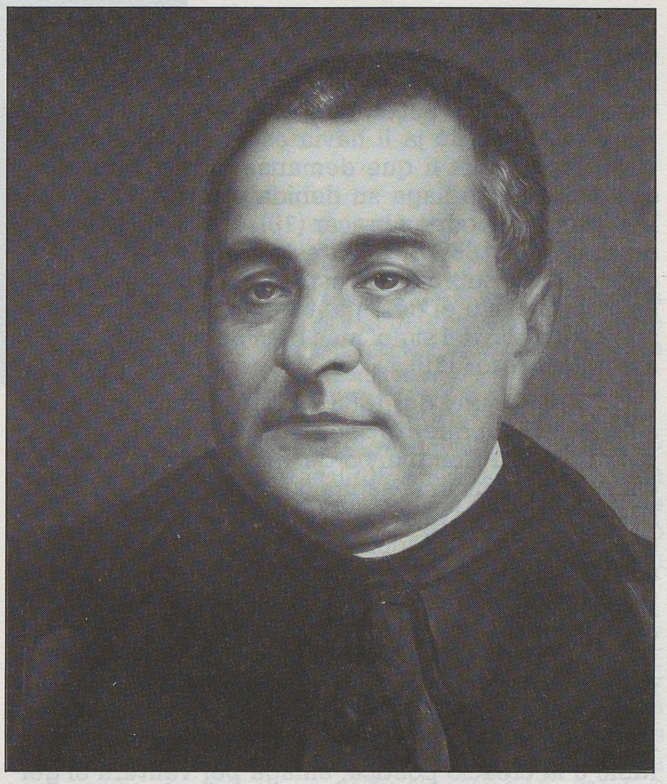
El bisbe Cervera el nomenà professor de Teologia dogmàtica al Seminari l'any 1886 i dia u d'abril del 1887 el designà vice-rector, braç dret del venerable rector Pere-Josep Llompart, un dels gran artífexs també de la formació sacerdotal en el segle passat a Mallorca. El 1890 començà les obres de la nova capella, joiell de l'art neogòtic, que fou beneïda el 1894. Venia a ser tot un simbol de la renovació espiritual del Seminari que ell impulsà sobretot des del 1895 en què en fou nomenat rector, càrrec que exercí fins a la seva mort (1915) i que marcà, sobretot pel seu magisteri espiritual, la seva preocupació per la formació intel·lectual i pastoral dels seminaristes, la seva dedicació total, una petjada profunda i inesborrable en les futures generacions sacerdotals mallorquines (15).

Sens dubte Mn. Miquel Maura és una de les personalitats sacerdotals més riques del segle passat mallorquí: per la seva vida apostòlica, per la seva altura intel·lectual demostrada en publicacions apologètiques i espirituals que gaudeixen d'una elevada perfecció literària, per la seva vida interior i exemplar en totes les virtuts, i pel seu mestratge espiritual.

MN. MIQUEL COSTA I LLOBERA: SACERDOT I POETA

Dins la història mallorquina de finals del segle XIX[è] i començaments de l'actual, pel seu significat íntegre i per les relacions que mantingué amb altres personalitats de l'Església nostra, sobresurt la figura del gran poeta i digníssim prevere Miquel Costa (1854-1922).

El P. Joaquim Rosselló i Mn. Miquel Maura adreçaren les primeres passes de l'adolescent i jove Miquel Costa vers la perfecció cristiana. «Desde mis trece o catorce años empecé a conocer y venerar al P. Joaquín Rosselló, habiéndole tomado por confesor siguiendo el consejo de mi tío, el Padre Llobera» (16).

Mn. Rafel Caldentey i Perelló, rector de Santa Maria del Camí

A Mn. Maura, Costa el degué conèixer com a director d'*El Áncora,* tot just fundat aquest periòdic, en què col·laborà. Era el temps del seu recobrament espiritual a Pollença després de la crisi «krausista» soferta a Madrid (1876). La poesia «Defalliment» tanca aquesta crisi i obri el camí vers la vocació sacerdotal, lentament.

L'any 1883 Mn. Maura i Mn. Miquel Parera (majordom i secretari del Seminari, i també zelós predicador de Missions) organitzaren una magna pelegrinació a Lluc, de la qual sorgí la idea de la coronació pontifícia de la Mare de Déu que s'esdevendria el 10 d'agost de l'any següent. Els promotors de la pelegrinació del 1883 encarregaren a a Miquel Costa un càntic popular. Aleshores escriví la *Cançó dels pelegrins de Lluc,* que ha quedat com a himne major del santuari i el més estimat dels mallorquins.

Costa partí cap a Roma l'octubre del 1885 per seguir els cursos a la Gregoriana i ordenar-se de prevere. Des de Roma mantingué la correspondència amb el P. Joaquim Rosselló i amb Mn. Miquel Maura, que l'havien dirigit espiritualment a Mallorca.

Dia 19 de novembre del 1885 ja comunica amb Maura les seves impressions sobre el comiat en el moll de Ciutat i sobre els seus primers dies a Roma: «siempre me he sentido contento de mi decisión». Per cert que com a postdata demana a Maura si s'han venut alguns exemplars del seu llibre *Poesies* (Tipografia Balear, octubre 1885) (17).

El 24 de setembre del 1887 és ordenat de subdiaca. Llavors li sobrevenen dos interrogants: ¿serà religiós o prevere secular? ¿poesia o sacerdoci? Els consulta amb el. P. Joaquim i amb Mn. Maura.

El P. Rosselló ja li havia escrit el 8 de juny del 1886 aconsellant-li que demanàs llum a Déu «para que con acierto haga su debida elección» entre els Instituts que podria abraçar (18). Més envant, dia 27 de maig del 1888, li manifesta que l'obscuretat en què es troba sobre quin Institut abraçar potser sigui senyal que Déu el destina a treballar «en medio del mar proceloso del siglo, más bien que en el puerto de algún Instituto» (19).

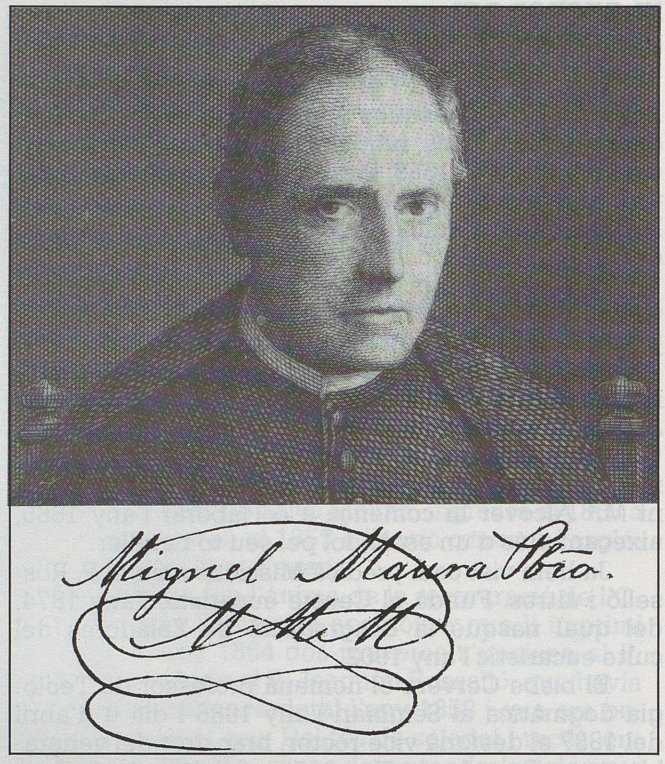
Dia 8 de juny del 1886 Mn. Miquel Maura escriu a Costa i li diu que els seus dubtes a entrar als Carmelites o a la Companyia de Jesús més que una vocació clara són una aspiració santa a nodrir-se de l'esperit religiós. Més tard contestarà al dilema: poesia o sacerdoci, antagònics o compaginables? Maura certament no era gaire partidari de compostures, però no dóna una solució tallant. Si Déu dóna un amor celestial, no l'hem d'empresonar en coses terrenals. ¿S'ha d'oposar resistència a una tendència natural innocent i útil? ¿És possible, prudent i és voluntat de Déu?» (20). No hi ha resposta definitiva. Però aquesta solució una mica distant, no gaire favorable a la creació poètica, amaga per ventura el germen d'una discòrdia i distanciament que es produirà l'any 1900 entre el jove sacerdot poeta i el rector del Seminari.

Dia 7 de març del dit any, el rector Maura predicà a la festa que el Seminari dedicava a sant Tomàs d'Aquino. Va amollar unes al·lusions poc complaents al líric... Costa era l'al·ludit; es trobà «ressentit sens odi... paciència» Passeja per la murada i ho repensa... «Escric dimissió de càtedres» (21). Efectivament Costa era professor de literatura al Seminari des que el nou bisbe, Pere-Joan Campins, havia implantat el 1898 un nou pla d'estudis.

Maura i Costa des d'aleshores romangueren distants. Costa patí «recança de sa familiaritat» (22). Més envant es condolgué de la mort del seu antic director espiritual parlant d'ell elogiosament amb altres sacerdots (23). Escriví el pròleg per a la biografia de Maura que compongué el P. Antoni Thomàs l'any 1919 (24).

Costa i Llobera resta sens dubte com una figura cabdal del clergat mallorquí per la fermesa de la seva vocació sacerdotal que sempre l'estimulà cap a una perfecció mai renunciada, com ho demostra el seu diari íntim: per la perfecció de la seva obra poètica, que plasma els ideals altíssims d'una ànima forta, profundament enamorada de Déu, i alhora d'una Renaixença verament cristiana per a toda la cultura catalana; i també pel ministeri de la predicació que exercí pel bé del nostre poble amb tanta eloqüència i profunditat doctrinal.

La seva figura restarà per sempre unida pe l'amistat, per la col·laboració, pels ideals compartits amb el «seu» bisbe Pere-Joan Campins (1898-1915). Certament el bisbe Campins mereix una menció ben

Gravat del rector Maura, fet pel seu germà Bartomeu (1919)

laudatòria en aquest elenc de santedat sacerdotal del segle passat. En el seu pontificat culminen tantes i tantes iniciatives de perfecció cristiana i enaltiment eclesial que hem repassat. En el vastíssim pla pastoral que es proposà quan fou elegit bisbe de Mallorca (25), no hi mancava sinó qe sobresortia per damunt de tot l'aspiració a la santedat dels preveres, dels religiosos i religioses i de tots els creients, impulsada per les seves magnífiques i teològiques cartes pastorals i per la promoció de tot allò que, segons el lema de sant Pius X, havia d'ajudar a restaurar-ho tot en Crist. Fou «gran admirador i devot, desde que era al·lotell del Rt. P. Lloatxim Rosselló» i l'any 1910 aconseguí per als Missioners dels Sagrats Cors la vinculació de l'antiga col.legiata de Lluc a la dita Congregació (26).

Només una paraula també sobre Mn. Antoni M.ª Alcover (1862-1932). Prou és coneguda la seva obra filològica i la seva col·laboració, com a Vicari General, amb el bisbe Campins. Jo aquí voldria destacar la seva profunda vocació sacerdotal, la insistència en l'oració personal, el delit de perfecció mai renunciada, l'embranzida apostòlica perquè el nostre poble tingués bona premsa i manuals de pregària en la nostra llengua. És ver que fou «Apòstol de la llengua catalana», però igualment és ver que se sentia Apòstol de la veritat catòlica, amb totes les connotacions integristes —i infantils— que vulgueu, però la seva fermesa de «creient incommovible i sacerdot exemplaríssim», testimoniada tan eloqüentment per Francesc de B. Moll (27), és també glòria del clergat mallorquí i de tota la nostra Església. Recordem, per

Làpida sepulcral del P. Joaquim Rosselló a l'església dels SS. Cors de Ciutat, amb la frase de Mn. Alcover: «columna i antorxa de l'Església mallorquina».

acabar, l'elogi que va escriure del P. Joaquim Rosselló: «És l'homo que he conegut amb més poques ombres i foscures d'imperfecció i amb més claretats i resplandors de virtut i perfecció evangèlica... No n'he conegut altre home mai dins Mallorca a la virtut del qual rendís tothom un homenatge tan unànim, tan absolut tan coral... El P. Rosselló era una columna i antorxa de l'Església de Mallorca» (28).

EL CARISMA DE LA BENEFICÈNCIA: MN. SEBASTIÀ GILI

Encara que sigui tornant enrera cronològicament, cal esmentar la gran figura sacerdotal del qui fou director dels Establiments de Beneficència de Palma i fundador de les Germanes Agustines de l'Empar.

Com en tantes fundacions mallorquines del segle passat, descobrim en la de Mn. Gili també el caire de l'atenció propera, de l'encarnació. L'any 1859 fundà les Agustines a la Inclusa mateixa, de la qual ea director des del 1844. Més envant les agustines passen a l'Hospital i a la Casa de la Misericòrdia, puix el 1860 Mn. Sebastià va ser nomenat pel governador Director de tots els establiments benèfics de Palma.

En l'obra i en els escrits del fundador de les Agustines hi traspua el seny de l'organitzador, la caritat d'un cor vertaderament agustinià abocat als més dèbils, una estima coral de la vida religiosa (29).

SANTEDAT SACERDOTAL I VIDA RELIGIOSA

Per acabar voldria esmentar, ni que sigui breument, l'aportació a la sorprenent florida de congregacions religioses del segle XIXè de preveres mallorquins, impulsats pels seus ideals de perfecció sacerdotal.

N'he esmentat ja tants: Mn. Antoni Roig, el P. Miquel Ferrer, Mn. Gabriel Ribes de Pina, Mn. Rafel Caldentey, Mn. Joan Molinas, el P. Joaquim Rosselló, Mn. Miquel Maura, Mn. Sebastià Gili. Diguem una paraula dels altres, si bé no pretenc ser exhaustiu.

La congregació de sant Alfons M.ª de Ligori nasqué a Felanitx el 1866 per iniciativa dels sacerdots Miquel Sureda i Miquel Maimó, que es dedicaren a l'ensenyança dels al·lots i adults. L'any 1910, per iniciativa de sant Pius X, s'agregaren a l'Orde dels Clergues Regulars o teatins (30). El P. Miquel Sureda fundà també el 1882 la Congregació de religioses de la Providència a Felanitx, erigides en congregació diocesana pel bisbe Cervera el 1891. El 1948 s'uniren a les Religioses Teatines (31).

Un grup de terciaris franciscans de Llucmajor, sota el mestratge d'Antoni Ripoll i Salvà, que s'ordenà de prevere, restauraren a Mallorca la vida claustral franciscana el 1878. El 1893 ja es constituïren en tercer Orde regular i el 1906, per consell del bisbe Campins, s'uniren al tercer Orde regular de Roma constituint la Província de la Immaculada. Així el bisbe Campins veié amb goig restaurada la vida conventual franciscana a Mallorca amb personalitat pròpia i, per tant, amb major vinculació a Mallorca com antigament els Frares Menors. El P. General del T.O.R. adreçà una carta al bisbe dia 3 de maig del dit any en què li manifestà que els terciaris regulars mallorquins «el tendran sempre per pare i li seran fills agraïdíssims que li faran costat en tot i per tot» (32).

Finalment esmentem també la part que tingué el canonge Tomàs Rul·lan, fundador de les Escoles nocturnes de sant Josep i de l'associació de mestres de santa Teresa, en el nomenament de la Ven. Alberta Giménez com a rectora del Col·legi de la Puresa per part del bisbe Salvà, l'any 1870. Aquest Col·legi era fundació del bisbe Nadal (1809) i havia caigut en greu prostració. La restauració que Alberta Giménez féu del Col·legi primer, la transformació de l'associació de Germanes de la Puresa en institut religiós el 1874 (erigit canònicament pel bisbe Cervera l'any 1892), reberen el suport, el consell i l'empenta de D. Tomàs Rul·lan, qui fins a la seva mort prematura (1889), va ser per la Mare Alberta director espiritual, pare, animador i conseller en tot, i mestre (33).

PROPOSTA DE CONCLUSIONS

D'aquest llarg recorregut pel camí de la «santedat» sacerdotal mallorquina del segle passat, en podem treure una sèrie de conclusions a mode de síntesi o visió panoràmica.

Primerament, la força d'uns homes que cerquen per damunt de tot el Regne de Déu enmig dels embolics terribles del món decimonònic. Cauen per ventu-

ra sovint en la polèmica, en l'apologètica, alguns fins i tot en la baralla de caire més tost polític; però ningú pot negar llur altura de mires, l'elevació dels seus ideals. Molts dels qui hem esmentat, per no dir tots, no renunciaren ni un dia a ser sants. Si ho aconseguiren, només Déu ho sap. Esperem que l'Església algun dia declari la santedat de més d'un d'ells.

L'amistat entre molts d'ells, la col·laboració estreta, àdhuc la veneració que sentien els uns pels altres, són degudes a la comunió en els mateixos ideals i el compromís en el quefer que s'havien proposat de bastir una Església que sabés ser missatgera d'Evangeli pel poble mallorquí.

L'encarnació en l'Església de Mallorca també és clara. Tot i que tenien ben clara la visió de l'Església universal, la fidelitat al papa —accentuada en la forta contestació política del pontificat de Pius IX—, la sol·licitud per altres Esglésies germanes, tingueren els peus ben fixos en la terra nadiua i treballaren amb amor filial per l'Església que els va veure créixer i néixer en la fe, i de la qual eren ministres ben qualificats.

Valoraren i promogueren la vida consagrada: precisament perquè hi descobrien un signe lluminós del Regne i un servei incondicional a l'Església i als germans. Alguns restauraren carismes i esperits d'antics Ordes arrelats a Mallorca i desapareguts el 1835 (com és ara el franciscanisme i l'agustinisme); altres trasplantaren aquí experiències fecundes com la de sant Vicenç de Paül. Tots els fundadors de congregacions religioses sortiren a l'encontre de necessitats del poble mallorquí i volgueren donar suport a l'Església nostra, amb la qual se sentien compromesos, de la qual se sentien fills i membres vius.

Sé que l'article m'ha sortit una mica panegíric. Sé que el Regne de Déu s'assembla a un camp sembrat de bona llavor i de jull. D'aquest n'hi hagué també a balquena en el camp eclesiàstic del segle denovè. Sapiguem, però, agrair a Déu la bona llavor, que és un do seu, sembrada a la nostra terra per tants de bons treballadors del Regne.

PERE-JOAN LLABRÉS I MARTORELL

---

(1) JOSEP CAPÓ JUAN, *El rector Caldentey* (Mallorca, 1990), p. 126-6.

(2) JOSEP AMENGUAL, *Mn. Antoni Roig i Rexart, peoner de la caritat i l'evangelització, fundador de les Germanes de la Caritat* (Mallorca, 1987), p. 59.

(3) PERE XAMENA, *Religioses trinitàries de Mallorca* (Mallorca, 1980), p. 14-26.

(4) GASPAR MUNAR, *Breve biografía del M. Rdo. D. Gabriel Mariano Ribas de Pina* (Mallorca, 1973), p. 31-43; ALBERTO BARRIOS, *El desafío de la Misericordia* (Ed. Publicaciones Claretianas, Madrid 1989), p. 26-27.

(5) G. MUNAR, *op. cit.*, p. 45-46.

(6) A. BARRIOS, *op. cit.*, p. 27-28.

(7) J. CAPÓ, *op. cit.*, p. 34-42.

(8) *Ibid*, p. 32.

(9) Vull manifestar aquí que no estic gens d'acord amb la tesi proposada i defensada aferrissadament en l'obra citada del P. Alberto Barrios, pgs. 88-96, 102-4. El seu atac frontal al bisbe Salvà —a qui culpa d'amagar el *Decretum laudis* del 1871— i a altres bisbes successors seus, crec que és totalment injustificat i no recolzat en documents.

(10) BENITO COLOMBÁS, *Francisca Ana Cirer. Una vida evangélica* (Palma de Mallorca, 1971), pgs. 186-8.

(11) *Ibid.*, p. 209-210; J. CAPÓ, *op. cit.*, p. 44-45. Aquí cal remarcar el suport i la iniciativa que donà el rector Joan Molinas a la fundació de la Casa de Caritat de Sencelles i la direcció en tot que aportà a la B. Francinaina. Vegeu el meu article *El rector de Sencelles, Joan Molinas*, a **LLUC,** núm. 751-2 (1989), pgs. 34-9.

(12) Tota aquesta informació és de l'obra citada de Mn. Josep Capó. L'escrit necrològic d'*El Ancora* és a les pgs. 188-190.

(13) ANTONIO THOMÀS, m.SS.CC., *Un gran misionero. Biografía del M. Rdo. P. Joaquín Rosselló y Ferrá* (Palma de Mallorca, 1920), p. 124; P. XAMENA-F. RIERA, *Història de l'Església a Mallorca* (Mallorca, 1986), p. 337-8.

(14) A. THOMÀS, *op. cit*, p. 161-3.

(15) GASPAR MUNAR, *D. Miguel Maura y Montaner, rector del Seminario de Mallorca y fundador de las Hnas. Celadoras del Culto eucarístico* (Mallorca, 1977).

(16) A. THOMÀS, *op. cit*, p. 546.

(17) BARTOLOMÉ TORRES GOST, *Miguel Costa y Llobera. Itinerario espiritual de un poeta* (Ed. Balmes, Barcelona 1971), p. 105, 111.

(18) A. THOMÀS, *op. cit.*, p. 134.

(19) *Ibid.*, p. 135; B. TORRES, *op. cit.*, p. 126.

(20) G. MUNAR, *D. Miguel Maura...* p. 60-62; B. TORRES, *op. cit.*, p. 126-7.

(21) B. TORRES, *op. cit.*, p. 225.

(22) *Ibid.*, p. 463.

(23) *Ibid.*, p. 483.

(24) *Ibid.*, p. 519; A. THOMÀS, *Biografía del M. I. Sr. D. Miguel Maura Montaner* (Palma, 1919), p. V-VII: «A manera de prólogo».

(25) Vegeu el meu article *El vastíssim pla renovador del Bisbe Pere-Joan Campins i Barceló (1898-1915).* a *Set segles i mig de germanor,* (Barcelona, 1988), pgs. 99-129.

(26) ANTONI M.ª ALCOVER, *Vida del Rdm. i Illm. Sr. D. Pere Juan Campins i Barceló, bisbe de Mallorca* (Ciutat de Mallorca, 1915), p. 95-6.

(27) FRANCESC DE B. MOLL, *Un home de combat (Mossèn Alcover),* (Palma de Mallorca, 1981). Hi trobareu referències a l'exemplarisme de la vida sacerdotal del biografiat a tot arreu, però especialment a la p. 295.

(28) A. THOMÀS, *Un gran misionero...* p. 536.

(29) Sobre Mn. Sebastià Gili, vegeu especialment: ANTONIO GILI-TEÓFILO APARICIO, *Sebastián Gili Vives* (Ed. Sever-Cuesta, Valladolid, 1976); S. GILI, *Espíritu y vida de las Agustinas Hermanas del Amparo* (Palma de Mallorca, 1976), amb introducció, selecció dels escrits i notes del P. Balbino Rano, O.S.A.

(30) P. XAMENA-F. RIERA, *op. cit.*, p. 331-2; 358; 348.

(31) P. XAMENA-F. RIERA, *op. cit.*, p. 348.

(32) A. ALCOVER, *op. cit.*, p. 87-8; P. XAMENA-F. RIERA, *op. cit.*, p. 346.

(33) BRUNO MOREY, *Por la pedagogía a Dios* (Ed. Martín Casasnovas, Barcelona, 1974), pgs. 69-115; P. XAMENA-F. RIERA, *op. cit.*, p. 271 i 330.

SUBSCRIVIU-VOS A LA REVISTA LLUC

Els corrents d'espiritualitat a Mallorca en el segle XIX[è]

per Antoni Oliver, C. R.

EUROPA

L'utilitarisme anglès, junyit a la llum de la il·lustració, va passar per Europa com un aire nou, ple d'optimisme, i proclamà la bondat i la independència de la naturalesa humana, que fins aleshores no havia superat la minoria d'edat. Com *utilitat* entenia Bentham la possessió d'una cosa que la fa apta per a produir un benefici, avantatge, plaer o absència de dolor a l'individu o a la col·lectivitat. El principi d'utilitat té sempre dos caires: La felicitat i l'interès econòmic.

L'home, doncs, és bo de natura, però fins ara mai ha fet ús adequat ni de la intel·ligència ni de la llibertat. La societat i la religió són els responsables d'haver-li corcat l'arrel. I l'home de l'arrel corcada recorria a mites i faules i ritus i cerimònies, i erigia autoritats absolutes, reials o eclesiàstiques, per a poder abdicar en elles la tasca que ell no sabia dur a terme.

Ara sorgia l'alba de la majoria d'edat de l'home: Si era capaç d'alliberar-se de tantes cadenes, un món nou era a punt de començar. Un aire de llibertat i de progrés s'escampava pel vell continent.

Dins el terreny religiós es produí una gran divisió. Però els avançats veren que la religió havia de ser entesa també com a una cosa *útil* —Jesús mateix passà per la vida, ensenyant i curant i fent el bé. La religió és útil, perquè allibera l'home. I si ella assoleix el seu paper, vindrà un dia, com diuen els pensadors, que l'home vencerà la malaltia, la fam, la ignorància, la superstició, la por. Fou dins aquest ambient que la religió es féu poc a poc promotora de l'educació, del saber, del progrés (que era la paraula que cada dia esdevenia més siginificativa i programàtica). L'Església desplega una *obra social,* útil al conjunt. I per això les parròquies i els convents són estimats segons el caire de la instrucció o de l'assistència que ofereixen. I quan véngui la supressió d'ordes religiosos, seran respectats aquells que són *útils,* escolapis, calasancis (ensenyament i assistència sanitària). A propòsit del fundador de La Caritat de Felanitx, Mn. Antoni Roig i Rexart, ben oportunament ha subratllat Josep Amengual, la intenció d'aquell home, devers l'any 1806: «L'objectiu que em vaig proposar a l'establir les Germanes de la Caritat a la meva parròquia, no va ser altre que *fer més feliços els meus feligresos* (1).

La religió també empenyia per a alliberar l'home de les fosques de la ignorància.

Mn. Antoni Roig fundà les Germanes de la Caritat «per fer més feliços els seus feligresos» de Felanitx

Les guerres napoleòniques cuidaren d'escampar aquestes llavors per arreu d'Europa, al començament del segle XIX.

Però d'altra banda cal recordar que en el terreny de la ciència i del pensament aquesta forma d'empirisme que n'hem dit utilitarisme conduïa cap a sistemes tan estordidors com són ara el materialisme, el socialisme, l'evolucionisme, que seran les estrelles del segle XIX, i àdhuc del nostre. Feuerbach feia una implacable crítica de la religió, del cristianisme i de qualsevol transcendència; Marx imposava ràpidament el materialisme dialèctic històric, amb una manera tota nova de pensar i d'interpretar el món i l'home; Darwin i Dithet desfaran la troca de l'evolucionisme i de l'historicisme, fent entendre que tot no és més que evolució i història, inclosos els sentiments, el pensament i l'ànima humana; Freud, Adler, Jung i Jaspers faran l'oceanografia d'aquesta ànima humana i n'enderrocaran els ídols i mites. Més tard s'enfilarà Nietzsche posant en ridícul, un rera l'altre, els valors superiors, i alçant l'home rònec, pagà i superior, part damunt de les virtuts inferiors predicades per aquella religió d'esclaus i de dèbils que era el cristianisme.

I cal recordar a la vegada que el pensament cristià reaccionà amb peresa cercant recursos en la filosofia perenne. *Neoescolàstica* s'anomena aquell moviment de renovació de l'escolàstica, bastida en l'edat mitjana per Tomàs d'Aquino sobre el canamàs aristotèlic. Per això el moviment es diu també Neotomisme, que a Espanya tingué un representant eximi en el català Jaume Balmes.

Per acabar, haurem de recordar ara que les ones de les guerres napoleòniques dugueren fins a les platges de Mallorca esquinçalls i persones portadores del llevat de tals idees i inquietuds. Mallorca, que aleshores quedava molt lluny de qualsevol terra ferma, fou, una vegada més, acollidora dels nous corrents. I això li serà causa de patiments: com a illa, se sentirà conservadora i maldarà per a esser fidel a les seves tradicions; com a acollidora de forasters, intentarà fer una digestió de les novetats que la desassosseguen.

Però abans hem de pegar una ullada a la terra d'Espanya.

ESPANYA

Geogràficament més prop, el clima d'Espanya era el següent: L'aldarull i la inestabilitat ocupen, en el segle XIX el camp de la política i de les idees. En posarem solament les fites: Les Corts de Cadis i la Constitució de 1912; les aferrades entre absolutistes i liberals; la supressió de la Inquisició; el període absolutista (1814-1820); el trienni liberal (1820-1823); el decenni absolutista (1823-1833); el temps d'Isabel II; Constitucionals i carlins; la revolució de 1868; el rei Amadeu i la República de 1873-74; Alfons XII i la regència de Maria Cristina; la desamortització.

És ben clar que tota aquesta inestabilitat política no era deguda sols a vel·leïtats o idees polítiques; hi tenien gran importància el pensament i la religió. Molts de catòlics tenien ben clar que certes idees d'aquell temps no podien conciliar-se de cap manera amb la fe. Sardà i Salvany escrivia sense pensar-s'ho dues vegades que *el liberalismo es pecado.* Grabmann va escriure que «En España nunca llegó a interrumpirse por completo la tradición escolástica» (2). I això és veritat pel que fa al clergat en general i a la majoria dels pensadors del temps. Gran part dels escrits de tots ells són de polèmcia i d'apologètica, el que és vàlid per al mateix Balmes.

El fet, tan dràstic, de la desamortització és tot un símptoma: «Era necesario e inevitable que las reformas políticas, sociales y económicas afectaran a una Iglesia, cuyas exenciones, privilegios y grandes propiedades amortizadas, no podían encajar en el nuevo sistema constitucional. La gran reforma política liberal habría quedado convertida en una quimera, si se hubiese respetado el status de la Iglesia antigua». La guerra que, amb la intervenció francesa, féu possible, l'any 1823, el retorn a l'absolutisme de Ferran VII, era una vertadera guerra de religió, que atiaven els regalistes valent-se del fanatisme dels sectors clericals més reaccionaris, que creien i asseguraven que les noves idees eren incompatibles amb la fe cristiana i conduïen al descontrol de la moral i dels costums. «Las novenas, los triduos, las cofradías, las procesiones y cuarenta horas entretenían los ocios de los españoles, a quienes, además de los periódicos, se había prohibido las máscaras y los teatros de comedias (22 febrero 1815)», concloïa Revuelta (3).

MALLORCA

Tota aquesta convulsió tenia fortes repercussions a Mallorca. L'illa ja fou sonorament representada a les Corts de Cadis pel propi bisbe Bernat Nadal, liberal moderat, que presidí algunes sessions, que fou el president de la Comissió que elaborà la Constitució i que en pronuncià el discurs de presentació. A Mallorca les bregues entre absolutistes i liberals no tenien treva ni fi. Els liberals eren més pocs; els absolutistes eren majoria. El poble de la pagesia ho era quasi tot, i sovint era dirigit per religiosos tradicionalistes, intransigents i moralitzants, com el franciscà P. Strauch o el trinitari P. Miquel Ferrer.

Els avalots i aldarulls se succeeixen un rera l'altre, i en l'alternància de liberals i conservadors en el govern sota Ferran VII, les venjances es produeixen sense compassió: hi ha afusellaments, empresonaments, exilis, es tanquen convents, són confiscats els béns dels frares. En el regnat d'Isabel II les coses encara empitjoraren a causa de la nova divisió entre constitucionals i carlins, i de la ulterior subdivisió d'aquells en moderats i progressistes. Donat el canvi continu d'autoritats, a Mallorca arribaven contínues onades d'exiliats i condemnats que portaven idees noves i molt de verí dins la sang.

Una vegada escatits els condicionaments històrics, és necessari fer una al·lusió, molt breu, a la geografia física i econòmica de la Mallorca del segle XIX. Mallorca és una illa, i cal recordar ben bé que el fet de la insularitat configura al nadiu i li dóna una fesomia física i espiritual ben pròpia, els trets de la qual ja exposà Marañón en el seu estudi sobre Tiberi, l'emperador romà (4). L'home insular és gelós del seu espai, que sap que és estret i reduït, i sap que haurà de lluitar per mantenir-lo i defensar-lo; sap que si venia massa gent, aviat no cabrien tots a l'illa. El camp de la seva visió, com el de la geografia insular, roman retallat i ben circumscrit per la mar perillosa i insormontable: De l'illa no se'n pot sortir. L'insular està a la defensiva, tancat dins una terra estreta, desconfiat i recelós de tot allò que arriba de fora, esquiu d'allò foraster (i ho és tot el que no és illenc), conservador a ultrança dels seus costums i les seves tradicions.

I d'altra banda a tot això cal afegir-hi el fet històric que les Balears, des de tres mil anys ençà, han vist arribar a les seves platges, una darrera l'altra, com les ones de la mar, un enfilall de cultures i un estol innombrable de naus que portaven dins el ventre l'esperit i l'afany del comerç. I així les illes, geogràficament tancades, es convertiren, al llarg dels temps, en un gresol de pobles i de cultures, i en un empori del comerç mediterrani. L'esperit fenici volava, com les gavines, sobre els seus ports, i s'aficà terra endins, fins a les closes més fondes de l'ànima balear.

Estesa sobre la mar, l'illa dorm un so de segles: Hereus de tantes cultures, els seus fills han vist perdurar fins ara moltes formes de feudalisme i els costums ancestrals. Els creients cristians han constituït una comunitat eclesial de tendència ritualista —feta de pràctiques rebudes— i moralitzant —amb més interès i preocupació per la moral que no per la teologia.

L'illa és, encara més, meridional: Exposada al sol, un sol africà, de cap a cap d'any, és sotmesa a flagells constants, que han durat fins als nostres dies:

a) La sequera, que fa que les terres, primes i eixutes, donin anyades de fam; que els albellons s'estronquin, i els pous i els torrents durin el temps de l'arruixat.

b) Les epidèmies, el record de les quals ben recent, encara ens escarrufa: La febre groga, sols en el segle passat, ens delmà tres vegades, els anys 1804, 1821 i 1870; el mes de juny de 1820 —«s'any de sa pesta»— es declarà la pesta bubònica, que assolà Son Servera, Artà, Manacor, Sant Llorenç i Capdepera, i produí 2.436 víctimes. La mala anyada, la desnutrició o l'alimentació inadequada, afavoriren el flagell, que obligà a acordonar aquelles viles. L'any següent, a Ciutat, la pesta groga —de què parlàvem suara— causava 5.000 morts: Des del Puig de Sant Pere el mal prenia com foc dins el rostoll, de forma que les autoritats hagueren d'instal·lar-se a Valldemossa. El mes d'abril de 1865 el mal tornà a brostar a la ciutat, en paralitzà la vida, tragué cap als pobles la major part dels habitants, i deixà un xaragall de 2.175 morts a Palma, 135 a Sóller i 21 a Pollença. Encara l'any 1870 el tifus va assolar la parròquia de Santa Creu i tot Santa Catalina i hi causà 231 morts. També causava moltes de víctimes la pigota; n'hi hagué una passa els anys 1828, 1845, 1847 i 1873 —aquesta s'encarnissà especialment en els infants.

c) Cal recordar que Mallorca ha patit, fins suara, unes malalties endèmiques com un foc colgat que sempre reverdia: La rosa, la pigota, el paludisme (tercianes), tifus, diftèria i tuberculosi.

Tot això ha fet que les invasions, les opressions dels estrangers, la pirateria, l'estretor dels recursos i els flagells contra la salut hagin conduït el mallorquí a ser un home resignat i indolent fins als nostres dies; i, en el camp religiós, tirant a fatalista: *Tot ve de la mà de Déu,* que significa: No hi ha res a fer; el destí ho vol així.

Encara és indispensable fer una curta al·lusió a l'economia i al comerç, que tenen tan forta repercussió en els costums i els comportaments espirituals i que, d'altra banda han estat acuradament estudiats i escatits per Barceló Pons i Joana Ferragut (5): L'economia mallorquina del segle XIX és de base fonamentalment *agrícola* —cereals i llegums; oliveres, vinya, figueres, ametlers (la plantació creix vertiginosament de la meitat del segle), garrovers i tarongers— i *ramadera.* Però cal recordar que devers l'any 1872 proporcionà bons ingressos als mallorquins el conreu de la vinya en una onada d'esplendor fugissera, tota vegada que en la darrera dècada del segle l'atac de la fil·loxera en devastà les plantacions i empobrí molts

Al·lota de Galilea amb manta llarga i amb un rosari a ses mans («Die Balearen» de l'arxiduc Lluís Salvador, 1869)

de cultivadors de vinya. I en quant a la ramaderia, vaques, ovelles i porcs mai no eren segurs enfront dels atacs constants de les epidèmies, que deixaven sovint sense recursos als ramaders i pagesos.

La pesca o la indústria (mineria, aliments i begudes, teixits, sabó, adoberies de pells i sabateries) no tenien tanta d'importància. El comerç i la navegació s'incrementaven poc a poc i amb molts d'entrebancs. El tren, per l'interior de l'illa, i el vapor, cap a la Península, començaren a oferir la primera seguretat i periodicitat a l'intercanvi i a la circulació.

I pel que fa al segle passat, hem de dir que tot el que queda ressenyat sobre sequera i epidèmies va tenir en l'economia i l'alimentació uns efectes que marcaren dolorosament la població: Ja al començament del segle i durant la guerra de la Independència, mancaren els queviures i es féu sentir la fam; els mendicants es veien arreu de Ciutat. La dècada de 1820-29 fou especialment dura i feixuga. L'any 1846 no plogué gens i l'any 1847 l'Ajuntament de Palma va establir una Casa de Misericòrdia per als pobres, que, el mes de juliol, hi eren acollits o assistits en nombre de 2.000. Els anys darrers del segle, 1890-99, foren cruelment difícils, en coincidir-hi un caramull de mals: La fil·loxera, que esvaí les vinyes, la interrupció del tràfic amb les Antilles, i la guerra de Cuba. Durant el segle la gent fugia de Mallorca. Aquesta emigració cap a fora i l'augment de la mortalitat foren la causa d'un fet notable: La població de les viles disminuïa.

Tal és, teixit en grans línies, el canemàs històric-geogràfic-cultural-polític-econòmic, que mai no es pot perdre de vista, en el qual floriran i es marciran els corrents espirituals que ara hem de descriure i que són condicionats, bé per acció bé per reacció, a aquell canemàs.

ELS CORRENTS ESPIRITUALS

El panorama, tan trist, que acabam de pintar, no ens ha de fer perdre de vista un fet notable que toca ben de prop l'espiritualitat: El XIX és el segle de la *Renaixença* de les lletres mallorquines. Tomàs Aguiló, Jeroni Rosselló, J. M. Pons i Gallarza, Marian Aguiló, Bartomeu Ferrà, Pere d'Alcàntara Penya, Gabriel Maura, Mateu Obrador, Miquel S. Oliver, M. Costa i Llobera, Joan Alcover. És el segle dels grans erudits o historiadors Fr. Lluís de Vilafranca, del cronista Antoni Furió, de Joaquim M.ª Bover, del gran escriptor Josep M.ª Quadrado i d'Alvar Campaner, l'autor del *Cronicón.* I eren els anys en què escrivia sobre les illes l'Arxiduc Lluís Salvador i es fundava (1880) la *Societat Arquològica Lul·liana,* que, l'any 1885 començava a publicar el Butlletí, que encara viu, i que és una font inestrocable d'investigació i d'informació. Malgrat això, el poble no estava motivat per a la instrucció: l'any 1861 el 75 % dels homes i el 93 % de les dones no sabien llegir ni escriure; l'analfabetisme era quasi general.

Comencem pel *clergat:* Els bisbes del segle XIX foren en la majoria ben notables i actius; algun fins i tot excel·lents, com el bisbe Salvà. El Seminari estigué tancat per llargues temporades i era corrent que els futurs sacerdots anassin a estudiar i a ordenar-se a Itàlia o a França. Durant la guerra de la Independència i en els períodes 1821-24 i 1826-47 el Seminari estava tancat. Els Seminaristes solien cursar els estudis a la Universitat; però l'any 1830 el bisbe Pérez de Hirias va erigir al Seminari les càtedres de filosofia, teologia i moral; i a partir de 1835 s'introduïren el llatí i les humanitats. El bisbe Salvà obligà els teòlegs a residir com interns. El clergat era mal pagat i sofria estretor i sovint maldava per poder viure. La ingerència de l'estat en les coses de l'església era constant i inoportuna: Abans d'exercir cap càrrec pastoral els clergues havien de jurar fidelitat al rei o a la Constitució; a vegades es veren obligats a explicar des de la trona el text de la Constitució, i la predicació era sovint vigilada per delegats de l'Ajuntament. L'any 1855 el govern s'incautà dels censals i altres béns de les fundacions de mandes pies. L'any 1874 hi havia 39 parròquies i 37 vicaries. Els sacerdots diocesans eren 515, dels quals 188 vivien a Palma i 327 a les viles (6).

Els religiosos. L'any 1820 foren suprimits ja alguns convents, però l'any 1835 tingué lloc l'exclaustració general amb la següent raó: «Existen hoy en España más de novecientos conventos que por el corto número de sus individuos no pueden mantener la disciplina religiosa ni ser útiles a la Iglesia». Els Convents masculins suprimits eren 30 i els religiosos exclaustrats 801 (7). També foren tancats alguns monestirs de monges. Els béns, mobles o immobles, foren venuts i dispersats o romangueren en poder de l'Estat.

El fet de la desamortització i l'exclaustració dels religiosos someteren a una gran estretor econòmica els exclaustrats, igual que succeïa amb els clergues diocesans. L'Estat s'havia compromès a abonar una mínima pensió, que no arribava mai o arribava ben esquifida. Alguns dels religiosos exclaustrats vivien en la misèria. D'altres, com veurem, se cercaren una manera de viure que beneficià el poble (8).

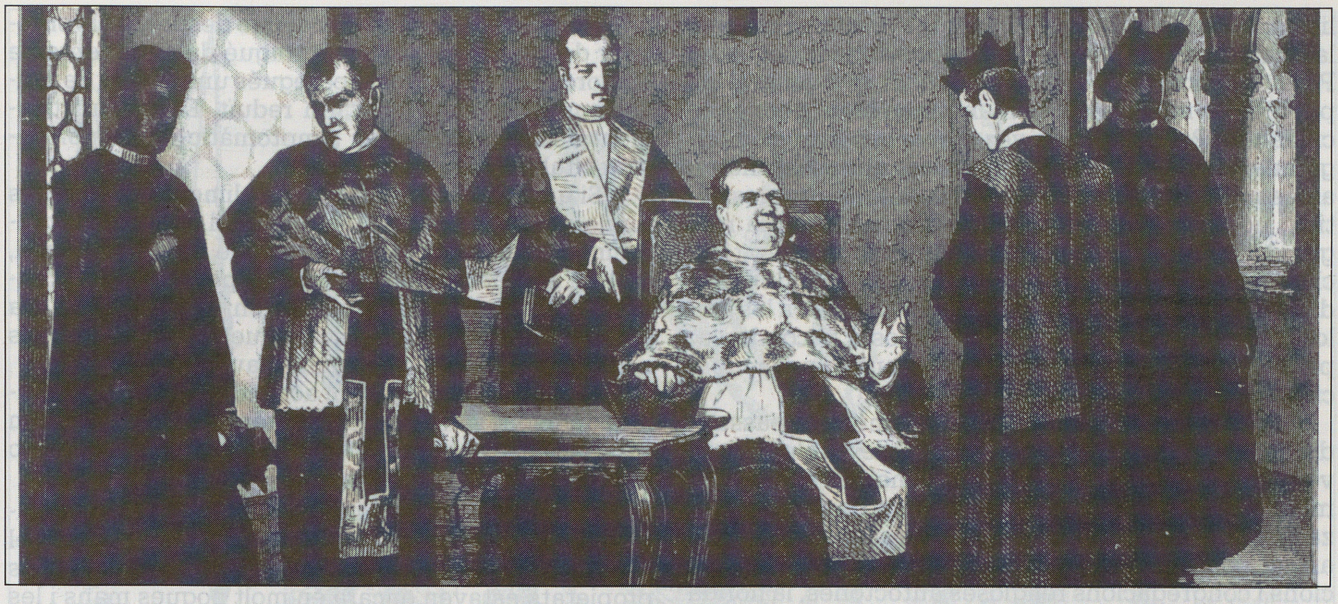
Els laics. Els moviments obrers, que esclataven arreu d'Europa, aviat tingueren repercussió a Mallorca: L'any 1869 un grup d'obrers fundaren un periòdic, *El Obrero, órgano de los que ganan el pan con el sudor de su frente,* i l'any següent crearen el Centre Federal de Societats Obreres de Palma, i l'any 1881 un grup de republicans constituïren la Unió Obrera Balear, i finalment, l'any 1890 es va crear l'Ateneu Obrer Mallorquí. Els catòlics fundaren també organitzacions obreres un poc més tard: l'any 1877 es fundava a Ciutat el Cercle d'Obrers Catòlics, amb una societat d'ajut, borsa de treball i una escola. Josep M.ª Quadrado fou l'ànima de l'Associació Mallorquina de Catòlics, que com les similars de les províncies d'Espanya, tenien per objectiu la defensa de la fe i de l'Església. El seu periòdic, *La Unidad Católica,* dirigit per Quadrado ben abrinat, apareixia dia 7 de març de 1869.

Segons el Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca de dia 15 de gener de 1861, hi havia aleshores a Mallorca 717 sacerdots: 530 diocesans i 187 religiosos exclaustrats. D'aquests sacerdots 269 vivien a Palma i 448 als pobles; 106 d'ells tenien de 24 a 35 anys; 85 de 35 a 45; 320 de 45 a 60, i 206 en tenien més de 60. La població de Mallorca a la meitat del segle era de 51.871 hab. a Ciutat, i de 152.070 als pobles: Total 203.951.

La preparació del clergat mallorquí no era certament de les millors. L'Arxiduc Lluís Salvador deia que en els vint anys entre 1850 i 1870 millorà la seva preparació científica; però que en els capellans vells els coneixements filosòfics i teològics eren ben escassos. D'altra banda, la propaganda anticlerical, la política contra l'Església, l'agitació revolucionària i els moviments obrers havien fet minvar sensiblement l'ascendent dels clergues sobre el poble. Amb tot i això hem de constatar que la clerecia conservava gran part de la seva popularitat, sobretot a la pagesia, on el capellà mantenia la seva vella prestància patriarcal (9).

La gran majoria d'aquells capellans provenien de la pagesia, del poble; això explica que el poble els consideràs tan seus, i explica també a la vegada el nivell de vida i la preparació dels sacerdots: Feels al poble senzill, ho eren a les arrels i al passat; per això consideraven enemics de la fe cristiana els fets polítics novells, les lleis injustes, la sacsada dels costums ancestrals; el malestar del món es devia, segons ells, al progrés de la laïcització, a l'abandonament de les tradicions, als atacs directes a la religió. El tremp conservador de la teologia neoescolàstica que aleshores s'estudiava i comandava hi afegia el darrer rebló.

Abans he citat unes línies de Revuelta: «Las novenas, los triduos, las cofradías, las procesiones y Cuarenta Horas entretenían los ocios de los españoles». I no era sols que la gent del temps en tenia pocs d'entreteniments, sinó que les activitats de l'església i dels cristians se centraven totes en els capteniments morals i en les pràctiques de pietat. L'ensenyament teològic hi era absent.

Capellans mallorquins a «Die Balearen»

La predicació era molt important i movia multituds. Si el predicador era bo, es podien esperar canvis de vida o conversions espectaculars. Al llarg de l'any hi havia temps especials per a la predicació: la quaresma, les quaranta hores, les novenes, els tridus i les grans solemnitats. Però allò que constituïa una vertadera sacsada i commoció per al poble eren les *Missions,* que es donaven per la ruralia i a la ciutat i que es confiaven a grups de missioners: Aquella era la forma més eficaç d'informació i de reformació de la vida cristiana; més de reformació que d'informació: Es reconciliaven famílies desunides, es perdonaven injúries, es rompien unions il·lícites i es refeien matrimonis desavenguts. Al final, gairebé tothom es confessava i combregava, amb els millors propòsits d'esmena. Hi hagué predicadors famosos que recorregueren tota l'illa, com és ara Mn. Gabriel Marià Ribas de Pina, que en trenta anys féu 4.000 sermons. O l'equip notable de monsenyor Francisco Cabrera y Aguilar (10) el qual, entre 1850 y 1854, missionà les viles de Mallorca i hi sembrà una llavor que més tard donà un esplet que encara hem de mostrar.

La confessió i la comunió no eren solament el fruit de la missió. En compliment del precepte pasqual, la gent es confessava i combregava massivament en el temps de la quaresma o Pasqua, en el mes de Maria i en les grans solemnitats. Als malalts greus se'ls portava el combregar. Pràcticament tothom assistia a missa complida els diumenges i festes de guardar.

El culte a l'Eucaristia, amb el nom de Quaranta Hores, anava en augment des de finals del segle XVIII, de manera que a Ciutat sempre hi havia algun Tridu. L'any 1834 se'n celebraren 58 (més d'una per setmana) a 36 esglésies; i l'any 1869, 85 a 31 esglésies (11).

Fora de l'església, en la família, la gent practicava la pietat popular del rosari, oracions del dia, els dolors i goigs de la Mare-de-Déu, les novenes i les promeses.

La visita *ad limina* del bisbe Jacint M.ª Cervera al papa Lleó XIII, l'any 1888 ens n'ofereix una visió sintètica: «En Mallorca se mantienen las costumbres cristianas, sobre todo en los pueblos pequeños. Por eso, aunque los cambios políticos, muy frecuentes desde comienzos del siglo y siempre contrarios a la Iglesia, han hecho llegar el fuego de la impiedad por los periódicos, más o menos irreligiosos, malos libros y la apertura de casas donde se olvida la honesta diversión y son más bien escuelas de relajación, sin embargo, los espíritus sencillos conservan firmemente la fe tradicional. Tienen el verdadero sentido de la piedad que han recibido de sus mayores. Ni siquiera uno falta a misa los días festivos y deja de cumplir el precepto pascual. Hay que alabar la costumbre de muchas familias: Acuden a la misa mayor los días de fiesta y escuchan la predicación. También es una costumbre la frecuencia de sacramentos, si bien esto se da sobre todo en las mujeres... Casi todos están inscritos en cofradías. Y parece una ley, de la que nadie se dispensa, el rezo diario en familia del Rosario, que dirige el padre, cuando han terminado las tareas de la jornada. Esta religiosidad explica la austeridad en las costumbres, la honradez en los negocios, la recta y cristiana educación de los hijos; todo lo cual marca sus maneras de hablar, de vestir, de andar y sus morigeradas diversiones» (12).

Convé subratllar encara que aquesta pràctica de la pietat tradicional, folklòrica sovint, s'ajuntava amb una mentalitat també conservadora, refractària i pessimista davant els nous corrents polítics i ideològics que colpien el món cristià. Quan a Itàlia es produí el cas de Roma i del papa (Pius IX) presoner en el Vaticà, una onada de fidelitat a Roma i al papa va accentuar encara aquests punts de vista i va tenyir ben sovint de lluors apocalíptiques la predicació dels missioners: Veien enemics per tot: Liberalisme, anticlericalisme, ateisme, protestants, xuetes, maçons, escoles

lisme, ateisme, protestants, xuetes, maçons, escoles laiques. Ja en els anys de la desamortització, el bisbe Pérez de Hirias (1825-42) ho veia així: «En general los pueblos de mi diócesis se mantienen bien, pero en la ciudad de Palma es cada vez mayor la corrupción originada por los malos libros y revistas que se difunden, a pesar de estar prohibidos por la autoridad eclesiástica; por las sociedades secretas que atacan la religión, sembrando errores, fomentando la lujuria y toda clase de vicios. Los sacerdotes que, confesando y predicando, animaban a los buenos y combatían a los malos, han sido expulsados u obligados a esconderse; por ello falta el pasto a las ovejas, expuestas a la rapacidad de los lobos» (13).

Però d'aquesta actitud d'aferrament al passat i de defensa contra innovacions inacceptables, i a la vegada de les ganes de posar remei a l'abandonament en què quedava el poble arran de la desamortització i de l'exclaustració dels religiosos, en va néixer arreu, com per art de miracle, un esplet d'associacions i congregacions religioses autòctones, la florida de les quals constitueix un dels fenòmens més sorprenents de la religiositat de Mallorca en el segle passat.

Heus-en aquí el magnífic rosari:

Just al final del segle XVIII (l'any 1798) eren nades a Felanitx les Filles de la Caritat de S. Vicenç de Paül, fundades pel rector Antoni Roig i Rexart; també a Felanitx, l'any 1810, fra Miquel Ferrer fundava les Trinitàries; l'any 1812 neixien a Porreres les Terciàries Franciscanes; el 1846 (ja després de l'exclaustració) D. Rafel Caldentey fundava a Manacor unes altres Germanes de la Caritat; el 1850 D. Jaume Moyà fundava les Germenes de la Caritat de Binissalem; l'any 1851 la beata Francinaina Cirer fundava les Germanes de la Caritat de Sencelles; el 1854 el b. Francesc J. Palau fundà els Germans Carmelites Descalços del Tercer Orde; el 1856 D. Marià Ribas de Pina fundava a Pina les Filles de la Misericòrdia Terciàries Franciscanes; el 1857 Andreu Villalonga Llabrés fundava a Binissalem els Germans Agustins; 1859 D. Sebastià Gili fundava a Ciutat les Germanes de l'Empar Terciàries de Sant Agustí; 1866, a Felanitx, D. Miquel Sureda fundava els Ligorins; el 1865 el mateix D. Rafel Caldentey (fundador de La Caritat de Manacor) fundà un altre grup de Germanes de la Caritat a Sant Maria; 1866 D. Rafel Sitjar funda a Porreres els Germans de la Caritat Terciaris de Sant Francesc; 1873 Joaquina Conté Ribas fundava les Germenes Terciàries Carmelites; 1878 Antoni Ripoll Salvà fundava a Llucmajor els Germans Terciaris Franciscans; 1882 el mateix D. Miquel Sureda, que havia fundat els Ligorins, fundava també a Felanitx les Filles de la Providència; 1888 Sor Maria Ramis Munar fundava les Filles de la Sagrada Família; 1890 el P. Joaquim Rosselló fundava els Missioners dels Sagrats Cors; 1891 Sor Maria Rafaela Lladó fundava, a Campos, les Germanes dels Sagrats Cors de Jesús i de Maria; 1874 Sor Gaietana Alberta Jiménez fundava les Religioses de la Puresa de Maria; 1879 D. Miquel Maura fundava a Ciutat les Zeladores del Culte Eucarístic, i, ja l'any 1901, eren fundades a Manacor les Serves de la Sagrada Família.

Hom no hauria cregut mai que després del venteguer de l'exclaustració, que tragué dels convents de Mallorca 765 religiosos, aparegués una florida de fundacions dins un planter tan reduït. El fet, pràcticament sense parangó, és simptomàtic d'una portentosa vitalitat religiosa a l'illa.

Si ara recollim l'esperit que alimentava aquelles fundacions i la finalitat per a la qual apareixien, tendrem, d'una banda les blateres que produïen el pa i, d'altra, les necessitats a què el pa subvenia. Tendrem, amb una paraula, els corrents espirituals de la Mallorca del XIX i els defectes que els ofegaven o els estimulaven o àdhuc els alimentaven.

Aquests corrents, com actituds humanes i culturals que són, van i vénen, creixen i minven; però un cop d'ull global sobre tot el segle ens oferiria, més o menys, aquests resultats:

1. Aquella Mallorca del segle XIX patia una cultura de pobresa, un greu problema social, que tant el govern com l'església maldaven per a resoldre. Les propietats estaven encara en molt poques mans i les classes socials, molt separades i allunyades. La classe inferior, gairebé tot el poble, es trobava marginada, era ignorant, i en un 90 % analfabeta. L'agricultura, elemental, d'unes terres mal repartides i mal conrades mantenia els pagesos generalment en la pobresa i en la indigència. L'alimentació era molt frugal: Fruits de la terra (figues, raïm, oliva) o productes del camp (llegums, cereals, faves cuinades, faves escaldades —amb ceba, alls, oli i vinagre—), pa negre. El companatge era la sobrassada, el saïm, la xuia, el formatge. La carn es menjava clares vegades en l'any. Anaven descalços: Es compraven sabates noves per a la Primera Comunió i per al casament.

Això conduí el mallorquí cap a un capteniment resignat (en formes fatalistes), dòcil, respectuós, agraït, auster, de costums senzills.

Per això totes les associacions religioses que apareixeran en el segle XIX tendran com a finalitat l'assistència espiritual o cultural de la gent dels pobles: Educació en les escoles (ensenyar de llegir i d'escriure); promoció de la dona (costura, cosir i brodar); instrucció cristiana (catecisme i història sagrada). Molts dels religiosos exclaustrats i aquestes associacions tenen el mèrit d'haver atès en aquell temps el poble marginat.

2. Aquella Mallorca del segle XIX era aïllada: Aferrada als vells costums i tradicions, tancada i conservadora, refractària a les innovacions i al que arribava de fora, convençuda que els mals del temps es devien a les noves idees. És ben notable que aquella gent era dada a escoltar sermons i que els sermons que escoltava no eren de contingut dogmàtic, sinó sempre moral, d'una moral austera i severa i sovint apocalíptica; i que la pietat que els agradava eren les pràctiques piadoses. Aquestes constituïen el termòmetre de la qualitat i de la intensitat del seu cristianisme.

Per això la predicació al poble, més que d'instrucció teològica, serà de caire moralitzant, com dèiem, i els sermons, especialment en les missions, són d'opo-

Joies de pagesa mallorquina, gairebé totes amb motius religiosos («Die Balearen»)

ció, amb tintes ben pessimistes. A finals del segle i a principis del nostre, predicadors de molt de nom entre el poble, com el P. Joaquim Rosselló i el P. Jaume Rosselló, no paraven d'insistir en el caire moral: pràctiques, sagraments, sexe, insistint molt, amb vistes a la conversió dels extraviats, en les descripcions de l'infern, un infern més dantesc que bíblic; descripcions vivíssimes que agradaven molt a la gent i que solien tenir èxits fulgurants. Javier Herrero deia que «uno de los lugares de España de ideología más reaccionaria y clerical» era Mallorca. Bastaria recordar l'escàndol que va suposar l'arribada, dia 8 de novembre de 1838, al moll de Porto Pi, de l'autora de *«Un hivern a Mallorca»* amb el seu amic Frederic Chopin.

Però, d'altra banda, aqueix mateix demble conservador va fer que l'esplet de les fundacions autòctones insistissin tant en la serietat de la vida moral i de les pràctiques religioses.

3. La conducta moral. És l'aspecte de l'espiritualitat més important per als predicadors i per al poble mateix. Creure era comportar-se. Els temes del sexe, de la família i de la dona eren plens de tabús, i constituïen el bessó de gairebé totes les predicacions. El pas de Mons. Francisco Cabrera y Aguilar, el qual estigué a Mallorca sis anys (1848-54), marcà una fita. Si bé insistia en el comportament, ell i el grup de missioners rurals de Monti-Sion de Porreres, que predicaven per tots els pobles, escamparen unes devocions (al Cor de Jesús, per exemple) que contenien la llavor d'una nova visió i que influïren de manera decisiva en el naixement i en les regles de les congregacions mallorquines així com també en els gusts religiosos del poble (14).

4. La formació intel·lectual i teològica dels preveres era d'una part reaccionària contra el racionalisme i la incredulitat (i ben sovint també contra concretes actituds i idees polítiques), i d'altra part fermada al rigor de la neoescolàstica o neotomisme que no deixava gaire espais per a camins nous. El poble rebia aquesta doctrina, en vivia i la considerava l'única vàlida i l'única cristiana.

Aquí és indispensable recordar el paper transcendental que jugaren a Mallorca els religiosos exclaustrats: Cada un pel seu compte i com podia no sols exercia el ministeri, sinó que es dedicava a fer escola, a ensenyar el catecisme, a dirigir les conscièn-

cies, a mantenir al seu entorn encesa la flama de la fe. La seva obra, a l'ombra i en el silenci, donà collites de les quals encara en vivim. Quan, devers l'any 1875, els seminaris es tornaren a obrir, la formació i l'actuació dels sacerdots començà a prendre un trenc nou que feren possibles les cabdals figures del segle XX, les quals deuen a la labor dels exclaustrats molt més del que se'n sol dir (recordem els bisbes Cervera, Campins, Miralles, o D. Miquel Maura, Miquel Costa i Llobera, Antoni M.ª Alcover, i el gran manyoc de sacerdots fundadors de les congregacions que hem esmentades).

5. Instrucció del poble. L'empenta i l'esforç de vitalització es conduí sobre les necessitats del poble mallorquí, del qual dèiem que era majoritàriament analfabet. Així doncs no sols se l'instruïa en la moral i el catecisme, sinó que s'obrien arreu escoles, costures, grups de promoció de la dona, llocs de reunió i d'assistència social.

6. Darrerament i de forma sintètica podem consignar aquí les cinc caraterístiques de l'espiritualitat del segle XIX que ressenya Jinénez Duque (15): a) Es tracta d'una espiritualitat *doctrinalment pobra, més bé negativa, moralitzant.* Es parla gairebé morbosament dels *Novíssims,* ***intentant*** *provocar la por i el terror;* s'insisteix en la vanitat i la brevetat d'aquesta vida mortal; es posa de relleu el pecat i les seves conseqüències, el càstig i el judici final de Déu. Sol mancar la fonamentació bíblica i teològica. b) Una espiritualitat *individualista:* La preocupació primordial és el negoci de la pròpia salvació, que és intransferible i individual (el seu sentit comunitari no es coneix gairebé). I això s'aconsegueix en les bones obres, en la pràctica dels sagraments i guanyant indulgències. Les mateixes obres de misericòrdia o d'assistència es practiquen com un negoci amb Déu: Aconseguir per elles la vida eterna. A poc a poc, emperò, els grups de laics i les associacions noves empenyaran cap al descobriment del món social i de la comunitat. c) Una espiritualitat *devocional,* feta de devocions, especialment a nivell popular. Proliferen arreu devocions particulars, novenes, rosaris, que es practiquen acaramulladament en el temps de la celebració de la missa, ofegant-ne el contingut i el sentit litúrgic. La vida religiosa i la sacerdotal és concebuda i entesa en aquest sentit devocional. En el temps dominen les devocions a la mort i passió del Senyoar; a l'Eucaristia *in facto esse* (exposició, visita, comunió fora de la missa, viàtic), i a Maria: rosari, dolors i goigs, novenes, visites als santuaris. El sentit litúrgic començarà ja dins el segle XX. d) Una espiritualitat *activa i pràctica:* Les obres de misericòrdia i de beneficència, que són moltes i admirables, no neixen tant d'un sentit eclesial o social, quant de l'afany de defensa de la religió (volen ser apologètiques), del desig de la vida eterna o d'un intent combatiu contra els enemics de l'església. D'aquest caire de l'espiritualitat en nasqueren, entre nosaltres, les associacions i congregacions del XIX, totes les quals insisteixen en aquest aspecte actiu i pràctic. I aquest és el to dels exercicis espirituals, de les missions i dels sermons. A partir d'ells assoliran importància la direcció espiritual i l'oració mental. e) Una espiritualitat *romàntica:* Hi predomina el sentiment. Té poc contingut doctrinal i molta càrrega afectiva. Es dirigeix al cor i als sentiments. Quan es tracta de l'església i dels seus problemes, i sobretot, quan el papa és obligat a sortir de Roma i és reduït al Vaticà, aleshores aquest romanticisme esdevé reivindicatiu i tiny de sentiment la predicació, la devoció *al papa* i el desig d'un temps de fe poderosa i lliure.

Vist des d'avui, aquell món cristià a la Mallorca de fa cent anys, pot ser sotmès a una crítica expositiva com la que acabam de fer. Però serà absolutament injust perdre de vista que en aquells solcs hi dormia un esplet de promeses. Bastaria treure a redol ara tot allò que hem dit abans sobre l'admirable eclosió de congregacions, fet únic i sense parangó, i l'actual florida d'inquietuds i de projectes que mai fóra possible sense aquella sembra, de la qual és filla.

ANTONI OLIVER, C. R.

NOTES

(1) J. Amengual, *Mn. Antoni Roig i Rexart, peoner de la caritat i de l'evangelització. Fundador de les Germanes de la Caritat.* Palma 1987, p. 23. Vegeu també p. 19.

(2) S. Trías Mercant, *Història del pensament a Mallorca.* Mallorca 1985, p. 303 ss, especialment, 314 ss.

(3) M. Revuelta, *La Iglesia española ante la crisis del Antiguo Régimen (1803-1833):* Hist. de la Igl. en España, V, Madrid 1979, p. 37.

(4) G. Marañón. *Tiberio. Historia de un resentimiento.* Madrid 1956, p. 281 ss.

(5) B. Barceló, *La vida económica de Mallorca en el siglo XIX:* B.C.O.C.I. y N. Palma, núm. 632 (1961).

El segle XIX a Mallorca. Palma, O. Cul. Bal. 1964.

J. Ferragut Bonet, *La desamortización de Mendizábal en Mallorca (1836-1846):* B.C.O.C.I. y N. Palma 1974, p. 125-179.

Vegeu també, M. S. Oliver, *Mallorca durante la primera revolución,* Palma 1901; Xamena-Riera, *Història de l'Església a Mallorca,* Palma 1986, p. 265 ss.

(6) P. Xamena, *Història de Mallorca,* Palma 1978, p. 331.

(7) Xamena-Riera, *Hist. de l'Esgl...,* p. 301-302.

(8) Vegeu-ne l'estat a Xamena-Riera... p. 320-322 (per a l'any 1861).

(9) Xamena-Riera... p. 322.

(10) F. Riera, *Historia de la Congregación de San Alfonso M.ª de Ligorio y de su incorporación a la Orden Teatina,* en Regnum Dei 40 (1984) 265 ss.

(11) Xamena-Riera... p. 329.

(12) C. Robles Muñoz, *Algunos aspectos del sistema moral de la sociedad española después de la Revolución de 1868:* Rev. Inter. de Sociología 44 (1986) 583-85.

(13) V. Cárcel Ortí, *Política eclesial de los Gobiernos liberales españoles (1830-40),* Pamplona 1975, p. 437-38.

(14) M. Falasca, *Rapporti di Francisco Cabrera con G. Frassinetti e M. Sureda:* Regnum Dei 40 (1984) 431-46.

(15) B. Jiménez Duque, *Espiritualidad y apostolado:* Hist. Igl. en España, V, Madrid 1979, p. 395-474.

Les associacions de pietat a Mallorca durant el segle XIX

Una aproximació estadística

per Pere Fullana

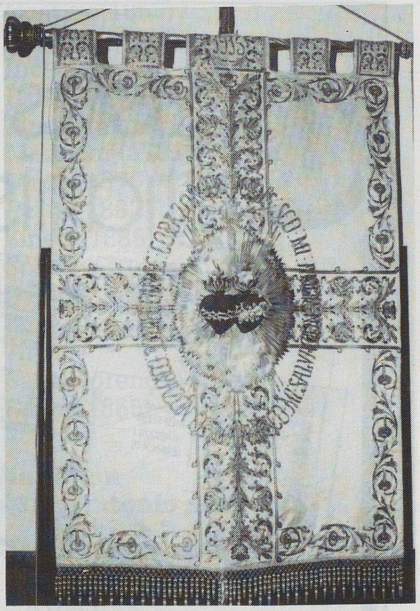
1840-1868

Filles de Maria

La Concepció (1858)
Santa Maria (1859)
Santa Eulàlia (1859)
Selva (1865)
Santa Eugènia (1865)
Santa Margalida (1865?)
Gènova
Sant Llorenç (1863)
Llubí (1859)
Sóller (1858)
Felanitx (1858)
Maria (1858)
Randa (1858)
Manacor (1859)
Establiments (1861)
La Vileta (1861)
Bunyola (1861)
Fornalutx (1861)
Pina (1861)
Algaida (1862)
Lloret (1862)
Montuïri (1863)
Campos (1863)
Inca (1863)
S.Bonaventura-Llucmajor (1863)
Sineu (1863)
Santanyí (1864)
Muro (1864)
Binissalem (1864)
Selva (1864)
Marratxí (1866)
Consell (1867)
Biniali (1867)

La Cort Angèlica de Sant Lluís Gonzaga

Palma (1859)
Sóller (1859)
Cas Concos (1859)
Felanitx (1859)
Santa Maria (1859)

Estendard de l'associació dels SS. Cors a l'església dels MM. SS. CC. a Palma

Conferències de Sant Vicenç de Paül

Palma
Santa Maria
Santa Eugènia (1860)
Sant Miquel (1859)

Apostolat de l'Oració

Santa Maria (1866)
El Terreno (1865)
Montuïri (1866)
Sant Llorenç (1866)
Sant Jaume (1866)
Petra (1866)
Santa Creu (1866)
Capdellà (1866)
Santa Eugènia (1866)
Llubí (1866)
Selva (1866)
Binissalem (1866)
Manacor (1866)
Calvià (1866)
Galilea (1866)
Estellencs (1866)
Fornalutx (1866)
Búger (1866)
Consell (1866)
Petra (1867)
Costitx (1867)
S'Alqueria Blanca (1867)
Pina (1867)
Son Servera (1868)

Felicitació Sabatina

Santa Maria
Sant Nicolau (1862)

Terciaris Franciscans

Selva (1865)
Lloseta (1861)
Pina (1866)

Cor de Jesús

Santa Margalida (1855)

«Corte de María»

Santa Creu (1848)

Santíssim Sagrament

El Terreno (1860)

Cor de Maria

Tereses, Palma (1847)

«La Escuela de Cristo» (Palma)

1875-1900

Apostolado de la Oración

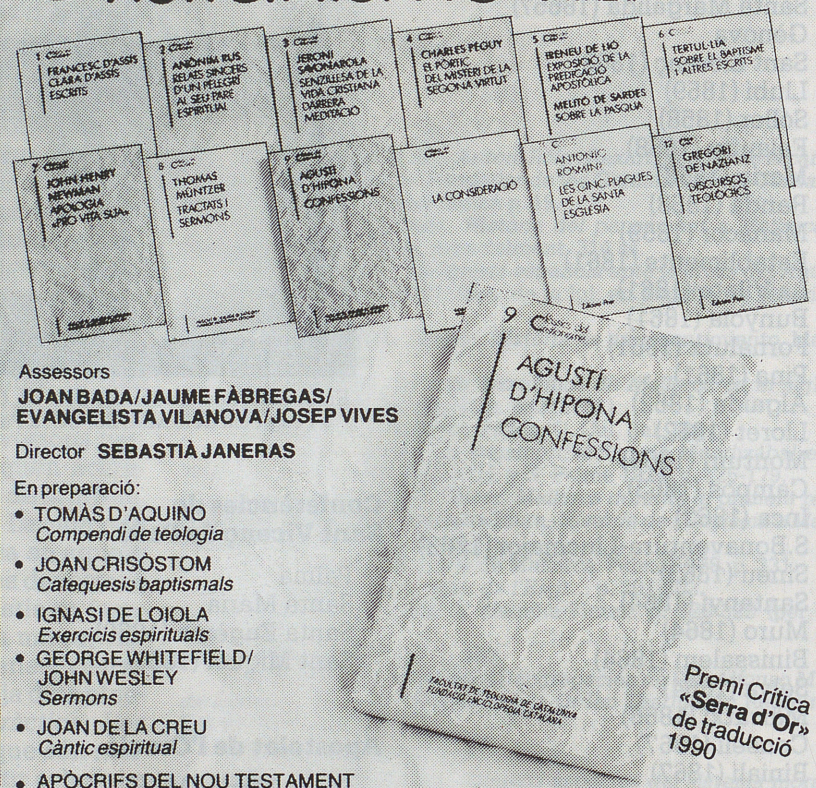
Sant Felip Neri (Seu Central)
Alaró
Andratx (1887)
Alcúdia (1888)
Biniali (1890)
Artà (1891)
Algaida (1896)
Banyalbufar (1885)
Biniamar (1886)
Binissalem (1887)
Caimari
Campos (1885)
Capdellà (1886)
Capdepera (1896)
Consell (1892)
Deià (1886)
Esporles (1890)
Galilea (1889)
Inca (1885)
La Bonanova (1887)
Lloret (1890)
Lloseta (1881)
Llubí (1888)
Manacor (1866)
Marratxí (1887)
Montuïri (1892)
Muro (1893)
Orient (1889)
Petra (1867)
Pina (1867)
Pollença
Puigpunyent (1887)
Randa (1887)
Sa Pobla (1879)
Sencelles (1896)
Sant Joan (1895)
Santa Margalida (1870)
S'Horta (1862)
Sineu (1876)
Sóller (1884)
Son Servera (1881)
Santa Creu (1866)
Sant Jaume
Sant Miquel (1878)
Vilafranca

Filles de Maria

Alaró (1876)
Alcúdia (1879)
Ariany (1878)
Artà (1872)
Banyalbufar
Biniali (1891)
Binissalem
Búger
Caimari (1884)
Calvià
Campanet
Capdellà (1884)
Capdepera (1872)
Costitx (1892)
Deià
El Terreno
Esporles (1880)
Felanitx (1886)
Fornalutx
Galilea (1877)
Inca (1880)
Pollença (1873)
Porreres (1886)
S'Alqueria Blanca (1884)
Sencelles (1873)
Sant Joan (1887)
Sa Pobla
S'Arracó (1890)
Sa Vileta (1874)
Ses Salines (1875)
S'Horta (1872)
Sineu (1874)
Son Carrió (1898)
Son Servera (1881)
Vilafranca (1884)
Santa Eulàlia (1859)
La Concepció (1858)
La Soledat
La Real (1892)
Lloret (1880)
Llubí
Llucmajor (1878)

Clàssics del Cristianisme

UNA COL·LECCIÓ D'AUTORS I OBRES DE TOTA LA TRADICIÓ CRISTIANA, AL LLARG DE DINOU SEGLES, ARA TRADUÏTS AL CATALÀ.

Assessors
JOAN BADA/JAUME FÀBREGAS/ EVANGELISTA VILANOVA/JOSEP VIVES

Director **SEBASTIÀ JANERAS**

En preparació:
- TOMÀS D'AQUINO *Compendi de teologia*
- JOAN CRISÒSTOM *Catequesis baptismals*
- IGNASI DE LOIOLA *Exercicis espirituals*
- GEORGE WHITEFIELD/ JOHN WESLEY *Sermons*
- JOAN DE LA CREU *Càntic espiritual*
- APÒCRIFS DEL NOU TESTAMENT

Premi Crítica «Serra d'Or» de traducció 1990

Amb el suport de la Conferència Episcopal Catalana i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
FUNDACIÓ ENCICLOPÈDIA CATALANA

DIGEC, S.A. Diputació 250 08007 Barcelona
Desitjo informació sobre les condicions especials de subscripció a la col·lecció «Clàssics del Cristianisme».
Nom i cognoms .....
Domicili ..... Telèfon .....
Població ..... Comarca .....

Manacor (1886)
Marratxí
Montuïri (1879)
Muro (1880)
Petra (1878)
Puigpunyent (1891)
Gènova (1892)
Sant Miquel (Manacor) 1892
Lloseta (1878)
Valldemossa (1880)
Gènova (1881)
Santa Margalida (1885)
S'Arracó (1889)
Hostalet d'en Canyelles
El Terreno (1896)
Ariany (1878)
Binissalem (1878)
Esporles (1884)
Capdellà (1884)
S'Alqueria Blanca (1884)
Banyalbufar (1885)
Porreres (1886)
Biniamar (1886)
Búger

Sagrat Cor de Jesús

Alaró
Andratx (1887)
Biniali (1890)
Binissalem (1887)
Campos
Capdellà
Capdepera (1894)
Cas Concos (1896)
Consell (1888)
El Terreno
Estellencs (1891)
Felanitx (1896)
Lloret (1880)
Llubí (1888)
Llucmajor (1862)
Petra (1844)
Porreres
Santa Eugènia
S'Arracó (1887)
S'Horta (1862)
Son Servera (1881)
Valldemossa (1880)
Monti-Sion (1818)
Sant Jaume (1886)
Sant Miquel (1857)
Sencelles

Mares Cristianes

Ariany (1890)
Biniali (1893)
Binissalem (1890)
Caimari (1886)
Capdepera (1888)
Llubí (1888)
Llucmajor (1881)
Manacor (1880)
Montuïri (1893)
Moscari (1884)
Petra (1897)
Pina (1897)
Pollença (1881)
Randa (1889)
S'Alqueria Blanca (1893)
Santa Eugènia (1887)
Sa Pobla
Monti-Sion (1880)
Búger

Tercer Orde Franciscà

Consell (1884)
Costitx (1853)
Felanitx (1785)
Inca
Lloseta (1861)
Llucmajor (1886)
Manacor (1731)
Muro (1876)
Petra (1882)
Sineu (1886)
Sóller
Son Servera (1883)
Sant Francesc (Palma)
Artà
Sant Llorenç (1894)
Selva (1865)

«Pía-Unión de San Antonio de Padua»

Sant Francesc (Palma) (1896)
Sant Bonaventura (Llucmajor) (1896)
Sóller (1896)
Fornalutx (1897)
Manacor (1897)
Petra (1897)

Congregació de Sant Lluís

Búger
Consell
Llubí (1888)
Petra (1896)
Monti-Sion (1879)
Sa Pobla (1896)
Porreres
Vilafranca (1888)
Capdepera (1888)
Sencelles (1889)
Caimari (1890)
Santa Maria (1894)
Marratxí (1894)
Soledat (1896)
Binissalem (1896)
Alcúdia (1896)
Algaida (1896)
Alaró (1896)
Montuïri (1896)
Campanet (1896)
Selva (1896)
El Terreno (1896)

Comunió Reparadora

El Molinar (1891)
Sant Esperit (1879)
Alaró (1887)
La Vileta (1887)
Andratx (1887)
S'Arracó (1887)
Sant Joan (1888)
Llubí (1888)
Muro (1889)
Orient (1889)
Estellencs (1891)
Establiments (1891)
Campos (1892)
Costitx (1892)
Porreres (1892)
Sencelles (1896)
Sa Pobla (1878)
Manacor (1888)
Santa Maria (1889)

Tercer Orde del Carme

Congregació de Sant Alfons M.ª de Liguori

«Asociación Josefina» de Santa Eulàlia

Esclavitud Mariana (La Mercè)

«Ntra. Sra. del Buen Camino» (Santa Fe)

Apostolat del Cor de Jesús (Monti-Sion)

«Rosario Viviente»

Enciclopèdia de
Medicina
i Salut

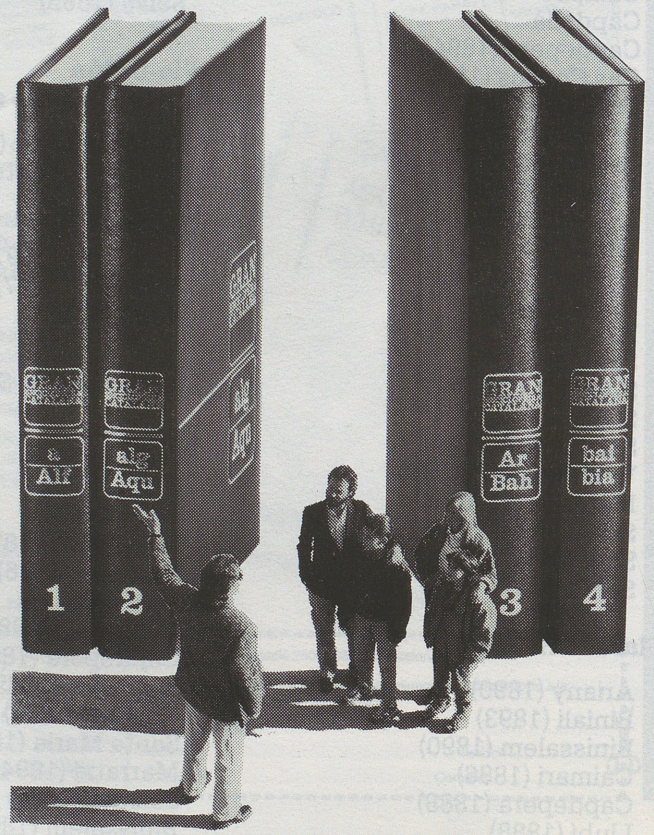
Per a qui vol conèixer el funcionament del cos i s'interessa per la salut.

10 volums
Relligats en guàflex de color gris.
4.000 pàgines de text.
5.000 il·lustracions en color.
600 requadres fitxa EL QUE CAL SABER.

ENCICLOPÈDIA CATALANA

GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA
nova edició

Més de 12.000 pàgines de text.
42.000 il·lustracions, la majoria inèdites i a tot color.
4.500 mapes, plans i fotografies aèries.
255.000 accepcions: 30% de temes catalans, 10% de lexicografia, 60% de temes universals.
Enquadernació luxosa en guàflex i lletres estampades en or.

Estic interessat a rebre més informació sobre les obres marcades amb una X, en condicions especials de subscripció.
GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA _____ ☐
HISTÒRIA NATURAL DELS PAÏSOS CATALANS _____ ☐
CATALUNYA ROMÀNICA _____ ☐
HISTÒRIA ECONÒMICA DE LA CATALUNYA CONTEMPORÀNIA ☐
ENCICLOPÈDIA DE MEDICINA I SALUT _____ ☐
Col·lecció de novel·la A TOT VENT _____ ☐
Nom .....
Adreça .....
Població .....

DIGEC, S.A. - Diputació, 250 - Tel. 302 71 18 - 08007 Barcelona

Metamorfosis del Seminari de St. Pere de Mallorca

(1800-1836)

per Joan Rosselló Lliteras

SITUACIÓ MORAL

El Seminari Conciliar de Sant Pere de Mallorca, en bona hora fundat per D. Pere d'Alagó (1684-1701), bisbe de Mallorca, el 29 de juny de 1699, en la primera etapa d'existència esmerçà les disponibilitats econòmiques en la construcció material de l'edifici i manteniment d'alguns becaris o seminaristes de número, els quals juntament amb els convictors que hi cabien, eren educats sota la direcció del rector.

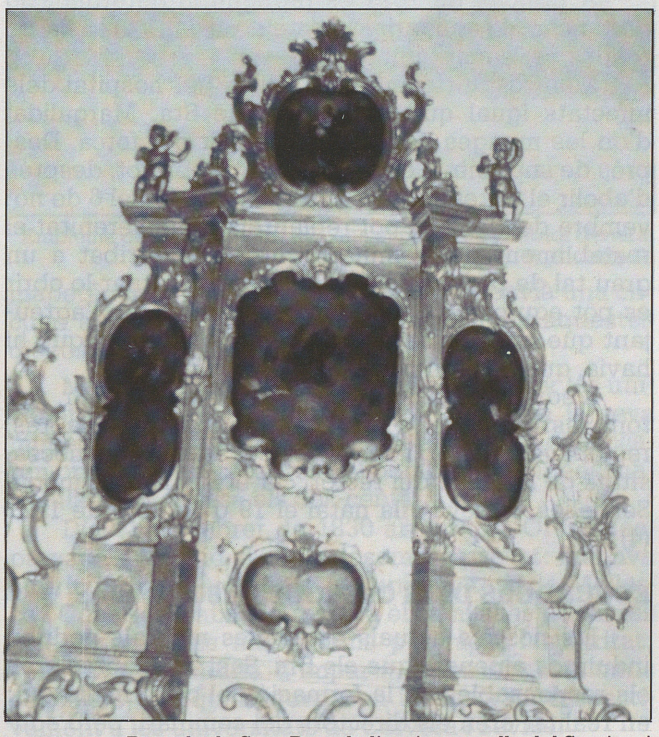
Per a l'instrucció literària, —llatí, filosofia, teologia,— cada seminarista escollia l'escola i el mestre, generalment de Monti-Sion o dels convents de St. Domingo o St. Francesc o de la Universitat Literària; el seminari era un col·legi-residència.

Quan el bisbe D. Joan Díaz de la Guerra (1772-1777) pretenia la total aplicació de les disposicions tridentines, implantant l'ensenyança en el seminari, amb professors propis, imposant també la doctrina de St. Thomàs d'Aquino, se li tiraren damunt els canonges de la Seu i alguns catedràtics de la Universitat, i li feren la vida impossible amb el pretext que era contrari a la doctrina lul·liana (1).

D. Pere Rubio Benedicto y Herrero (1778-1794) va desfer tot quant havia conseguit el Sr. Díaz i condescendí a totes les exigències dels canonges i jurats, tal volta perquè la diòcesi fos governable, però el seminari romangué dins la foscor d'una vida endèmica, sens reeixir a remuntar el nivell intel·lectual i capficant-se cada vegada més en l'aspecte moral.

D. Bernat Nadal Crespí (1795-1818) mereix un sitial d'honor dins la història local de l'educació; basta recordar el nom del col·legi de la Puresa, la publicació del catecisme en llengua vernàcula, l'escola de nàutica que intentà fundar en en Port de Sóller, etc.; trobà el seminari tan mal parat, que no tingué manera de posar-hi compostura, en part perquè l'època no era favorable, i en part també perquè estava involucrat en altres afers d'àmbit nacional que l'obligaven a perllongades absències, i tot això unit a la poca salut de què fruïa, són factors que impediren la reforma del seminari que tant i tant havia desitjat.

Les crisis internes del seminari, tot i que eren importants, no són res comparades amb els moments d'angoixa que posaren en perill la pervivència de la institució: en un quart de segle el seminari fou suprimit en tres ocasions diverses: 1812-1814; 1821-1823; 1836-1846.

Retaule de Sant Pere de l'antiga capella del Seminari (avui a la Sapiència) (Foto: R. Carbonell)

PRIMER TANCAMENT

Dia 10 de juliol de 1812 el governador civil de la província comunicava al prelat diocesà que per a donar compliment al decret de les Corts Generals Extraordinàries de l'u de març de 1811, *y para seguir el espíritu del Gobierno* calia instal·lar una acadèmia militar en el seminari i en el col·legi de la Sapiència, i per això es feia indispensable que evaquassen ambdós llocs els seminaristes i els col·legials, *para que duerman y existan* els 122 cadetes i llurs servidors, i per a poder-hi tenir l'instrumental necessari per llur formació. Donà un termini de cinc dies perque sortissen els estudiants (2).

SEGON TANCAMENT

Quan Ferran VII recuperà el poder i es normalitzaren les coses, els estudiants de bell nou tornaren al seminari, però hi estarien poc temps tranquils: al començament del Trienni Liberal, els efectes negatius del qual tan funestament es deixaren veure en la vida del seminari; i com si això no bastàs, hi hem d'afegir una economia precària per part de dita institució, un rector vell, un vice-rector malaltís, una epidèmia de pesta que assolava la nostra illa, sembrant per allà on passava desolació i angoixa. Els clergues aspirants al sacerdoci també passaren llur crisi: indecisió, poc coratge, temor, desídia, mancança d'entrega i generositat, són els principals motius que impulsaren molts d'ells a tornar a l'estat seglar.

A principi de 1821 es prenguè la determinació de tancar el seminari. El pretext oficial: carència de rendes per a mantenir-lo (3).

Mentrestant s'habilità l'edifici per hospital dels infectats igual que el convent de Sta. Margalida, d'on les monges hagueren de sortir per força. Després de suprimir el cordó sanitari, i sobretot, després d'abolir el sistema constitucional, que fou el 6 de novembre de 1823, es pot replantejar amb serenitat el restabliment del seminari, que havia arribat a un grau tal de prostració que l'esforç per tornar-lo obrir es pot equiparar a una nova fundació, amb l'agreujant que abans s'havien de pagar els deutes que hi havia, que no eren pocs.

L'edifici havia quedat sota la custòdia del Sr. Antoni Sastre Palmer, i del Dr. Antoni Llabrés Llabrés, rector i vice-rector, i dos criats per atendre les necessitats de la casa i del rector, car el Sr. Llabrés morí a Sencelles, la seva vila natal el 19 d'octubre de 1821 (4).

EDUCADORS DELS CLERGUES (1800-1830)

Els nostres actuals esquemes mentals podrien induirnos a pensar que els Drs. Sastre i Llabrés eren els responsables de la formació del clero mallorquí; en realitat eren els directors del seminari, però educadors i formadors, com hem dit suara, n'hi havia d'altres, com és ara, el canonge Rafel Barceló, que ensenyava Sda. Escriptura a l'escola de la seu (1808-1830), fr. Francesc Mayol, franciscà, catedràtic de filosofia lul·liana (1809-1815), fr. Joan Amengual, franciscà, catedràtic de filosofia lul·liana (1818-1829), el Dr. Miquel Bauçà, vicari de Sta. Elulàlia, mestre de moral, fr. Antoni Arbona, franciscà, catedràtic de prima de teologia (1805-1818), fr. Antoni Vidal dominic, catedràtic de prima de teologia (1810-1820), fr. Sebastià Martí, franciscà, director espiritual (1809-1825), el P. Bartomeu Ensenyat de la Missió, director espiritual (1808-1824), i molts altres (4).

PROMOTORS DE LA RESTAURACIÓ. MITJANS

Els principals promotors de la restauració del seminari foren els seus diputats, entre els quals hi havia alguns antics seminaristes: els canonges Gabriel Salas i Cristòfol Barceló, i els rectors de Sta. Eulàlia i St. Miquel, els Drs. Jaume Mudoy i Nicolau Pons Rosselló, els quals mitjançant el Dr. Josep Vilella, canonge doctoral i diputat de disciplina del seminari, proposaren al bisbe D. Pere Gonzàlez Vallejo els mitjans més adients:

1) Nomenar un rector i un vice-rector, càrrecs que si sempre són delicats, ho eren més en aquelles circumstàncies.

2) Sanejar l'economia del seminari, un dels principals motius que havien obligat a tancar-lo.

La solució per envigorir l'economia consistí a deixar vacants algunes beques: dia 2 de juliol de 1824 el bisbe Gonzàlez Vallejo publicava un edicte i entre altres coses deia: *Habiendo determinado restablecer el Seminario Conciliar de San Pedro de esta nuestra diòcesis, que por falta de rentas fue preciso cerrar a principios del año 1821, hemos resuelto proveer seis becas de las de número.*

Un dia abans el bisbe havia firmat els nomenaments de rector i vice-rector a favor dels Drs. Antoni Jaume i Jaume Gibert, de 39 i 38 anys respectivament; el primer era vicari de Marratxí i l'altre ho era de la parròquia de St. Miquel de Ciutat. Havien de substituir el Dr. Sastre, que a causa de la vellesa estava impedit d'actuar com a rector, i el Dr. Llabrés que ja era mort, segons hem dit abans.

DIFICULTATS DEL NOU EQUIP

Com és de suposar les dues persones escollides eren adornades de ciència, prudència honestedat de vida, fama i costums, però endemés era imprescindible tenir present llur militància política: del Sr. Gibert Melià alguns mesos després es va certificar que jamai s'havia deixat arrossegar pel torrent d'idees i opinions extraviades durant el Govern Constitucional, i que havia donat proves d'adhesió a la reial persona i sobirans drets de S.M. (7).

Els qui volien ordenar-se preveres eren obligats a subscriure certes declaracions de caire politic; altretant es podia exigir a llurs formadors: *Preguntado si ha pertenecido o pertenece a alguna logia o asociación secreta, cualquiera que sea su denominación, y si reconoce el absurdo principio de que el pueblo es árbitro en variar la forma de los gobiernos establecidos con arreglo al artículo 10 de la Real Cédula de 1 de agosto de 1824. Dixo que no, y leida que le fue esta su declaración la ratificó y firmó con S. Sria. y doy fe (Año 1829)* (1).

Ambdós, amb una llarga experiència de vida pastoral, disposats a complir en tot i per tot la voluntat del bisbe, s'entregaren en cos i ànima a l'educació d'aquella joventut encomanada a llur cura, però no els mancaren disguts i dificultats, car hi havia seminaristes molt indisciplinats i rebels.

INCIDÈNCIA DE LA UNIVERSITAT EN LA VIDA DEL SEMINARI

És evident la vinculació entre l'activitat universitària, l'ensenyança dels seminaristes i la formació intel·lectual del clergat.

En el curs 1819-1820 es matricularen	79	teòlegs
1820-1821	33	»
1821-1822	25	»
1822-1823	8	»
1823-1824	23	»
1824-1825	19	»

La profunda crisi conjuntural que patia el seminari, no quedava reclosa dins el seu àmbit; més tost podríem dir que hi havia penetrat per contagi, com si es tractàs d'una epidèmia.

La insubordinació, la desídia, la divisió de parers i partits, la intolerància contra opinions distintes, enterboliren la vida universitària i dificultaren la convivència pacífica. El regnat de Ferran VII coincideix amb un període de franca decadència en totes les universitats d'Espanya, i la de Mallorca ja feia estone que s'esllanguia: en distintes ocasions havia estat a punt de desaparèixer per mor dels nous plans d'estudis a nivell nacional que tenien la tendència de suprimir els centres universitaris ubicats en poblacions menors, tals com la de Baeza, Irache, Osma, etc.; la nostra sempre s'havia salvat per raons d'insularitat, arma que sabien manejar molt bé els jurats del regne davant les Corts de Madrid; així i tot se suprimiren les matrícules dels cursos 1810-1812 i 1814-1816. La Diputació Provincial, fruit de les Corts de Cadis, suplantà la intervenció dels antics jurats, però tal ingerència dins la vida universitària tingué nefastes conseqüències, car precipità més encara la seva ruïna, quan intentà substituir les antigues *Constitutiones* dictades precisament per D. Pere d'Alagó, i imposar exclusivament el *Reglamento* de 1807 pel règim de la Universitat. Causà tanda discòrdia dins el claustre de professors que alguns àdhuc foren tatxats de poc addictes al règim constitucional.

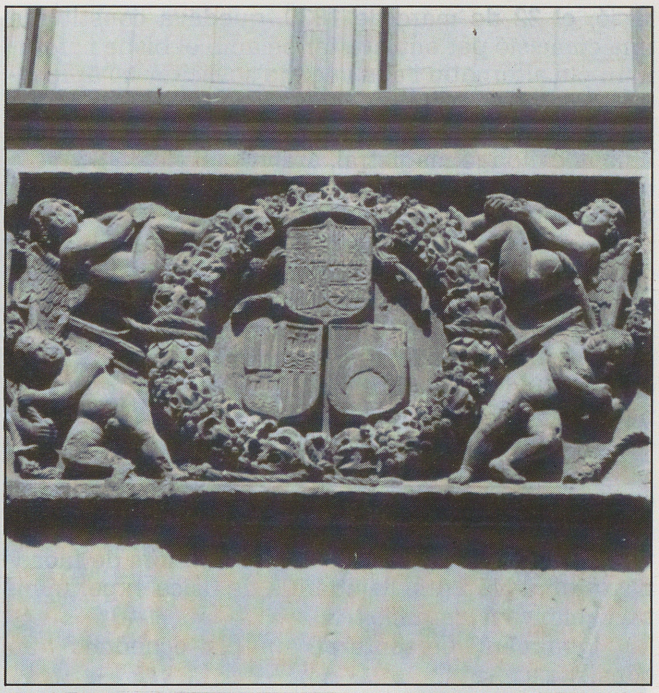
Precisament després de la restauració del seminari, el curs 1824-1825, per imposició de la superioritat, les escoles no començaren puntualment el mes d'octubre, esperant un nou pla d'estudis.

Aplicant el nou *Reglamento,* els frares franciscans i dominics veren conculcats els seus drets sobre les càtedres que tenien en patronat.

Es pretenia donar un to científic a l'ensenyança universitària, i per això la Inspecció d'Instrucció Pública, fixà alguns textos que obligatòriament s'havien d'utilitzar; entre altres poden citar: *El arte de hablar en prosa y en verso* de J. Gómez Hermosilla, per les escoles d'humanitats i per l'Acadèmia d'Oratòria; la *Summa* de Sant Tomàs per les escoles de teologia, *por ser la única obra que puede preservar a la juventud de las perversas doctrinas que desgraciadamente se han esparcido entre nosotros* (9).

Però a nivell estudiantil la situació era més complicada, car els estudiants es negaven a comprar els llibres de text, i calgué publicar una Reial Ordre (26 d'octubre 1827) manant que cada estudiant tingués els seus propis llibres perquè *si el cursante no tiene libro propio, ni puede estudiar de memoria la lección, ni llevarla bien meditada para aprender la explicación del maestro* (10).

Els seminaristes també participaven d'aquesta

Emblema de la Universitat lul·liana al portal de l'Estudi General (Foto: R. Carbonell)

inapetència o guerra freda, i per això s'envià una circular al bisbe d'Eivissa perquè fes complir aquestes disposicions en el seu seminari.

Malgrat les males aigües que corrien per les universitats, des de Mallorca ningú sospitava la seva immediata desaparició: en 1828 encara es convocaren oposicions a càtedres i el nombre d'alumnes matriculats ultrapassà els dos-cents.

Dia 11 de febrer de 1830 arribà una Ordre despatxada a Madrid el 28 de desembre passat: manava suprimir simultàniament les universitats de Mallorca i Canàries, i així bloquejava el camí a les possibles al·legacions dels mallorquins per raó d'insularitat; l'ensenyança hauria d'impartir-se en els seminaris conciliars, els quals quedaren incorporats respectivament a les universitats de Cervera i Sevilla.

La redacció de protesta dels jurats i autoritats locals no trigà a deixar-se sentir, però tot fou debades: aquell mateix any 1830 Ferran VII manà tancar totes les universitats d'Espanya que no tornaren a obrir-se fins el mes d'octubre de 1832, però per aquelles calendes ja es podia firmar l'acta de defunció de la de Mallorca.

ÚLTIM INTENT DE SALVAR LA UNIVERSITAT

Per doble via s'intentà la salvació de la Universitat, encara que en va. Els jurats escriviren a Madrid, desconfiant absolutament que des de les Corts progués arribar alguna solució, car el factor econòmic era un dels que més havien influït per ordenar la supressió de les universitats, i el tresor reial de cada dia anava pitjor.

El claustre de professors seguí un altre procediment: després d'un detingut examen i llarga delibe-

ració, el 22 de març de 1830, quedava constituïda una comissió per entrevistar-se amb el bisbe i oferir-li un pla alternatiu i a la vegada sol·licitar-li l'aprovació i suport. Consistia a vincular algunes càtedres a certes dignitats i canongies: la càtedra de moral i religió al canonge magistral, ara vacant; la de Sda. Escriptura, al lectoral; el degà tendria una càtedra de teologia, el tresorer una de la facultat de dret, el xantre les Decretals, les quatre pabordies tendrien dues càtedres d'Institucions Canòniques i dues de teologia; dues de les càtedres d'Institucions Canòniques són de patronat dels PP. Dominics per dotació de Gabriel Riera, segons fundació confirmada per Reial Decret de 10 de setembre de 1621. De les càtedres de filosofia n'hi ha una de la fundació Riera; a més hi ha dues càtedres de teologia suarista annexes al Col·legi de Monti-Sion, una de filosofia i una de teología escotista agregades al convent de St. Francesc.

Solament faltaria dotar les càtedres de les facultats de lleis, les superiors, i dues inferiors de filosofia, la d'humanitats, l'ajudantia de física experimental i química o *maquinista.*

Igualment presentaren un pla econòmic que consistia a:

1) Vincular les canongies indicades a les càtedres.

2) Destinar les rendes dels prestimonis de Sta. Margalida, St. Jaume, Alcúdia, Montuïri i Sòller.

3) Agregar les rendes de la canongia que abans tenia el Sant Ofici de la Inquisició.

4) Consignar a l'Universitat el sobrant de les rendes que té a Mallorca l'orde de Sant Joan de Jerusalem.

5) Fer un repartiment veïnal pecuniari sobre les bases del cadastre (11).

IMPLANTACIÓ DE L'ENSENYANÇA EN EL SEMINARI

La reacció del bisbe D. Antoni Pérez de Hirias (1825-1842) fou molt distinta; comprengué amb gran clarividència que havia arribat el moment d'implantar l'ensenyança en el seminari, compaginant l'esperit del concili de Trento i les circumstàncies que aleshores imperaven.

El 13 d'octubre de 1830 firmava el decret en què implantava l'ensenyança en el seminari, segons el reglament i el pla d'estudis inserits en el mateix decret, que per la seva importància reproduïm a continuació:

Mereciéndose nuestras primeras atenciones los alumnos de nuestro seminario, y deseando sus adelantos en las ciencias eclesiásticas, hemos determinado cuanto esté de nuestra parte, proporcionarles todos los medios que nos sean posibles para que ellos consigan el fin de su competente instrucción, y nuestra diócesis tenga un depósito, tal como se lo propuso el Santo Concilio de Trento, de donde pueda sacar ministros que puedan dirigir a las almas por el camino de la salvación.

Para que con más comodidad puedan lograrse tan santos fines, hemos nombrado catedráticos que enseñen dentro del mismo seminario, a fin de que los seminaristas no tengan que salir de casa para asistir a sus respectivas cátedras.

Bien notorio es que las rentas del seminario apenas alcanzan para la manutención de los seminaristas, salario de rector y vice-rector, pagas de dependientes y conservación del edificio, y por lo mismo hemos determinado pagar ahora de nuestra Mensa Episcopal dos maestros de teología y tres de filosofía, interin que no cesamos de practicar las más eficaces diligencias para la dotación permanente en lo sucesivo de todas las cátedras que comprende el plan de estudios que actualmente rige.

Con arreglo a éste asistirán los seminaristas a las respectivas cátedras de 1.°, 2.° y tercer año de filosofía, una hora por la mañana y otra por la tarde, todos los días del año escolar, sin más asuetos que los que se designan en el mismo plan y los días que por costumbre del seminario esté en práctica no asistir a la cátedra, y estudiarán por ahora los autores designados en el plan de estudios.

Los cursantes de teología escolástica tendrán la misma obligación, y los maestros no podrán valerse de otro autor para la lección diaria que de la Suma *de Sto. Tomás, según que expresamente está mandado por S.M. (Que Dios guarde) y los discípulos tendrán la obligación de aprender de memoria los artículos literarios de dicha* Suma, *según se los designaren los maestros, debiendo poner por primeras pruebas de las conclusiones que defiendan en las conferencias y demás ejercicios públicos, las palabras de Sto. Tomás en el argumento* sed contra y *repondeo dicendum, pudiendo ampliar en estos ejercicios su doctrina con la de los célebres autores, sus expositores, recomendándoles la del P. Billuart.*

Habrá otra cátedra de teología moral en la que por la mañana se explicará el Compendio de los Salmanticenses, *cuyo texto aprenderán de memoria los cursantes para que mejor puedan entender la explicación del maestro, a cuyo cargo estará explicar también por la tarde el tratado* De Vera Religione, *por el que con este título escribió Luis Bayli en todo lo que se empleará una hora por la mañana y otra por la tarde.*

Concluidas las horas de cátedra se tendrán por los seminiaristas los mismos ejercicios de «casos» y conferencias, como se ha tenido y tiene en el dia.

Más como una de las primeras obligaciones de un cura de almas es la predicación de la divina palabra, queremos y mandamos que nuestros seminaristas se vayan instruyendo en el modo de desempeñar dignamente tan santo ministerio; por lo que los tiempos de adviento y cuaresma se tendrá una plática doctrinal sobre el evangelio del día en todos los que ahora se tienen leción espiritual.

Estas pláticas las harán los teólogos de tercero y cuarto año, a quienes el rector las encargará con tiempo a lo menos de quince días para que cómodamente puedan trabajarlas y estudiarlas, sin desatender el estudio de su respectivo curso.

A los cursantes de filosofía no se les permitirán más libros que los de su respectiva asignatura y a los teólogos a más de la Suma *de Sto. Tomás, se les permitirá un expositor, pero siempre bajo la dirección del rector.*

Prohibimos a los seminaristas toda lectura de novelas y otros papeles que bajo pretexto de ilustración andan por desgracia en manos de los jóvenes, y advertimos que, si lo que no es de esperar, se encontrase en la habitación de algún seminarista un libro prohibido, por el mismo hecho se les echará fuera del seminario a más de castigarlo con arreglo a las leyes.

Esperamos con la mayor confianza que nuestros seminaristas corresponderán a nuestros deseos. Estos no son otros que el que sean por ahora un modelo de aplicación a las ciencias eclesiásticas a todos los demás escolares de esta diócesis, y después buenos ministros de la Iglesia para instruir a los fieles en el amor de Dios y del prójimo, que es el ejercicio de la caridad cristiana, con la que debemos particularmente amar, obedecer y respetar a nuestro Soberano, que hace las veces de Dios en la tierra.

Confiamos que a tan santos fines cooperarán gustosos los maestros que hemos nombrado y que el rector y vice-rector continuarán como hasta aquí dirigiendo a los seminaristas por los verdaderos caminos que conducen a la felicidad.

Esta la conseguiremos si unidos en sentimientos cristianos procuramos con todas las veras de nuestro corazón servir a Dios y al Rey distinguiéndonos con el carácter de amantes del altar y del trono.

Así lo esperamos, mientras os damos nuestra pastoral bendición en Palma y nuestro palacio episcopal de Mallorca a 13 de octubre de 1830 (12).

ELS PRIMERS CATEDRÀTICS

El mateix dia el bisbe envià al rector del seminari una llista dels catedràtics que havia nomenat:

—Per teologia escolàstica, fr. Josep Desideri, dominic.

—Per teologia moral i religió, fr. Gonçal Ferragut, dominic.

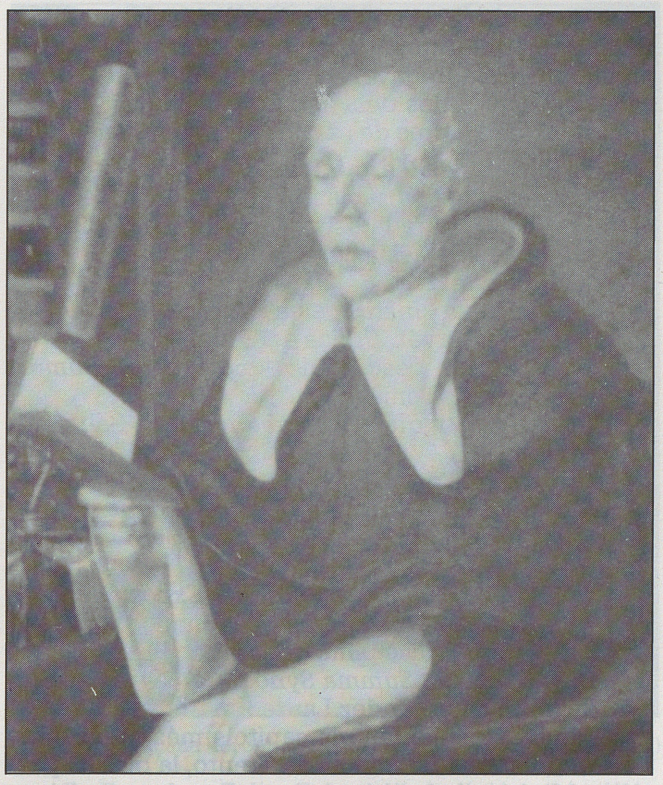
—Per al primer any de filosofía, fr. Jaume Rosselló, franciscà.

—Pel segon any de filosofia, fr. Nicolau Buades, agustí.

Pel tercer any de filosofia, D. Pere-Josep Llompart, diaca (que més tard esdevindria rector del seminari).

El 22 d'abril de 1831 el P. fr. Jaume Rosselló presentà la renúncia, i el bisbe el substituí nomenant fr. Julià Cifre, lector de filosofia de St. Domingo.

Cal fer notar que el bisbe publicà el decret precedent i nomenà els catedràtics abans de tenir resposta favorable del diputat de disciplina del seminari, que era D. Joan Muntaner, la qual està datada el 24 d'octubre, un dia després; això fa pensar que tal resposta era una simple formalitat, i que ambdós n'havien parlat amb detenció; era una meta que desitjava el Sr. Muntaner: *Alabo sobre manera a nuestro Señor por haber inspirado a V. Ilma. una idea que ha estado siempre tan fixa en el fondo de mi alma, pues sentía vivamente que una porción tan selecta y delicada tuviese que mezclarse con la muchedumbre externa.*

El P. Gonçal Ferragut, O.P, el primer catedràtic de Moral al Seminari (Quadre al santuari de Lluc)

Aquest es el moment en què s'opera el gran canvi del seminari: de casa-residència esdevè centre docent, o més tost podríem afirmar que es la culminació d'aquella fundació iniciada en 1699 per D. Pere d'Alagó que volia donar compliment a les disposicions tridentines: un sementer de sacerdots que renovàs la vida espiritual de la diòcesi.

Nombre de seminaristes: 31 alumnes interns que estudien filosofía i teología.

32 alumnes interns que estudien llatí i humanitats.

Total: 52 seminaristes, dels quals 16 són becaris i els altres paguen la pensió completa.

Vinculació docent: per Reial Ordre de 28 de desembre de 1829 les càtedres del seminari eren agregades a la Universitat de Cervera.

Per obviar dificultats i a petició del bisbe de Mallorca, el rei per Reial Orde de 14 d'abril de 1832 les incorporava a la Universitat de València.

Dotació de les càtedres: no n'hi ha; el bisbe les brindà a alguns eclesiàstics que es conformen amb una gratificació molt minsa que el mateix bisbe paga de la mensa episcopal; així mateix havia sol·licitat al rei que li concedís la mitat de la pensió de 22.000 reial que sobre els béns de la mitra frueix *la Real Sociedad Económica Mallorquina,* gràcia que fou dene-

gada. Després (20 d'agost de 1833) el bisbe manifestà la gran utilitat que resultaria si les rendes de cinc prestimonis s'agregaven a quatre pabordies de la seu, imposant a dos dels pabordes l'obligació de regentar dues càtedres de cànons en el seminari.

Pla d'estudis: les matèries que s'estudien són aquestes: teologia escolàstico-dogmàtica, teologia moral i religió, sagrada escriptura, història i disciplina general de l'Església i particular d'Espanya.

Llibres de text:

Per filosofia: *Instituciones Philosoficas* del P. Joan Baptista Horvat. *Ethica* del P. Jacquier.

Per teologia escolàstico-dogmàtica: *Summa Theologica* de St. Tomàs.

Per teologia moral: *Compendium* dels Salmanticenses.

Per religió: *Tratado de Religión* de Luis Bailli.

Per sagrada escriptura: *Aparato Bíblico* del P. Bernat Lami. *Dilucidationes Sacrae Scripturae* de Vouters.

També es podràn consultar les *Expositiones* de St. Jeroni, St. Joan Crisóstom i Maldonado.

Per història i disciplina general de l'Església: *El Breviario* de Berti . *Summa Synodorum Oecumenicorum* de Ramon Fernàndez Laureo.

També s'expliquen els capítols més importants *De Reformatione* de Concili de Trento, la butlla apostòlica *Ministerii,* els últims concordats, les provisions de S.M. com a protector de l'Església d'Espanya.

Per història i disciplina especial d'Espanya: *Anàlisis de las antigüedades eclesiásticas de España para instrucción de los jóvenes,* corregit i reformat pel propi autor, el P. mestre fr. Manuel Villodas.

Catedràtics:

Regenten les càtedres de filosofia:

El P. fr. Nicolau Buades, agustí, lector de teologia en el seu convent.

El P. Antoni Vich, jesuïta.

El P. Joan Lluís Martorell, jesuïta.

De teologia escolàstico-dogmática:

El P. mestre fr. Josep Desiderio, dominic.

De moral i religió:

EL P. fr. Gonçal Ferragut, dominic.

De disciplina i història general de l'Església i particular d'Espanya:

El P. presentat fr. Francesc Pons, dominic.

Distribució dels alumnes:

De filosofia, primer any: 24. Externs: 2. Interns: 22. Segon any: 25. Externs: 21. Interns: 4. Tercer any: 7. Externs: 5. Interns: 2.

De teologia: 29. Externs: 14. Interns: 15.

De moral i religió: 5, tots interns.

De Sda. Escriptura: 3 externs.

De disciplina, etc.: 3 externs.

Total són 96 seminaristes, més els 21 que estudien gramàtica i humanitats en el Col·legi de Monti-Sion (14).

EL SEMINARI L'ANY SEGÜENT

Dia 3 d'octubre de 1834 el rector del seminari altra vegada informava sobre el pla d'estudis; l'escrit es còpia del que envià l'any passat sobre el pla d'estudis, i també ho es l'apèndix que hi posà el bisbe adreçat al *residente de la Real Junta clesiástica.* L'única variació fa referència al nombre d'estudiants, lleugerament inferior (15).

De filosofia, primer any: 22. Externs: 20. Interns: 2. Segon any: 23. Externs: 19. Interns: 4. Tercer any: 7. Externs: 5. Interns: 2.

Teologia escolàstico-dogmàtica: 29. Externs: 12. Interns: 17.

Moral i religió: 4 interns.

Sda. Escriptura: 3 externs.

História i disciplina eclesiàstica: 3 interns.

Son: 59 externs, 32 interns. Total: 91.

CANVIS DINS L'EQUIP D'EDUCADORS

Dia 7 de març de 1835 D. Felip Bosch acceptà el nomenament de rector interí del seminari, nomenament que no tingué efecte perquè no va caure bé al president de la Diputació Provincial, qui pregava al Governador Eclesiàstic, D. Joan Muntaner, que reconsideràs els nomenaments de rector i vice-rector a favor de D. Felip Bosch i D. Joaquim Vidal. *Motivos graves ha tenido esta Diputación Provincial... para no haber quedado complacida de los nombramientos que ha hecho... en las personas de D. Felipe Bosch y D. Joaquín Vidal.* El president regoneix *que aquellos cargos se han hecho en el día más difíciles por haberse desgraciadamente introducido en el Seminario Conciliar la división de los ánimos y el descontento en lugar de la identidad de sentimientos que debiera reinar en aquella escuela de virtudes religiosas y civiles..*

Descaradament lesiona el bon nom d'ambdues persones escollides pel Governador Eclesiàstic i recorda palesament *las imperfeciones morales sabidas de los elegidos;* és imprescindible confiar la direcció del seminari a persones de seny: *tener acreditado el tino directivo y económico,* perquè així tant els seminaristes com llurs famílies tenguen seguretat que no seran en va els sacrificis que fan. Adjunta una protesta enviada per alguns seminaristes.

La resposta de D. Joan Muntaner no arribà fins el 9 de novembre de 1935 Comunica al president de la Diputació els profesors actuals, indicant amb un asterisc els novellament nomenats:

Llatí: * D. Antoni Janer, seminarista.

Retòrica: * D. Joan Pasqual, seminarista.

Filosofia: * D. Francesc Felip Cabrer, D. Nicolau Buades, * D. Antoni Cladera, agustins exclaustrats.

Ciències eclesiàstiques: * D. Mateu Jaume, exseminarista; * D. Antoni Jaume, rector del seminari; * D. Joan Palou, vice-rector dels seminari; D. Francesc Ponç, dominic exclaustrat.

El criteri que havia seguit el Governador Eclesiàstic per fer tals nomenaments és que tinguessen aquestes tres qualitats: 1) Bona moralitat; 2) Instrucció competent; 3) Adhesió al govern de la reina Isabel II. Així mateix fa a saber al President que si

coneix subjectes millors per acomplir tals càrrecs *sírvase indicarme los sujetos que deban sustituirse.*

El claustre de professors no agradava gaire a la Diputació; no hem vist la resposta enviada, però la reacció ho posa en evidència:

—22 de novembre de 1835 D. Rafel Barceló, canonge lectoral és nomenat professor de Sda. Escriptura.

el 22 de novembre D. Miquel Moragues Pvre. és nomenat catedràtic d'Institucions canòniques i teologia pastoral i de pràctica de la eloqüència sagrada o catequística.

—el 24 id. D. Andreu Barceló, seminarista, és nomenat catedràtic de retòrica;

—el mateix dia D. Marià Vidal és nomenat mestre de gramàtica llatina;

—el mateix dia D. Antoni Janer Pvre. és nomenat catedràtic de teologia; (18).

—el 25 id. D. Antoni Mudoy Pvre. és nomenat catedràtic de tercer any de filosofía.

—el 26 id. D. Joan Terrasa Pvre. és nomenat professor (no especifica l'assignatura)

—el 27 id. D. Felip Bosch Pvre. és nomenat catedràtic d'Història i Disciplina Eclesiàstica (19).

El ministre de Gràcia i Justícia el 22 de desembre lloa els precedents nomenaments *convencido el real ánimo de que procederá V.S. con la circunspección y celo que requiere la enseñanza tan necesaria para preparar las reformas que han de dar a la nación la grandeza y lustre a que por muchos títulos es merecedora en la consideración soberana, ha resuelto S.M. que proponga V.S. para rector y vice-rector, entendiéndose con calidad de interinos o en comisión si los propuestos fueren religiosos exclaustrados* (20).

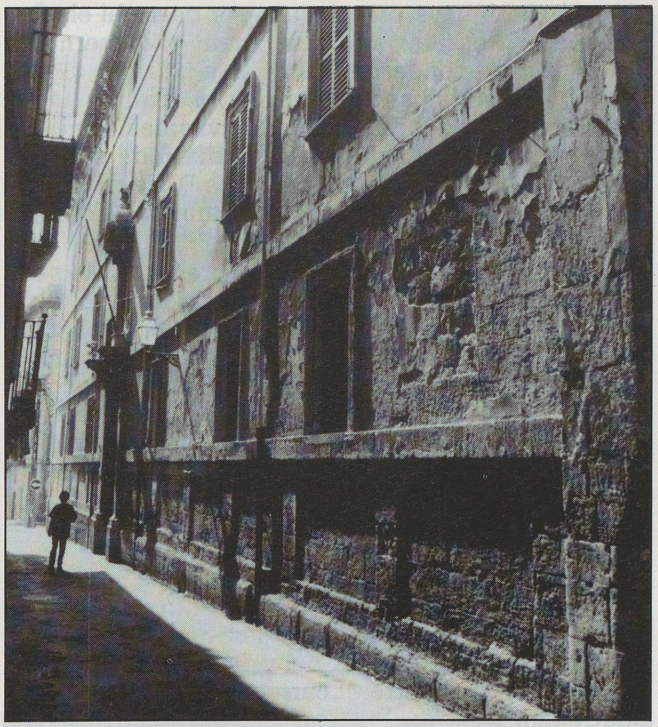
LA TERNA PER NOMENAR RECTOR

El 18 de gener de 1836 el Governador Eclesiàstic enviava les ternes per nomenar rector i vice-rctor al *Secretario de Estado y del Despacho de Gracia.* Vet aquí els proposats per rector: D. Antoni Jaume, D. Jaume Rosselló, D. Francesc Felip Cabrer; i pel vicerector: D. Joan Palou, D. Miquel Rosselló, D. Jeroni Bibiloni.

Llur curriculum

D. Antoni Jaume: fou alumne del seminari, és doctor en teologia, ha estat vicari de Marratxí, ha aprovat diverses oposicions a rectoria, el bisbe Vallejo el nomenà rector del seminari, que actualment governa amb prudència i satisfacció plena dels seminaristes a qui dóna bona criança. També es president de l'Estament de Pròcers Il·lustres i paborde de la seu, circumstància que encara li confereix més prestigi devant els alumnes que li serven gran respecte.

D. Jaume Rosselló: és religiós franciscà exclaustrat, lector de filosofía, ara novellament nomenat per ensenyar teología, molt instruït en matemàtiques i humanitats, de caràcter dolç i agradós, i conducta moderada.

Façana del Seminari de Sant Pere (Foto: R. Carbonell)

D. Francesc Felip Cabrer: és religiós agustí exclaustrat, lector de filosofia, molt aficionat a l'estudi.

D. Joan Palou: ingressa molt jovenet en el seminari i encara ara hi és; el bisbe Pérez de Hirias el nomenà vice-rector, és sacerdot modest i exemplar.

D. Miquel Rosselló: religiós franciscà exclaustrat, lector de filosofia, actualment ensenya matemàtiques, dedicat *al estudio y progreso de las luces,* afable i expert en l'educació del jovent.

D. Jeroni Bibiloni: religiós exclaustrat, lector de filosofia, cultiva les matemàtiques i les humanitats, sacerdot de bons costums, que desitja promoure els estudis (21).

Al presentar aqueixes ternes el Governador Eclesiàstic seguia l'únic criteri possible aleshores: *además de una firme y sincera adhesión al sabio gobierno de S.M. y a las libertades patrias, manifestada en oportunas ocasiones con actos positivos, tienen una moral verdaderamente eclesiástica y una instrucción competente* (22). A la vegada deixa palès que desitjava que fossen nomenats el primer de cada grup.

No hem reeixit a aclarir si la Diputació tenia interés a aficar dins el seminari els Srs. Gamundí i Cabrer o senzillament volia desbancar els Srs. Jaume i Palou. Abans que des de Madrid arribàs contesta alguna, el rector i el seu vice presentaren la dimissió del llurs càrrecs; el Sr. Jaume ho féu personalment, *deseoso de lograr algún descanso y alivio a los achaques.* A la vegada presentava la del Sr. Palou *que está convaleciente en Pollença,* el que demostra que havia marxat del seminari (23).

Tals motius no són altra cosa que un simple eufemisme per no manifestar les causes reals, car la Di-

putació continuava pressionant per posar-hi els Srs. Gamundí i Cabrer, però de moment el Governador eclesiàstic no condescendí. Sembla que tot estava previst per anticipar-se a qualsevol intent d'intervenció per part de les autoritats civils: les esmentades renúncies foren presentades dia 5 de març de 1836 i el mateix dia foren nomenats D. Felip Bosch i D. Joaquim Vidal, ambdós franciscans, el primer secularitzat i l'altre exclaustrat (24).

Immediatament arribaren les pressions de sempre, però l'autoritat eclesiàstica ràpidament (6 de març) assabentava que els referits nomenaments ja s'havien comunicat a Madrid abans de rebre l'ofici del Governador Civil, i endemés que els dos escollits eren sacerdots que la Reina Governadora havia aprovat el 22 de desembre passat per professors del seminari (25).

ENCARA NO HI HA RECTOR

Alguns dies després, el 10 de març, el Sr. Muntaner comunicava al *Secretario de Estado y del Despacho de Gracia y Justicia* que les ternes quedaven cancel·lades per renúncia del primer de cada grup i decisió de no admetre el càrrec per part dels altres quatre (26).

Els Srs. Bosch i Vidal, rector i vice-rector renunciaren el càrrec una setmana dsprès del nomenament (14 de març). El primer deia: *Considerando el peso del encargo de rector de este seminario y considerando que el dicho encargo podría ser superior a mis fuerzas, desde ahora lo admito y renuncio.* Consemblants paraules emprava el Sr. Vidal: *He considerado la gravedad del destino de vice-rector del seminario conciliar... y mirando por otra parte mi insuficiencia para cumplirlo, hago... renuncia del citado destino* (27).

L'endemà, 15 de març, el Sr. Muntaner manifestava al Governador Civil la pròxima intenció d'acceptar els Srs. Gamundí i Cabrer; és més, li demanava que ensems amb la Diputació Provincial *quisiere tener la bondad de indicarme los seis eclesiásticos de que se compongan las dos ternas, eclesiásticos píos, humildes, virtuosos, recogidos, maduros, expeditos, doctos, amantes del legítimo trono de nuestra inmortal Reyna y Señora, en suma, eclesiásticos cuya vida sea un espejo terso y brillante donde pueda mirarse y remirarse cada alumno del seminario, sería para mí de la mayor satisfacción, pues en esto y en todo, gracias a Dios no siento en el fondo de mi alma otro deseo que el de lo bueno, lo mejor y aun lo óptimo si fuese posible* (28).

Dia 16 eren nomenats els esmentats Gamundí i Cabrer; el 22 eren firmats els nomenaments i dos dies després el Sr. Gamundí manifestava la seva gratitud al vicari general, i acceptava el càrrec de bon grat *con el fin de aumentar de este modo los servicios en favor de la instrucción pública y de la patria* (29). No hi ha ni la més mínima al·lusió al servei de l'Església ni a la formació per al ministeri sacerdotal; s'expressa amb un to excessivament laïcal per tractar-se d'una casa de formació de clergues.

REACCIÓ DELS SEMINARISTES

Un grup de seminaristes o tal volta de professors, desitjava el nomenament del Sr. Gamundí, però un altre sector s'hi oposà amb totes les forces, al·legant que no era doctor en teologia, tal com manen les constitucions, si bé és veritat que podria haver-hi altres motius tàcits, car abans el Sr. Gamundí ja havia tingut serioses dificultats dins la Universitat Literària. El mateix dia 24 remeteren al vicari general un escrit que firmaven: Antoni Bennàssar, Mateu Vidal, Andreu Barceló i Muntaner, Mateu Tous, Antoni Socies, Pere Antoni Vicens, Miquel Sureda, Bartomeu Lliteras, Gabriel Mora.

JURAMENT DEL CÀRREC

Dia 4 d'abril D. Joan Gamundí hagué de prestar dos juraments: el que prescriu el concili de Trento segons la fórmula de les Constitucions del Seminari, i un altre en què es comprometia a esser feel a la reina D.ª Isabel II i a la seva augusta mare com a Regenta i Governadora, servar les lleis del regne i complir les obligacions del càrrec segons les disposicions de la Reial Ordre; quatre dies després el vice-rector Jaume Cabrer complia les mateixes formalitats (30).

Ambdós nomenaments foren confirmats per la reina el 12 de juliol, confirmació que a penes tingué eficàcia, car abans de finalitzar el mes, el seminari era tancat de bell nou a causa de les circumstàncies adverses, segons direm immediatament.

TERCER TANCAMENT DEL SEMINARI

El vicari general era ben conscient que el seminari corria per males aigües; per això dia 2 de juliol de 1836 envià unes normes al rector per minvar aquella crisi moral, però el remei arribava massa tard. Amb aquestes normes volia evitar les influències de l'exterior, no comportant que cap seminarista sortís totsol ni permetent visites de persones estranyes, procurant que els alumnes sien ben atesos amb aliments sans i ben aguiats, i aprofitin el temps per llur formació intel·lectual i espiritual.

El vice-rector també ho veia molt negre quan acceptava *este espinoso encargo.* El nou equip no reeixia a aglutinar les voluntats dividides; hagué de conformar-se a constatar la progressiva degradació.

Donem la paraula al rector Gamundí: *...La vacancia continua de estos (alumnes) por la población, introducida pocos años hace, contra las Constituciones mismas y con admiración del vecindario, era lo que llamaba con más especialidad la atención de V. Sría. y de los exponentes.*

El roce, trato y comunicación con toda clase de gentes, distraían la atención de los seminaristas, los ocupaban de otros objetos muy ajenos de los que designa el santo concilio de Trento y desean los padres

de los jóvenes al destinarles ora en clase de número o de convictores a este establecimiento.

La inaplicación era consiguiente al estado de abandono en que se encontraban los seminaristas. Poner a los menores al corriente de leer bien y con exactitud, hacer que todos, si fuese posible, tuviesen un carácter de letra legible, de que carecían, enseñarles la gramática castellana que desconocen enteramente, inducirles a que se practicase familiarmente allí el castellano tantas veces recomendado por Reales Ordenes; el arreglo en las aulas y método de enseñanza y por fin, el que saliesen en comunidad, fue el plan sencillo que se propuso el rector al planificar por entonces y todo con consulta y aprobación de V. Sría. como V. Sría. mismo sabe; reservando el arreglo en los filósofos, teólogos y demás para después de las vacaciones...

Entonces se desplegó más el espíritu de inquietud y turbulencia, porque instigados unos por la audacia de otros, aconteció que el día 12 de mayo último, estando en el refectorio los menores, prevenidos de antes por algunos de los mayores, echaron parte de la comida en medio del mismo refectorio, y al salir de éste rompieron la mayor parte con voces y gritos desconcertados.

Requeridos por el rector y preguntados si la comida estaba mal sazonada, contestaron que no. Preguntados cuál era el motivo de aquella descortesía y quién la había cometido, contestaron que ningún motivo tenían y que nadie había hecho nada.

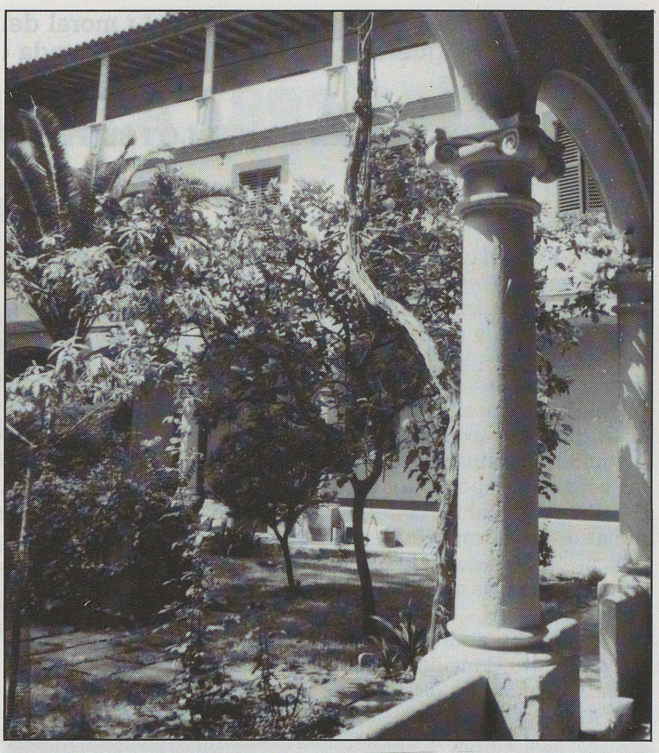
Mandó el rector que los delincuentes quedasen por entonces recluídos en sus aposentos; lo que creyó suficiente para corregir esta falta, ignorando todavía la intriga que había de parte de algunos.

La noche próxima se ocuparon en embotar las cerraduras de las aulas; y la siguiente en romper los faroles y demás útiles que por indispensables estaban a mano...

Comunicarles (la carta del vicario general) y estallar de un modo más notable la insubordinación fue obra del mismo momento: interpretaciones violentas y sofísticas a las disposiciones que incluye la pastoral, canciones záficas y truanescas, destruir cuantos muebles han podido; estos desmanes los han ocupado hasta el día diez y siete.

El rector no tiene más autoridad que amonestar; y los simples castigos de moderadas privaciones que indican las Constituciones, nada valen en estos casos... Pero la insolencia va creciendo. Pues es de saber que la noche del 17 al 18 era la destinada para desenfrenar la insubordinación. Estando el rector fuera del seminario, con permiso de V. Sría. se notó por el vice-rector que se apagaban las luces tantas veces cuantas se encendían.

Ordinariamente a las diez toca retiro el rector y en su ausencia el vice-rector. Por una casualidad mandó el vice-rector al fámulo Pedro Antonio Serra, que tocase retiro. Echar el fámulo mano a la campana y llover sobre el pobre una multitud de piedras, capaz cada una de matarle, fue lo mismo. Por fortuna

Pati de St. Pere al Seminari antic de Mallorca (Foto: R. Carbonell)

salió sin lesión. El diez y ocho se presentan los seminaristas algo descarados...

Hasta aquí no ha ocurrido desgracia de muerte o mutilación. Mas es visible el riesgo de que se repitan los excesos indicados con resultas funestas que no dudan los exponentes cuide el celo de V. Sría. se prevengan por los medios más prudentes y eficaces (31).

Aquesta conducta tan escandalosa dels seminaristes tengué resposta immediata: els superiors ho referiren de paraula al vicari general, però aquest volgué la informació per escrit abans de prendre la decisió més dràstica de tota la història del seminari: tancar-lo.

Però aquesta vegada serà per motius interns; altres dues vegades s'havia tancat per imperatius polítics i causes extrínseques; ara són els estudiants que fan insuportable la situació, que no és exclusiva del seminari de Mallorca; quasi tots els d'Espanya es troben en idèntiques condicions (32). El final d'aqueixa etapa és fruit de l'atmosfera revolucionària d'un període ben poc gloriós per a la nostra història pàtria; les nafres produïdes per l'exclaustració dels religiosos eren molt fresques encara, i molts no sabien per on prendre.

Per a contribuir a la formació d'un judici equitatiu sobre aquest moment volem recordar que sota la tutela del rector Antoni Jaume es formà aquell planter de sacerdots que després iniciarà la renovació espiritual dins Mallorca; basti recordar els noms de Pere J. Llompart i Mateu Jaume, ambdós rectors del seminari, i el Sr. Jaume fou també bisbe de Menorca i Mallorca, i fundador del Seminari de sant Ildefons en aquella diòcesi; ambdós treballaren sens descans

per elevar el nivell material, intel·lectual i moral del seminari, i obtingueren resultats de llarga durada i molt satisfactoris.

JOAN ROSSELLÓ I LLITERAS

APÈNDIX

Dia 2 de juliol de 1836 el vicari general i governador eclesiàstic enviava les següents normes al rector del seminari:

Deben ser los seminarios casas de educación y de una educación fina y esmerada, a cuyo fin han de dirigirse todas las ocupaciones y exercicios de sus alumnos, de suerte que vayan acostumbrándose al estudio y al recogimiento; al estudio para progresar en las ciencias propias de la vocación eclesiástica, y al recogimiento como disposición necesaria, que evitando la disipación del espíritu, facilite la meditación de las verdades importantes al logro de la misma vocación.

En una palabra, la permanencia de los alumnos en el seminario debe considerarse dedicada exclusivamente a una aplicación continua a lo útil y honesto, y a la fuga y preservación de todas las ocasiones que puedan inducir a defectuosas costumbres.

Así cooperando por nuestra parte a los saludables objetos del Santo Concilio y del Ilmo. fundador de este seminario, hemos tenido por conveniente hacer las prevenciones siguientes:

1.—Los alumnos del seminario saldrán de casa constantemente en comunidad entera, o bien por partes, al prudente arbitrio del rector y nunca permitirá que salgan en particular sino acompañados de sus padres o de persona de la confianza de los mismos. En algún caso extraordinario que ocurriere la prudencia del rector determinará lo que juzgare oportuno.

2.—Ningún alumno admitirá en su aposento a otro alguno ni persona de fuera sin el permiso del rector.

3.—Inmediatamente después de la comida y la cena se reunirán todos en donde indique el rector, quien por espacio de media hora a lo menos, mantendrá con ellos pláticas instructivas, edificantes y cristianamente amenas.

4.—Los alimentos de los alumnos deben ser sanos y estar bien condimentados. Y al mismo tiempo que no deben usarse los que puedan cargar demasiado el estómago, en el uso del vino debe procederse con mucha moderación.

Generalmente más conviene a la juventud el agua que el vino. Por tanto en la comida sola se dará vino y éste en cantidad muy medida; toda otra clase de licores debe mirarse en el seminario como muy nociva.

5.—En cuanto a los exercicios corporales que por vía de recreación se permiten en el seminario, se evitarán todos los que enardezcan la sangre o expongan a aptitudes (sic) y movimientos violentos.

La recreación de la juventud eclesiástica nada debe tener de común con otras muchas que el siglo aprueba; antes bien, debe ser sosegada y decorosa.

6.—Los alumnos del seminario reciben allí a más de los alimentos, enseñanza y vigilancia para la guarda de sus costumbres, y reciben así mismo cómoda y saludable habitación y aun servidumbre.

No es justo que la casa padezca en sus temporalidades menoscabo alguno a falta de una competente contribución de parte de los convictores.

Será pues desde primero de agosto próximo, con calidad de por ahora, la contribución de cada uno de los convictores actuales y de los sucesivos, a razón de diez sueldos de esta moneda diarios.

Si durante las vacaciones de curso los seminarists quisiesen quedarse en el seminario, tendremos en ello particular satisfacción, pues además de mantenerse allí con el debido recogimiento, podrán adelantar sus concimientos científicos en academias periódicas de literatura y erudición, esmalte preciso de las facultades más serias y profundas que forman la carrera de sus estudios.

7.—Con particular cuidado celará el rector porque se eviten en el seminario confabulaciones inútiles y distractivas del espíritu de piedad que allí debe resplandecer. Y así mismo celará porque ningún alumno no vaya a la portería sin su permiso.

Tendrá V. entendido el contenido de esta nuestra carta y dispondrá que se haga público en el seminario para los efectos convenientes, dándonos de ello el aviso correspondiente.

ADM. Seminario. Formadores.

NOTES

(1) Joan ROSSELLÓ LLITERAS, *Don Juan Díaz de la Guerra,* Estudios Lulianos 18 (1988) 51-70; Id., *Don Juan Díaz de la Guerra y el Seminario de Mallorca,* id. 18 (1988) 211-241.

(2) ADM. Sapiencia, sin catalogar.

(3) ADM. *Diario del Obispo 1822-1824,* f. 77. Edicto convocando oposiciones a becas en el Seminario Conciliar de San Pedro.

(4) Tenia l'edat de 73 anys. ADN. I/105-D/5, f. 92, núm. 21.

(5) Notícies recollides dins la secció d'expedients d'ordes. En altra ocasió publicarem una relació més completa.

(6) ADM. Seminario, Hacienda.

(7) ADM. *Diario del Obispo 1822-1824* f. 78. Nombramiento de rector del Seminario Conciliar a favor de D. Antonio Jaume Pbro.

(8) ADM. Expedient d'ordes de Bartomeu Morlà, 2/40/68, f. 2.

(9) Prenim la referència de J. Lladó Ferragut, *Historia del Estudio General y de la real y pontificia Universidad Literaria de Mallorca,* Palma, 1973, p. 215.

(10) Id. id. ADM. Seminario, Autoridades.

(11) Segueix la relació de càtedres vinculades. ADM. Seminario. Autoridades.

(12) ADM. Seminario, Formación.—*Libro de Matrículas del Seminario Conciliar de San Pedro de Mallorca, empezando en el año 1835,* Archivo del Seminario; prenim la referència de Manuel Bauzà, *Els plans d'estudi del Seminari de Mallorca en el segle XIX,* «Comunicació» 17 (1981) 15-24.

(13) ADM. Seminario, Formación.

(14) ADM. Seminario, Autoridades. El 10 d'octubre de 1834 el bisbe enviava idèntic escrit a l'arquebisbe de Mèxic, President de la Reial Junta Eclesiàstica.

(15) ADM. Seminario, Formadores.

(16) ADM. Seminario, Formadores.

(17) Id. id.

(18) ADM. Seminario, Autoridades; id. Seminario, Formadores.

(19) ADM. Seminario, Formadores.

(20) Id. id.

(21) Id. id.

(22) Id. id.

(23) Id. id.

(24) Id. id.

(25) Id. id.

(26) Id. id.

(27) Id. id.

(28) Id. id.

(29) Id. id.

(30) ADM. *Diario del Obispo 1826-1838,* f. 369v.

(31) Porta la data 19 de juliol de 1836 i la firma del rector i del vice-rector. ADM. Seminario, Formación.

(32) Vicente CARCEL ORTI, *Primera época del Seminario Conciliar de Valencia (1790-1844),* Castellón, 1967, p. 43.

Seminari de Mallorca 1891-1898

per Pere Fiol i Tornila

En el LXVI Certamen Científico-Literari del Seminari nostre, que tot esperant el nou Bisbe de Mallorca, i contra tot costum, se celebrà dia 29-05 de 1965, jo havia participat en el tema 11: «Estudio documentado del período 1891-1948 de la historia del Seminario de Mallorca». Vaig posar per lema: «Labora maiorum».

Vaig dividir el treball dedicant un capítol a cada un dels pontificats compresos en els anys que volia estudiar: Dr. Campins 1898-1915; Dr. Domenech 1916-1925; Dr. Llompart 1935-1928; Dr. Miralles 1929-19848, a més d'uns estudis monogràfics de: Biblioteca, Sala de revistes, manuscrits, Museu Bíblic, Arqueològic, Història Natural, Física, Astronomia, el mateix Certamen i la Schola Cantorum.

Treball del qual dissortadament se n'ha perdut l'original que es conservava en el Seminari, sols resta la meva còpia. Per desgràcia, i amb permís de Mn. Pere Sureda, aleshores rector del Seminari, vaig incloure en el treball un grapat de documents, sobretot plànols que representen els Apèndixs XXI i XXII, que foren trets del caixó número 13 de l'Arxiu del Seminari. No perd les esperances que qualque dia surtin.

Ara pas a transcriure el capítol I que té el títol esmentat. L'original està en castellà i té 23 notes. Ara el traduiré al català i hi afegiré les notes adients.

L'EDIFICI, ELS RECTORS, ELS PROFESSORS

El Seminari Conciliar de Sant Pere de la Ciutat de Mallorca, ubicat en l'actual Carrer del Seminari, és molt diferent, pels seminaristes de la segona meitat del segle XX, del que ens presenten els documents de l'acabatall del segle passat i començament del present.

Mirem d'entrar dins l'edifici de finals de la passada centúria. Quan ens acostam pel Carrer dels Botons topam amb unes parets que no ens deixen passar endavant, perquè el Seminari, que any rera any va acomodant-se a les noves necessitats de la Diòcesi, ha ocupat, amb els corresponents permisos, l'antic carrer Company (1) i les cases que hi havia fins arribar al Carrer d'En Caldés.

Ens sembla un edifici en construcció malgrat no vegem ningú que hi faci feina. Les golfes han estat modificades i deixant l'estil de l'antic edifici, amb unes finestres petites, han estat destinades per habitacions d'estudiants de Teologia, ja que el Dr. Salvà (1851-1873), els havia obligat a l'internat. L'antic edifici era pensat com un Col·legi Major on s'hi havien d'aixoplugar quaranta-vuit seminaristes qui anirien a escola a la Universitat. Quan aquesta fou tancada l'any 1829, no quedà més remei que modificar l'edifici perquè també hi cabessin els Catedràtics que el Dr. Pérez de Hirias (1825-1842) va haver de fundar per a instruir convenientment el clergat.

Si a tot això hi afegim la insistència de la Jerarquia a exigir el decret 18 de la ses. XXIII «de reformatione» del Concili de Trento, que demana que els alumnes, en una mateixa casa, siguin «alimentats, instruïts i formats» veurem justificades aquestes obres d'eixampla i els maldecaps dels rectors de la casa, M. I. Sr. D. Pere-Josep Llompart (1858-1893) i Mn. Miquel Maura (1887, 1895-1915).

Mn. Pere-Josep Llompart. Retrat a la parròquia de Sóller (Foto R. Janer)

El primer començà per comprar les cases que hi havia en els carrers: Caldés, Escoles i Montserrat, edificà el tercer pis i aixecà les parets de l'actual Capella (2) segons els plànols que dia 4 de setembre de 1879 havia presentat a l'Ajuntament (3).

El segon prosseguí els treballs començats donant-li la forma que ara podem contemplar. L'entrada era consemblant al pòrtic que ara guarda la cisterna (4), i Mn. Maura va construir l'espaiós hall que ara podem contemplar, un tant atrevit aleshores degut als materials i a les eines que empraven els picapedrers. Va posar tot son esforç en la construcció de l'oratori com veurem a son lloc.

La direcció de la Institució, l'any 1891, és a càrrec del Canonge Magistral M. I. Sr. Llompart, del Vicerector Sr. Maura, del Director Espiritual Rd. Sr. D. Antoni Canals i Rul·lan, i del Majordom i Secretari Mn. Miquel Parera, acompanyats en les seves tasques des de 1887 per aquests altres capellans:

Mn. Tomàs Pizà i Muntaner, Catedràtic de Dret Públic Eclesiàstic, Institucions canòniques i Disciplina de l'Església.

Mn. Miquel Maura i Montaner: Patrologia, Oratòria Sagrada i Teologia Dogmàtica, successor del seu cosí, el Dr. Massanet, quan fou nomenat Bisbe d'Oriola.

Mn. Jaume Ferrer i Mir, Teologia Dogmàtica.

Mn. Llorenç Moià i Ferrer: Fonaments de Religió, Llocs Teològics i Història Eclesiàstica, qui presentà la dimissió de la darrera dia 22-8-1888.

Mn. Josep Miralles i Sbert: Metafísica i Filosofia Moral.

Mn. Bartomeu Barceló: Geografia i Matemàtiques.

Mn. Gabriel Llompart i Jaume: Gramàtica llatina i Història Sagrada.

Mn. Joan Albertí i Arbona: Cant.

Tots ells foren nomenats pel setembre de 1887 pel zelós bisbe Cervera (1866-1897) desitjós d'ampliar els estudis del Seminari (5).

Dia 8 d'octubre d'aquell mateix curs (1887) el Sr. Bisbe amb el Claustre de Professors, posava els següents llibres de text (6):

Raimundo de Miguel: *Gramàtica Llatina.*

Gramática Castellana: *Compendio de la Real Academia.*

Busurger: *Història Sagrada.*

Ejercicios latinos: *Colección de autores clásicos.*

Moragues: *Retórica y Poética.*

Lermosilla: *Compendio.*

Sánchez Casado: *Geografía, Historia Universal.*

Fernández Cardler: *Matemáticas.*

Ramos y Lafuente: *Física.*

Zigliara: *Lógica, Metafísica.*

Doubillard: *Fundamentos de Religión, Lugares Teológicos, Teología Dogmática.*

Aguilar: *Historia Eclesiástica.*

Gury: *Teología Moral.*

Lamy: *Sagrada Escritura.*

Jus Miguel: *Patrología.*

López Novoa: *Oratoria Sagrada.*

Devoti: *Cánones.*

Gómez Salazar: *Disciplina Eclesiástica* (7).

I seguint les normes del Concili de Trento hi trobam una sèrie de Diputats de disciplina (8), d'Hisenda i Comptes: M. I. Sr. D. Tomàs Rul·lan i Mn. Josep Muntaner, Ardiaca, per a disciplina.

Els M. I. Srs. D. Bartomeu Castell, representant del Capítol de la Seu, D. Pere-Joan Julià, representant del Sr. Bisbe, i els Rds. Srs. Miquel Pòrcel, nomenat pel Sr. Bisbe, i Mn. Miquel Frau, Ecònom de Sant Miquel, elegit pel clergat de la Ciutat per a Hisenda.

Els M. I. Srs. D. Bartomeu Castell i D. Pere-Joan Julià elegits pel Capítol i els Rds. Mn. Miquel Frau i Mn. Ignasi Ferrer elegits pel Clergat de la Ciutat per als comptes.

Ens trobam amb els seminaristes que tenen una Beca de número o de fundació particular, juntament amb els qui *vel per se vel per aliud* paguen llurs quotes. També hi ha la «Dependència o Seminari Menor» fundada pel Rector Llompart amb la intenció d'obrir més i més les portes del sacerdoci als fills de les classes humils.

Mentre que els seminaristes anaven vestits amb l'uniffrme oficial del Seminari: sotana, capa i beca amb l'escut de Sant Pere, els alumnes de la Dependència duien sotana, esclavina i faixí, com els actuals humanistes del nostre seminari *(recordau que això és escrit l'any 1965).*

El Seminari Menor era regit per un Superior especial anomenat «President» qui, sens dubte, actuava sota la direcció del Rector del Seminari. Cal notar que aquesta Dependència no estava formada només pels alumnes dels primers anys d'estudi, com l'actual Seminari Menor, sinó que era una institució a la qual podien pertànyer fins a ser ordenats sacerdots.

El darrer document que tenim referent al seminari menor és de dia 5-11-1901 quan el Bisbe Campins l'unifica amb el Seminari Major.

CLASSES DE SEMINARISTES

Paral·lela a aquesta obra ens trobam amb el menjador de segona classe, fundat també pel diligent Rector Llompart, desitjós de fomentar les vocacions sacerdotals (10), els avantatges del qual es poden valorar llegint l'Apèndix núm. 8. Ha perdurat fins ben entrat el nostre segle.

Una altra institució que també trobam establerta és la dels «Fàmuls». Estava formada per quatre alumnes qui mentre estudiaven, també posaven un poc de llur temps per aidar en les feines de la casa. Foren fundats l'any 1824 i el primer fàmul de qui tenim notícia és de Pere-Josep Llompart. Malgrat el darrer document que he pogut trobar és de dia 3-9-1906 on es presenta una terna al Sr. Bisbe, crec que perdurà fins molt entrat el nostre segle, com ens ho comprova el Reglament de l'any 1920 (11).

La pensió que havien de pagar els seminaristes variava segons les circumstàncies, com ho podem deduir d'aquest document:

Dada la carestía de las subsistencias y habiendo el Gobierno impuesto un descuento del 15 % a la asignación del Seminario, el Obispo, oído el parecer de los consiliarios, según prescribe el Santo Concilio de Trento, ordena, día 19 de Noviembre de 1893, lo siguiente:

1.º Desde el día 1.º de Octubre próximo pasado, pagarán por alimentos los alumnos del Seminario Mayor seis reales diarios y tres los del Seminario Menor.

2.º Los seminaristas del Mayor que coman en el Menor abonarán cuatro reales. Estas cuotas las pagarán por trimestres vencidos como lo hacen en la actualidad.

3.º Los derechos de Matrícula, serán: para los alumnos internos de Teología y Cánones 80 reales y 50 para los de Filosofía. Estos derechos los pagarán en dos plazos uno en el mes de Octubre y otro en el de Mayo.

4.º Los escolares externos abonarán respectivamente el doble de estos derechos.

5.º Consultando el mayor aprovechamiento de los escolares de Latinidad y Humanidades, tendrán

éstos dos horas de clase por la mañana y dos por la tarde y en vez de pagar los derechos de matrícula, como lo venían haciendo, satisfarán 10 reales si son internos y 20 si fueren externos (12).

Aquestes institucions, de forta divisió social per la mentalitat d'avui, després dels saborosos documents socials dels darrers Papes, ens semblen incoherents, però no trobam cap nota d'odi en aquells temps. Cal notar que Mallorca es trobava força aïllada dels moviments subversius i de les lluites de classe que trobam en altres llocs.

Hi ha encara una altra divisió entre els seminaristes. Es tracta dels alumnes interns i dels externs. En el començament d'aquest període (1891) l'edifici era molt petit per aixoplugar tots els seminaristes, n'hi havia, per tant, molts d'externs. Dels externs n'hi havia que vivien a casa seva, o a casa d'un parent o benefactor. N'hi havia que vivien reunits en cases llogades formant petites comunitats o «repúbliques». Encara n'hi ha que recorden sos dies al Carrer del Vi, dels Homs o el Sindicat (13). Altres eren alumnes interns d'altres col·legis i anaven a les classes del Seminari. Així la Sapiència, Sant Alonso i altres convents, si bé n'hi havia qui estudiaven en els mateixos convents, principalment els primers anys de Llatí.

Dur tot aquest estol d'alumnes a l'internat no fou tasca fàcil. Molts foren els maldecaps del Bisbe Cervera per aconseguir-ho. Va començar per exigir almanco un any d'internat per esser admès als sagrats ordes (1889).

Al cap de sis anys (1895) (14), ja va exigir els quatre de Teologia, i així tira tira s'aconseguí aplicar aquesta llei.

En temps del Bisbe Cervera no acceptar l'internat era un pretext per a defugir la disciplina del Seminari, cercant llibertat com ens diu el mateix Sr. Bisbe, però passant els anys anà desapareixent aquesta inquina disciplinària, i els mateixos alumnes externs aniran agafant les mateixes regles que observen els interns.

ENSENYAMENT ACADÈMIC

Amb l'assignació dels llibres de text que abans hem citat, el Sr. Bisbe de Mallorca se separava del pla d'estudis publicat pel Govern de Madrid el mes de març de 1861. Per altra part, des de dia 2-10-1858 s'havia suprimit en el nostre seminari la «Carrera abreujada» (15), però per un document trobat a l'Arxiu del Seminari coneixem la «Carrera intermitja» entre l'Acadèmica i l'Abreujada, que sens dubte perdurà a Mallorca bastant de temps.

En el nostre seminari es donaven les graduacions que aprovava el pla estatal, per aquesta raó dia 11-10-1890 el Sr. Bisbe disposava les següents lleis:

En nuestros mejores deseos de cortar radicalmente ciertos abusos y a fin de establecer jurisprudencia, creemos de nuestro deber decretar como decretamos, lo siguiente:

1.º Los jóvenes que procedentes del Instituto Provincial, deseen estudiar la carrera eclesiástica, si no son bachilleres sufrirán un riguroso examen de los cursos de latín que se estudian en nuestro Seminario y si mereciesen la aprobación, podrán matricularse en el primer curso de Filosofía.

2.º Si fueren Bachilleres, además del examen riguroso de los cursos de latín, tendrán que examinarse de todas aquellas asignaturas que comprenden el plan de estudios del Seminario aunque las tengan aprobadas en el Instituto y si fueren aprobados no se les permitirá matricularse en Teología sin haber cursado y aprobado antes un año de Metafísica, tan necesaria para estudiar con provecho aquella ciencia.

3.º Tanto los primeros como los segundos deberán satisfacer previamente el importe de las matrículas correspondientes a los cursos de que se examinen, como también los derechos de examen.

4.º Formarán parte del Tribunal para dichos exámenes, además de los Sres. Profesores de Latinidad, los que lo sean de las asignaturas de que hayan de sufrir examen los mencionados jóvenes que procedan del Instituto.

5.º En lo sucesivo no se admitirán solicitudes en nuestra Secretaría de Cámara de ningún escolar, transcurrido que sea el plazo que para el objeto de matricularse se señala oportunamente todos los años... (17).

La Graduació Acadèmica es donà en el nostre Seminari fins l'any 1916, com ens consta per la documentació existent a l'Arxiu del Seminari. El darrer Títol expedit fou pel Mn. Francesc Garau i Pascual, constituït Batxiller en Dret Canònic dia 8-8-1916.

El nostre Bisbe començà una revalorització dels estudis del Seminari (18) que tendrà un gloriós cimal en el pontificat següent, però fou ell qui predisposà totes les coses malgrat el caramull de contratemps que hagué de vèncer, així dia 1-9-1891 disposava:

1.º Los jóvenes que aspiren a cursar en nuestro Seminario de S. Pedro Apóstol de esta ciudad, ora en clase de alumnos internos ora externos, no podrán ser matriculados sin hacernos constar que tienen vocación al estado sacerdotal por medio de certificado de sus respectivos párrocos.

2.º Los que por su inaplicación o poca disposición fueren suspendidos dos veces en cualquier de los cursos o reprobados una sola antes de ser matriculados en Latinidad, no podrán ser admitidos a nuevo exament si lo solicitaren.

3.º Tanto los alumnos de Latinidad como los de Filosofía, Teología o Derecho Canónico que fuesen suspendidos dos veces o reprobados una sola vez en uno de los cursos, no podrán continuar sus estudios en el Seminario, ni solicitar los órdenes sagrados.

4.º El Rector del Seminario dará a conocer a los alumnos del mismo como también a los Sres. Catedráticos esta nuestra disposición a que deberán atenderse en lo sucesivo (19).

El mateix aire respiren les paraules que trobam a l'Edicte d'Ordes de dia 8 d'agost d'aquell mateix any:

También ha acordado S. E. I. que, los que deseen ser admitidos a las mencionadas órdenes, acrediten al tiempo de prentenderlas tener aprobados, al menos para la Tonsura, los años de Latinidad; para Grados, tener aprobados los de Filosofía; para Ordenes

Mayores, tener aprobados el cuarto año de Teología o el segundo de Moral para los que sigan la carrera abreviada, conforme previene el plan de estudios (20).

Aquesta nova manera d'organitzar els estudis va tenir també les seves exigències externes. L'apertura del curs acadèmic era feta amb tota solemnitat dins l'església de Monti-Sion. Un catedràtic, abans assignat, llegia un discurs. El primer, fet pel Professor de Sagrada Escriptura, M. I. Sr. D. Macià Company en l'apertura del curs 1887-1888 sobre el tema: *Importancia social de los seminarios,* ens certifica que és la primera vegada en la història del nostre centre que es fa amb tanta solemnitat degut al nou Sr. Bisbe qui vol enaltir tant la Diòcesi com el Seminari.

Els altres tres que coneixem publicats pertanyen als cursos de 1890-91; 1891-92; 1892-93 i foren fets per: Mn. Jaume Ferrer, catedràtic de Teologia Dogmàtica sobre la importància de la Teologia enfront del naturalisme; Mn. Miquel Cerdà, catedràtic de llatinitat, sobre la defensa de la llengua oficial de l'Església i Mn. Tomàs Pizà, catedràtic de Cànons: Església-Estat respectivament. Ens consta d'aquest darrer la factura de 60 pessetes que presentà la «Tipografía Católica-Balear» al Sr. Parera per les despeses de la impressió de 100 exemplars (21).

Suposam que cada any se'n llegia un fins arribar al curs de 1903, puix serà llavors que per edicte de dia 18 de setembre, ordenà el Bisbe Campins, que el discurs inaugural sigui substituït per una Memòria del curs passat (22).

MILLORES A L'EDIFICI

Aquest rejovenir de la ciència al nostre Seminari en els dies del Pontificat del Bisbe Cervera (1866-1897) va venir acompanyat també d'unes grans millores que es van fent a l'edifici, puix a més de la Capella és tot el conjunt arquitectònic que experimenta modificacions com es pot veure pels plànols presentats a l'Ajuntament i en les llibretes d'obra que hi ha a l'Arxiu del Seminari.

També es destinaven diners a embellir i decorar la casa. Així ens consta per unes factures de José Ferrá «Fabricación de muebles artísticos». Així dia 14-7-1893 en presentava una de 578'20 ptes., quantitat prou elevada en aquells moments (23).

Coneixem també, pel pagament que es féu d'unes factures, la formació d'un Gimnàs en el qual els seminaristes trempaven llurs forces corporals al temps que enfortien llurs esperits i enriquien llurs enteniments (24).

PERE FIOL I TORNILA

NOTES

(1) Fins fa pocs anys hi havia adossada a la paret del Seminari, en el petit pati que hi ha entre la capella i la sala de professors, la làpida municipal: «Calle de Company». Era un carreró sense sortida que midava 13 x 98 palms. Era conegut amb el nom de «Carreró des seminari».

(2) Mossèn Pere-Josep Llompart va néixer a Inca l'any 1807. Entrà com a fàmul l'any 1824, i l'any 1830, essent estudiant de Teologia fou nomenat Professor de Filosofia. L'any següent se li assignà una beca de número per a seguir estudiant Moral, Sagrada Escriptura, Història Eclesiàstica i Litúrgia seguint essent el Professor de Filosofia.

Més endavant fou nomenat «Mestre de patges» passant a viure al Palau Episcopal, i després Domer de la Seu. Exercint aquest càrrec, dia 6-9-1843 va batiar el minyonet Miquel Maura, qui passant els anys seria el bacle de la seva vellesa.

Havent-se graduat com a Batxiller i Llicenciat en Teologia, aconseguí la més alta puntuació a les oposicions de Rector de 1853, i fou nomenat Rector de Sóller. L'any 1857 va prendre possessió de la Rectoria de Santa Eulàlia de Ciutat on hi estigué fins el dia 4 d'abril de l'any següent que passà a la Rectoria del Seminari, substituint el M. I. Sr. D. Mateu Jaume, preconitzat Bisbe de Menorca. Aquí hi estigué fins a la seva mort, dia 20-2-1893.

La seva biografia es pot veure més detallada en el Certamen de Mn. Jaume Bal·le *Estudio documentado de algún período de la historia del Seminario,* però hi manca la gran tasca administrativa que realitzà Mn. Llompart. Son amor profund al Seminari, «al cual después de Dios debo todo lo que soy» el va empènyer a emprendre el caramull d'obres materials que va realitzar, i a renunciar a «la remuneración por mis propios servicios de rector». El nou bisbe Cervera, l'any 1886 demana insistentment els llibres de comptes del Seminari, i Mn. Pere sembla que no en fa gaire cas, per això el Sr. Bisbe li envia una forta reprimenda (A.D.), per aquesta raó dia 17 de gener de 1887 els hi presentà donant-li tot tipus d'explicacions.

Una vegada que el Sr. Bisbe va veure la renúncia de les mensualitats que Mn. Pere Josep havia fet pel Seminari, li escriví un ofici dient: «En nuestros deseos de recompensar de algún modo los desvelos e interés en pro del Seminario, de que por espacio de tantos años ha venido V. S. dando pruebas, no juzgamos justo aceptar la cesión completa que, de su sueldo denegado a los 29 años que como Rector del Establecimiento cuenta, hace a favor del mismo; y queriendo por otra parte no privar en absoluto a V.S. de la gloria y mérito de un acto de desprendimiento tan laudable, hemos dispuesto le sean abonados (500,60) mil reales por tal concepto, debiendo V. S. consignar en el asiento que en el libro de la Caja condona el resto de la cantidad que se le adeuda». Aquest ofici motivà que Mn. Pere li escrivís dia 30 de gener acceptant submissament les ordres del Sr. Bisbe.

(3) No ens consta que fossin els que posàrem als apèndixs 21 i 22 malgrat tots coincideixen a posar la porta principal en el Carrer Montserrat donant accés directament a la Capella.

(4) L'any 1990 ja no existeix tampoc la cisterna, però és l'arcada que uneix el pati de Sant Pere amb l'altre.

(5) Bal·le, Jaume, «Estudio documentado de algún período de la Historia del Seminario» plana 27.

(6) Fins ara s'havia seguit la Ratio Studiorum que havia publicat el Govern el mes de març de 1861.

(7) Bal·le, Jaume. O. cit. plana 25.

(8) Endemés d'aquests Diputats de Disciplina, el Bisbe Cervera va fundar dia 16-3-1888 un «Consejo de Disciplina que entienda en el conocimiento de abusos y faltas tanto de los seminaristas internos como de los externos, que a nuestro juicio envuelvan suficiente gravedad para ello, esclarezcan los hechos y nos expongan las correcciones y castigos que merezcan, consignando por escrito las pruebas y decisiones». Estava compost pel Rector del Seminari, el President de la Dependència i el Catedràtic de Teologia Dogmàtica, A.D.

(9) Arxiu Diocesà.

(10) Butlletí Oficial del Bisbat. 68 (1928) p. 547.

(11) Vide plana 67 d'aquest treball.

(12) Apud Bal·le, op, cit., planes 52-53.

(13) Vide una entrevista amb el M. I. Sr. D. Joan Quetglas «El Obispo Campins y el Seminario». Antorcha, n.º 7 plana 6.

(14) Per això s'havien fundat dia 14-10-1895 tres mitges Beques per a seminaristes teòlegs i sis per a filòsofs, «para premiar la virtud, aplicación y talento» BOM 35 (1895) 339.

(15) Sens dubte no és la mateixa que més tard va establir el Govern i que pensam s'establí a Mallorca constant:

Primer, Segon i Tercer cursos de Llatinitat i Humanitats.

Un any de Filosofia i assignatures de Lògica i Metafísica.

Dos anys de Teologia Dogmàtica i Moral assistint els alumnes a la Càtedra de Moral establerta per a la carrera completa i tenint llavors un professor especial per un curs compendiat de Teologia Dogmàtica.

(16) Primer, Segon i Tercer de Llatinitat i Humanitats.

Un curs de Filosofia amb Lògica i elements de Matemàtiques.

Un altre curs de Filosofia estudiant Mefafísica i Ètica.

Un curs de Teologia Moral Compendiada.

Un curs de Teologia Moral Completa.

Un altre curs de Teologia Dogmàtica i Moral alternat ambdues assignatures.

(17) A.D. apud Bal·le op. cit. p. 28.

(18) BOM 68 (1928) 534.

(19) Arxiu del Seminari, apud Bal·le op. cit. p. 30.

(20) BOM 31 (1891) 239.

(21) Arxiu del Seminari, caixó de sobres de Majordomia.

(22) BOM 43 (1903) 278-280.

(23) Entre les coses que hi surten cal notar un tamboret de noguer tallat a l'estil oriental de 37'50 ptes., dues catifes a 25 ptes. cada una, unes cortines per a les habitacions del Sr. Rector. A.S.

(24) Jordi Fluixà en el mes de maig de 1894 «Por forrar varios otgetos de la Gimnasia» 12'25 ptes. i Francesc Oliver dia 8 de juny del mateix any «por los aparatos de una Gimnasia» 300 ptes. A.S.

Josep Francesc Vich i el pensament religiós heterodox al segle XIX

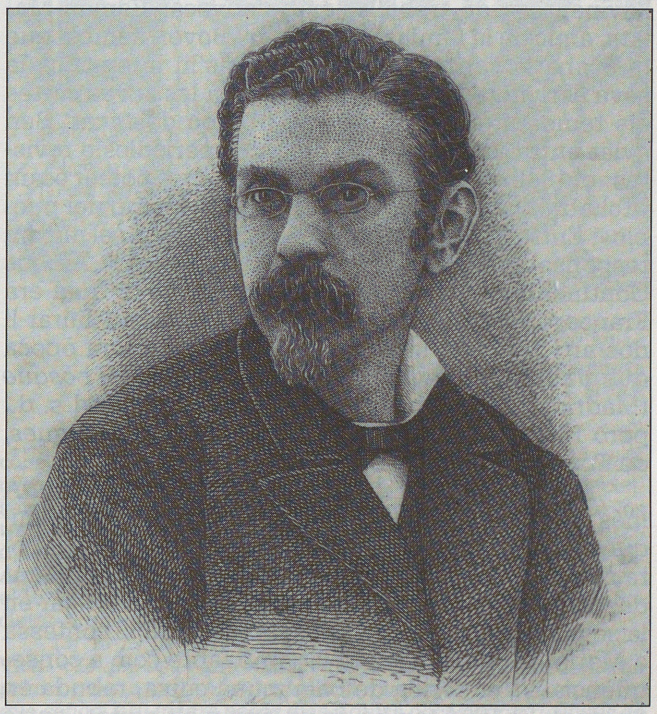
per Joan Mas i Vives

Durant el segle XIX el debat religiós va esser especialment intens. De fet, em sembla que és una de les claus de volta més importants per entendre qualsevol dels aspectes que en vulguem estudiar. Els comportaments polítics, socials i també culturals sovint estan molt directament relacionats amb la tesitura que cada persona defensi en l'ordre del pensament religiós o, fins i tot, en l'ordre dels hàbits religiosos personals. Malgrat el que es pugui pensar, aquest pensament i aquests hàbits no són uniformes; no ho són ni tan sols a l'interior de l'Església, encara que el meu interès d'ara es de plantejar-ho com un dels elements que més afecten tot l'entorn social. En aquest sentit, des dels lliurepensadors fins a les actituds d'ortodòxia més exacerbada el ventall de possibilitats és molt ampli i molt divers. Però en qualsevol punt que ens situem hi trobarem la mateixa vehemència i això és el que en vull destacar, perquè és el que denota la importància que té en la configuració d'aquell moment històric. No hi fa res que sigui un catòlic integrista de la dècada dels 80 o un racionalista republicà tocat d'agnosticisme de l'època del Sexenni revolucionari qui parli, perquè, encara que defensin idees oposades, ho fan en un to molt semblant. Un i altre pensen que gairebé els hi va la vida, en allò que diuen, i això és el que certifica la vigència i la importància d'aquest debat.

És a partir d'aquest marc que s'expliquen els diversos processos canònics que l'Església de Mallorca té avui iniciats, referits a personalitats d'aquella època, o fets com la fundació dels Missioners dels Sagrats Cors el centenari de la qual commemoram enguany i LLUC el vol festejar amb aquest número monogràfic. Voldria contribuir-hi amb una breu nota sobre Josep Francesc Vich, un autor que se situa a l'altre extrem de la corba que he presentat, però que té una certa incidència en el primer romanticisme mallorquí.

DE PALMA A MADRID, UNA BIOGRAFIA ACCIDENTADA

J. F. Vich va néixer el 10 de gener del 1827, a Palma. Era fill d'Ignasi Vich, un important advocat de Palma —jutge de primera instància pel partit d'Esporles des del 1824—, que també s'havia sentit atret per la literatura: era autor de diverses obres de teatre, molts de poemes i alguns treballs relacionats amb la seva professió, tot en castellà i inèdit a l'hora del seu traspàs. Aquest es va produir el 10 de març del mateix

Jeroni Rosselló, amic de J. F. Vich, però discrepant de les seves idees

1827, exactament als dos mesos del naixement del seu fill (1). Això, a més de la penúria económica que degué ocasionar a la família, va condicionar molt la vida de J. F. Vich, malgrat la dedicació exemplar, però segurament també massa absorbent, de la seva mare Anna Sastre.

Vich formà part dels primers alumnes de l'Institut Balear el 1836-1837 i, com molts d'ells, després, a partir del 1843, es va instal·lar a Barcelona, on estudià els primers cursos de lleis, fins a l'octubre de 1847. Allà hi va establir una relació molt íntima amb Jeroni Rosselló i Ribera i amb Marià Aguiló i Fuster (2). Anna Sastre també va passar a viure, amb el seu fill, a Barcelona i em consta que a casa seva s'hi hostejava algun altre mallorquí, sobre el qual ella exercia una autèntica tutela. Almenys així ho va fer amb Jeroni Rosselló, el qual l'11 d'agost del 1847 li demanava que acceptàs, en les mateixes condicions, un cosí seu. Pel que fa a Marià Aguiló potser també va viure amb la família Vich entre novembre del 1844 i octubre del 1847, encara que no ho puc assegurar. El que ell mateix diu

és que hi va entrar en contacte en aquella data, poc després de la mort de la seva pròpia mare, el 22 de novembre del 1844, i que en Anna Sastre i en el seu fill hi trobà una confident amatent que intentà de consolarlo d'aquella pèrdua, i un amic per a qui sempre va estar disposat a fer qualsevol sacrifici (3).

D'aquesta època són els dos primers poemes catalans de Vich que don a l'apèndix, deguts, sens dubte, a la influència directa de Marià Aguiló i imbuït el segon d'un autèntic esperit de Renaixença, com ja ha estat assenyalat (4). L'octubre del 1847, però, Vich va decidir passar a viure a Madrid, quan se li presentà l'avinentesa de treballar amb l'advocat Ramon Malats, amic de la família. Pel que diu Bover, sembla que hi acabà la carrera, però sobretot s'hi intensificà la seva activitat literària. En efecte, en les seves cartes els temes literaris hi ocupen un lloc destacat. Ben aviat entrà en la redacció d'alguns periòdics o revistes: el 1848 el trobam a «El Ensayo», que potser és un títol abreujat, i a partir del 1849 a «El amigo del pueblo». Entre gener i octubre del 1858 va esser el màxim responsable de la redacció de la «Revista de Ambos Continentes», l'únic col·laborador fix de la qual era Francesc Pi i Margall, que tenia l'obligació de lliurar-li dos articles cada mes. És en aquesta darrera època que publica les seves narracions *La cruz del bosque* (Madrid 1857), *El canto de la lechuza* (Madrid s. d., però 1858), i la traducció de les *Poesies fantàstiques*, de Tomàs Aguiló (5).

La vida de Vich va esser més aviat atzarosa. A més dels canvis de residència, les dificultats econòmiques i els treballs insegurs, si exceptuam la col·laboració amb Ramon Malats, potser no gaire remunerada, els desenganys de tota mena varen sovintejar en la seva biografia. El 21 de desembre de 1853 confessa a Marià Aguiló que jeu al llit amb febre com a conseqüència d'una ferida de bala a una cuixa, rebuda en un duel. El 1854 també és un any molt agitat: entre gener i juliol resideix a Palma on mira de malvendre totes les seves pertinences i propietats i demana crèdits perquè ha contret un deure molt gros a causa d'un desfalc. Durant aquells mesos, Marià Aguiló resideix a Madrid i pot tenir cura de la mare de Vich. Finalment aquest aconsegueix de resoldre els seus problemes econòmics i torna esser admès a casa de Malats, que devia esser la víctima del desfalc. Vich tornarà a Mallorca el juny del 1859, quan se li declara una greu malaltia. En aquesta ocasió els seus amics mallorquins el varen haver d'ajudar perquè pogués llogar una caseta a Andratx, on va morir el 21 de setembre del 1859, als 32 anys.

UNES IDEES CONTROVERTIDES

Vich era un personatge apassionat i sentimental. Ben aviat es va decantar per opcions polítiques progressistes. A les cartes de Jeroni Rosselló hi ha postdates de Joaquim Fiol i Pujol, cosí de Rosselló i després director del diari demòcrata «El Iris del Pueblo» (1855). En els anys 50, les afinitats ideològiques entre aquests dos personatges semblen evidents. També la «Revista de Ambos Continentes» estava lligada al Partit Demòcrata i les idees d'igualitarisme que Vich defensa, en les seves narracions, molt fulletonesques, també tenen aquest origen (6). Jeroni Rosselló i Marià Aguiló no hi estaven gens d'acord i veien en aquestes actituds la causa de totes les desgràcies de Vich. *Tu espansion en cosas politicas y sociales en que maldito lo que entiendes te ha creado enemigos, te ha puesto en berlina y Dios sabe los disgustos que te prepara,* li deia Marià Aguiló el 9 de maig del 1854. Però ell no estava disposat a renunciar-hi i el 7 de setembre de 1858 replicava a una observació semblant: *te repugna lo que hay de* partit-pris *en mis escritos. Ese* partit-pris, *amigo mío, equivale á la intencion del autor, es hijo de sus convicciones, de sus creencias, de su fé, y bajo de este concepto no puede faltar en una obra.*

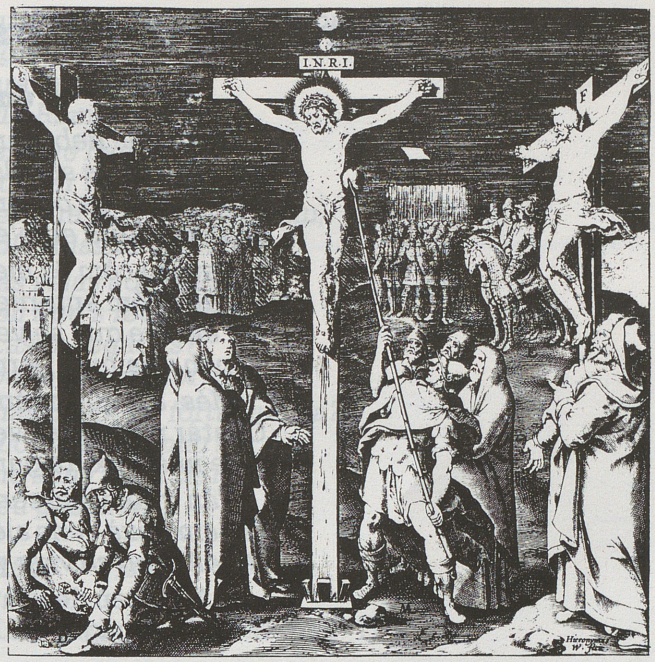
El tema de les creences i de la reflexió religiosa també apareix en aquests papers. Cap al 1849, Vich sembla que ha perdut del tot la fe. El 9 de maig del 1849 J. Rosselló li diu: *quisiera ver en tus versos menos ideas equivocadas y absurdas y que no manifestasen tan tristemente un corazon seco de creencias* i el 8 d'agost del mateix any insisteix en l'al·lusió a la *carencia de fe que hay en tu corazon.* No sé si això era exactament així, perquè, amb el temps, l'atac de Vich es dirigí molt especialment contra les formes d'institucionalització de la religió i, per contra, defensà un tipus de religiositat més primitiva i més arrelada en la consciència individual. El poema *Redempció,* que reproudesc a l'apèndix, va sortir al «Diario de Palma», un diari conservador, curiosament a l'època en què, coincidint amb la seva estada a Palma, publicava moltes altres peces a «El Genio de la Libertad», de signe progressista (7). Els seus amics Marià i Tomàs Aguiló ho degueren fer possible i devien estar ben satisfets de poder oferir una obra de Vich tan intensament religiosa. No l'he pogut datar: potser és també de l'època d'estudiant a Barcelona, però em sembla igualment probable que l'escrivís el 1854 mateix i això voldria dir que el retorn a Mallorca també implicà la recuperació del català, encara que d'una manera del tot ocasional, com a llengua literària pròpia.

La defensa i l'adhesió a un Crist capaç de sacrificar la vida per salvar la humanitat, el proïsme, és molt en la línia del pensament de Vich dels darrers anys. Exposa aquest pensament en diverses cartes a Tomàs Aguiló del 1858 i 1859, molt llargues. L'autor de les *Poesies fantàstiques* és un representant il·lustre del catolicisme més intransigent i monolític, amb alguns tocs d'integrisme. Vich, en canvi, parla del rebuig de la riquesa, de l'altruisme, del sentit del deure, del valor de la pròpia consciència, i això ho barreja amb un anticlericalisme gairebé visceral. El 7 de setembre del 1858 ho argumenta així: *A estas conclusiones me han conducido mi filosofia, mi estudio del corazon del hombre y de los males y marcha de la humanidad. Creo que son conclusiones cristianas á todo serlo, y es bien estraño que yo que sin dejar de ser cristiano hasta lo más íntimo de mi alma, no me confieso, no voy á misa, ni respeto la sacrílega é inmunda doctrina de la autoridad; que yo que miro en el pa-*

pado actual el cumplimiento de la profecia de mi divino maestro de que vendria sobre la tierra el reinado del anticristo; que yo que tengo escrúpulo y hasta me hago un cargo de conciencia de hallarme ya rozando la edad del sublime mártir sin haber sido escomulgado todavia; que yo que no transigiré nunca con esa turba farisaica de simoniacos con esa clerigalla soez y bigarra que para garantir sus intereses mundanos quiere poner freno á mi razon, contestando con la hoguera á mis mas bien intencionados raciocinios; que quiere embrutecerme y hacerme abdicar la dignidad de hombre diciendome «apaga esa lumbrera de la inteligencia que te ha dado dios para distinguirte de los animales», que al lado de aquella incomparable sentencia del ministro de paz «si he hablado mal mostradme en donde está mi error y si he hablado bien porque me pegais», levanta la sacrílega congregacion del índice y dice: «cree ó muere; la misa ó la horca», no es comprensible repito, que yo que asi pienso y asi obro haya llegado á tener creencias tan arraigadas, y que tu que eres tan rígido observador de las formas y las fórmulas, que tu que me tendrás por impio y de madera aproposito para combustible, me des unas tan lamentables muestras de escepticismo. Pero sí, se comprende: es que yo busco las creencias por la razon y consigo arraigarlas en mi alma y tu, con mengua de tu talento te posternas ante el rutinarismo y entregandote atado de pies y manos á esos hijos de mago que prohiben á tu inteligencia creer otra cosa distinta de lo que á ellos les conviene, consigues tan solo una impotente voluntad de tener fé que no puede resistir al menor embate. Aquest estil efusiu i demagògic és el més característic del Vich polemista. A Tomàs Aguiló aquests li semblen arguments «nauseabundos», «exabruptos», però ell, en carta del 12 d'abril del 1859, quan ja està greument malalt, encara se'n defensa fent un gran elogi del Sermó de la muntanya, apel·lant al seu amor pel proïsme, i declarant-se cristià pur, al marge de «sectes» catòliques, ortodoxes o de qualsevol altre tipus.

Al meu parer Vich és una prova més de la intensitat amb què es viu la problemàtica religiosa al segle XIX. El seu pensament recorda alguns aspectes del socialisme utòpic del Jeroni Bibiloni de *Cristiano-socialistas* (Palma 1848), però també pot servir de precedent als plantejaments molt més radicals, iconoclastes i heterodoxos que deu anys després exposaria Miquel Quetglas a *Cuestión religiosa* (Palma 1869), un opuscle durament combatut des de «La Dulzaina» per Tomàs Forteza, precisament un altre amic íntim de Marià Aguiló. Tot plegat demostra que la radicalització religiosa, en un sentit i altre, va esser molt freqüent en aquella centúria.

JOAN MAS I VIVES

Està axecada la creu... Y es el Rey del cèl qu'hey mor...
(«Redenció», de J. F. Vich)
Una de les «Evangelicae imagines»
ideades pel P. Jeroni Nadal, S. I. (1593)

NOTES

(1) Joaquim Maria BOVER, *Biblioteca de escritores baleares* (Palma 1868), pàgs. 521-524.

(2) De fet, aquest article és conseqüència directa de la lectura dels epistolaris amb aquests autors. Concretament he pogut consultar les cartes trameses per Jeroni Rosselló a Josep Francesc Vich entre el 7 de gener del 1847 i el 14 d'abril del 1858 (conservades a l'Arxiu Marià Aguiló de la Biblioteca de Catalunya), les trameses per Vich a Marià Aguiló i per M. Aguiló a Vich entre el 26 d'octubre del 1847 i el 2 de juny del 1859 (també a l'Arxiu Marià Aguiló) i encara les cartes de Vich a Tomàs Aguiló, escrites entre el 15 de febrer del 1851 i el 12 d'abril del 1859 (conservades a la Societat Arqueològica Lul·liana).

(3) El 23 de juny de 1848 M. Aguiló escriu textualment a Vich: *«Yo que sé lo que vale un amigo franco y que te cuento en primer puesto entre el reducidísimo número de los que tengo, yo que conocí á tu madre pocos días y quizá pocas horas despues de haber perdido la mia, yo que sé cuanto he echado de menos sus conversaciones en estos diez meses que llevamos de ausencia conozco cuan grande y cuan sabroso seria el placer que tendria en abrazaros á entrambos y en vernos á menudo».*

(4) Cf. Josep MASSOT I MUNTANER, *Els mallorquins i la llengua autòctona* (Barcelona ^{2}1985), pàgs. 62-63. En nota a peu de pàgina ja vaig reproduir el poema al meu treball *Problemàtica de la Renaixença a Mallorca,* «Randa» 22 (1987), pàg. 52.

(5) *Baladas escritas en mallorquin por D. Tomás Aguiló y vertidas al castellano por José Francisco Vich* (Madrid 1858), 95 pàgs.

(6) Per a la seva obra narrativa vegeu Damià PONS, *Catàleg parcial dels narradors mallorquins del segle XIX,* «Randa» 14 (1983), pàgs. 88-89. Cal dir que el títol de *Vigilias del hogar, coleccion de leyendas originales,* que Bover cita, i Pons recull, amb peu d'impremta de Madrid, impr. Balear á cargo de Juan López, 1858, en realitat és el títol general que Vich havia triat per al volum de «llegendes» que havia començat a publicar: la primera obra d'aquest volum era *El canto de la lechuza* —per això no porta peu d'impremta—, la segona es titulava *La sombra del ahorcado,* però ja no va esser a temps de publicar-la.

(7) A més de *La llengua llemosina,* que podeu veure a l'apèndix, entre el 1854 i el 1855 almenys hi publicà els següents poemes: *El templo de la amistad* (20-III-1854, dedicat a J. Rosselló i M. Aguiló i datat al 1848), *Un lazo mas* (2-IV-1854, escrit el 1849 amb motiu de la mort del pare de Rosselló), *Un áy. Sobre el sepulcro de mi esperanza* (9-IV-1854, datat el 1850), *Adios amores mios* (30-IV-1854, datat el 1849), *A la señorita doña Concepcion Malats y Ugarte* (21-V-1855).

APÈNDIX: TRES POEMES CATALANS DE J. F. VICH

A una nina

Dexàume debaxàr se dolse lira
Penjàda en es simàls d'una àlta sòca,
Que jà es méu còr en sos batechs la tòca
Se boca cantà emb'ella jà suspira;

Veureu còm es méu cànt el mon admira,
Veureu còm enterneix se dura ròca,
Qu'encàre que se veu me sia pòca
Ténch una nina hermosa que m'inspira:

Més, ày, que cuànd heu dig y pens ab'ella
Cantàr no pug, se veu quéda jelàda,
Y se nua s'axuta gargamélla;

Tàn gràn và esser s'afècta d'una uyàda,
Qu'em dexà sens alê, còm si en capélla
Batallàs en se vida y màrt fallàda.

(«Almacen de Frutos Literarios, núm. 15, 3-X-1847, pàg. 14).

La Llengua Llemosina. Á Mariano Aguiló.

¿Que's féu aquell llenguàtje que'n roncos cànts de guèrra,
Mesclàts eb croxits d'àrmas, l'Europa v'axordar?
¿Que's féu aquell llenguàtje que, d'es seu còr, la terra,
Devànt el qui'l perlàva, llorér feye brotàr?

¿Que's féu la llengua fòrta, soldàts aragonesos?
¿Que's féu la llengua dolsa, poetas llemosins?
¿La qui asustàva exercits ò'ls còrs tenia presos,
Segons qui la parlàva, cantors ò paladins?

¿Que's féu? Cuant àntes era d'el mon réina y senyora,
Callàvan els monàrcas devànt el d'Aragó;
Mes àra jà no càllan, que'l mon jà no l'adora,
Que'l mon ha fet cént trinxas d'el provansàl penó.

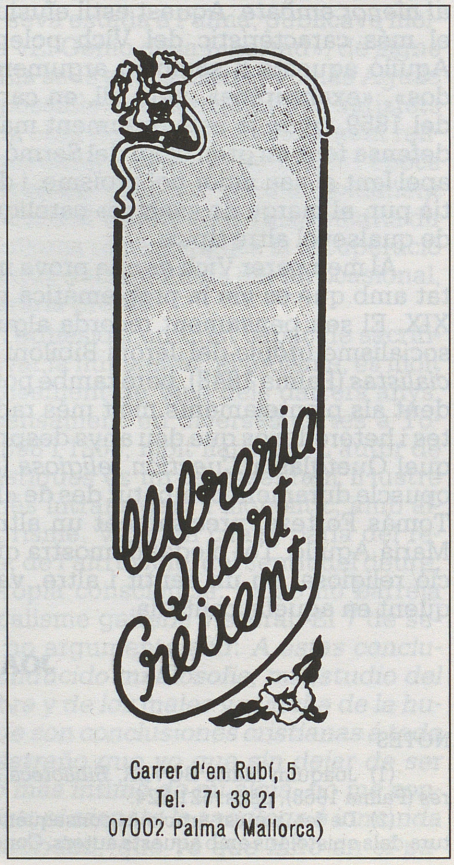
Un tems, bàx rejiós sòtils, els càntichs seus sonàvan,
Devànt d'hermosas ninas, de l'àrpa acompanyàts,
Un téms els fòrts monàrcas sas àlas arrufàvan,
Cuàn lléis la llengua nòstra dictàva à las ciutàts.

Mes ay! que d'àltras llénguas, que's tròban réinas ara,
Sens veu, càttan ausili ploràntels seus bossins,
Que cuànt, cridànt d'enveje, Castèlla alsà sa càra,
Rompe'l llenguàtje nòble d'els nòbles llemosins.

Y prést de'l réy an Jàume la llengua serà màrta,
Fojir, prést, la veurem d'el pòble y la ciutàt,
Vivint, tàn sòls per bèfa, à la muntànya y l'hòrta,
Y prést las tres suràdas ferá en el Llobregàt.

Mes jò beuré de l'àigua d'el riu, cuànt màrta siga,
Que vida'n la màrt séva tendrà sempre mer mí:
Honrànt la meva boca jò vull que sempre estiga,
Que cuànt no fos tàn nòble, vàx nexe mallorqui.

¿Y que si làis hermosos no dona jà á l'orátje
La lira llemosina, rompuda per la sòrt?
L'ambàt en màrta eusina, no fà perlà'l fuyàtje,
Mes llun [sic= *«lluu»*], *al sòl, sa sòca que guarda un gràn recòrt.*

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

¿Que fà, puis, que una llèngua tan sòls visca á l'història?
¿Que fà que'l mon li diga «llenguàtje jò no't vull»?
¿L'escàrni, per ventura, li robarà la glòria,
D'haver sigut pérlàda per l'inclit Ramon Llull?

¿Li robarà'l despreci las gàlas que l'adornan,
Las ròsas que'l seu tronch brotà per téms tàn llàrch?
¿Dexa'l ferán els sigles, per mes que'ls ànys no tornan,
D'esser la llèngua dolsa d'el dols Aussias Màrch?

¿Qu'impòrta que l'enjégan las sàlas adornàdas?
¿Qu'impòrta l'escarnesca aquell que's féu senyor?
¿Qu'impòrta qu'agonisi en bocas renegàdas?
Que sòls honràt estiga cuànt pàrle'l llaurador?

¿Qu'impòrta qu'àltres llénguas li mògan fòrta guèrra?
¿Qu'impòrta méntras nédi Mallòrca per la màr?
Si cuànt un llòch no tròbi en que sonà en la tèrra,
Allà sabràn las onas l'imperi seu guardàr.

Barcelona 1846.—Vich.

(«El Genio de la Libertad», 21-V-1854, pàg. 1)

Redenció

Fosca negra y fòra'l sòl,
¿Qué s'ha fet la llum del dia?
¿Per qué l'àstre que l'envia
Corre'l cèl vestid de dòl?

La màr s'alluña bramànt
Dins els fons més endinsàts,
D'àiguas els rius axugàts
Es tornan á omplir de plànt.

Plànt amàrch, sèmpre crexent,
¿Qui es qu'el plòra cuànt se veu
Per lo redó d'una creu
Á tot el pòbble riguént?

La bòira s'alsa còm fum,
Y s'estén còm fum espes,
La flama'n els bòschs ha pres,
Ella sòla dona llum.

Llum que de sànch te'l color,
Que llúu de la bòira dins,
Y es veuen mil xerafins
Plorà'n aqueixa claror.

Angels del cèl ¿per qué ploren?
Hòmos del mòn ¿per qué riuen?
Si entre dolors aquests viuen,
Y aquells sentirlos no pòren?

Per entre la bòira es véu
Allá demunt la muntàña
Que el plànt de aquests àngels bàña.
Està axecàda la creu.

Ja està el martéll ressonànt,
Y es el Rey del cèl qu'hey mòr:
Just es dels àngels el plòr,
De la tèrra y màr l'espànt.

Hòmos durs ploràu també,
Bàix de la víctima anàu
Y en sa sànch, del front rentàu
La sombra qu'Adàm hey fé.

Borràu pròmte aqueixa seña,
L'hòra ha vengut de ferhó,
Ja la sànch réga el turó,
Y se conmóu cada peña.

La que bàix del pàl, el vàs
De Adàm cubreix, sàlta á tròssos
Y es mòuen d'Adam els òssos,
Còm si la trompa sonàs.

El seu càp d'òs blanch sortit,
Mira cridànt á las génts,
Y el renòu dels eleménts
No pot aufegàr son crit.

¿No'l sentiu? anem, anem,
Axacáts de dins el fànch,
Un deu mos dona se sànch
Perque emb élla mos rentem.

Ja obri els brassos à la creu
Per morí y abrassarmos,
Baixa el càp per beneirmos
Y amb ulls sechs el mirareu!

No Deu meu, jo't plor, Deu meu,
Jo te crech vénte morí,
¿Qui será que muria axí
Que no sia tot un Deu?.—VICH

(«Diario de Palma», 13-IV-854, pàg. 1).

Fundació Cultural PREFAMA

QUARTA CONVOCATÒRIA DE BEQUES

BASES

1.— Es convoquen tres beques per a estudis de nivell universitari o Formació Professional de segon grau o similar, per al curs 1990-91.

2.— Podran sol.licitar-les els naturals o residents en els termes de Llucmajor, Porreres o Santanyí.

3.— Els interessats podran formalitzar la petició presentant la corresponent documentació en el domicili social de la Fundació (C/. Bisbe Pere Roig, 29, Llucmajor) entre els dies 2 de juliol i 15 de setembre de 1990.

4.— La documentació a presentar és la següent:
a) Imprès de sol.licitud, que es facilitarà a la pròpia Fundació.
b) Fotocòpia de la Declaració de l'Impost sobre la Renda.
c) Certificat d'estudis del curs 1989-90 o del darrer realitzat.
d) Informe de dos professors.

5.— Els becaris de la Fundació per al curs 1989-90 hauran de formalitzar la petició de pròrroga per al curs 1990-91 en les mateixes dates que els nous peticionaris i presentaran la següent documentació:
a) Imprès de sol.licitud, que es facilitarà a la pròpia Fundació.
b) Certificat d'estudis del curs 1989-90.

6.— Durant la segona quinzena de setembre es farà públic el resultat de la convocatòria, segons resolució de la Comissió constituïda per a tal fi.

7.— A l'inici del curs es farà efectiva la meitat de l'import de la beca i durant el segon trimestre l'altra meitat, prèvia certificació de l'aprofitament acadèmic i de les avaluacions parcials, si s'han celebrat.

8.— La concessió d'una beca per al curs 1990-91 (incompatible amb la titularitat de qualsevol altra beca) suposarà la seva pròrroga fins a la finalització dels estudis, sempre que les circumstàncies econòmiques familiars i l'aprofitament acadèmic ho justifiquin.

9.— Els becaris de la Fundació Cultural Prefama es comprometen a realitzar, una vegada acabats els estudis, algun treball social relacionat amb la seva especialitat en els seus respectius municipis, de forma gratuïta i durant un període no superior a un any, compatible amb qualsevol altra activitat professional.

10.— La participació a aquesta convocatòria suposa la total acceptació de les bases. El Patronat de la Fundació Cultural Prefama es reserva la definitiva resolució de qualsevol incidència que pugui sorgir i la interpretació de les bases de la present convocatòria.

Llucmajor, juny de 1990.

(Informació: Sra. Maria Vidal Pons. Tel. 66 01 54)

Podrem ser missioners dels Sagrats Cors cent anys més?

per Emilio Velasco, Pere Riera, Miquel Mascaró i Gaspar Alemany, m.SS.CC.

Quan escrivim aquestes línies pensant en el futur del nostre Institut, estaran a punt de complir-se els seus primers cent anys. Ens anima el desig de poder oferir la nostra aportació tot just encetam un nou segle de la nostra família missionera. Els qui signam aquest escrit no hem viscut el desplegament en tota la seva amplitud d'aquesta congregació nascuda a Sant Honorat de Randa el 1890. Tot i això creim que des de la nostra condició —a hores d'ara formam part dels més joves a l'àmbit europeu— veim que la nostra congregació no s'allunya gaire del procés viscut en general en aquest darrer quart de segle a totes les institucions d'església.

La vida de qualsevol institut religiós s'ha vist marcada per un fet d'importància cabdal: El Concili Vaticà II. Avui es pot avaluar el que ha suposat aquest període de vint-i-cinc anys que abraça el començament del Vaticà II fins el dia d'avui.

Tres etapes successives han dibuixat la nostra fesomia (1):

1.—L'IMPACTE DEL CONCILI

La mateixa paraula «impacte» denota una inflexió en la marxa de la vida de l'església. Pel que fa als religiosos la documentació que produí el Vaticà II, molt especialment «Perfectae Charitatis» recentrà el carisma, l'espiritualitat, l'estil de vida, la missió. Aquest esdeveniment donà pas a una nova etapa sens dubte més convulsiva però alhora profitosa.

2.—LA DESINTEGRACIÓ

Acabat el Vaticà II s'encetà una etapa de deu anys, del 1966 al 1977 que segurament el qualificatiu de desintegradora no és exagerat. Fou el moment que el nostre institut de missioners, seguint les indicacions del Concili, es reuní en un espaiat procés de reflexió, és el moment del Capítol Especial dels anys 1969-70. Indubtablement aquest fet ha resultat del tot important en l'esdevenidor de la congregació. Fou el bull de nombroses posicions enfront del carisma i ministeri, de la vida en comú, etc., el que desembocà en la síntesi que ha conduït —i condueix— moltes de les nostres reflexions anys després. Cal dir que aquest procés va estar marcat per l'audàcia d'uns, la resistència d'altres (un grup poc nombrós), la immaduresa davant un nou horitzó, però per damunt de tot aquesta assemblea posà uns fonaments teològics en les seves diverses vessants que superaren la desintegració produïda per altres factors (desconcerts, secularitzacions, crisi vocacional) com també la pròpia d'aquell moment de recerca.

Aquesta dècada posa en circulació un nou vocabulari en la vida dels religiosos: disponibilitat, pertinença, identitat, ministeri específic, apropament als pobres, nous estils de govern. Un esplet de documents de gran envergadura ajudaren a cercar i centrar la vida i missió d'aquest petit grup que ara fa 100 anys.

3.—LA INTEGRACIÓ

A la tercera etapa que arriba fins avui, i és certament la que ens ha tocat viure a nosaltres, hi escau bé la paraula integració. L'any 1981 apareixen les Constitucions o Regla de Vida després d'un període experimental de renovació no exempt de tensions per tal de redefinir la nostra presència dins l'Església i el món. En aquest temps es pretén la coordinació de paraules com vida-missió, fe-cultura, evangelització-

promoció, ministeri sacerdotal-carisma propi, persona-comunitat, etc. De bell nou arriba la il·luminació en part a través de documents de la Santa Seu i de la praxi de les diverses comunitats que van experimentant un nou estil de ser missioners dels SS.CC.

Malgrat això continuen presents algunes ombres: crisi vocacional no superada (sobretot a algunes zones), un cert descoratjament de cara al futur, desvalorització acrítica d'algunes obres i ministeris, certa resistència a acceptar la pluralitat en el si de la mateixa congregació i el perill latent d'homogeneïtzar qualsevol apostolat amb el carisma propi.

La successió no matemàtica d'aquestes etapes ens mena a l'avui, al present que mira vers el futur des d'aquí, (altres companys en aquest número de **LLUC** ho fan des d'altres llocs) amb «la ullada cap enrera» d'uns cent anys visctuts.

Al si de l'Església es parla molt i en bona hora del seguiment de Jesús, de la vida cristiana en clau de seguiment del Crist. Aquesta categoria evangèlica tan expressiva no és en absolut aliena a la nostra opció de seguiment en la vida religiosa. El nostre carisma, espiritualitat i ministeri específics faran un bon servei a la vida de les esglésies locals on ens trobam si és de debò l'expressió de l'essencial a tot cristià viscut amb radicalitat evangèlica i que un dia Joaquim Rosselló dibuixà amb uns trets propis. Creim que el nostre gra d'arena en la construcció del Regne passa pel «siau qui sou» en tota la seva amplitud i no per la dissolució dins un marc eclesial a vegades inconcret, llunyà i poc interpel·lador de la nostra condició de religiosos.

El P. Rosselló insistí de paraula però sobretot d'obra en la presència dels seus religiosos dins l'església local. Aquesta fita no pot quedar oblidada en el futur. Servei des de la disponibilitat als Bisbes amb l'oferiment dels trets específics de M.SS.CC, sense confondre el que feim amb el que ens és específic. Això si, sabent que no aspiram fer el que ens agradaria més sinó intentar respondre al que realment és una crida i hi volem respondre.

MISSIONERS CONTEMPLATIUS

Contemplació per a l'acció oferint alguna comunitat més intensament dedicada a la vida de pregària, oberta de pint en ample al Poble de Déu per tal de participar de la mateixa vida. Creim que dins la nostra tradició aquest és un fet irrenunciable i que a Mallorca seria possible assajar-ne l'experiència.

Un tret ineludible per nosaltres és continuar essent «simples preveres que viuen en comunitat», compromesos a mostrar que és possible ser paràbola entenadora del que suposa viure en comunitat l'evangeli de Jesús; sense cap presumpció els religiosos missioners dels SS.CC. haurien de seguir fidels a la tradició familiar que han marcat aquest segle, sense sentir-nos obligats a cercar a altres indrets el que no són capaços de bastir a ca nostra.

Amb els pobres, pels pobres, i com els pobres. No són exclusiva dels religiosos, els pobres. És l'Església com Jesús que fa l'opció d'apropament als marginats des de les més variades formes, defugint però el paternalisme, la commiseració o altres postures poc alliberadores. Els Missioners dels SS.CC. l'any 1975 a l'Assemblea capitular vàrem prendre molt seriosament l'opció pel Tercer Món, pels pobles que suporten la desigualtat (suposam que els nostres companys d'Amèrica i Africa en parlaran a aquest mateix número) i necessiten la presència solidària de l'Església. Pensam que aquesta presència de l'església entre els pobres la podem viure també aquí a l'Europa satisfeta, econòmicament desenvolupada, amb la nostra inserció com a comunitat missionera que s'adreça als llocs més necessitats i que sovint coincideixen amb llocs de treball pastoral de poc prestigi i els més mals d'omplir en els organigrames diocesans i congregacionals.

MISSIONERS DELS SS. CORS

Quelcom més que un títol. És una espiritualitat fonamentada en el principi del Déu-Amor. Missioners que acompanyen la gent que té el cor traspassat com el de Jesús. Sabem que la devoció als Sagrats Cors es fonamentà en determinades pràctiques devocionals; avui l'espiritualitat no pot defugir les arrels bíblico-teològiques que hauran d'aterrar a la praxi pastoral.

¿És possible avui i en el futur parlar de l'espiritualitat dels SS.CC. com a distintiva de la nostra congregació? Més encara ¿podem fer que els laics pugin també participar de la mateixa espiritualitat de tal manera que els ajudi a ser bons deixebles del Crist, és a dir, cristians compromesos amb l'església i el món?

Són preguntes que a ca nostra, a la congregació, ens les feim i hi cercam resposta. La nostra recerca no s'esgota. L'espiritualitat que anima la nostra vida religiosa ens ajuda a presentar al nostra ministeri el Déu i Pare de Jesús amb l'expressió pròpia dels qui no volen renunciar a la humanitat de Jesús, el del cor gran i ample on hi segueixen cabent els seus preferits: els feliços proclamats a les; benaventurances i que dins un món on es proclamen altres felicitats candrà continuar la tasca del Mestre.

Ben segur que a aquestes pàgines hi manquen altres aspectes que defineixen el tarannà dels M.SS.CC. i els seus treballs a les diverses esglésies locals on són presents. Són pàgines escrites amb l'afany de respondre afirmativament a la pregunta inicial. La nostra família té passat i això és bo, viu el present, i tant de bo pugui desplegar-se en el futur no a qualsevol preu, amb l'agilitat d'aquells primers anys de la fundació, amb la gosadia d'aquells homes d'esperit fidels als seus principis, al seu carisma.

El moment històric no és el del segle XIX, els reptes de l'evangelització han variat sensiblement ens toca respondre ara a nosaltres.

Els Missioners dels SS. CC. de Mallorca a l'Argentina 1941-1990

per Cándido A. del Val

EL NOSTRE CARISMA I LA SOLIDARITAT

El Carisma fundacional de la nostra Congregació descobreix el cor del Pare Déu, en Crist. A Ell, el veim traspassat en els traspassats de la terra.

De la nostra part aspiram a imitar-los, encara que sigui d'enfora. Ho intentam. El seu Camí és el nostre Camí, que s'identifica amb Ell mateix. Però en desafia el fet que s'hagi complicat la vida per als homes, sobretot per als caiguts, humiliats i menyspreats.

Aquest camí, l'home, desitjam recórrer a l'Argentina els Missioners dels SS. CC.

Des que vàrem arribar en aquest interessant país ens hem volgut moure així.

PRIMER VA SER A LA CIUTAT DE RÍO CUARTO, PROV. DE CÒRDOVA

Primer el Seminari Major i Menor. Totd'una la Parròquia del Sagrat Cor, a la mateixa ciutat.

Del 1941-1974 en el Seminari.

A la Parròquia hi estiguérem tres anys més: 1977.

Aquestes dues obres oferiren espais meravellosos per desenvolupar la solidaritat cristiana.

Col·laborar en la «preparació» dels nous Sacerdots, a potenciar la missió de l'Església, i un servei pràctic a la Diòcesi. Estar al front de la Parròquia ens ajudà a canalitzar inquietuds, a donar unitat al nostre treball i més coherència en tota la resta. De totes formes qualque cosa ens preocupava.

I va ser la mateixa coherència evangèlica i eclesial que en 1977 ens va empènyer a deixar-ho tot en mans autòctones, en els sacerdots formats, ja sota la nostra responsabilitat.

Però la raó forta era una altra: anar a altres llocs més necessitats.

UN BARRI POPULAR A BUENOS AIRES, CAPITAL (1970)

La tasca la va començar el P. Joan F. March, avui rector de Sta. Maria de La Real, de família ben coneguda a Mallorca.

Els seus molts veïns són de classe mitjana-pobra!

Vivint en 115 edificis més 11 «torres», de 14 a 22 pisos, unes 40.000 persones intenten crear ambient de «barri nou», en la ja populosa Buenos Aires. Però tots aquests habitants just ocupen un espai de 400 x 200 m. Són llargues teringues d'edificacions.

Allà vàrem treballar tres sacerdots de la Congregació del P. Joaquim Rosselló.

Com que els llatino-americans són tan associatius no costa organitzar la participació del laic.

Hem de reconèixer que amb la inestabilitat política, i l'empobriment econòmic del país, ara, molts de veïns estan passant a augmentar les anomenades «villas de emergencia» o «villas miseria», en condicions de vida infrahumana.

És possible llegir en aquests barris tan humils la llegenda «bienvenida clase media». Fenomen social!

DUES PARRÒQUIES MISSIONERES A AMBIENTS MAPUTXES, AL SUD DE LA PROVÍNCIA DE RÍO NEGRO

Les dues missions són veïnes. Ens n'encarregam des de 1976.

El poble de Valcheta i el seu territori són 24.000 km.^{2} El poble d'Ingeniero Jacobacci, amb els «poblets» 9 de julio i 25 de mayo, és l'altre centre missioner amb 54.000 km.^{2}

En total atenem un territori equivalent a unes 15 Mallorques. Dos centres bastant grans, i 12 poblets, entre 5.000 i 70 habitants. Total de les dues missions: 24.000 habitants.

Som 4 capellans, 7 religioses de St. Josep i un bon grup de laics, alguns a temps complet.

La geografia és semidesèrtica i despoblada.

Tots els camins són de terra. La Patagònia és una meseta muntanyosa. Ve un corrent fred de l'Antàrtida i ens ocasiona fins a 30 graus sota zero. Més cap a la serralada, que és pre-serralada, augmenta la muntanya. Disminueix cap a l'atlàntic. Correspon al paral·lel 40. Més al sud que Sud-àfrica.

Tot és agressiu, desavantatjós. Distàncies molt llargues. Despoblats de 300 Km. Moltes dificultats per a l'atenció mèdica. Falten molts de mitjans i infraestructura. Els llocs de primers auxilis (i no es pot arribar a més) estan completament desproveïts, fins i tot de benes. El mateix panorama ofereix l'educació. Mitjans de transport precaris i cars per als pobladors que són pobres. Tot està en mans de quatre grans mercaders i terratinents que exploten i menyspreen el nadiu. Aquests es mouen a cavall, si en tenen, o a peu. Llogar un vehicle dels que passen venent pels camps, es quedar-se endeutats, a més de llevar-los un «animalito».

Fortes ventades que poden arribar a 140 km. hora. A vegades vénen amb terra. Quan és neu s'arriba a ficar per tota la casa. Les grans gelades fan que arribem fins a 30 graus sota zero. Es dóna per suposat que molts d'animals es moren. És la desgràcia del pobre. L'únic producte que surt de la zona és sobretot llana d'ovella i pèl de cabra. Les terres tenen valor segons tenguin petits «ojos de agua» que reverdeixen un bon tros de pastura i serveix per abeurar els animals. No se sembra res a no ser en petits horts. Hi ha aigua poc profunda però amb poca quantitat. Per cap indústria n'hi hauria suficient, com per rentar la llana. Tota la riquesa surt de la zona cap a defora.

Els primers pobladors foren tots exterminats. Els actuals varen venir de Xile. La cobdícia del blanc, amb el suport dels governs de torn, va arraconar els natius a les terres pitjors.

La seva cultura és molt comunitària. De principi molt callats. La seva memòria històrica és trista: just vexacions i robatoris per part dels blancs. L'únic que els queda és la seva llengua que no la parlen davant qualsevol.

Conserven les seves tradicions religioses. Creuen en Déu que ho veu tot. Jesucrist és massa proper per a la seva cultura. No s'expressen molt en públic. Just fan unes rogatives a l'any. És als mesos de sequera per demanar aigua. Posen per això, devora la bandera argentina una senyera negra. Tot ho realitzen de cara a l'orient. El sol té un gran simbolisme de vida.

EVANGELI I PROMOCIÓ 1984-1990

Va costar molt guanyar-se la confiança dels nadius. Jo diria que dels pobres en general. Tots tenen la mateixa història. Els nostres esforços no arribaven a interpretar bé els seus interessos.

El tema terra. Aquest era el problema! El duen en la memòria: el despullament fou una injustícia. Per això les herències foren molt minvades.

Desencadenar seriosament tot un procés, per revertir la situació, fou el que ens permeté mobilitzar els pobladors, amb petits camps, o simples peons dels grans.

Dos fets hi ajudaren: la gran nevada del 84 i viure en democràcia, amb un poc més de participació i d'expressió. Amb la nevada del 84, moriren la majoria dels animals dels petits productors. Conseqüència immediata: per a l'estiu següent, era impossible pagar els deutes i l'emmagatzemador no els fiava més.

El govern provincial aconseguí poc. No fou així de part del bisbe de Viedma, la capital de la província.

PROJECTE DE PROMOCIÓ

La metodologia que s'hagué d'instrumentar per repartir l'ajuda que arribava, en animals i en efectiu, dóna llum per armar un gran projecte d'«autopromoció»: participació i protagonisme.

Promoció i organització: dos criteris clars.

Paral·lelament, cresqueren els projectes concrets que milloraven la seva economia i l'organització de tots els maputxes. I les dues coses es basen, perquè hi tenen l'origen, en la diòcesi i en la parròquia-missió d'Ingeniero Jacobacci dels Missioners dels Sagrats Cors.

El suport que donam és de locals, econòmic, de convocació, de nucleament i d'assessorament organitzatiu.

Els laics que duen a terme el projecte de promoció de la diòcesi assessoren les cooperatives, ajuden abans a crear-les i acompanyen en l'organització maputxe, formant el Consell de promoció indígena.

L'equip del projecte de promoció és format per un director i per cinc supervisors de zona, que detecten els autèntics promotors de la mateixa zona i per votació dels pobladors. Les cooperatives són quatre, totes de ramaderia. Es defensa el valor de la llana, del pèl i de les pells. La capitalització de les cooperatives, per aportacions dels socis, permet comprar a l'engròs i a baix preu, en benefici de tots.

El sindicat de peons, de tonedors, així com d'empleades domèstiques donen autoritat a l'organització.

La connexió amb la cultura autòctona passa per tallers artesanals, pel cultiu de la llengua pròpia, etc.

L'oposició de potentats, «caciquismes» i dels mateixos polítics, que veuen en tot una competència, no va tardar.

Creim que aquestes coses són les que desencadenaren la malaltia d'un company prevere, el P. Paco Fernández Salinas.

Intentam que tot tengui un sentit cristià, i hi ha espais d'expressió religiosa: una Fe que es fa història, una Esperança que porta al compromís i una Caritat que és solidària. Per aquí creim que passa la qüestió de la vida religiosa, en comunió amb el bisbe.

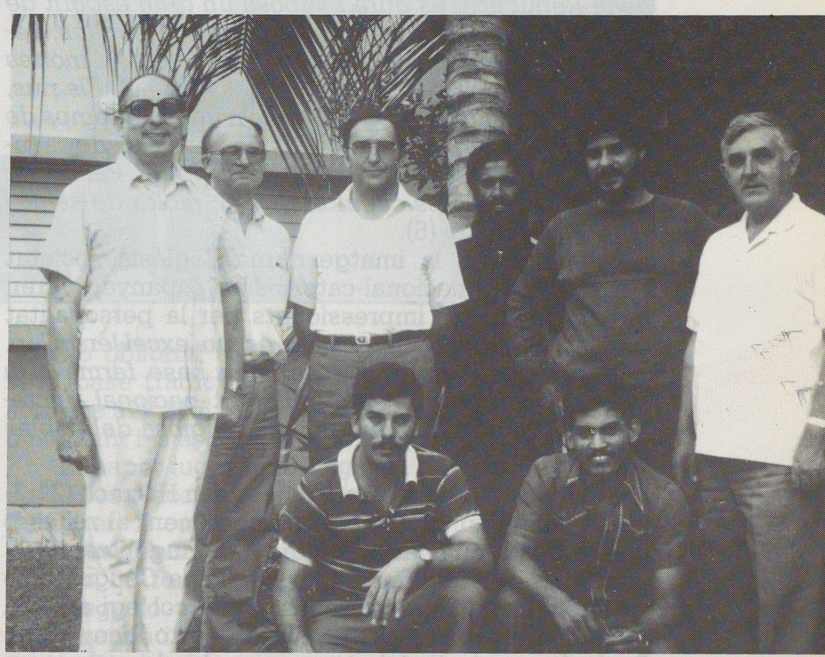
Així ens troba a l'Argentina el primer centenari de la Congregació de Missioners dels SS. CC.

CÁNDIDO A. DEL VAL, m.SS.CC.
missioner patagònic

Els missioners dels Sagrats Cors al Carib

per Jaume Reynés Matas

Amb motiu del centenari de la Congregació, se m'ha demanat un balanç dels primeres trenta-cinc anys de presència dels Missioners dels Sagrats Cors al Carib. Per fer-ho, necessit un instrument que expliqui les diferentes etapes històriques i els canvis ocorreguts. Usaré el que va elaborar l'antropòleg jesuïta Jorge Cela al seu estudi sobre la *Religión y los cambios sociales* (1) a la República Dominicana, perquè vull advertir que és des d'aquella illa de Santo Domingo que estudiaré la nostra presència al Carib, encara que amb referències a Cuba i a Puerto Rico.

Primera etapa: A L'OMBRA DE TRUJILLO (1954-1970)

Fa ja cinc-cents anys del «Descobriment» d'Amèrica, d'una violenta trobada entre dos mons culturalment distints. En el primer moment, l'evangelització, més que cercar una inculturació, es feia sobre terra cremada. Amb la cessió de la colònia a França i el domini haitià, gran part del clero espanyol i de les comunitats religioses abandonaren l'illa. Fou només durant l'era de Trujillo (1930-1961), que l'acció conjunta de l'Estat i de l'Església aconseguiren repoblar l'Església dominicana de clero i del religiosos estrangers. Trujillo *«facilità la importació massiva de religiosos estrangers, desconeixedors de la història i de la tradició cultural, que inconscientment contribuïssin a la centralització de la religió, a l'europeïtzació de la cultura i a una incorporació subordinada de tots aquests grups dispersos. Aquests religiosos formaren part privilegiada de la «dominicanització de la frontera»* (amb Haití), *carregada d'antihaitianisme. Així, es desvalorava i classificava com a sospitós tot allò que fes olor a negre, des de la pell a les pràctiques religioses. Amb això, la cultura popular quedava deslegitimada i la identitat popular desvalorada... Per altra banda, Trujillo es guanyà una part de l'Església* amb la concessió de *tota casta de privilegis i de donacions. Aquest grup veia créixer el seu públic, els mitjans per realitzar la seva obra i el seu poder legitimador de la societat. Aquest miratge la féu identificar aquests privilegis amb el creixement del Regne de Déu. El seu escàs arrelament cultural, històric i fins i tot familiar li va fer perdre de vista l'alt cost històric i social del seu maridatge amb Trujillo»* (Cela, 63).

Hi havia un cert pessimisme que matava la fe en la capacitat del poble dominicà. *«No cal fer-se il·lusions sobre el poble dominicà»*, escrivia, per exemple, Américo Lugo. *«Una immensa majoria de ciutadans que no sap llegir ni escriure, per als quals no existeixen vertaderes neccesitats, sinó capricis i passions: bàrbara, al cap i a a fi; que no coneixen més llei que l'instint, més dret que la força més llar que el ranxo, més família que la femella del fandango, més escolar que la gallera»* (2).

S'ha d'afegir a aquest menyspreu del poble l'antihahaitianisme del tirà, palès sobretot a la matança de 1937 (3). La necessitat de justificar les seves forces repressives, amb aquesta idea de "moralitzar" i de "blanquejar" la frontera, hi va promoure la missió dels jesuïtes (a Dajabón des de 1936) i una migració massiva d'europeus, entre ells, 1.000 jueus i devers 4.000 republicans espanyols (4).

El 1954, quan es firmà el Concordat amb la Santa Seu, arribaren els Missioners dels Sagrats Cors, destinats a substituir en part els jesuïtes i a reforçar la tasca a la Línia Nord-est. Varen assignar a aquest reduït grup de tres Pares i un germà coadjutor, aug-

mentats després amb comptagotes, tres parròquies, que abraçaven sis nuclis urbans i més de cent seccions rurals, amb més de 90.00 habitants. Un territori més gran que tot Mallorca!

Aquells primers missioners no descuidaren del tot la predicació, feta especialment pel P. Vicente Yábar, que arribà a predicar devers cinquanta missions populars. Però, atenent les peticions dels bisbes, conformaren una Congregació dedicada sobretot a les parròquies, sacrificant molts d'avantatges de la vida comunitària i altres formes missioneres de col·laborar en l'església local. *«La tasca missional en aquesta zona, com en la major part de les parròquies de la República, és dura i suposa un gran esperit de sacrifici. Les distàncies són llargues: els camins, llevat de les carreteres asfaltades, són dolents, i moltes de seccions només són accessibles a cavall. Els rius, amb els ràpids i les freqüents crescudes en temps de pluja, sovint impedeixen el pas de vehicles i de cavalleries i trastornen així el pla del missioner. Per córrer per aquests camps cal molt de zel, molta de salut i molt bon humor»* (5).

Influïts per la imatge d'una Església societat perfecta i del nacional-catolicisme espanyol, varen quedar vivament impressionats per la personalitat de Trujillo: *«El Generalíssim és un excel·lent Cap, que sàviament intenta posar una base ferma a la seva ingent obra d'engrandiment nacional, incrementant de tota manera la vida religiosa del poble»* (6).

La mort en la carretera del P. Joan Horrach (21-3-55), abans d'un any aixeca un monument al zel amb què es gastaren i desgastaren en l'evangelització.

En la seva dinàmica d'expansió, la Congregació es féu càrrec d'una parròquia i d'un col·legi a Cuba (1957) i de diverses parròquies a Puerto Rico (1960). Però els canvis socials trencaren els plans, com un cicló que agafa de sorpresa. Amb la revolució castrista, es tancaren temporalment les cases de Cuba (1961). A Santo Domingo, va arribar una segona invasió d'opositors al règim (7), que va esser brutalmente reprimida. L'Episcopat va publicar una Carta pastoral que provocà fortes tensions entre el Govern i l'Església. Alguns missioners foren expulsats, entre ells el P. Santos Ganuza.

En caure el tirà (30-5-1961), la República Dominicana obrí les portes al mercat de la modernitat capitalista. Es modificaren els hàbits culturals, però no les formes de producció. *«La modernitat no tenia la confiança de l'Església. Una constitució que no estigués encapçalada pel nom de Déu, com la que va proposar Juan Bosch, una Universitat Autònoma de Santo Domingo que semblava convertir-se en santuari d'intel·lectuals marxistes, una creixent demanda de democratització, fins i tot a l'interior de l'Església, per grups de joves carregats d'agressivitat i finalment una guerra d'abril del 65, que recordava la Cuba del 59. Tots aquests fets eren més del que l'Església dominicana podia assimilar aleshores...»* (Cela, 66-67).

Els nostres congregants estaven massa a l'interior de l'illa i entestats en la pastoral perquè s'alimentassin d'aquests vents moderns. Però el gran esdeveniment del Vaticà II (1960-65) i de la seva aplicació en el continent llatino-americà a Medellín (1968) no passaren en va. En el procés de canvi, alguns se secularitzaren. Els substituïren altres Pares més joves, formats en la renovació postconciliar, i uns altres tingueren l'oportunitat de *«aggionar-se»* en centres teològics llatino-americans de fama. Hom havia entrar en una *«etapa de xoc, de transició, de canvi»*.

Segona etapa: ETAPA DE CANVI DEL VATICÀ II I MEDELLÍN (anys 70)

El 1972, s'erigí jurídicament la Delegació del Carib, que ha donat un fort impuls a les comunitats de les Antilles i a tota la Congregació (8).

Amb motiu dels vint anys al Carib, es va avaluar positivament l'etapa passada: *«Els vint anys han estat d'encarnació, de mort i resurrecció, d'alegries, de penes, de corregudes, d'algun descoratjament, de sembres, d'interrogants, de voler pensar, sentir, estimar i actuar en dominicà i en cristià sota l'impuls d'allò tam fermós que anomenam "el nostre carisma". Els vint anys han estat, senzillament, la vida i la passió d'uns homes en la vida, el patiment i l'espera d'un poble»* (J. Alegria) (9).

L'obertura del primer noviciat del Carib (4-9-1973) va esser saludada con *«la millor de les nostres realitzacions, així com la major de les nostres satisfaccions»*. Fins aleshores, havien enviat les vocacions al clero diocesà i ajudat molt els seminaris d'Espanya. Però arribava l'hora de la inculturació, com a signe de maduresa. L'any següent, s'erigí una Casa d'estudis del Carib, a Santiago, definint el nou estil formatiu pel desig d' assolir una major inserció de la Congregació a la zona, evitar el dualisme entre el món i l'educació, estudiar des dels pobres i incentivar la formació permanent de tots els missioners del Carib. Aquesta Casa d'estudis funcionà fins al 1977, quan la Jerarquia va imposar un sol centre teològic a la capital.

Foren els famosos i obscurs dotze anys de Balaguer. Les vocacions dominicanes participaren activament en la politització regnant, dissentint a vegades de la línia més carismática dels portorriquenys. La influència de la Confederació llatino-americana de religiosos (CLAR) va ajudar a créixer en a línia de Medellín.

Els missioners dels Sagrats Cors havien ajuntat des del començament la promoció i la catequesi, creant cooperatives i associacions d'ajuda... Però ara es definia l'evangelització a partir de la teologia de l'alliberament. S'inauguraren dues cases de promoció camperola a Montecristi i a Santiago Rodríguez. El P. Francesc Gayà fou dedicat a temps complet a aquesta promoció; un altre Pare dedicava mitja jornada a fer feina a l'agricultura. Els novicis i els professos combinaven estudi i treball.

Amb motiu de l'empresonament del P. Francesc

el 1974 mateix, la Delegació difongué un *«Comunicat públic»* que testimonia aquest procés: *Volem assenyalar que esser estranger no és un pecat. És ver que la nostra Congregacio, que té vint anys al país, fins fa poc estava formada per "estrangers", però nosaltres ens consideram d'aquí, dominicans, i volem córrer el risc del poble pobre. Per això, la nostra Congregació està oberta als dominicans. Creim que la nostra missió és viure la nostra vida religiosa testificant amb les nostres vides la fe en el Senyor i essent "veu dels qui no tenen veu". Volem renunciar a tots els privilegis per esser, patir i denunciar com ho fa el poble. Per això, no volem estar emparats per cap llei de privilegi i que separi del poble»* (10).

Per aquest temps, amb la creació de la nova diòcesi de Mao-Montecristi el 19-1-1978, el bisbe ens demana que deixem les parròquies de Guaubín i de Villa Vázquez en mans del clero secular.

La mort en un altre tràgic accident del P. Vicente Yábar (31-3-1977), el darrer de l'expedició del 1964, tanca definitivament aquesta etapa. És simptomàtic que el P. Vicente acabàs de tornar de Medellín, donant gràcies a Déu per la renovació de l'Església. *«Els dos missioners enterrats a la República Dominicana fan ja d'aquí aquesta congregació espanyola. Són la llavor que s'enterra perquè la Congregació arreli i fructifiqui»* (Mons. R. Adames). El 1979, s'ordenaven els dos primers missioners dominicans.

Tercera etapa: DE RECERCA DESPRÉS DE PUEBLA (els anys 80)

A les eleccions del 78 i del 82, el Partit revolucionari dominicà (PRD) desplaçà el balaguerisme del poder. Amplis sectors de l'Església li donaren suport, demanant la modernització de l'Estat.

No obstant, el PRD, continuà fent-se fort en la seva base tradicional de "cabdills-benefactors", se sotmeté al F.M.I. i el càncer de la corrupció va acabar desinflant les esperances de canvi.

El paper jugat per l'Església a partir de l'*impasse* de les eleccions del 86 (que tornaren el triomf a Balaguer) li conferí un rol mediador dins l'estil del papa Joan Pau II a nivell mundial.

Els 80 foren anys del post-Puebla, i la nostra Congregació va esser marcada profundament pel seu tarannà i pel desafiament de la nova evangelització. Distints congregants treballaren activament per difondre la seva doctrina a distints nivells (catequètic i familiar, docència teolològica, renovació parroquial). S'ha destacat el Pare Joan J. Genovart, que des del Moviment per a un món millor de Puerto Rico assessora projectes de renovació parroquial, diocesana i de vida religiosa a distintes nacions europees i llatino-americanes.

La nostra presència a Puerto Rico s'ha diversificat més els darrers anys. «Encara que sense perdre el ministeri principal de les parròquies (n'hi tenim quatre), també s'ha treballat en la predicació, el periodisme, l'assessoria personal i de moviments... Puerto Rico, que començà el segle amb una situació econòmica deplorable, el deixa integrat en una carrera desenrotllista. Però, al mateix temps, amb una descomposició social alarmant i amb una polèmica oberta sobre la seva identitat nacional i eclesial. S'ha ordenat el primer missioner portorriqueny, però la pastoral vocacional ha estat congelada. Sembla que seria desitjable que en el futur pogués formar una Delegació autònoma, amb vida pròpia.

El Capítol del 1981 destaca la importància d'un projecte comunitari que ens aglutini i ens planifiqui millor. S'aixeca una «Casa de formació P. Joaquim

Rosselló» en un barri marginat de la capital, encara que es pateix la pobresa de personal formatiu i diverses tensions amb la Jerarquia.

A les nostres parròquies, creixen els moviments modernitzants d'origen europeu o nord-americà, que reflecteixen l'impacte de la modernitat. Als cursetistes, als catequistes i als presidents d'Assemblea, se'ls uneixen els carismàtics, els neo-catecumenals, el SINE, els focolars... Fonamentalment, cerquen la recuperació espiritual, i malgrat que semblaven destinats a les classes mitjanes, han tingut molta convocatòria entre els pobres. Tenen un for atractiu per a la gent amb problemes afectius, anadaptats, de religiositat popular amants del miracle. Sovint, evadeixen la presència directa en una societat carregada de problemes perquè veuen el món dominat pel Maligne.

Les comunitats eclesials de base (CEB) han nascut, mentrestant, en el si del poble oprimit i analitzen la realitat des de la teologia de l'alliberament. Les nostres Esglésies dominicana i portorriquenya les han mirades amb desconfiança, pel seu suport al moviment popular esquerrà, a Nicaragua i a les lluites alliberacionistes de Centre-Amèrica. Han tingut poc èxit entre nosaltres, encara que alguns hem estat acusats de simpatitzants de la teologia de l'alliberament.

El darrer capítol del 87 es va proposar encarnar el carisma en opcions concretes. Es tornà a obrir el noviciat amb un ritme de tres o quatre novicis anuals, i s'ha hagut d'ampliar la Casa de formació.

Per donar un rostre trinitari a la comunitat, hagué d'acabar la nostra presència a Santiago Rodríguez. Això ha ocasionat un desajustament en la geografia congregacional, que és massa reduïda.

S'insisteix en la dimensió contemplativa de *«mirar el qui traspassaren»*, i s'ha compartit la nostra espiritualitat amb grups desitjosos de formar un moviment de laics associats.

«Servir el Traspassat en els traspassats» ha estat l'eslògan difós en el cartell del Centenari com la millor traducció del carisma que volem viure. En una Assemblea de tota la Delegació, reafirmam *«que la tasca i la suor del P. Francesc Gayà a favor dels pagesos de la Línia Nord-est és un dels signes més visibles que té la nostra Congregació de servir el Crist Traspassat en els traspassats»* (Comunicat del 17-20 d'octubre del 1989).

El panorama social es presenta ben obscur. Sembla que el balaguerisme ha tornat a guanyar les eleccions dominicanes, a pesar de les esperances dipositades per molts de pobres en el Partit de l'alliberament dominicà (PLD). L'Església encara té por a la modernitat, tot i que no s'ha pronunciat a favor de cap candidat oficial i que ha fet una bona feina evangelitzant la política.

Amb motiu del Centenari, la Delegació del Carib ha publicat un llibre, *Contemplar al Traspasado (Teología y Praxis desde el corazón)*, en el qual posam messions pel futur: passar del cor de Crist el Traspassat del calvari, als traspassats de tots els submons.

És molt possible que la quarta etapa de la Delegació (cap a l'any 2.000) sia la inculturació de la Congregació al Carib. Jo, personalment, pens que aquí tenim la primera oportunitat d'encarnar el carisma del P. Joaquim d'una manera nova, sense els condicionaments d'Europa. En un món oprimit on l'espiritualitat dels traspassats adquireix una dimensió alliberadora. Esper que els nadius assumesquin prest el govern i la formació i que arribin més lluny del que nosaltres hem pogut.

JAUME REYNÉS I MATAS, m.SS.CC.

---

(1) Cf. Estudios Sociales. S.D., 75 (1989) 55-80); també el llibre d J.L. Sáez, *Testigos de la esperanza. Historia de la Vida Religiosa en Santo Domingo.* S.D. Condor, 1979.

(2) *Sobre política,* pàg. 62.

(3) Les distintes fonts compten entre 5.000 i 25.000 haitians sacrificats.

(4) En el cas de la migració espanyola, Trujillo va usar-la per presentar una imatge de demòcrata i d'humanista. Amb ells, volia establir una barrera blanca a la frontera, creant colònies agrícoles. Però en aquest sentit va fracassar, ja que molts pocs republicans es dedicaren a l'agricultura. L'aportació cultural d'aquest grup va esser *«com si un Renaixement hagués arribat a l'Edat Mitjana més obscura»* (B. Vega, *La migración española de 1939 y los inicios del marxismo-leninismo en la República Dominicana.* S.D., 1984). Les famílies més riques dominicanes pertanyien a la Falange, encara que fos només per facilitar els seus negocis. Segons alguns observadors, enviaren devers 400.000 $ a la causa de Franco, però mantingueren bones relacions amb els refugiats republicans.

(5) G. Munar a *Reinarán* 1956, pàgs. 4-7. Per fer-nos-en una idea, podem comptabilitzar que en el període 1954-59, només a la parròquia de Santiago Rodríguez s'administraren 7.853 baptismes, 715 matrimonis, es repartiren 213.000 comunions i es feren 150 visites anuals a les seccions rurals.

(6) Cf. *Reinarán* 1955, pàg. 65.

(7) El 14 de juny de 195 9 per Constanza, Maimón i Estero Hondo.

(8) Han estat delegats els PP. F. Gayà (1970-75), M. Melià (1975-84) yi M. Soler (1984-).

(9) *Informaciones Delegación del Caribe 7* (1975) 2.

(10) *Acta Mis. SS. CC. 6* (1975) 162-63.

MIQUEL BARCELÓ MAS
INSTAL·LADOR ELECTRICISTA
C/. Almoina, 43 Tels. 64 72 72- 64 72 25
07260 PORRERES (Mallorca) Fax: 64 79 83

Missioners dels Sagrats Cors a Rwanda

23 anys de presència

per Mariano Iturria

Tot just la Congregació celebrava, el 1965, les seves noces de diamant, el projecte de desenvolupar una tasca evangelitzadora a Àfrica es trobava a punt de fer-se operatiu. Entre altres possibles indrets, Rwanda era un país adient per a una primera experiència missionera. Efectivament, en aquest país, reduït quant a la superfície, però ric en humanisme, l'Església havia trobat un poble obert a l'Evangeli. En el seu incipient projecte històric les iniciatives i les aportacions de l'Església hi trobaven eco. Rwanda és un país veí de Burundi, en el qual l'església de Mallorca ja havia iniciat la seva col·laboració missionera.

25 de maig de 1967

Arriben a Rwanda els dos primers missioners dels SS. Cors. De seguida s'anostren en el treball missioner, treballant al costat dels Pares Blancs, evangelitzadors força experimentats a tot arreu d'Àfrica. És la fase que podem anomenar d'observació, d'aprenentatge. I, ben cert, al país hi havia moltes realitats i nombroses situacions a les quals hom havia de parar esment.

Evidentment, després de la independència, l'estil de la presència missionera havia canviat profundament. La llibertat estrenada de fresc havia traspassat a les mans dels rwandesos el projecte de fer-se poble, de donar una fesomia al país i d'obrir-se camí enmig del concert de les nacions.

L'Església, per son compte, respirava una nova consciència missionera. El papa Pau VIè, en la seva encíclica sobre «El desenvolupament dels pobles», havia obert camins cap a una evangelització completa, que abastava tots els sectors, el pastoral, el social i el cultural.

Dos anys més tard, el 1969, precisament el 7 de juliol, l'església rwandesa confiava als Missioners dels SS. Cors el servei pastoral de la parròquia de Kiziguro, que havia estat fundada l'any 1930.

Situada a l'est del país, per aquelles saons comptava amb uns 40.000 habitants, dels quals 8.000 eren catòlics. La població majoritàriament jove, una meitat formada per pastors acostumats als espais oberts de la sabana africana i l'altra meitat la componen els pagesos. Per a ambdues categories les condicions de vida començaren a canviar ràpidament. Fixar les fronteres entre els pobles havia estat un cop fort per a la vida nòmada d'uns i els pagesos començaren a palpar diàriament la dura realitat d'una demografia que de cada dia s'enfilava més, així com la difícil situació que crea haver d'«estar» entre els països més pobres d'Àfrica.

L'ordenació del primer m.SS.CC. a Rwanda

Octubre 1970

La colla de missioners ha crescut, la qual cosa possibilita eixamplar el camp del treball. Reben de la diòcesi de Kibungo l'encàrrec de la cura pastoral de Rukara. L'esser veïna de Kiziguro permet una coordinació en el treball i, sobretot, un mutu ajut.

La parròquia de Rukara, fundada l'any 1965, comptava aleshores una comunitat cristiana molt jove. Dels 15.000 habitants que componen la regió, 5.000 són catòlics.

La parròquia, que confronta amb el parc nacional, té encara immensos espais sense ocupar. Terra d'acolliment, moltes famílies d'altres indrets de Rwanda vénen per establir-s'hi i ocupar les terres. Aquest fenomen marca el treball pastoral.

A partir de 1970, els Missioners dels SS. Cors disposen de dos camps de treball prou definits. Resta per determinar un estil propi de presència. El contacte amb el poble de Rwanda els ajuda a centrar alguns objectius, a canviar-ne d'altres i a acordar-los tots al ritme de la seva història.

QUÈ HAN VISCUT, QUÈ HAN REALITZAT ELS MISSIONERS DELS SS. CORS?

En poques paraules, han intentat viure propers a tots, conduïts per dos objectius clars: l'evangelització i la promoció. El primer, construir el Regne, és primordial i constitueix del goig de tot missioner. El segon, participar i implicar-se per a promoure una societat justa i fraterna, completa la tasca religiosa, perquè l'Evangeli, anunciat i rebut, ha de manifestar-se amb signes i amb accions concretes per al creixement de l'home.

Servei de l'Evangeli

Les parròquies són molt complexes i extenses i els serveis molt diversos. Durant aquests 23 anys, la parròquia de Kiziguro ha passat dels 8.000 catòlics de 1969 als 37.000 de 1990. La parròquia de Rukara, dels 5.250 de 1970 als 17.000 actuals.

L'atenció pastoral es desdobla en dos vessants. La primera evangelització o sia, el treball de despertar la fe a aquells que encara no han rebut l'Evangeli, es tracti de nins, adults o joves. La segona, l'educació cristiana permanent de la comunitat ja formada. Aquesta atenció exigeix visites contínues a les comunitats disperses i distants. Per això, és important formar col·laboradors laics, que multipliquen la presència de l'Església i faciliten la tasca del seguiment de les comunitats.

La cura de les escoles, confiades a l'Església, és un altre dels serveis que requereix una atenció particular. L'ensenyament de la religió recau sobre els mestres, que reben una atenció i una formació permanents; la catequesi extraescolar és confiada als catequistes.

A les parròquies hi floreixen moviments d'Acció Catòlica i les agrupacions juvenils són molt actives.

Servei de promoció integral

El rwandès és un home despert, acollidor i obert. El poble de Rwanda es mou constantment i és molt caminador. Emprant un llenguatge simbòlic, diríem que és un poble sempre dret i dinàmic. Malgrat això, la terra és pobra, amb pocs recursos materials.

En aquesta dialèctica d'intentar ser un poble dret, instruït i desenvolupat i la magror de recursos, juntament amb l'amarga experiència de la pobresa, hi tenim el desafiament i, ensems, el punt flac.

Rwanda ha estat un camp obert als projectes i a les iniciatives de promoció. A més, el poble col·labora, es compromet i hi treballa.

Els Missioners dels SS. Cors han participat com animadors, iniciadors o col·laboradors en molts de projectes d'utilitat per a la població.

— construcció d'un hospital a Kiziguro
— construcció d'un centre de sanitat a Rukara
— dos projectes de graners per emmagatzemar queviures
— posar en funcionament una escola d'arts i oficis
— implantació de cooperatives, especialment per adobar cuiro i per a la fabricació de sabates i altres objectes de cuiro
— construcció de sales polivalents per a les comunitats cristianes
— renovació i construcció de llocs de culte
— construcció d'escoles per al cicle de primer ensenyament
— projectes de formació de dirigents cristians
— multiplicació de cooperatives de joves
— construcció de cases per a famílies pobres
— projectes de repoblament forestal.

Aquestes iniciatives i projectes s'han pogut realitzar gràcies a la participació de grups d'amics i de col·laboradors. A Kiziguro, des de molt prest, hi ha l'Institut «Vita et Pax» que du l'hospital i altres institucions. Des de 1981 les Germanes Missioneres dels SS. Cors col·laboren a Rukara, al dispensari, centre d'alimentació, etc. Amb elles celebram conjuntament el Centenari.

Molts d'altres col·laboradors duen marcat el segell de la Procura de Missions, que es troba a Palma i que coordina el P. Agustí Martí.

1980

La Delegació de Rwanda obri una nova comunitat. Una casa de formació, situada a Butare, per atendre els joves seminaristes que arriben per viure el carisma dels Missioners dels SS. Cors i el servei a l'Església. Es tracta d'una de les experiències peoneres, puix els religiosos nadius són molt pocs.

La història avança. Rwanda, com tota Àfrica, és conscient dels propis recursos, dels valors culturals i de les forces religioses. El «missioner» ha esdevingut deixeble de l'Evangeli i la seva missió és la de provocar el naixement de comunitats de deixebles que portaran el pes de la seva pròpia església.

Quan el 1987 els Missioners dels SS. Cors celebraren els seus 20 anys de presència a Rwanda, el moment coincidí amb l'ordenació d'un sacerdot nadiu, el primer missioner dels SS. Cors de Rwanda.

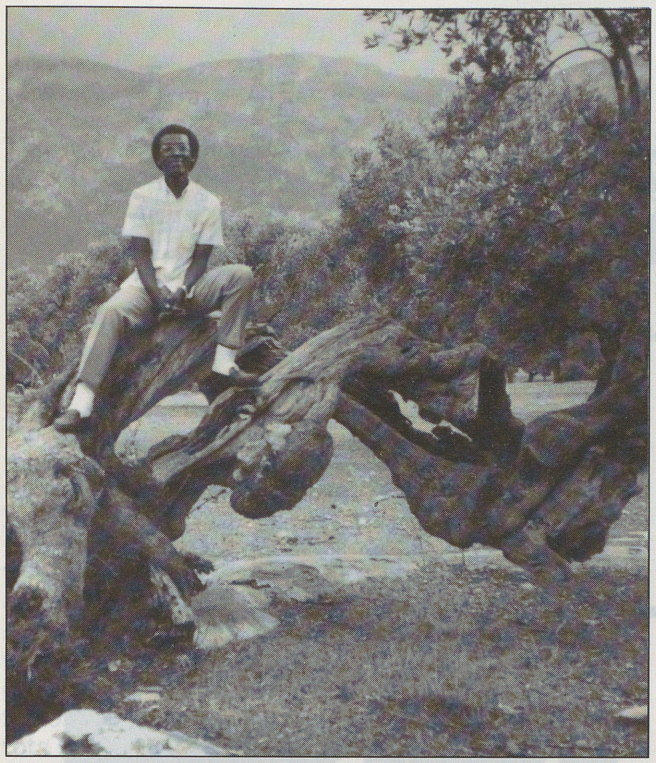
A la visita que el papa Joan Pau II realitzarà pel proper setembre, ordenarà 30 nous preveres, un dels quals pertany també a la congregació dels Missioners dels Sagrats Cors.

Nous indicadors

Rwanda es prepara per rebre la visita del papa Joan Pau II. És moment cabdal per a un església que es fa adulta i que proposa com a objectiu assolir una segona evangelització, més encarnada en la realitat de Rwanda.

Coincidint amb aquesta hora d'esperança, el país travessa una crisi econòmica forta i virulenta. El període de vaques magres ha començat i pot ser de llarga durada, fins esdevenir una prova per a tot el país, especialment per a les classes socials més desemparades, com els pagesos i els joves.

Hi hagué un temps en què la missió era unilateral. Les esglésies d'Europa evangelitzaven Àfrica. Actualment la «Missió» evoca un moviment d'una

Actualment la «Missió» evoca un moviment d'una autopista, sobre la qual la circulació es fa en els dos sentits.

La missió consisteix a fer de pont entre dues cultures, a donar testimoni de l'Evangeli a partir de la presència entre els més desfavorits. «Missió» és difusió i testimoni de l'Evangeli d'un poble cap a un altre, entre esglésies de distints continents.

Avui, la «Missió» obliga a comprometre's amb més agosarament evangèlic, a informar millor, a suscitar l'interès i la col·laboració directa dels grups i organitzacions que es solidaritzen amb els pobles pobres, però amb futur.

Aquí són apuntats els reptes per als Missioners dels SS. Cors, per a la seva acció directa i, també, per a tots aquells que col·laboren amb ells en l'evangelització, en la promoció i en el desenvolupament del poble de Rwanda.

MARIANO ITURRIA, m.SS.CC.

ALGUNES DADES COMPLEMENTÀRIES:

RWANDA:	
Població (1988)	6.657.00 hab.
Creixement demogràfic	3'7 %
PNB	2.064.000.000 $
PNB per habitant	310 $
Creixement econòmic (1986-1988)	– 5'8 %
Esperança de vida	49 anys
Escolarització	44 %

Catòlics	3.500.000
Diòcesis	8
Parròquies	120

Missioners dels SS. Cors a Rwanda (amb data d'anada):

P. Santos Ganuza (Navarra)	1967
P. Melcior Fullana (Manacor)	1967
P. Fco. J. Oviedo (Navarra)	1968
P. Mariano Iturria (Navarra)	1969
P. Guillem Bauzà (Vilafranca de B.)	1970
P. Fco. J. Anaut (Navarra)	1972
P. José R. Osaba (Navarra)	1975
P. Antoni Vallespir (Alcúdia)	1981
P. Jaume Roig (Vilafranca de B.)	1981
P. Antoni Vallcaneras (Selva)	1987
P. Gérard Karuranga (Kiziguro)	1987

Quatre seminaristes i un novici.

Estadístiques de les dues parròquies:

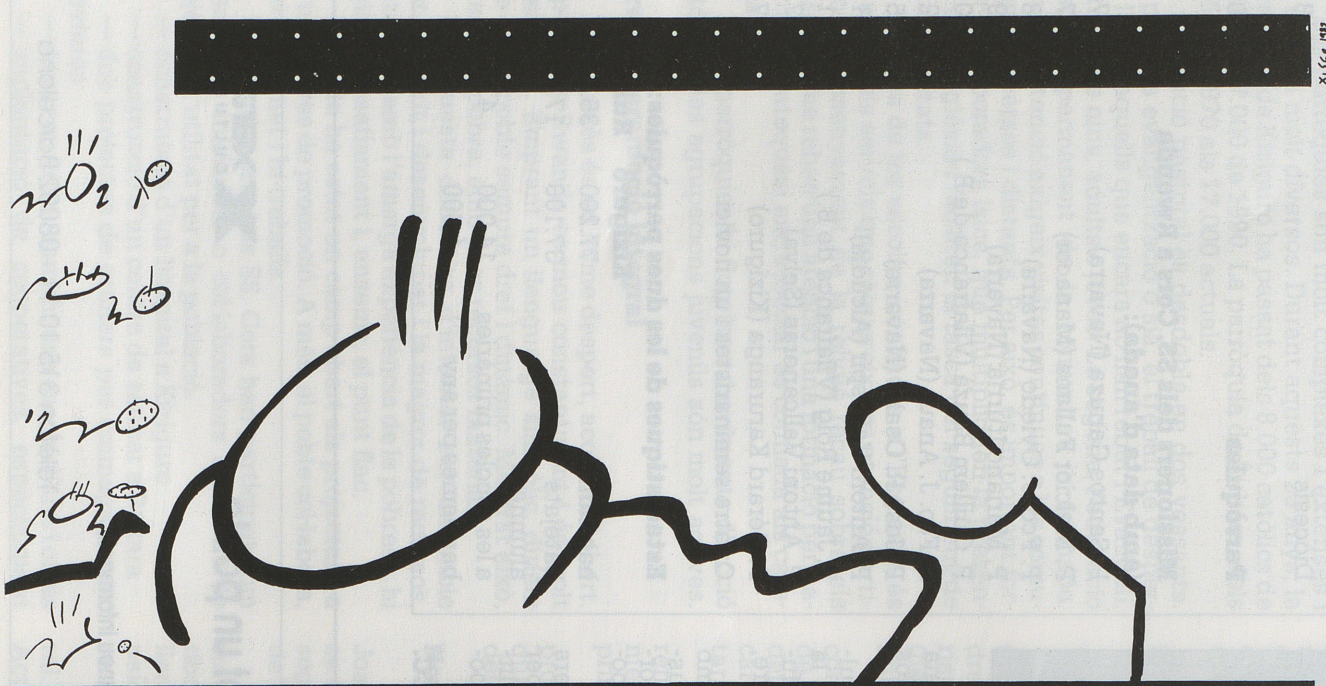
	Kiziguro	**Rukara**
habitants	77.200	35.541
batejats	37.100	17.153
alumnes a les escoles primàries	14.000	4.580
baptismes per any	1.600	500

Una cultura en marxa per a tot un poble.

xarxa CULTURAL

Demaneu informació

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau) Telèfon 315 10 11 - 08002 Barcelona

ràdio JOVE

ESTAM A LA TEVA O N A

103.2 F.M.

ANTENA 3 INTERNACIONAL

DILLUNS A DIVENDRES
20:00 a 24:30 h.
DISSABTES 14:00 a 16:00 h.

98.2 F.M.

ANTENA 3 - MENORCA

DILLUNS A DIVENDRES
19:00 a 20:00 h.

GOVERN BALEAR

DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT
CONSELLERIA ADJUNTA A LA PRESIDÈNCIA

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

BANCA MARCH

Plany esperançat per a la vida religiosa apostòlica de l'any 2.000

per Bartomeu Bennàssar i Vicens

Reconec que és un atreviment notable —que demana un alt grau de perdó— haver acceptat d'oferir unes reflexions sobre la vida religiosa i alguns problemes o qüestions actuals. No hi cerqueu un aclariment exhaustiu, però sí suficient d'ambdues parts. Tal volta pugui ser un toc d'atenció o un simple enunciat d'un cert malestar; a la vegada ès —i en això posau-hi tot l'afecte de què em cregueu capaç— un plany desitjós d'una vida religiosa radical, exigent, actual, fecunda. Entre línies hi ressona que el millor, si no intenta seriosament esser-ho, arrossega tots els altres a la baixa (o «corruptio optimi pessima»).

És i serà sempre urgent que tots els creients en Jesús ens proposem esser perfectes com el Pare; amb tot, que no manquin alguns que ho intentin, ho professin davant de l'Església i del poble i ho confessin amb coratge, en el seguiment de Jesús dia rera dia. Aquests són els/les religiosos/es. No per viureho en exclusiva, com si els altres creients fossin d'una categoria inferior. Però sí en el sentit de no deixar d'aportar-ho a favor de tot el Poble de Déu (i del poble) aquells que s'hi han compromès, s'hi han consagrat especialment.

Formulem algunes preguntes: ¿Es creu seriosament en la vida consagrada, en la vida religiosa apostòlica? ¿L'Església (els bisbes, capellans, laics...), hi creu en la pràctica? ¿Hi creuen els mateixos religiosos? ¿Es té com sinònim vida religiosa apostòlica i ministeri sacerdotal? ¿El servei a parròquies de part de religiosos és un bé per a tots o una trampa? ¿Son sinòmins el capellà rector i el capellà religiós? ¿El religiós se sent primer sacerdot i secundàriament, i quasi per equivocació, religiós? ¿La vida religiosa actual és prou «dissimilar» de la vida dels laics? ¿La vida religiosa del futur, són els instituts seculars? ¿Són els seus membres religiosos o laics consagrats? ¿Els religiosos han de cercar fora de casa (en moviments actuals d'esperitualitat: carismàtics, neocatecumenals, etc.) una experiència espiritual i comunitària que no troben en la comunitat pròpia? ¿Qui compleix millor els «vots»: els pobres, els fadrins, els bons al·lots esforçats voluntaris socials? ¿Qui viu de bon de veres la vida en comú, també dificultosa, els religiosos o els esposos, els pares i fills i padrins? ¿Quina vida pot ser amb major veritat qualificada de «privada» o d'«hipotecada so-

Pelegrinació de religiosos mallorquins a Lluc (14/4/1984)

cialment», la dels religiosos o la de certes famílies i persones enfeinades?

Queden per aclarir les relacions entre l'església i els ordes o congregacions religiosos; la relació entre l'església local (diòcesi, parròquia) i els religiosos; la relació entre vida religiosa activa i els diferents ministeris de les comunitats eclesials; la relació entre sacerdot secular o diocesà i el sacerdot regular, congregant laic, etc. I tantes altres.

Les relacions, per exemple, entre la vida religiosa i l'acció pastoral de l'església, és a dir, el rol i el lloc dels religiosos/es en la pastoral de l'església. D'aquesta relació se'n desprenen conseqüències per a la pràctica eclesial i per al mateix desenvolupament de la vida religiosa.

D'antuvi tal volta sigui bo recordar que partesc —i seria bo de fer-ho així per part de tots— d'alguns principis: els religiosos/es són església local i per això la necessiten en tots els sentits; però tmbé l'església és conscient de la necessitat de la vida religiosa per a la vitalitat de tots. Aquesta interdependència i cooperació noble, incondicional i corresponsable, en el projecte eclesial de vida per al món, és essencial, evangèlica, teològica.

Ara bé, el Poble de Déu vol i necessita els religiosos/es com a tals religiosos/es, com a testimonis transparents de Déu, del seguiment radical de Jesús, de la santedat evangèlica, de la vivència dels vots i consells, del seu carisma propi... Si no s'aporta el que un és, o diu esser, roba o enganya en les seves relacions. Carismes diferenciats i capacitats personals i congregacionals es posaran al servei de les necessitats diverses pastorals, privilegiant, com veurem de seguida, els llocs i les tasques més desateses en tots els aspectes.

És clar que el Concili Vaticà II va situar i reforçar la vida religiosa per a la vida de l'església al servei del món i la construcció del Regne. No va resoldre tots els problemes. Tampoc els documents posteriors. Ni tampoc el Codi de Dret Canònic.

Es nota contrast entre els candidats al sacerdoci formats en seminaris i els membres de comunitats religioses. Els ordenats en comunitats religioses estarien més predisposats a les innovacions i a acceptar els ministeris dels no ordenats. ¿Per què? La naturalesa de les comunitats en les quals no es carrega l'accent en la distinció entre membres lecs o ordenats; les estructures de govern més participat i corresponsable... No és així en tot lloc, però pot merèixer l'atenció (D. N. Power. *Los nuevos sacerdotes [glosa de actualidad],* «Concilium» 229 [maig 1990] 342).

Cal dir que l'església conciliar no estarà complerta, en un dels capítols claus de la seva existència, fins que no s'hagi trobat i viscut la «nova» o «renovada a fons» figura de la vida religiosa apostòlica. L'església s'hi juga la fe radical en el Regne.

Les qüestions esmentades i tantes altres pens que quedaran més aclarides i que tendran una millor sortida si la vida religiosa apostòlica o la vida consagrada (no facem ara problema dels noms) camina en la direcció que suggeresc a continuació. El camí (Jesucrist mateix) i el lloc (també Jesucrist) del religiós/a es troba.

1) CAP ENDINS O CAP A LES ARRELS

Es tracta, per part del religiós, d'un constant i clar aprofundiment de la vida de seguiment de Jesús. Veritat contra aparences i mitges tintes. L'Església, els cristians (i també els no cristians) necessiten uns punts de referència forts, sorprenents, crítics i actuals per a confrontar-se. Amb el Jesús d'ahir sempre, i també amb els «Jesús actuals». Sembla que la figura, el rostre actual de Jesús haurien de poder veure'l en els religiosos.

Per això avançaran en una decidida pràctica actualitzada dels anomenats vots o consells... i de la vida comunitària. Models en el seguiment radical, desmesurat, extremós, crucificat de Jesús. Models en la pregària, en la contemplació per a l'acció. Memòria present del Crist ressuscitat per crucificat. ¿Viuen desarrelats, desmemoriats, *leigths,* tebs?

Es tracta d'un creixement cap endins, en la veritat, en l'esser cristià. Ens fa tanta falta! Radicalitat cristiana contra frivolitat religiosa. Vigor contra rigor. Esser contra aparences. Signes reals d'identitat i d'identificació i no purs carnets o nomenklatura. Bany d'Esperit i no pluja d'espiritualismes.

Revisió en profunditat de la forma de vida i de les opcions de la vida religiosa. Models de convertits permanentment i de persones que fan un estil: de gratitud a l'Amor (Eucaristia) i de gratuïtat de l'amor (voluntariat, diakonia...).

Amb l'aprofundiment en l'essencial hi arrossegarien els distrets o desviats cap a coses accidentals. Ressonarien més clar i fort: Déu-Pare, pregària, Evangeli, Regne, pobres, sants...; restarien denunciades, en la seva existència profètica, les comoditats, l'apatia, les componendes, les rutines, els èxits a qualsevol preu, les venudes, els pragmatismes, els materialismes, el benestar, els casaments antinatura evangèlica, les riqueses —ni que siguin congregacionals—, les «polítiques»...

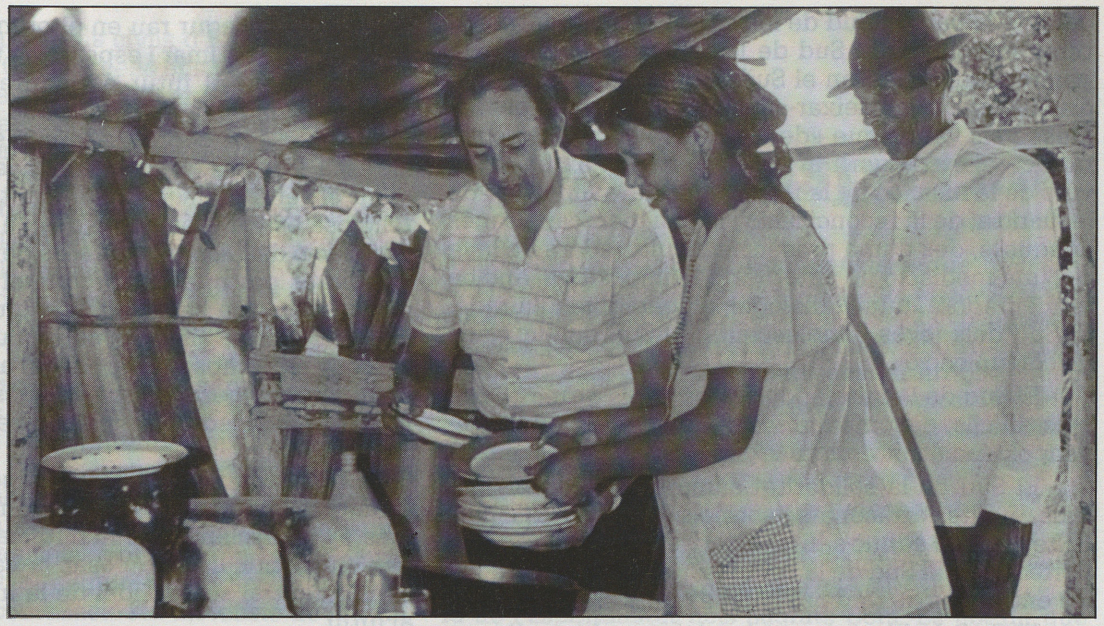
Cap a les arrels vol dir pouar dins les aigües vives de la mística, que apaguen la set quan es converteixen en brolladors per a la vida dels altres (la vida social, la política, la cultural i... l'eterna).

Cap a les arrels implica una autèntica vida comunitària. La Trinitat és el misteri més difícil de viure; tant de bo sigui viscut i visible en la comunitat religiosa. Molt fan —i és difícil— els esposos i els pares i fills en la família. Més s'exigeix als religiosos en la comunió de vida per a la convivència familiar del món.

2) CAP A FORA, CAP ALS MARGES

a) *Cap a fora* dels centres de poder i de decisió administrativa eclesiàstica. Cap els marges de l'església «estructurada», satisfeta i més «oficial» que vital. Tensió fecunda entre l'església lenta i complicada i la vida apostòlica senzilla, àgil, urgent (No es tractava doncs d'una fuita del món, sinó de poder inserir-s'hi millor. No és una «fuga mundi» sinó una possible major encarnació). Es tracta d'una clara rebaixa de la pretensió de l'església de servir-se a ella mateixa; i alhora d'una empenta a servir el Regne. «Fuga ecclesiae, encarnatio Regni in mundo».

La vida religiosa apostòlica es troba en els capil·lars que porten la sang en contacte amb la vida i no en els «intríngulis» interns de la gestió. La vida religiosa no pot acomodar-se a les estructures sinó que, per principi, les subverteix i les qüestiona. Podríem dir que ningú, i manco el religiós, no està al servei de les eines diverses esclerotitzades en l'organització eclesial (bisbats, parròquies, cúries, governs...) sinó al servei del poble i del Regne, que obliga a inventar, a recrear, a assajar moltes vegades a defora d'allò ja fet. La vida religiosa està orientada cap al món i no cap a «l'interior» de l'església. La seva essència és l'existència fronterera o marginal, i marginada, pel món. El qui viatja en tren no pot arribar tan lluny ni tan a prop ni tan urgentment com el qui va a peu pels caminois difícils on es troba la gent amb problemes. La burocràcia ecclesial també pa-

«Tant de bo la vida religiosa estigui sempre a punt a donar el cor, la mà i el bot cap al Sud» (El P. Melià a la República dominicana)

teix la llei: tota organització formal tendeix a l'autocreixement i multiplica funcions, rols, procediments, controls i papers...

Els «allunyats», per la injustícia o per l'ateisme —àdhuc l'ateisme pràctic dels cristians— demanen una presència nova a la vida religiosa. Lloc apostòlic de xoc, de frontera, de desert, de perifèria, de marginalitat, també ecclesial, o, més enteneroament, eclesiàstica. Voldria haver-me explicat, mínimament bé, per esser entès en el sentit desitjat.

b) *Cap a fora* dels centres de poder i de gestió civils. Els religiosos estan socialment i econòmicament «descentrats», per estar recentrats en Jesucrist. Lluminosos i clars enfront del posseir i del tenir en un món de propietat i de propietats, d'injustícies, explotacions, desigualtats i misèries. Crítics i autocrítics davant del consumisme, dels tenir de tot dues o més coses, del pragmatisme o del realisme d'«això és el que hi ha», «és el que es du», «aquesta és la moda i no podem cridar l'atenció». Patim moltes trampes, petites i quotidianes, que ens enxarxen i ens encerclen cap a dins del món present, injust, burgès, fàcil. Cap a fora de la ciutat en direcció als pobles o a les barriades o dins la ciutat, per inserció en els seus ghettos. Cap a fora de la Sanitat i de l'Escola, quan aquestes ens fan canviar el sentit i el pes de la missió i dels subjectes a servir.

c) *Cap a fora* del replegament sobre la pròpia institució, del mirar-se el melic, del manteniment de les pròpies cases i coses, sense anàlisi actualitzada ni judici obert al desprendiment; fins fer que un collegi o una obra sigui l'eix de la congregació. Amb la mà al mentí de l'arada es mira, almanco de reüll, enrera.

S'ha recorregut moltes vegades el camí a l'enrevés del proposat: de fora cap a dins, cap al «centre» i aquest volem aleshores que defineixi el carisma religiós o el de la congregació. Cercant la identitat en el «centre» hem perdut la identificació amb les «afores» on ens podran identificar i podrem identificarnos. Patint pel nombre dels membres de l'institut ens hem trobat recomptant els vells que som a casa. El nombre que interessa i importa és la gent, el poble.

3) CAP AL SUD, CAP A BAIX, CAP ALS POBRES

Davant l'aproximació entre l'Est i l'Oest, el Sud continua més enllà i es preveu que sigui el més perjudicat de bon de veres. Recordem que es perd el «nord» evangèlic quan es perd el Sud real: els pobres i empobrits, personals i col·lectius, els malalts desatesos, els empresonats, els infants menyspreats pels pares i la societat, els pobres esbucats, els enganxats a mil drogues, les famílies trencades, els marginats de tot tipus, els joves desmotivats i desenfeinats, els vells desassistits, els cronificats, els psiquiatritzats, els rebutjats per ètnia o religió, els mancats de drets i dignitat, els migmorts, els pobles agonitzants, els obrers amb un ai! constant, els immigrants...

El Sud és el lloc per a tota l'església. Tant de bo la vida religiosa estigui sempre a punt per esser la primera a donar el cor, la mà i el bot cap el Sud. Desfermats de norais, tirant-s'hi de cap i cor.

El clergue i la bona gent passaren de llarg; el samarità de la paràbola podria ser un religiós revestit de foraster i d'heretge. El Sud d'aquí i d'allà, d'allà i d'aquí. El Tercer i Quart i Cinquè Món. El Sud és el món a l'enrevés. Estam massa acostumats a veure tranquil·lament en els mapes el Sud que aguanta el Nord. I ens sembla que ha de ser així econòmicament i socialment. El Sud es troba en els cercles infernals... i s'hi arriba baixant.

El Sud de les cultures de la insolidaritat i de la injustícia, dels drets humans i dels pobles, de l'ecolo-

gia i de la pau; el Sud de les subcultures i contracultures marginals; el Sud de les cultures *leight* de la postmodernitat... I en el Sud ofereix clara «resistència cultural»: «no deixar-se menjar el cervell» per les idees i els valors que «desfiguren» l'home i la societat actuals; envigorir la cultura present amb les llavors de la filiació i de la fraternitat, de la llibertat i de la justícia, de la reconciliació i la pau, pels canals més adequats, des d'una presència inculturadora de la fe o d'una mediació no autoritària ni impositiva, ans bé fermentadora, humil, dialogal, alliberadora i lliurada. El Sud dels joves i adolescents; el Sud dels mitjans de comunicació...

El Sud de la missió, dels llocs i dels grups personals difícils, desemparats i desatesos. El Sud de l'evangelització missionera urgent.

El Sud de la solidaritat samaritana amb els pobres, petits, arraconats, sotmesos i humiliats pels cultes, sans i àdhuc sants (el fariseisme militant dels perfectes!). El Sud de la compassió de la simpatia, de les entranyes de Déu per l'home que sofreix.

El Sud de l'inseriment kenòtic en els medis pobres, en les cultures populars, en les parròquies més desateses ajuda a viure de manera nova: comunitat, hospitalitat, participació col·lectiva, experiència de sofriment suportat i solidari, pregària popular, lluita contra fam i pobresa, saviesa i seny, obediència, estimació, Eucaristia, espiritualitat...

El Sud ens denuncia la sospitosa relativització de la virtut i del vot de pobresa, cosa —deim— a no exagerar, romanticisme social i conciliar, quasi un «vot de classe mitjana».

Del Sud, endemés de les necessitats com a objectiu de la tasca ens arriben solucions, subjectes i grups que hi treballen. Les innovacions, exemplars formes alternatives de viure, de fer el bé i d'estimar, poden venir del Sud. La salvació ens arriba de fora i del Sud.

4) CAP AL FUTUR

El futur, la fe en el futur és vivència d'esperança. Virtut que requereix esser viscuda especialment en temps grisos o d'involució social i religiosa. Es tracta de la provocadora funció innovadora dels religiosos en l'església a favor del món.

Una de les expressions del viure religiós girat cap al futur consisteix en la mobilitat, el desplaçament ràpid del lloc de feina i d'estar, de presència i d'instrumental. La disponibilitat en aquest punt es tradueix en fer funcionar la imaginació, la creativitat, la inventiva, la provatura, l'assaig.

Quan la por, els perills, el poc nombre, el no veure-hi clar ens fan a tots replegats, tancats, repetitius, «espiritualistes», la vida religiosa apostòlica treu les armes de l'esperança en el futur, en Déu i en el poble i es llança enèrgicament, amb dubtes i a la intempèrie, a provar respostes a les preguntes i demandes sentides.

L'església necessita que algú ens faci visible que allò més segur rau en el prendre riscs. Arriscar-se és creure, estimar i esperar-ho tot a una carta.

Conversió al futur és mantenir l'esperit obert, despert i àgil per a moure's, per a llegir els signes del temps, per a percebre els terminis, el temps que ens apressa i urgeix. La vida religiosa aporta especialment el sentit del «ja-ja», del «tot-totd'una». La vida religiosa es viu —és clar— des de la pausa de la contemplació de l'Amor i la pressa de l'amor fratern diari que no es pot retardar perquè el demà pot ser tard per aquells que estan penjats d'un fil. No sabem el final del temps: això ens porta a una actitud de relaxament; el temps, per a i des d'aquell que està a la creu, ens exigeix pressa, respostes-ja. El present nostre queda sotragat pel present sense futur de molts.

La mirada i el retorn als orígens, per un cristià, és mirar i caminar cap al futur. Per a un religiós endemés és no esclerotitzar ni mitificar (o idolatrar) l'origen fundacional, sinó posar la càrrega instituent o constituent al servei fidel de la història present cap al futur.

UNES PINZELLADES CONCLUSIVES

1.— La vida religiosa apostòlica no ha de «repetir» o doblar el que ha hi ha i es fa en una església organitzada (diòcesi, parròquia...). Si de cas s'afegirà a allò que existeix. Tampoc poden els religiosos ser els «tapaforats» d'una església més burocratitzada que viva, més complidora d'organigrames, peces o càrrecs que vivificadora, més ocupada que preocupada... Suplència breu, d'acord; però no es pot confondre un recurs fàcil de mà d'obra amb la disponibilitat religiosa. Aquest no és l'ideal, ni per a uns ni per als altres. No es nega l'obediència, primària, de tots, al voler de Déu i als apòstols (bisbes— per a la missió col·legial universal i particular o local; amb tot, l'obediència dels religiosos aporta el seu caràcter marginal o «d'anormalitat estructural». Esborrar diferències i fronteres entre clergues i religiosos no s'ha d'aconseguir «negant» (o emmascarant o debilitant) la vida religiosa.

L'«exempció» dels religiosos d'obediència als bisbes, posem per cas, pot ser hi hauria de ser entesa com a obediència o escolt responsable més radical i conjunta a la voluntat de Déu, al clam dels pobres, i per tant a la missió per als llocs, situacions i grups més difícils, desgraciats i desemparats. No expressa una major obediència religiosa radical al bisbe aquell que accepta omplir tranquil·lament un buit a l'organigrama i nòmina diocesans, sinó aquell qui s'exposa per a tasques o missions «impossibles» i de poc «prestigi» i retribució. No cal canviar o superar unes passades etapes de vergonyosa exempció religiosa per una, podríem dir, vergonyant obediència als desigs dels superiors ecclesiàstics, poc o gens radical, poc entroncada amb les necessitats dels pobres fills, la voluntats dels quals coincideix amb la voluntat del Pare.

2.— La vida religiosa apostòlica no pot restar

«absorbida» pels ministeris civils d'Educació o Sanitat, posem per cas. Com si d'ells ens vingués el carisma i les maneres de viure-la. El servei o ministeri als pobres en cultura, educació o salut... pot i ha d'aclarir el lloc i les formes. El ministeri als pobres, sí; no al servei del ministre. La mobilitat de feines i de graons i la intinerància, àdhuc geogràfica, configura l'autèntica vida religiosa apostòlica.

3.— La vida religiosa apostòlica, amb i pels carismes diferents i diferenciadors, no es pot malmenar fent-li fer altres coses o no exigint-li que actualitzi els carismes. En la tasca d'actualització carismàtica i d'assaig —ni que sigui damunt el paper— de formes noves, tots: sacerdots, bisbes, laics, hi ajudarem i ho agraïrem. Que no manquin a l'església persones (Papa, bisbes, sacerdots, religiosos/es, laics) que per la radicalitat, ens empenguin, motivin, ens siguin exemplars. És una gràcia i una missió prou compromesa i prou important: Veure plàsticament viscut el seguiment radical de Jesús. Amb la rebaixa, l'acomodació i la distensió de la vida religiosa hi perdem tots.

4.— La vivència de la pobresa, l'obediència, de la castedat o és vivència de santedat exigent (i evident) o pot ser una aparença perillosa. Recordem: ¿Com esser sant i màrtir en una societat materialista com la nostra?

És una societat econòmicament farta, confortable, «plena de coses», injusta, desigual i marginadora el cristià serà verge, pobre, just. Tindrà els pobres per mestres. L'expropiació del «tu no est teu o per a tu» per llei. L'opció pels pobres o el deixar-se optar per ells seran els eixos. La revolució de la justícia solidària i de la igualtat serà la meta.

En una societat políticament o socialment consensuada, pactista, neutralista, gris, amorfa, eclèctica, el cristià serà confessor, lliure, clar (sí, sí, no, no), crític, profètic, utòpic. Exercirà la revolució de la llibertat.

En una societat anonimitzada, tecnocratitzada, burocràtica, individualista, esporuguida, el cristià serà màrtir i testimoni. No hi posaran no una màquina a la creu. Els qui estimin de bon de veres seran crucificats sempre. Tendrà per nord l'amor a les persones per damunt de tot. Posarà «l'ètica» per sobre de la «política». Farà la revolució permanent de la fraternitat i de la tendresa.

5.— La vida en comú, la comunió de vida, la comunitat... Certament o és signe de la Trinitat i del grup de seguidors de Jesús, amb Jesús, per a la missió, o pot resultar tota una altra cosa. No és l'amistat personal ni el trobar-s'hi bé plegats el motiu o la finalitat de la comunitat; es tracta de la missió comuna que fa comunitat, que constitueix en comissió. L'amistat no es nega, car és comunitat de vida; i és una possibilitat més rica per a la tasca comuna, per a la missió: Déu estima tant el món que li envia el seu Fill per salvar el món.

BARTOMEU BENNÀSSAR I VICENS

El Cor traspassat

MISIONEROS DE LOS SS.CC. *Contemplar al que traspasaron (teología y praxis desde el corazón)*, M.SS.CC. Delegación del Caribe, Santo Domingo 1990, 298 pàgines.

Tot just quan acabam d'enllestir aquest número de **LLUC** dedicat al Centenari, ens ha arribat aquest llibre fruit de diverses mans i des d'angles diversos i complementaris. És un llibre imprès a República Dominicana, lloc de treball d'un bon grup de missioners dels SS.CC.

D'entrada cal destacar la provinença dels autors. La majoria són nascuts a les Illes, i dos al Principat; cal destacar tanmateix la pàtria de Bambi Figueroa, Puerto Rico, feel col·laboradora de J. Genovard i coneixedora de l'espiritualitat dels Sagrats Cors. Es pot dir que parlam d'un llibre fet pràcticament per persones de les Illes que des de fora ens fan aquesta aportació. La col·laboració de Romà Fortuny és feta des de Catalunya, des de l'àmbit d'«Engrunes», lloc del seu treball entre la marginació.

Les primeres paraules dels «autors als lectors» donen ja la clau de lectura d'aquest treball col·lectiu: «Aquestes pàgines han nascut d'alguna manera, en el món dels desheretats, dels humiliats de la història. Tots hem fet, primerament, una certa opció pels pobres».

Els diversos treballs s'agrupen entorn de dos blocs: a) Miraran el que traspassaren: 1. Una cristologia feta des del cor (Manuel Soler Palà); 2. L'església nascuda del costat obert de Crist (Josep Amengual Batle); 3. Espiritualitat dels traspassats (Jaume Reynés Matas). Totes tres exposicions tenen en comú un lloc teològic: el cor; intenten fer veure com és possible reinterpretar la devoció als SS.CC. fent-ne una autèntica espiritualitat amb trets alliberadors. Les exposicions a les quals ens referim estan acompanyades d'uns bons sumaris i abundoses notes bibliogràfiques que demostren el coneixement del tema i l'aprofundiment que han portat a terme els seus autors. Són noms, els dels escriptors, coneguts dins la literatura congregacional i la seva presència a Facultats i Centres acadèmics de Teologia, així com també les seves diverses publicacions, acrediten la seriositat i també la gosadia d'oferir un bon material per a la reflexió.

La segona part del llibre se centra més en els testimoniatges dels seus autors i en les aportacions des del camp de la psicologia.

Un bon fruit del Centenari és sens dubte aquest llibre. Amb paraules dels qui l'han escrit «està dedicat als joves congregants, és una crida a convalidar la seva vida amb el carisma». També és per als altres «germans d'Europa des del Tercer Món com a l'obsequi dels fills en l'aniversari de la mare. És també el compartir la raó de l'esperança amb els laics, religiosos i preveres que comparteixen els sofriments i lluites entre els més pobres del nostre món».

G.A.R.

En l'única missió de l'església

per Margalida Moyà i Pons, G. C.

Als cent anys de la fundació de la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors, els grans paràmetres de referència —el món i l'església— són totalment uns altres.

Per això aquestes pinzellades sobre els religiosos avui i la seva incidència dins l'església seran ben diferents, en la formulació i formes, del que podria pensar el P. Joaquim Rosselló. Amb tot i això, sí que el P. Joaquim entengué la consagració pels vots religiosos dels preveres, com la millor manera de col·laborar en l'única MISSIÓ de l'església.

Jesucrist, l'evangelitzador, anuncia abans que tot un Regne, el Regne de Déu; tan important que, en relació amb aquest Regne, la resta són afegitons.

Com a nucli i centre de la Bona notícia, Jesús anuncia la salvació, aquest gran do de Déu que és alliberació de tot el que oprimeix la persona (cfr. EN 8-9).

L'església té la *missió* de dur a terme l'anunci i la realització del Regne de Déu dins el món. Dins l'església els religiosos/es dediquen tota la seva vida a estendre el Regne de Déu, imitant Jesucrist per la seva radicalitat d'entrega a l'única *missió de l'església.*

La consagració a Déu dins la vida religiosa consisteix a radicalitzar el seguiment a Jesucrist que crida els qui vol per estar amb Ell i per enviar-los a predicar la bona nova, als quals dóna també poder de treure dimonis (cfr. Mc 3, 13-14).

Per tant el cridat viurà una aventura espiritual per arribar a la configuració amb Jesucrist, que visqué fascinat per l'amor del Pare i va ser una expressió concreta d'aquest mateix amor per als germans. A mesura que el religiós/a va entrant en una relació afectiva, íntima, amb Jesús, accentua una forma i un estil de seguir-lo i així va responent als anhels de justícia, veritat, fraternitat, comunió i pau, que com a valors del Regne, són presents dins la humanitat d'avui.

Aquesta resposta té les connotacions pròpies de cada família religiosa i duu l'empremta del seu fundador i del do de l'Esperit, el carisma, que ell va rebre.

L'opció fonamental de seguir Jesucrist i d'entrega a l'anunci de l'Evangeli, la despleguen els religiosos en altres tres opcions bàsiques, que la concreten i verifiquen.

1. *Opció per la PERSONA,* especialment per les manco afavorides, pobres i oprimides.
2. *Opció per la COMUNIÓ i PARTICIPACIÓ* en la vida, organització i missió.
3. *Opció per la CONTEMPLACIÓ de Déu* present dins la història i que transcendeix.

1. OPCIÓ PER LA PERSONA

El món actual té consciència del valor nuclear de la persona i necessita la pedagogia de la personalització. Necessita aprendre com créixer les persones.

Tots som cridats a viure la llibertat i la responsabilitat amb una consciència cada vegada més àmplia i més transcendent.

Els religiosos, lliurement, han volgut fer aquest procés de personalització i volen respondre a l'anhel de creixement que té la humanitat, avui.

I encara volen fer un pas més enllà. Dins la nostra societat n'hi ha uns més necessitats que els altres d'aquest procés d'alliberació integral; n'hi ha de més pobres, de més oprimits, de més afectats pels sistemes injusts i per la mala distribució dels recursos. Aquests són els preferits perquè l'opció pel Regne de Déu passa necessàriament per l'alliberació dels oprimits i aquesta preferència en serà senyal evident.

Des d'aquesta opció per la *persona,* i especialment pels més pobres, i dins l'horitzó del Regne de Déu, la pobresa voluntària exigeix la solidaritat, el compartir els béns i fins i tot, a vegades, conviure amb els pobres i viure com els pobres. Aleshores els religiosos evangelitzen i són evangelitzats pels més petits. De la mateixa manera, la pobresa voluntària exigeix una resposta als anhels de justícia que hi ha dins el món.

Així el religiós desvetla dins l'església la urgència de servir les dones i els homes d'avui; la urgència per la justícia i la solidaritat i la urgència de la disponibilitat a favor dels altres.

La missió del religiós/a no es concreta tant en unes tasques com en la radicalitat de vida i en l'opció preferencial, mitjançant la qual durà a terme la mateixa *MISSIÓ de l'església* que és realitzar ja aquí el Regne de Déu, l'alliberació de tot el que oprimeix la persona.

2. OPCIÓ PER LA COMUNIÓ I LA PARTICIPACIÓ

Sentim, dins el nostre món, una exigència universal de comunió i participació que expressa, malgrat els esforços, una carència molt profunda. Tots en sentim la necessitat i molts pocs la veuen satisfeta.

Aquesta exigència i carència de comunió i participació existeix també dins l'església i dins la mateixa vida religiosa.

Malgrat això, al cor mateix de la vida religiosa hi ha la vocació *a la comunió i a la participació.*

Els religiosos/es tendeixen per l'essència de la seva vocació dins l'església a la perfecció de la caritat que culmina en la comunió, manifestació suprema de l'amor fratern.

El celibat, elegit voluntàriament pel Regne i imitant Jesucrist, els fa capaços d'aquest amor que culmina en la comunió i en el donar la vida pels altres.

La *participació* és la concreció activa de la comunió. Aquesta concreció s'ha de donar *en l'esperit que anima la vida personal i comunitària, en les estructures* en que s'expressa la mateixa vida de la comunitat i *en la missió.*

La participació, que anima la vida de cada dia, es concreta en el servei gratuït, en la col·laboració humil i anònima, en la creativitat que fa sentir als altres útils i importants, en la participació senzilla en tot el que és popular, en la realització delicada dels serveis amagats, en la paciència continuada per acollir tothom i en la voluntat decidida de diàleg amarat de caritat i bondat.

La participació es concreta també en les estructures de la comunitat que estimulen, afavoreixen i garantitzen el diàleg i el discerniment com a dinamisme de conversió i recerca comunitària de la voluntat de Déu, que cada un durà a terme dins la seva vida i MISSIÓ pel compromís públic *d'obediència fraterna.*

La informació, la consulta, l'anàlisi de la realitat, la identificació dels reptes, la recerca de respostes i de possibles alternatives d'acció i l'avaluació de tot el procés és camí de *creixement de tots i concreció de PARTICIPACIÓ.*

El Projecte, que concreta la MISSIÓ de la comunitat, és el resultat del procés de discerniment comunitari, de diàleg i compromís a la vegada que ofereix canals i instruments de PARTICIPACIÓ i crea les condicions de conversió que fa dels *religiosos animadors i col·laboradors de la misió eclesial.*

Així la vida religiosa és signe i penyora d'una nova manera de viure, de conviure i de servir.

Aquesta nova comunitat, de comunió i participació en la vida, estructures i missió desvetla dins l'església la necessitat urgent de respondre als anhels de comunió i participació de les dones i homes d'avui.

L'església ha de ser model de societat per la comunió d'amor i la participació i corresponsabilitat dels seus membres.

Cada comunitat religiosa, d'homes o de dones, és un senyal i un estímul de com és possible la comunió a l'estil de la Trinitat, la participació, la corresponsabilitat, la planificació conjunta, el compromís per una tasca comuna i el viure radicalment el projecte de realitzar el Regne de Déu dins aquest món.

3. OPCIÓ PER LA CONTEMPLACIÓ DE DÉU

El nostre món necessita valors definitius i transcendents, si no vol arribar a l'angoixa existencial a

Religioses de Mallorca a Lluc (5/11/83)

què l'aboca el progrés material. Tots experimentam com moltes vegades el progrés es torna contra la persona.

Els religiosos/es mantenen una relació viva i afectiva amb el Déu de Jesucrist, amor sense límits, encarnat dins la història i a la vegada transcendint-la. Aleshores com expressió de la pròpia i personal consagració i assumida com a raó de ser de la seva existència, viuen la dimensió contemplativa centrant el cor i el cap en Déu, el Déu del Regne.

En aquesta dimensió contemplativa hi ha la radicalitat de la vida cristiana, essència de la vida religiosa i que dóna sentit a totes les altres dimensions de la vida.

Això fa possible que els religiosos siguin testimonis significatius dels grans valors definitius i transcendents, de què el món té tanta necessitat.

Dins l'església, són necessaris els testimonis dels valors del Regne; les persones centrades amb el cor i el cap en Déu i que en conseqüència viuen amb tota radicalitat l'opció per l'alliberació de l'home, la participació, la comunió a l'estil de la Trinitat, construint el Regne, missió de l'església de Jesucrist.

Dins l'església, les dones i els homes d'aquest estil, fan que puguem contemplar un cel nou i una terra nova, veure realitzada la promesa del Déu que es troba amb les persones, viu amb elles, els eixuga tota llàgrima i fa desaparèixer la mort, el dol i les penes i fa que TOT sigui NOU (cfr. Apocalipsi 21, 1-5).

Una comunitat en el Temps

per Marta Vistarini

Mai he cregut gaire en allò que hom anomena «consells evangèlics» perquè no puc imaginar Jesús fent triadella de la gent que l'escoltava i reservant-se'n uns pocs per a una vida especial. Veig Jesús parlant per a tothom amb les mateixes exigències de conversió, seguiment i radicalitat. Les diferències estan en el grau més o menys generós de la resposta; les «rebaixes» són degudes a les capacitats (possibilitats) humanes de cada u.

Més tard, la història i les teologies s'encarregaren de decantar algunes persones fent-les diferents i per això, llunyanes. Forçosament llunyanes malgrat la seva indubtable bona voluntat. La diferència no estava en la vida comunitària ni en la tasca a què es dedicaven, sinó en aquests «consells» que els feien sentir-se escollits i que els obligava a acceptar com a llei allò que era carisma fent que s'alçassin barreres per a preservar un sovint poc estable equilibri; paradoxalment, això es feia en nom d'una crida original portadora d'un dinamisme exterioritzador d'actituds que havia de fer dels que l'acollissin gent pública, de carrers i places amb els sentits molt oberts a tot el que els envoltava, atents a les veus i les necessitats dels altres com ho fou el primer cridaner del regne.

Tot això vol dir que jo, seglar i dona, faig meva aquesta reflexió: dic en veu alta la reflexió que em faig a mi mateixa. No gosaria parlar si no m'hi sentís inclosa.

Una paraula clau tant d'ahir com d'avui podria ser «sortir», del recer, de l'estructura, del jo, d'un model d'església... la intempèrie fa por i és la por una de les més fortes i immobilitzadores passions humanes. Però ¿de què tenim por? De les noves teologies, de la dona-subjecte, de l'autoritat, de la tècnica, de perdre un lloc confortable, que ens fugin els clients si deim en veu alta allò que sovint deim a cau d'orella? El coratge, el valor, són també un manament per a nosaltres. Si marxam per la vida emporuguits és com si volguéssim aturar el temps, el temps que Déu ha creat i del qual ens ha fet senyors perquè hi passem perdent-lo estimant, escoltant, cercant allò de bo que encara resta dins el ser humanament perdut i fer-ho fins i tot amb agosarament en el dir i en l'actuar.

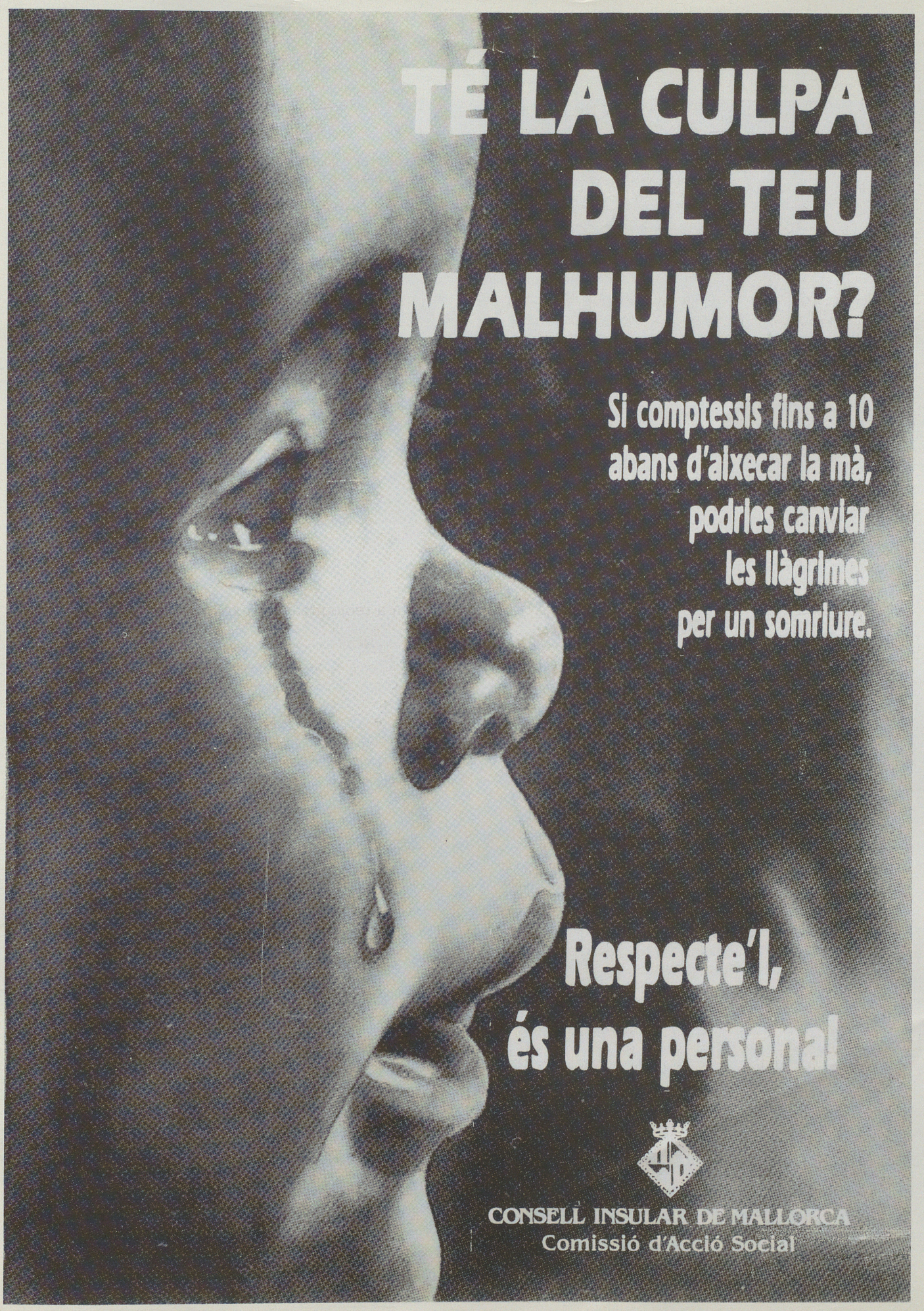
Del temps en som senyors però no el posseïm, és l'espai que se'ns dòna per «anar a predicar»; i ho feim, però sovint ens esgotam en tasques que són bones, necessàries o urgents, i a més ho feim amb eficàcia (terrible paraula) fins que de cop ens adonam que en el nostre fer no hi hem posat el punt que s'espera de nosaltres: no hem posat la Paraula en les paraules.

Jo no sé què passa quan es tanquen les portes de les nostres cases, però tenc la sospita que, en alguns casos, les T.V. ocupen el lloc de l'estudi, la pregària, la comunicació viva i pot ser també de la son. Cert que tots necessitam un temps d'esbarjo, cert, però molt més necessitam crear dins nosaltres uns àmbits d'experiència profunda i de coneixement que ens facin mestres pels altres (amb tota l'amplitud del terme). Mestres que no tenguin por de viure davant del món la pròpia vida, ni hagin dimitit de la tasca d'interpretar els esdeveniments. Cal que aprenguem a teologitzar les experiències d'avui per l'avui sense guardar massa gelosament la nostra intimitat amb Déu (¿on seríem si els apòstols ho haguessin fet així?)... vull creure que aquesta intimitat existeix; sols des d'ella en poden sortir comunitats fèrtils, joves, creatives i sense pors. Pens que si un valor té la vida en comunitat, és el de donar ajut i suport a les vides individuals que, reunides per un mateix ideal caminen cap a un mateix fi i que d'aquest suport en treuen la força per a mantenir-se en fidelitat a uns principis, en aquest cas els evangèlics, i ser instància crítica enfront de la societat gens evangèlica.

Arribant en aquest punt voldria fer una crida en nom del món que, havent perdut uns punts de referència, segurament perquè eren caducs, no ha sabut trobar noves alternatives. De poc serveix netejar la casa si la deixam buida. Una crida a l'esforç creatiu de símbols, signes i respostes adients a una cultura de parla esquematitzada i imatges vertiginoses; i, més que res, una crida a la renovació fonamental, personal i comunitària que cerqui l'home endinsant-se al centre operant del Déu-Trinitat des d'on el nostre treball, sigui el que sigui, no es perdrà en activitat esgotadora i fruitarà en nosaltres fent-nos nés lliures, més valents i més humans tot reconduint-nos «al lloc que teníem abans de la creació».

No és un crida angoixada (creim en l'Encarnació) però sí urgent, com és sempre urgent el temps de Déu. Ara és el Temps.

SUBSCRIVIU-VOS A LA REVISTA LLUC

TÉ LA CULPA DEL TEU MALHUMOR?
Si comptessis fins a 10 abans d'aixecar la mà, podries canviar les llàgrimes per un somriure.
Respecte'l, és una persona!
CONSELL INSULAR DE MALLORCA
Comissió d'Acció Social

La Conselleria de Cultura, Educació i Esports felicita la congregació de Missioners dels Sagrats Cors amb motiu de la celebració del I Centenari de la seva fundació.

ACTIVITATS D'ESTIU

CULTURA

EXPOSICIONS

- **Fins el 31 d'agost, a Sa Llonja:** Exposició de Patrimoni Nacional "Tapissos, Armes i Arnesos".
- **Del 2 al 23 d'agost,** Exposició de joves pintors al Claustre del Carme de Maó (amb la col.laboració de l'ajuntament).
- **Del 30 d'agost al 15 de setembre,** Exposició de joves pintors a l'Església del Roser de Ciutadella (amb la col.laboració de l'ajuntament).
- **Durant tot el mes d'agost,** Exposició de Pintura a Sancelles (amb la col.laboració de l'ajuntament).
- **Del 21 de juliol al 22 d'agost,** Exposició Antològica del pintor Bernat Morell a Moscari (amb la col.laboració de l'ajuntament).

MÚSICA

Dies 29, 30 i 31 d'agost: a les 22 hores, actuació del Ballet Rus del Gran Teatre de l'òpera de Minsk a l'Auditòrium.

Dies 5, 10, 12, 19 i 26 d'agost: Festival Chopin 1990, a la Cartoixa de Valldemossa.

Dies 6, 13, 20, 27 i 31 d'agost: XVIII Festival de Música d'Estiu, JJ.MM. de Ciutadella, al Claustre del Seminari a les 21'30 h.

Del 4 d'agost a l'1 de setembre: IV Festival Internacional de Música i Concurs de Piano d'Eivissa, al Centre Cultural Sant Carles.

Dia 22 d'agost a les 21 hores, Jove Orquestra de Bèlgica Església de Capdepera.

BIBLIOTECA PÚBLICA DE MENORCA

25 d'agost: de les 11 a les 13'30 hores, conferència sobre futbol.

ESPORTS

L'ESPORT PER A L'EDAT ESCOLAR

- Confecció de la Normativa per al curs 1990-91.
- Elaboració de la Memòria 1989-90

ESTADES POLIDEPORTIVES ESTIU-90

- Escola Esportiva de Bàsquet "El Toro 90"
- De l'1 al 14 en el Toro (Calvià). Participants de 9 a 17 anys. Horari de 10'00 a 12'00 hores.

ESPORT INFANTIL A L'ESTIU

- Assistència a les concentracions tècniques d'acord amb el Conveni establert amb el C.S.D.
- Bàsquet: Infantil masculí del 11 al 22 a Santa Maria de Collell Els Torn / (Girona).

CURSETS I ACTIVITATS DE FORMACIÓ

- Programació del III Curs de Monitors Poliesportius Escolars.
- Programació de cursets d'arbitres escolars en diferents esports.
- Programació de les Estades esportives d'hivern 91.
- Programació de les Estades poliesportives Estiu 91.
- Programació de cursets, clínics, stages, en diferents esports i especialitats.

Dia 12 assistència a la reunió Estatal d'organitzadors de Mitings d'atletisme que es desenvoluparà a Xerez.

CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I ESPORTS
GOVERN BALEAR